

خورشید و خرامان

ئه ده بیات کلاسیک کوردی
فه رهاد عزه تیزاده – مه سعود قه نبه ری

عزتی زاده، فرهاد - مسعود قنبری
خورشید و خرامان/ عزه تیزاده رهاد - مهسعود قهنبه ری
کرمانشاه: مهسعود قهنبه ری، 1393.
461ص.
ISBN987-600-0410-55-1
فهرست نویسی براساس اطلاعات فیبا.
شعر کردی_ قرن 14_ مجموعه ها
رده بندی کنگره: PIR 413933256ع243/ا
رده بندی دیویی: 8ف9/218
شماره کتاب شناسی ملی: 3524644

ناسنامه ی پرتووک

ناو پرتووک: خورشید و خرامان
مژار: ئهده بیات کلاسیک کوردی
په رهه م: میوزا ئه لماسخان که نوله یی
کۆکردنه وه: فرهاد عزه تیزاده - مهسعود قهنبه ری
پیتچن: فرانک ئه رده شیری
روپه رگ: میلاد نیکوو
چاپ یه کم: سال 2015 - کرمانشان
تیراژ: 1000 دهنک
شاپک: 987-600-0410-55-1

ناوهرۆک

لاپه‌ره

- 5 پێشه‌کی
- په‌سه‌ن خودای گه‌ورا،
- له‌ دایک بوون خورشید خاوه‌ر.
- دیدار خورشید خاوه‌ر و ئە‌فدال و عاشیق بوون خورشید وه‌ خرامان.
- چیرۆک چینی خورشید خاوه‌ر ترا چین.
- چیرۆک کوشیان سه‌لسال دیو وه‌ ده‌س خورشید خاوه‌ر
- چیرۆک کوشیان ژده‌ها وه‌ ده‌س خورشید خاوه‌ر و رزگاری قه‌مه‌رناز.
- شه‌پ کردن خورشید و بیه‌روز و ئاشکرا بوون رزگاری قه‌مه‌رناز ترا بیه‌روز
- چیرۆک چینی خورشید و بیه‌روز ترا وه‌لگه‌ی چین
- چینی خرامان وه‌ باخ رووح ئە‌فزا و دیدار خورشید.
- چینی خورشید و بیه‌روز وه‌ لای خرامان.
- قاقه‌ز نووسان خرامان وه‌ خورشید.
- ئاراسه‌ کردن مه‌جس میوانی ترا خورشید.
- هاتن خورشید وه‌ باخ رووح ئە‌فزا.
- نامه‌ کیاستن خورشید ترا بیه‌روز و وه‌لام دان بیه‌روز وه‌ خورشید.
- کیاستن خاقان، خواجه وه‌ باخ رووح ئە‌فزا
- کیاستن فه‌قفوور ترا شه‌پ کردن وه‌ل خورشید و کوشیان فه‌قفوور وه‌ ده‌س خورشید.
- ئاگاداری بیه‌روز و قاقه‌ز نووسان وه‌ شاه‌رخشا و ئیکه‌ش هاتن خوه‌ی و غولامان وه‌ باخ
- سپا کوو کردن ترا خورشید و بیه‌روز.
- ئاخ‌ شه‌پ خاقان وه‌ل خورشید و بیه‌روز و دیل که‌فتن خاقان وه‌ ده‌س بیه‌روز.
- میوانی کردن شاه‌رخ و خورشید و بیه‌روز له‌ لاین خاقان.
- داجمیان ئووردی خه‌تا و خورشید و خرامان.
- چوونه‌وه‌ی ئووردی وه‌ خه‌تا.
- جه‌ژن زه‌ماوه‌ن خورشید و بیه‌روز له‌ شار خه‌تا.
- چوونه‌وه‌ی خورشید و خرامان ترا خاوه‌ر.
- هاتن بیه‌روز و قه‌مه‌رناز ترا دیدار خورشید و خرامان.

چيرۆك هاتن مهلك سَلِيْمَان و نامه كياستن وه خاقان و خوازِناري خرامان...

.....نامه نووسان خاقان وه خورشيد.....

.....شهر كردن خورشيد و عفريتان ديؤ.....

.....فهرهنگۆك.....

.....پهيوهسهيل.....

.....پيرست سهراچاوهيل.....

له زوورم کاریز و کهله پوورهیل جهان، ئهوسانه و رازه و ههلبهستراوهیل هه ماسی و عاشقانه ی فرهیگ ههس ک گهلهیل، جوور بهشیگ له پیناسه ی مهعنهوی و بیر و ههست دیرۆکی خوهیان وه شانازی نووپن وه پینیان و پاریزوانی لیتیان کهن و ئرا ناساندن خوهیان وه دنیا، بلاوتیان کهن. بهلام گاههس، له کاریز و فرههنگ ههچ گهلی وه قهه گهل کورد، ئهوسانه و بهرههه م بهزمی، رهزمی، عاشقانه و... وه ئی فرهی و رهنگاوپرهنگی و چهشن و چونیهتیه وجود نه یاشتوود. بهرههه م یلی جوور: مهه و زین، خهچ و سیامهه ند، لاس و خهزال، بارام و گوول ئه نام، شیرین و فرهههه، له یلی و مهجنوون، خورشید و خرامان، ههسوو و نازه، پاتوره و پهری، ههیدهر بهگ و سههه مبهه و... ک شایهت و گهقای رهسه نیگن ئرا گه وریای و پایه به رزی ئه ده بیات ده وه مهن و پریایه خ کوردی و هه لکه فتن و دهسلاتداری شاعرهیل ئی بهرههه م یله .

یه کیگ له ئی ئاسه وارهیل دیاری و بایه خداره، له ناو ئه ده بیات کلاسیک کوردی، خورشید و خرامان یا خورشید خاوه ره و بیگومان شان دهی له شان بهرههه م یلیگ له وای مهه و زین و شیرین و فرهههه، وه ئی بوونه وه ک شاعر وه شاره زایی تمام، دهس داس له ئافراندن یه ک بهرههه م غه نایی- هه ماسی ک پره له وینهیل و نیگارهیل پهنگین ک وه زوانیگ ریک و پیک و هونه ره نه دانه، ئاراسه کریایه .

زوورم لیکنه رهیل و توژینه کارهیل، میژزا ئه لماسخان که نه قله ئی وه شاعر و داهینه ره خورشید و خرامان زانن. میژزا ئه لماسخان، یه کیگ له گهشاوهترین ئه ستیرهیل ئاسمان فرهههنگ و ئه ده ب کوردیه ک له سه ردهم ئه فشاریه ژیایه . ئه لماسخان کور ئه حمه دخان که نه قله ئی، له سال 1702 زاینی، له ناوائی که نه قله ک له میره دییهیل شار سه هه نه، سه ره وه پاریزگای کرماشانه، له بنه ماله یگ ئاغه واتی و ئه شرافی وه دی هاتیه . هه ره له ئوره له مه کته و خانه دهس وه خوهنن و نوسان که ید و له شوونیا ری و ره وهن سپاهیگه ری و سوارکاری و پهزم چاشید و ئیکهش ده ید ئه و دالدهی سپای نادر و بوود وه فره مانده ره فوج سنه و مه رته به ی سه رههنگی گرید . بریگ له تاقیکارهیل، وه ئی باوه رنه ک ریش و بنه چه ک ئه لماسخان، له ده ور و بهر سنه بقره، له شوون یه ک نادرشا، رهفتار نامرؤقایه تی وه لیا که ید، توورید و له سپا جیاوه بوود. له باوه ت ئاژاوه و ناکووی ناوین ئه لماسخان و نادرشایش، چه ند واته و په وایهت ههس. یه کیگ یه سه ک له یه کی له جهنگهیل ناوه ی سپای ئیران و عوسمانی، له سال 1732 زاینی، ک نادر شا، وهل عوسمان تووپال پاشا شه پ که ید، ئه لماسخان، ک فره مانده ره و سه روک فوج سنه بقریه، دیر ره سید وه ئووردی نادر و سپای ئیران له عوسمانی، شکست خوه ید. نادر ئی شکیان و شکسته له هساو خاوکاری و که هالی ئه لماسخان زانید و وه ته قاسی، رهوت ناپیاگانه

و دوور له مروفايه تيښې وهل ئەلماسخانا كهځيد و فرمان دهځيد ئې سەردار دلشپير و ئەگيته، ئەخته بکهن. پاش ئې هه‌لکه‌فت و کريار نارپه‌وا، ميژزا ئەلماسخان، تيدوه و ئرا که‌ن‌وله و گووشه‌گروه و خوه‌ی له خه‌لک، پاريزنيد و روژگار وه شيعر ن‌وسان و ته‌ميره‌ژه‌نين، ئەو سەر به‌يد.

واته‌ی دويم يه‌سه ک ئەلماسخان، له شه‌ر ناوين نادرشا و تووپال پاشا، به‌يداخدار و ئالا‌هه‌لگر سپا ب‌قيه و ب‌ريگ چن وه لای نادر و ئ‌وشن ئەلماسخان له ئەنقه‌س، به‌يداخ خه‌فانتيه و سەربازهيل، وه گومان يه ک نادر و به‌يداخداري کوشيانه، ده‌س له جه‌نگ کيشانه و سپا شکیاس. وه واته‌ی سيم يه‌سه ک له هه‌رپه‌مه و شلخای جه‌نگ، پای ئەسپ ئەلماسخان چوده چاليگا و ئەسپ رميد و به‌يداخ که‌فیده زه‌وی. سپای ئيران وه گومان يه ک نادر و به‌يداخ هه‌لگر کوشيانه، پاشه‌کشه که‌ن و مه‌يدان هيلن وه جی و ده‌يسا، سپا تيک‌شکيد و له شوونتي نادر، ئەو ب‌ريار ناهه‌زه وه سهرئ تيه‌ريد. به‌لام چشتي ک به‌رچاوه، يه‌سه ک پاش چن وه‌ختيگ، ک تووپه و قين و قاپ، له سەر نادر په‌ريد و تيد ئەو سەر خوه‌ی و خزه‌ته‌يل و دل‌اوه‌ريه‌يلي ک ئەلماسخان ئرا سپای ئيران، وه جی هاوردييه، تيه‌ريد ئەو ه‌قر، فره په‌ژيوان و خه‌جال‌ته‌و بوود و ب‌ريار ده‌يد، داواي لي‌بوردن و عوزخوای بکه‌يد و له دل ئەلماسخان دراريد. نادرشا چوود وه که‌ن‌وله و عوزرمایي که‌يد و حکومه‌ت و کووه‌و کردن ماليات که‌ن‌وله و سه‌هه‌نه دینه‌وه‌ر و بي‌له‌وار و گونده‌يل و ئاوايه‌يل ئەو ناوچه، سپاريد وه ئەلماسخان. ئيجوور ک به‌رچاوه،

ئەلماسخان، پاش تووريان له نادر و هاتن دجاره وه که‌ن‌وله، ده‌س که‌يده شيعر ن‌وسان و ئافراندن ئاسه‌واره‌يل فره‌ی ئەده‌بی ک هه‌رکام له ئې به‌ره‌مه‌يله، نيشان شاره‌زايی و ماموستای و لي‌زانين ئې شاعر گه‌ورانه و هه‌رکاميان، له شاه‌کاره‌يل ئەده‌بيات کوردين. ئەلماسخان، خاون زيادتر له بیس به‌ره‌م و هه‌لبه‌سته ک وه گومان زورم تاقیکاره‌يل، شاه‌نامه‌ی کوردي، يه‌کيگ له ئەو ئاسه‌واره‌يله ب‌قيه. خورشيد و خرامان، شيرين و فره‌اد، نادر و تووپال و... له شاه‌کاره‌يل ئې هونه‌رمه‌ند ريزدارن ک زورميان وه شيوه‌ی ده‌سن‌قس، له ناو ئەنتيکه‌خانه‌يل ته‌يران و ئوروپا يا ئارشيوه‌يل شه‌خسي، له گووشه و پراويز کوردستان، بلاون. ئەلماسخان جيا له شيعر وه‌تن، ته‌ميره‌ژه‌ن گه‌ورايگ ب‌قيه و گاهه‌س يه نيشانه و شوون لوورگ له ئايين و رپياز بوود ک سەر وه ئايين يارسان ب‌قيه. ديتران ک له ئەو سه‌رده‌مه، جوغرافياي يارسان، به‌رينايي زيادتري داشتيه و گه‌واتر ب‌قيه، ئې گومانه د‌ور له ئاوه‌ز نييه. به‌لام نه‌واده و وه‌چه‌رزاييل ئەلماسخان ئيسا سەر وه رپياز و ئايين شيعه د‌يرن. ئەلماسخان کور نه‌ياشتيه، به‌لام سي د‌وت داشتيه و نه‌سل له لاین ئەوانه به‌رده‌وامه و ب‌قيه. ئەلماسخان که‌ن‌وله‌ی له سال 1776 زايینی مال‌ئاوايي له ژيان کرديه و له که‌ن‌وله وه خاک سپاريايه. له

باوهت دیروکی و زهمانی، ئی شاعر گه ورا، هاوچه رخ وهل شاعره یلیگ جوور خان مه سقر ئه یوانی، شاکه و مه لا شه فیع کولیایی بقریه و ئه لماسخان و مه لا شه فیع، هامشوو ئه ده بی وه یه که و داشتنه .

برینگ له تاقیکاره یل ئمروژ ئه ده بیات کوردی، وه داخه و، گشتی به رهه م و مه نزوومه یلی ک له پیشوو وه جی مانه، وه ناو فولکلور دن ئه و ده س. له حالیکدا یانه ئاسه واره یل کلاسیک ئیمهن. هه رچه ن گاهه س بنه ما و رچله کتیان له فولکلور گریاود؛ به لام له سه رده مه یلیگ، شاعره یلیگ جوور ئه حمه دخانی، میژزا ئه لماسخان، میژزا شه فیع، مه لا و له و خان خوله که وشی و... وه ئی ئه وسانه یل فولکلوریکه، ریز و پرشت ئه ده بی دانه و ریک پیکتانه و کردنه و شکل و شیوه ی ئه ده بی وه پتیان دانه. یه سه ک بایه س یانه وه ئاسه واره یل ره سمی و کلاسیک خوه مان بزانیم، نه فولکلور. خال تره ک ک بایه س وه پی ئامازه بکرید؛ یه سه ک زوورم هه لبه ستراوه یل کوردی، له پیشوو، له لاین به زمگره یل و ئاوازه خوه نه یل کورد، وهل سازه یل کوردی، جوور ته میره و دیوان و شمشال و بلوور، له قالب ئاوازه یل تاییه ت ک به یته وه پتیان وه تیاس، خوه نیانه. وه ک نمونه، یه کینگ له تاییه تی ترین به یته یل کوردی، له ناوچه یل که له ورنشین، هه لوه ست پاتوووه و په ری بقریه ک وهل بلوور و شمشال، له لاین گوورانی چره یل ناوچه یی خوه نیایه. به یته، چیرۆک هه لبه ستراویگه ک له قالب وه زن هجایی وه تیایه. هه لبه ستراوه یلیگ جوور خه ج و سیامه ند و ده م ده م، له یانه بقونه و گاهه س خورشید و خرامان، وه رجه سه رده م ژیان ئه لماسخان له ئی به یته یله بقریه یا لانکه م شیوه ی ئه وسانه یگ داشتیه ک ده م له ده م وه تیایه و ئیکه ش ئه لماسخان که نوله یی ره سمیه ت ئه ده بی وه پی دایه. له ناوچه یل رۆژهلالت و باشوور کوردستان، به یته یل، فره تر وهل بلوور و شمشال چریانه و وه ئی بچره یله وه تنه به یته یل یا به یته یل و له باکوور فره تر وهل دیوان خوه نیانه و پتیان وه تنه ستراویگه ک هیمان وه شیوه ی گه رۆکی و ده وره گه ردی ئی هونه ره له کوردستان به رده وامه. **خورشید و خرامان** تاییه تمه ندیه یل فره ره نگینی دیرید. شانوه یل ره زم و شه رقانی و شکار و به زم و شادخوه ری، ک گووران و په یه لپه ی، سه ره له شوون، وهل یه کا ئامیژهن بقونه، ئی به رهه پرهاز و ره نگاوهرنگ کردیه. شاعر وه شاره زایی و ماموستایی ته مام، گشت دیارده یل ژیان پاله وانی، خسته یه سه وه رچه و. له ناساندن و پیداهاتن گوور و قه لخان و شمشیر و که مه ند و که مان گرتیه تا دلنه وایی و په یوه ندی قاره مان و پاله وان وهل ئه سپیا و مه جلسه یل شادخوه ری و شادنووشی، تا قار و قین و خه شم و خه زه و و خوهرشت پاله وان له ناو مه یدان گرتیه تا ناز و نه وازین و لاوانه یل دلداری؛ ده سلاندارانه، وه وشه یل ره نگین کوردی، نه قاشی کردیه؛ تا ئه ووه ک شه ر و کیشمه کیش و سه کامه تی و ئارامش، له ناو تانیوو چیرۆک ئامیژهن. ئاشنایه تی شاعر وهل خوو و خیم ئایه مه یل له ناو به رهه م، فره وه سه رنج و وه رچاوه. ته وسیفه یل شاعر له خه م و ته مییان عادلشا و تاسه و خوازه ی له نه یاشتن ئه ولاد و و جاخکووری له سه ره تایی چیرۆک،

دلپاوهکی شا له وهخت سه فەر خورشید، ئړا وه لگه ی چین، په فتاره یل چه واشه و دولا و قین و قار و خزه وه یل پوآله تکارانه ی خرامان له یه ک لا و دلپاوهکی و نگه رانییه یل راسته قینه ی وه خورشید، له یه ک لا. په فتاره یل چه ن پیه ل ژ و دژ وه یه ک قه تال د یو و وه ته ما خستن و گال دان دیوه یل برای، ئړا شه پ کردن وهل خورشیدا و نازیه تباری و موور هاوردنئ له شوون مردنیان؛ فره په نگین و هونه رمنه ندانه وه ته سویر کیشیاس. شه پ و کیشه ی ناوین خورشید و دیوه یل (یا هر ئه و خودایل وه ئه ژمار ئه ساتیر هند و ئیرانی ک له لاین زه رده شت، له خودایی تاریانه و وه شیوه ی نه ماد پیسی و گه نی وه رچاوه و بژنه؛ شه پ هه رایه ری ناوین خاسی و گه نی و ئه هوورا و ئه هریمه نه.)

وه بوونه ی که مسال بژن دهوران نیک فه رمانی و دادوه ری، له دیرووک ئی نیشتمانه، خون هه موانی مه ردم، له قه وارات شایل دادوه ر، له ناو ئه وسانه یل و چیروکه یل و هه لبه سته یل، خوه ی نیشان ده ی. یه سه ک وه زیر زانای عادلشا (نارکی تایپ پیر زانا) هانئ دای وه ره و دادوه ری و شیو چگی، و له پاتشا تواید ک کار و په وتئ له سه روکی و پییه ری ولات، هه لگه ردنئد و به ندیه یل سیاسی نازاد بکه ید و مالیاته یل قورس، لاه ید و خه زانه گه ی بوه خشید وه هه ژاره یل و بی په لاماره یل.

ژن، له زوورم ئه وسانه یل فولکلوریک کوردی و هه لبه ستراو یان هونپاوه یل دلداری و هماسی و... جیگه ی به رز و وه رچاویگ دیرئد و که سایه تی گوشه گر و بی لایه ن و "مه عشوق په رده نشین" نییه. به لکوو هزور و هه تنه شی وه رچه و بگر و دیاری دیرئد و گاجار فره یش ویرا و چاونه ترس و وه جهرگه. خرامان، مه شرف و پراوژئگ سه رکیش و یاخی دیرئد و وهل ئه وینداره یل و خاترخوازه یلیئا، په فتار و کریاریگ زبر و تن و تیژ دیرئد. له شوون دل به سان وه خورشید، ئه گیدانه و بی ترس و بیم، له نوای جه و که نزه یل و خزمه تکاره یل، ده س که یده مه ی خوه ری و شادنووشی و له شه پ ناوین باوگئ و خورشید، بوود وه پالپشت خورشید و له به رابه ر باوگئ و سید. نه ترسی و ویرایی، زانایی، نه ریت شکنی وهل هیمویی و داوانپاکی، له دیاریه یل تاییه ت پوممه ت ژن له ناو ئه ده بیات کوردیه.

خورشید و خرامان یا خورشید خاوه ر، ده سکه فت فیرکاری و په نج چه ن ساله یگه ئړا پییا کردن ده قه یل سه ره کی و ده سن ژسه یل زژنه له ئی کتاو بایه خداره. ئاسه واره یلیگ له ئی جه رجه، بنچاخ په سه نایه تی و پیناسه ی دیروکی و فره رهنگی ئیمه و شوون لوور ژیان گه ل و باوه په یل و مه شره فه یل مه ردم له روژگاره یل پیشوون و له ری ئه وانه وه، وهل نه ریته یل مه عنه وی و فره رهنگی ئه ژداد، ئاشنایه تی پییا که یم.

کووه وکردن ئی به ره مه یله، توانئد، بنه ما و سه رچاوه پرپایه خ فکری و زوانی و مه عنه ویگ، بجه یده وه ره سه ی مه ردم و وه تاییه ت، شاعره یل و نژسه ره یل ئمرو تا وه پالپشتی ئی ئاسه واره یله، بتوانن به ره مه یل تازه ئافرانده بکه ن و وه ره ژد و هه راش بژن ئه ده بیات و فره رهنگ کوومه لگا یارمه تی بده ن.

وه داخه، بهش گه ورايگ له ئه دهبيات فولكلور و كلاسيك ئيمه، وه مدوو بارودوخ نارپيك ديروكي و سياسي، و نه بوون پيشتگري و پيشتهواني، له ماوهي قه رنهيل، ئامانج چهپاو زه مان قه رار گرتنه و له ژي ر ته پ و تووز فه رامووشي، گوما هاتنه و ئه گه ر ئرا باقي ئاسه وارهيل وه جي مه ني، كرد و كاشي نه كه يم، تووشيار ئه و چاره ن سه بوون .

مه سهوود قه نبهري – كرماشان 2014

سرزمین کردستان در داشتن ادبیاتی حماسی و شکوهمند بسیار مایه ور است. سنت حفظ سینه به سینه ی منظومه ها، اشعار، افسانه ها و... از یکسو و کمبود افراد باسواد و متبحر و نیز حوادث گوناگون تاریخی از سوی دیگر و از همه مهم تر، نداشتن یک سیستم دولت_ملت رسمی که نسبت به ثبت و ضبط داشته های تاریخی و فرهنگی اهتمام ورزد، سبب شده مجموعه ای عظیم از روایات حماسی و اشعار و قصه ها و افسانه های فولکلوریک و آثار ادبی شاعران و اندیشمندان کرد در طی سده ها و هزاره ها دستخوش تاراج زمان گردند و گرد و غبار گم شدگی و فراموشی بر آن ها بنشینند و تنها بخش هایی از آن ها به صورت دست و پا شکسته خود را به روزگار ما برسانند. اما با تمام این تنگناها و مشکلات تاریخی در زبان و ادب کردی افسانه ها و منظومه های بسیاری نیز به همت حافظه ی استثنایی پیران فرهیخته ی کرد و نیز کاتبان قدیمی و عاشقان هنر و ادب کردی، نسل اندر نسل در ذهن و زبان و جان مشتاقان، به حیات درخشان خود ادامه داده و به دست ما رسیده اند. در بیشتر فرهنگ های جهان، افسانه ها و منظومه های عاشقانه زیادی وجود دارد که این ملت ها به عنوان بخشی از هویت معنوی و تاریخی خود اهتمام به حفظ و حراست و انتشار آن ها کرده اند. اما شاید در فرهنگ و ادب هیچ ملتی، به اندازه ی ملت کرد، افسانه ها و منظومه های بزمی، رزمی، حماسی و عاشقانه و... بدین فراوانی و گوناگونی و گستردگی وجود نداشته باشد. منظومه هایی همچون مم و زین، خج و سیامند، لاس و خزال، خورشید و خرامان، حسو و نازه، پاتوره و پری، شیرین و فرهاد، لیلی و مجنون، ورقه و گولشا، حیدر بیگ و صنمبر و ... که شاهدهی گویا بر ادبیات غنی و استوار کرد و نبوغ و توانمندی سخن سرایان آن می باشد. سخن سرایانی همچون احمدخانی، میرزا الماس خان کندوله ای، خانای قبادی، غلامرضا ارکوازی، خان منصور، شاکه، نقی خان آزاد و... بسیاری دیگر که امروزه حتی نام و نشانشان را نمی دانیم اما آثار برجای مانده از آنان گواهی بر توان و استعداد هنریشان می باشد.

در بررسی آثار باقی مانده از اقوام و ملت های گوناگون متوجه می شویم آثاری که بر مبنای ادبیات تخیلی خلق شده اند، بهتر توانسته اند از گزند و تاراج روزگار در امان بمانند. در حالیکه آثار تاریخی، اخلاقی و رساله های تبلیغی در تعرضات و هجوم اقوام مختلف، بیشتر در معرض گزند و آسیب بوده اند. مهاجمین معمولاً تلاش کرده اند آثار، تواریخ ویا متون مذهبی قوم شکست خورده را که جنبه ی هویتی و تبلیغی بیشتری داشته اند نابود کنند. اما از جانب آثاری که جنبه هنری و تخیلی داشته اند کمتر احساس خطر و مزاحمت کرده اند و به علاوه آثار ادبی تخیلی، بیشتر در ذهن و زبان و سینه ی نسل های متوالی مانده اند و به دلیل ارتباط و همذات پنداری مردم با شخصیت ها و قهرمانان اینگونه آثار، جد و جهد بیشتری در حفظ آن ها از خود نشان داده اند. به عنوان

مثال، از اثر مهمی مانند تاریخ بیهقی که به گفته ی مورخان، بالغ بر سی جلد بوده تنها بخش هایی توانسته از هجوم مغول و تاتار و... جان به در برد و به روزگاران پس از خود برسد. اما آثاری همچون کلیله و دمنه، گیلگمش و ایلیاد و ادیسه، و یا تراژدی ها و کمدی های یونان باستان که قدمتی بسیار کهن تر از تاریخ بیهقی دارند توانسته اند مرزهای قرون و اعصار را در هم بشکنند و به نسل های پس از خود تا روزگار ما انتقال پیدا کنند. چنین آثاری منعکس کننده زندگی مردم و باورها و منش های آن هاست و از رهگذر آن ها با سنت های فکری، معنوی و فرهنگی ملت ها آشنا می شویم. این آثار می توانند منبعی مطمئن برای شناخت شکل تاریخی ملت ها و چارچوب های ذهنی و حتی شیوه ی تفکر و استدال آن ها باشند. از لابه لای آن ها ما متوجه می شویم که گذشتگان ما در مورد هستی، پدیده ها و روابط بین آن ها چگونه می اندیشیده اند و یا تعریف آن ها از مفاهیمی مانند زندگی، مرگ، عشق، شجاعت، اخلاق و... چگونه بوده است؟

خورشید و خرامان و ویژگیهای آن

پژوهشگر در بررسی و تصحیح متون کلاسیک کردی با مشکلات فراوانی رو در رو می گردد. یکی از این مشکلات آسیب دیدگی و ناقص بودن بسیاری از متونی است که با رنج و جست و جوی فراوان، موفق به یافتن آن ها می گردد. صفحات آغازین و پایانی بسیاری از منظومه ها در اثر گذشت زمان و مراقبت نشدن پاره و مفقود گردیده و بخشهای زیادی از این آثار به دلیل صحافی نشدن و مرغوب نبودن جلد و جنس کاغذ و در معرض رطوبت قرار گرفتن و... آسیب دیده و غیر قابل خوانش هستند. رونویسی های متعدد، کم سوادی بسیاری از کاتبان این آثار، غلط های فراوان املایی، نگارشی و وزنی، هزوارش زبانی و اعمال سلیقه های شخصی و دست بردن در زبان منظومه ها و جایگزین کردن واژه های منطقه ی خود با بسیاری از واژه های کردی گورانی و نیز ورود واژگان فراوان فارسی که کاتبان تحت تاثیر شاهنامه ی فردوسی و زبان فارسی وارد منظومه ها کرده اند سبب گردیده یکدستی و انسجام و صلابت و غنای زبانی بسیاری از بخش های اینگونه آثار دچار خدشه و آسیب گردد.

زبان و گویشی که خورشید و خرامان با آن سروده شده کردی گورانی است و کردی گورانی متفاوت از گویشی است که ایل بزرگ و محترم گوران با آن تکلم می کنند و شباهت تنها در اسم این دو است. کردی گورانی ادامه ی زبان پهلوی باستان است و آثار بسیاری از دوران باستان تا پس از اسلام و سده های بعدی با این زبان سروده شده است. اوج شکوفایی آن، سده های هفت، هشت و نهم هجری است که متون مقدس یارسان با آن نوشته می شود و سلطان سهاک برزنجی، با کتاب "آیین پردیور=کلام خزانه" مکتب هورامان را بنیان نهاد و کردی گوران، زبان آیینی و مقدس متون و سروده های یارسان گردید. کردی گوران زبان رسمی دربار امیرنشینان کرد نیز بوده است. حکام امیرنشین اردلان، که از نیمه ی سده ی 12 تا قرن 18م بر بخش بزرگی از کردستان

حکومت می کردند، گویش گورانی را به عنوان زبان اداری و دیوانی خود انتخاب کردند و در حمایت از شاعران و نویسندگان اهتمام ورزیدند که این حمایت به رشد و بالندگی این زبان و ادبیات کردی انجامید. گویش گورانی که هم کارکرد آیینی داشت و هم زبان رسمی دربار بود به مدت چندین قرن، تبدیل به نوعی سبک زبانی و زبان معیار (به کگرتوو) در بین ادبای کرد گردید و آثار آیینی، عرفانی و حماسی بسیاری به این زبان سروده شدند. شاعرانی همچون مولوی، بیسارانی، خانای قبادی، سید یعقوب و سید صالح مایشتی، ملا نوشاد، الماس خان و ... همگی آثارشان را به کردی گوران سروده اند. ضمن اینکه زبان آثار حماسی، رزمنامه ها و جنگنامه ها و منظومه های عاشقانه ی کردی همگی کردی گورانی می باشد.

شکل خیالی و تخیلی قوی که در اثر به کار رفته و نیز وقایع شگفت انگیز و عشق های مطلق و سلحشوری های مبالغه آمیز ساختار و ماهیت خورشید خاور را به یک رمانس شبیه کرده است. رمانس ژانری است که در قرن دوازده میلادی در فرانسه رونق گرفت و از طریق فرانسه به دیگر کشورهای غربی راه پیدا کرد. رمانس قصه ی خیالی منشور و یا منظومی است که به وقایع غیرعادی و شگفت انگیز و ماجراهای عجیب و غریب و عشق های اغراق آمیز و رفتارهای قهرمانی مخاطره آمیز می پردازد و چنین ویژگی هایی به تمام و کمال در خورشید و خرامان موجود می باشد. می توان گفت خورشید و خرامان رمانسی منظوم است با ماهیت و درونمایه ای شرقی. اما به جرات می توان ادعا کرد نیاکان هنرمند ما قرن ها قبل از رونق گرفتن رمانس در فرانسه رمانس های خود را خلق کرده و سروده اند. در رمانس های غربی معمولاً شوالیه های اصیل زاده، در فضایی باشکوه و پر هیبت درگیر ماجراهای عاشقانه و اعمال جسورانه هستند و با جادوگران و شخصیت های شریر می جنگند و به ندرت دارای محتوای اخلاقی هستند. مانند تریستان و ایزوت اثر ژوزف بدیه، نویسنده فرانسوی، در حالیکه در خورشید و خرامان عشقها پاک و مطلق و آسمانی و آمیخته با عفافند که متاثر از باورها و هنجارها و اخلاق مداری مردودمان کرد است و در تمام حوادث دشواری که خورشید خاور با آن ها مواجه می شود همیشه از نام یزدان همت می طلبد و پس از پیروزی بر دیو و اژدها و عفریت از سپاس یزدان غافل نمی شود و در مواجهه با زیبارویانی غیر از خرامان چین همیشه جانب اخلاق و تهذیب را نگه می دارد و عشق او به خرامان نیز عشقی فرازمینی و در فراسوی مرزهای جسمانی می باشد.

شاعر با استادی تمام، صحنه ها و مجالس سرشار از شکوه و تجمل و زیبایی و قهرمانان و پهلوانانی با ویژگی های فوق بشری و سرشار از جوانمردی و فداکاری آفریده که برای رسیدن به معشوق راه های صعب و ورطه های هولناک را به جان می خرد و به مصاف دیو و دد و اژدها می روند و پنجه در پنجه ی مرگ در می افکنند. چنان که خواننده انگار در صحنه های داستان حضور دارد و بزم و رزم و نوشانوش و باده گساری قهرمانان و چکاچک شمشیر و نعره ی دیوان و شیهه ی اسبان را حس می کند. صحنه های رزم و پیکار با شکار و بزم و

شادخواری پی در پی و در هم آمیخته است و اثر را پرترنم و رنگارنگ کرده و از یکنواختی دور نموده است. تصویر سازی های مینیاتور مانند از زیبایی و شکوه پهلوانان داستان و دلداران آن ها و وصف زیر و بم و قهر و غضب و ناز و نوازش های دلدادگی، وجود اپیزودهایی موازی با عشق خورشید و خرامان نظیر عشق ابدال به خرامان چین، عشق بهروز سالار و قمرناز، حضور شخصیت های متعدد همچون عادل شاه، شاهرخ شاه، ملک سلیمان، دایه و دیوان و... که به اثر بعد و گسترش بخشیده و توانایی شاعر در خلق مناظرات و کشمکش بین شخصیت ها که به خوبی ظرایف و پیچیدگی های درونی و رازها و آرزوهای آنان را با کلام نقاشی می کند، تا آنجا که خواننده تنش ها و حسرت ها و کنش و واکنش های روحی و روانی قهرمانان داستان را احساس می کند، اثر را جذاب و خواندنی می کند.

آشنایی شاعر با سرشت های گوناگون آدمیان و نگاه روانشناسانه ی او به شخصیت ها بسیار جالب توجه است. توصیفات شاعر از اندوه شاه و حسرت او از نداشتن فرزند در ابتدای منظومه، دلشوره های شاه هنگام سفر خورشید به سوی چین، رفتارهای دوگانه و قهر و غضب های ظاهری خرامان از یک سو و عواطف واقعی او نسبت به خورشید، رفتارهای تهدیدگرانه ی ملک سلیمان، کنش های ضد و نقیض قتال دیو و تطمیع و تشجیع دیوان برادرش برای رزم با خورشید و سوگواری و مویه گریش در مرگ آنان، بسیار زیبا و هنرمندانه به تصویر کشیده شده است.

توصیف و تصویر گری شاعر از به بازار آمدن **خرامان** و مفروش کردن خیابان با تافته های تیرمه و حریر پوش کردن و آینه بستن بازار و گلاب پاشی کوی و برزن و هیاهوی جارچیان و بیقراری جمعیتی که به هوای دیدن **خرامان** هجوم آورده اند؛ وصف خرامان با تشبیهات و استعارات و مبالغه های هنرمندانه، از دیگر فصل های زیبای این منظومه می باشد.

خورشید و خرامان حاصل جستجو و تلاشی چند ساله در یافتن نسخه هایی ارزشمند و منحصر بفرد از یکی از آثار مهم ادبیات کلاسیک کردی و بررسی و تطبیق آن ها با یکدیگر برای تدوین و ارائه ی شکلی کامل از این داستان دل انگیز است و از روی هشت نسخه ی دستنویس مربوط به زمان ها و مناطق مختلف سرزمین کردستان، تصحیح شده است. در هیچ کدام از این هشت نسخه، نام شاعر نیامده اما در بیشتر آن ها کاتبان به نام خود اشاره کرده و در برخی موارد ابیاتی نیز به منظومه افزوده اند. همین مسئله انتساب آن را به میرزا الماس خان کندوله

ای با تردید مواجه می کند اما تقریباً تمامی مورخین، تذکره نویسان، پژوهشگران و نیز اهالی کندوله و وابستگان و بازماندگان منتسب به این شاعر بزرگ، الماس خان را خالق خورشید و خرامان می دانند.

نسخه ی اول (الف): توسط معلم فرهیخته و شاعر ارجمند، جناب آقای محمدعلی پورنجفی به دست مصححین رسید. این نسخه نسبتاً کامل به خط امیر امامی و 130 صفحه می باشد. در هر صفحه حدود 18 تا 20 بیت آمده و در مجموع 2500 بیت می باشد. ابیاتی از ابتدا و انتهای آن ناقص بود و تعدادی بیت نیز (37 بیت) به صورت الحاقی توسط کاتب در اواخر نسخه افزوده شده بود که در تصحیح حذف گردیدند. در پایان منظومه تاریخ اتمام کتابت آن نیامده است.

نسخه ی دوم (ب) نسخه ای قدیمی با جلد چرمی و قطع جیبی می باشد. صفحات آغازین آن پاره و مفقود گردیده است. حواشی صفحات آن به دلیل گذشت زمان و ورق خوردن زیاد و رطوبت و... آسیب دیده و مخدوش گردیده است. در آخر نسخه کاتب آن نام خود را عبدالله ذکر کرده و سال کتابت آن 1330 خورشیدی می باشد. نسخه های سوم (ج) و چهارم (د) هر دو متعلق به خانواده ی محترم حیدری بوده و به همت آقایان عیسی حیدری و اشکان ارفع نژاد به دست مصححین رسید. نسخه ی (ج) به خط آقامیر حسنجانی بوده و خوش خط و خوانا کتابت شده است. هشت صفحه ی آغازین و نیز صفحات پایانی آن مفقود گردیده و صفحات زیادی از آن پاره و مخدوش شده است و در مجموع 200 صفحه و در هر صفحه 12_11 بیت و شامل 2400 بیت می باشد. به دلیل فقدان صفحات پایانی تاریخ کتابت آن مشخص نیست. اما با توجه به دیگر منظومه هایی که به خط آقای حسنجانی در اختیار نگارندگان می باشد، احتمالاً در اوایل دهه ی 40 خورشیدی کتابت گردیده است. نسخه ی (د) به خط بهمن حیدری و نسخه ای کامل و سالم و خوش خط است. اما ابیات الحاقی فراوانی در آن راه یافته. ابیات آغازین تحمیدیه ی آن الحاقی بوده و با هیچکدام از نسخه ها همخوانی ندارد و با آغاز برخی دیگر از منظومه های کردی مشترک است و ظاهراً از همین منظومه ها برداشت گردیده اند. کاتب در آخر منظومه ابیاتی چند در نکوهش و بیوفایی دنیا سروده که در مقابله و تصحیح، حذف شده اند. این نسخه 158 صفحه و در هر صفحه 16 بیت آمده و در مجموع 2528 بیت می باشد و تاریخ کتابت آن 66/12/22 می باشد.

نسخه ی پنجم (م) نسخه ای است به خط آقای اسد صفری از اهالی روستای علی بارانی گوران که در سالهای اخیر نسخه برداری شده است. ایشان از کاتبانی است که بسیاری از نسخ قدیمی شاهنامه و نیز دفاتر آیینی یارسان را از روی دست نوشته های قدیمی، نسخه برداری کرده و در این راه زحمات بسیاری کشیده اند. اما خورشید و خرامان ایشان در میان هشت نسخه ی موجود، بیشترین تفاوت و عدم همخوانی را با دیگر نسخه ها

دارد. این نسخه با خطی خوانا و منظم نگاشته شده است. 132 صفحه، در هر صفحه 16 بیت و در مجموع حدود 2100 بیت می باشد و به نام شاعر اشاره ای نشده است.

نسخه ی ششم (و) مربوط به منطقه ی صحنه و به خط آقای محمد علیزاده میباشد. این نسخه ی ارزشمند، در اختیار آقای محمد رحمان آبادی از اهالی شهرستان صحنه بوده و از طریق پژوهشگر ارجمند، آقای احسان جعفری به دست نگارنده رسید. از نکات بسیار جالب در این نسخه، اشاره ای است که در صفحه ی اول آن به منبع و سرچشمه ی داستان خورشید و خرامان شده است:

ژه روی شاهنامه من که‌ردم نگا ئیج داستانه وه زهینم ناما
فهردی ژه داستان ویه‌ردهی وهرین ماجرای مهینت شای خاوه زه‌مین

که به صراحت اشاره گردیده که منبع داستان خورشید و خرامان، شاهنامه ی کردی بوده است که البته با توجه به اینکه این اشاره تنها در همین یک نسخه آمده است و ابیات فوق در دیگر دست نویس ها موجود نیست، ملکن است ابیات الحاقی باشند اما از سوی دیگر نیز، زبان و فضای حماسی اثر، شخصیت ها، شاهان و پهلوانان و دیوان ... که در اثر نقش آفرینی می کنند و ساختار کلی آن، می تواند خورشید و خرامان را منظومه ای در حوزه ی شاهنامه ی کردی قرار دهد. ضمن اینکه در دست نویس (الف) نیز بیتی آمده که عادل شاه را از نسل فریدون می شمارد:

واته‌ش: عادلشای ساهوو عهدل و داد پاتشای شاهان، فره‌یدوون نژاد

از سوی دیگر، به سرزمین خاور و خاوران در چندین منظومه از شاهنامه کردی اشاره شده است و بسیاری از دیوانی که در خورشید و خرامان نقش آفرینی می کنند نظیر صلصال، سرخاب، زردهنگ، قتال و... در منظومه های فراوانی از شاهنامه ی کردی حضور دارند. حتی سفر دایره وار و مکاشفه گرای خورشید را می توان یک آزمون هفت خان به شمار آورد و در کنار هفت خان رستم، هفت خان اسفندیار و هفت خان جهانبخش قرار داد. نسخه ی صحنه شامل 133 صفحه و 1840 بیت می باشد و با خطی زیبا و خوانا نگاشته شده است. تاریخ کتابت آن در پایان نسخه 1352/7/26 خورشیدی آمده است و متأسفانه به نام شاعر اشاره ای نگردیده است.

نسخه ی هفتم (ه) متعلق به کتابخانه ملی ایران می باشد. اسکن این نسخه ی بسیار ارزشمند و منحصر بفرد توسط دوست گرانقدر دکتر مرتضی هادیان به دست نگارنده رسید و از نسخه های دست نویسی است که از سوی

زنده یاد دکتر محمد امین مکرری به کتابخانه ی ملی در تهران اهدا شده است. نسخه با خط قدیم دیوانی نگاشته شده، و به خط چند نفر است چرا که چندین بار شکل و شیوه ی نگارش آن تغییر کرده و خطوط شباهتی به هم ندارند. خط یکی از کاتبان بسیار زیبا بوده است. ابتدا و انتهای این نسخه مفقود گردیده و بر بالای صفحه ی اول آن عبارت: "این کتاب خورشید خاور مال میرزا محمد امین مکرری" نوشته شده است. صفحات در برخی جاها یک در میان با خودکار شماره گذاری شده اند که مربوط به زمان های متاخرتر است و شماره گذاری ها و ترتیب صفحات اشتباه است. و در بسیاری از صفحات نیز طبق سنت مرسوم که کاتبان رکابه گذاری می کردند و اولین واژه برگ بعد را در پایین و حاشیه ی صفحات می نوشتند، فاقد رکابه گذاری است. که این امر مصحح را با مشکل مواجه می کند. به نظر می رسد این نسخه از تمامی نسخه ها قدیمی تر بوده و با توجه به رنگ و جنس کاغذ و شکل ظاهری آن و بافت و اصالت زبانی اثر، شکل کهن و در واقع درست تر بسیاری از واژگان و افعال و حروف اضافه و... در حوزه ی کردی گورانی، قدمت آن به بیش از صد و پنجاه سال برسد. این دستنویس شامل 158 صفحه بوده و در هر صفحه معمولاً بین 11 بیت و گاه بیشتر تا 17 بیت نوشته شده است و در مجموع 2036 بیت می باشد.

نسخه ی هشتم (ی) متعلق به کتابخانه ی مجلس شورای اسلامی می باشد که اسکن آن توسط نویسنده و پژوهشگر ارجمند ژیار جهانفرد به دست نگارنده رسید. این اثر، بخشی از دست نویسی بسیار ارزشمند و مربوط به حدود صد سال پیش است. کل دست نویس 682 صفحه و شامل 13 منظومه ی کردی می باشد که خورشید و خرامان یکی از آن هاست. مجموعه به خط فردی است به نام ملا محمد کریم فرزند ملک محمد ساکن قریه ی کانی سواران که در چند جا با ذکر تاریخ، در پایان منظومه ها از خود نام برده است اما باز متأسفانه اشاره ای به نام شاعر آن نکرده است. بخش خورشید و خرامان شامل 76 صفحه بوده، تعداد ابیات صفحات متفاوت بوده و از 14 بیت تا 35 بیت و بیشتر می باشد. کاتب خطی زیبا داشته و در برخی صفحات رکابه گذاری اعمال گردیده و در بقیه ی صفحات این عمل صورت نگرفته و شماره گذاری نیز انجام نگرفته است. کتابت منظومه ها از 1298 هجری شمسی آغاز شده اند و در پایان داستان خورشید و خرامان کاتب به تولد فرزندش اشاره کرده است: "در شب سیزده ذی الحجه سنه هزار و سیصد و چهل و پنج قمری برابر با اسفند ماه هزار و سیصد و پنج شمسی محمدعلی فرزندم در قریه ورمکان تولد یافته امید است حق تعالی عمر او را طولانی فرماید. یا محمد" این نسخه نیز دارای ارزش زبانی بسیار است و در پایان آن بیت معروف زیر آمده است:

هزاران درود، هزاران سلام
ز ما بر محمد علیه السلام

در مجموع در هر هشت نسخه غلط‌های املایی و نگارشی و ایرادات وزنی فراوانی وجود داشته که با تطبیق نسخه‌ها و بررسی ویژگی‌های ساختاری کردی گورانی نسبت به اصلاح و رفع آن‌ها اهتمام گردیده است. نکته‌ی دیگری که باید به آن اشاره کرد اینکه، فصل نبرد خورشید با دیوان برادر صلصال، و نیز فصل آمدن ملک سلیمان و نامه نوشتن او به خاقان و خواستن خرامان، تنها در سه نسخه از هشت نسخه‌ی موجود آمده، یعنی در نسخه‌ی آقای محمدعلی پورنجفی (نسخه الف) و نسخه‌های خانواده حیدری (نسخه ج و د) که به احتمال بسیار این بخش‌ها الحاقی بوده و بعدها توسط کاتبان به خورشید و خرامان افزون گشته است چرا که در نسخه‌های قدیمی‌تر مانند نسخه‌ی کتابخانه‌ی ملی و نسخه‌ی کتابخانه‌ی مجلس که هر دو بیش از صد سال قدمت دارند، این بخش‌ها نیامده‌اند.

در پایان سپاس صمیمانه‌ی خود را به دوستان گرانقدر آقایان محمد علی پورنجفی، اسد صفری، سجاد جهانفرد (ژیاری)، عبدالله عفتی، عباس جلیلیان (ناکو)، مرتضی هادیان، احسان جعفری، محمد رحمان آبادی، اشکان ارفع‌نژاد، عیسی حیدری تقدیم می‌داریم که با لطف بی‌دریغ خود یاریگرمان بودند.

به نظر می‌رسد برخی واژگان و مفاهیم در این منظومه نیاز به توضیح داشته باشند.

1. خورشید خاور

خورشید در پهلوی **خورشت xwarset** و از **خورشید** ساخته شده است. **خور** در اوستایی **هور Hwar** به معنی آفتاب و شید به معنی درخشنده و تابناک است و در اسامی مانند جمشید، فرشید، مهشید و... نیز دیده می‌شود. خورشید در گذشته از اسامی رایج در بین کردان بوده است. اما سوالی که پیش می‌آید این است که چرا شخصیت خورشید منسوب به خاور است؟ در منظومه‌ی خورشید و خرامان، خورشید فرزند عادلشاه و وی شاه خاور زمین است. آیا منظور از خاور، معنای کلی واژه در معنای امروزی مشرق زمین است؟ آیا همه‌ی جغرافیای ایران باستان را در بر می‌گیرد؟ و یا ایالتی بوده در شرق ایران مثلاً خراسان امروزی؟

واژه‌ی **خاور** در معنی رایج امروز به معنی مشرق است در مقابل باختر به معنی غرب. اما خاور در زبان پهلوی **خوروران xwarwaran** بوده به معنای نشستگاه خورشید و در معنای مغرب کاربرد داشته است و در مقابل آن **خور راسان xwarrasan** بوده یعنی همین واژه‌ی امروزی خراسان که از **خور راسان** درست شده یعنی جایی که خورشید از آن برمی‌خیزد. **شمال** در پهلوی **اپاختر apaxtar** بوده که امروزه در فارسی واژه‌ی باختر به معنی غرب کاربرد دارد و **جنوب** در پهلوی **نمروچ nemroc** که همان نیمروز در زبان فارسی می‌باشد.

با توجه به معنای کهن واژه‌ی خاور در زبان پهلوی که به معنای غرب بوده و در زبان کردی هم با توجه به اینکه **خوهر ئاوا Xwarawa** به معنی غرب و به شکل **خوروران xwarwaran** نزدیک است، شاید بتوان گفت که در خورشید خاور، خاور نه در معنای شرق، که در معنای غرب یعنی سرزمین‌ها و کوهپایه‌های زاگرس در غرب فلات ایران که سرزمین کردان بوده معنا پیدا می‌کند. نظر به اینکه آفرینشگاه خورشید و خرامان سرزمین کردستان بوده و در زبان دیگری نظیر فارسی، ترکی، عربی و... مشابه و همتایی ندارد و کاملاً کردی است؛ معنی واژه‌ی **خاور** را باید **مغرب** دانست نه مشرق؛ اما بسیاری گویندگان به سهو، باختر را مغرب و خاور را مشرق دانسته‌اند تا آن جا که این دو واژه، با همین معانی نادرست، مایه‌ی اشتباه فرهنگ نویسان نیز گردیده است در حالی که معنی درست جهات اربعه یا چهارسو، **خراسان=مشرق؛ خاور=مغرب؛ باختر=شمال و نیمروز=جنوب** است و ابیات زیر از رودکی دلیلی بر معنای اصلی **خاور=غرب** می‌باشد:

از خراسان بردم طاووس و ش سوی خاور می شتابد شاد و کش
 مهر دیدم بامدادان چون بتافت از خراسان سوی خاور می شتافت
 نیمروزان بر سر ما برگذشت چون به خاور شد ز ما نادیده گشت

در شاهنامه کردی و در منظومه‌ی ارزشمند قهرمان نامه نیز به سرزمین خاور اشاره شده است و ظاهراً منطقه‌ای در همسایگی هندوستان بوده است. در زمان تهمورث دیو بند و هوشنگ، کیوان شاه پادشاه کشمیر، ضمن اتحاد با سرزمین‌های خاور، توران و مصر، جهت تصاحب تاج و تخت هوشنگ، به ایران هجوم می‌آورد اما در این جنگ به سختی دچار شکست شده و ناچار به گریز می‌گردند. شاه خاور در قهرمان نامه، خاورشاه نام دارد.

وه‌زیر به فرمان‌کویان پر قین نه‌وه‌ل نویسا به خاوه‌رزمین

(قهرمان نامه، نسخه‌ی خطی)

ضمن اینکه نباید فراموش کرد خورشید و خورشیدبگ از نامهای رایج برای دختران و پسران در کردستان بوده و حتی امروزه هم کاربرد دارد. از زاویه‌ی دیگر نیز شاید بتوان گفت منظور از خاور، همان روزگه‌ها یا سرزمین‌های شرقی کردستان باشد. به عبارتی عادلشاه و خورشیدشاه از حکام ولایات شرقی سرزمین کردستان باشند. اما منطقی‌ترین راه این است که در نظر داشته باشیم در دنیای حماسه و افسانه و اسطوره که دنیایی فرازمانی و فرامکانی است به دنبال زمان و مکان وقوع رویدادها و حوادث نباشیم.

2. خرامان xiraman از نامهای قدیمی و رایج برای دختران در کردستان بوده است و در کردی و فارسی به معنای کسی که با ناز راه می‌رود می‌باشد. شاید هم بتوان ریشه‌ی **خرامان** را نیز از **خور** دانست. **خور+آمان** (آمد) خورشید آمد. که در طی زمان خور آمان به خرامان تبدیل شده است. خرامان دختر سرکش و

مغرور خاقان چین است که جان خواستگاران بسیاری از شاهزادگان و اشراف را ستانده اما سرانجام به خورشید خاور دل می بازد و عشقی شورانگیز در بین این دو پدید می آید.

3. دیو:

در منظومه ی خورشید و خرامان، خورشید شاه در اولین مصاف با خطر، با **صلصال** دیو مواجه می شود. صلصال فرزند ارژنگ و نوهی اکوان دیو است. دیوی مخوف با توانایی های نامحدود، که قدرت پرواز دارد و قمرناز دختر عموی بهروز سالار را در باغ روح افزا ربوده است. خورشید پس از کشتن صلصال و آزادی قمرناز در فصل هایی دیگر از داستان دگربار با دیوان مواجه می شود. سردهسته ی این دیوان دیوی هولناک و سیاهرنگ به نام قتال است که سالار دیوان کوه قاف و برادر صلصال می باشد و خود شش برادر دارد. این دیوان هفت گانه یعنی قتال، شنقال، شم شم، زرد آهنگ، سنگول، سرخاب، شهمار، یکی پس از دیگری به دست خورشید هلاک می گردند.

ریشه ی دیو **اهریمن** است. به عبارتی دیو نمونه ی عینی و نماد اهریمن است. دیوان نقش گسترده ای در ادبیات حماسی دارند و در متون پهلوی و حماسی و حتی اوستا، حضوری پررنگ دارند. در دوران اساطیری دیوان موجوداتی شبه انسانی اند که بر دو پای خود ایستاده و از دستان خود بهره می گیرند. دیوان صاحب جامعه و فرهنگ هستند و تمدنی به مراتب پیشرفته تر از انسان ها دارند و به دلیل توانمندی و برتری نسبت به انسان، کم کم از سرشت نیکوی زندگی اولیه دور شده و شروع به تجاوزگری و آزار انسان ها می نمایند. می توان گفت دیوان در دوران اساطیری، همان اقوام مهاجم و همسایگان هستند که به سرزمین ها می تازند. کما اینکه در داستان خورشید و خرامان، دیوان برادر صلصال، هنگام ادای سوگند، به بت های عرب سوگند یاد می کنند و گویا ماهیت تازی دارند. بخش اعظم سپاه ملک سلیمان را دیوان تشکیل می دهند.

نه مرش نمانا، مه لک سلیمان	جهم که ردهن سپا، دیو چهنی نسان
ته لهب نمانا، دیوان کوو قاف	سپای بی حساب، پهی عهزیم مه ساف
ده نووسه د هزار، دیو چهنی نسان	حازر بین، نه پای، تهخت سلیمان

در تایید این مدعا که دیوان می توانند همان اقوام همسایه باشند که گاه و بیگاه به این سرزمین تاخته اند می توانیم به متون اساطیری و حماسی مراجعه کنیم.

کیومرث _نخستین فرمانروا_ در کوه زندگی می کند. لباسش پوست پلنگ است. سی سال با شکوه و عدالت پادشاهی می کند. در زمان کیومرث بشر هنوز هیچگونه بدی و پلشتی را نیاموخته است. کیومرث هیچ دشمنی ندارد به غیر از اهریمن، او فرزندش سیامک را که بسیار دانا و مهربان است به جنگ دیوان می فرستد. سیامک به دست خزوران دیو کشته می شود. سپس هوشنگ فرزند سیامک، انتقام خون پدرش را از دیوان می

گیرد. پس از مرگ کیومرث، هوشنگ جانشین پدر بزرگ می شود و چهل سال با یاری یزدان به عدل و داد فرمان می راند. کشف آهن، آهنگری و ساخت ابزار، آبیاری و کشاورزی و اهلی کردن حیوانات و نیز برپایی جشن سده در زمان او اتفاق می افتد.

در گزارش طبری، هوشنگ بر اهریمن و سپاهیانش پیروز می شود و با آن ها پیمان می بندد که از میان مردم خارج شوند اما پس از مرگ هوشنگ، آن ها دوباره به میان مردم باز می گردند (تاریخ طبری ج 1، 116، 118). طهمورث دیوبند پسر هوشنگ سرانجام دیوان را به بند می کشد، آنچنان که اهریمن، سرکرده ی دیوان را زیر فرمان خود در آورده و همانند اسبی بر او سوار می شود و کرانه های جهان را می پیماید و دیوان، خواندن و نوشتن و نیز سخن گفتن به سی زبان را به او آموزش می دهند.

در واقع چیرگی تهمورث بر دیوان، باعث انتقال فرهنگ آنها به انسان ها می شود. برجسته ترین ویژگی فرهنگی دیوان داشتن نظام نوشتاری و هفت گونه دبیری بوده است.

مردمان قدیم، مردان دلیر و شجاعان را کدخدا و یا دیو می خواندند. و در فرهنگ کردی نیز گاه در توصیف فردی شجاع یا غول پیکر می گویند: ((هه یرو لهی دیوه)). در گزارش اوستا، دینکرد و شاهنامه، دیوان کسانی هستند که از سوی شمال و بیرون از مرزهای ایران، به سرزمین ایران و آدمیان می تازند. آنها در پایان شکست خورده و بیرون رانده می شوند. شاید علت اینکه در داستان ها و افسانه های حماسی گاه دیوان را موجوداتی دارای شاخ و دم معرفی کرده اند این بوده که مردم برخی مناطق، از جمله طبرستان قدیم، اغلب پوستین پوش بوده اند و از عهد قدیم پوست سگ و گرگ و... را می پوشیده اند و بدین علت فردوسی آنان را سگسار و گرگسار می نامید. (لغت نامه دهخدا جلد 25)

فردوسی دیو را مردمان بد و کسانی می داند که نسبت به یزدان ناسپاس هستند.

تو مر دیو را مردم بد شناس	کسی کو ندارد ز یزدان سپاس
همان کو گذشت از ره مردمی	ز دیوان شمر، مشمر از آدمی

دکتر عزالدین مصطفی رسول نویسنده و صاحب نظر در زمینه ی فرهنگ عامه ی کردستان می نویسد: ((در قصه ها و افسانه های کردی پیکار خیر و شر نمود واضحی دارد نیروی خیر که آدمی زاد است به سان مردم عادی در همه جا هست و در روشنایی آفتاب زندگی می کند نیروی شر که معمولاً دیو یا شیطان است، در تاریکی غارها، بیغوله ها و ویرانه ها دیده می شود. در این افسانه ها دیو تنها یک موجود هیولایی نیست، بلکه دارای روحی است که جدا از جسم خود در کدویی در لای جز دیوارها و کنج ویرانه ها نگهداری می شود. باید این کدو شکسته شود، تا دیو از پای در آید.))

در حماسه ها و افسانه های کردی سوگند معروف دیوان ((وه ره نج پدهرم ، وه شیر دالگم)) است. یکی از نشانه های ویژه ی دیوان، وارونه بودن گفتار و کردار آنان است. دیوان روز می خوابند و شب بیدارند و عکس آن چیزی را که می گویند عمل می کنند. به همین دلیل این صفت در کردی تبدیل به ضرب المثل شده: ((کاری جوور دپو واروونه س)). حتی در برخی کتب دستنویس پهلوی، کلمه ی انگره مینو (اهرمین) به صورت وارونه نوشته شده که اشاره ای به همین وارونگی گفتار و کردار دیوان است و کاتبان متون پهلوی کلمه ی اهریمن را وارونه می نوشته اند بدین معنا که از دست اهریمن کاری بر نمی آید و کارش همیشه برعکس عمل اهورامزدا و آفرینش اوست.

در منظومه ی جواهر پوش که از مهم ترین منظومه های شاهنامه کردی است و در فصل هفت خان جهانبخش،¹ در خان چهارم، جهانبخش پس از کشتن دیوی به نام قیطور زنگی به همراه گسته م دو گور خر شکار کرده و کباب می کنند و سپس به خواب سنگینی فرو می روند. صلصال دیو در حالت خواب کمر بند جهانبخش را گرفته و او را به اوج آسمان بلند می کند. هنگامی که جهانبخش از خواب برمی خیزد و خود را در آسمان و در چنگ دیو، اسیر می بیند، صلصال به او می گوید تو را در بیابان بیندازم یا در دریا و جهانبخش که از وارون بودن کار دیوان آگاهی دارد از او می خواهد که او را در بیابان بیندازد و صلصال جهانبخش را در دریا انداخته و جهانبخش با شنا کردن خود را نجات می دهد.

مه‌علووم بوو جه لات، سه‌سآله‌ن نامم	دشمن هوونی تایفه‌ی زآلم
جه دهس سه‌سآل، نمه‌شی وه بهر	وه‌زووم به ده‌ریا یام به سارا و به‌ر؟
چه‌نی فکرش که‌رد وه بی‌چه‌ن و‌چوون	زاناش ک ره‌فتار دپوان هه‌ن واروون

(جواهرپوش، نسخه ی خطی)

نکته ی قابل تامل اینکه صلصال دیو در خورشید و خرامان نیز حضور دارد و به دست خورشید هلاک می گردد. در هفت خان جهانبخش، صلصال خود را فرزند اکوان می داند که اکوان قبلا به دست رستم کشته شده است. پس از نجات جهانبخش از دریا، بار دیگر با صلصال روبرو می شود و این بار بر این دیو چیره می گردد و هنگامی که می خواهد سر از تنش جدا کند صلصال با التماس از او طلب بخشش می کند و قول می دهد در صورت نجات و بخشش از سوی جهانبخش، غلام حلقه به گوش او گردد و جهانبخش از جان او در می گذرد و صلصال در رکاب او قرار می گیرد. در برزنامه، صلصال همان دیوی است که با ناجوانمردی برزو را در خواب

¹. جهانبخش فرزند فرامرز و نوه ی رستم است.

می کشد. اما در داستان خورشید و خرامان، صلصال خود را فرزند ارژنگ دیو می داند و ارژنگ نیز فرزند اکوان دیو می باشد. یعنی صلصال نوه ی اکوان است نه فرزندش و در نبردی که بین صلصال و خورشید خاور در می گیرد، صلصال کشته می شود. پس اگر در شالوده ی ادبیات حماسی، خورشید خاور را هم بخشی از شاهنامه ی کردی بدانیم وقایع مربوط به این داستان بعد از داستان های مربوط به رستم و نوادگان او قرار می گیرد. ضمن اینکه فراموش نکنیم نسب و نژاد خورشید شاه و عادلشاه نیز به فریدون می رسد که از مهمترین شخصیت های شاهنامه است.

اژدها

اژدها در زبان اوستایی **اژی (azy)** و در پهلوی از (**az**) به معنی مار یا افعی مهیب و سهمگین است. واژه اژدها از ترکیب اژی و دهاک ساخته شده است؛ اژی به معنی مار می باشد. اژی در اسطوره های هند به صورت اهی به کار رفته است و همین معنی را می رساند. در مورد بخش دوم واژه اژی دهاک نیز نظریاتی وجود دارد که بخش دوم واژه اژی دهاک یعنی دهاک به معنی ده عیب است و در متون قدیم، به معنی عیب و آفت به کار رفته است. دلیلی که می آورند، این است که ضحاک ده آفت و پلیدی و عیب در جهان آورده است. اژدها جانوری است تنومند، بزرگ و بسیار قوی. در شاهنامه ی کردی و فارسی بسیار خطرناک و آسیب رسان معرفی شده است؛ به طوری که یک اژدها به تنهایی می تواند مایه گزند عده زیادی از مردمان شود. دکتر منصور رستگار فسایی در پیشگفتار کتاب «اژدها در اساطیر ایران»، اژدها را این گونه تعریف می کند: «آهریمنی که با توانائی های وحشت انگیز خویش به نابودی آدمیان و ویرانی جهان می پردازد، جانداران توانا و ناکام را به کام خود می کشد، گیاهان و سبزه ها را می خشکاند، در نفسش دود و آتش و زهر است و با نیروی ایزدی و پاکان و نیکان در ستیزی همیشگی است.» (رستگار فسایی، 16)

اژدها در فرهنگ ها و آیین های ملل گوناگون نمودار نیروهای ناپاک و پلید است و آب را از بارور کردن باز می دارد و باعث خشکسالی می گردد. برای اینکه جهان بماند، اژدها باید کشته شود. به همین دلیل در ادبیات ملل، پدیده ی اژدهاکشی با شباهت های فراوان تکرار می گردد. ایندیه ی هندی، فریدون و رستم و گرشاسب و گشتاسب و اسفندیار و اردشیر و بهرام ایرانی، مردوک بابلی، اسکندر و کادموس و زئوس و آپولو و هرکول یونانی، زیگفرید آلمانی و شاه آرتور انگلیسی، همگی با اژدها می جنگند. اژدها و اژدها کشی از مفاهیم مشترک در دنیای اسطوره ها و نیز در داستان های حماسی می باشد. در ادبیات فولکلور کردی و نیز در شاهنامه ی کردی، اژدها نگاره نمادی پرتکرار و پر معناست. به باور استاد مهرداد بهار نیز، اژدها با مفهوم آب

و رودخانه در ارتباط است. «پهلوان با اژدها می جنگد، اژدها مظهر خشکی و پهلوان مظهر آوردن آب و برکت است. اژدها زندانی کننده ی آب ها یا آورنده ی آب های ویرانگر است.» (بهار، 309)

اژدها خود آب است اما آبی که با آشوب نخستین همراه است. در آغاز آشوب ازلی یا نخستین بود که خدایان آن را تبدیل به نظم و برکت می کنند. رودخانه از نظر شکل ظاهری نیز شبیه به مار و اژدها است و هنگامی که طغیان می کند همانند اژدها دچار خشم و خروش می گردد و دیگر آورنده ی زندگی و برکت نیست. انسان آب را مهار می کند و از آن برای آبیاری و کشاورزی استفاده می کند و قهرمان نیز اژدها را می کشد و شر را کنترل می کند و آشوب را به نظم بدل می کند. هنگامی که در اسطوره ی گرشاسب در اوستا می خوانیم که گرشاسب یک روز تمام از صبح تا غروب از محل دم یک اژدها شروع به حرکت می کند و غروب به سر اژدها می رسد و اژدها را می کشد. شکل یک رودخانه در ذهن تداعی می گردد و در واقع انگار گرشاسب مسیر یک رودخانه را تا سرچشمه اش پیموده است.

کهن ترین شکل این مفهوم در اساطیر ودایی هند دیده می شود. «اژدها (اهی) در کوهی دور دست سکونت دارد و گاوهای شیرده را دزدیده است. ایندره خدای جنگاور هر ساله به این کوهستان می رود اهی را می کشد و این گاوهای شیرده را آزاد می کند گاوهای شیرده در اینجا نماد ابرهای باران آور هستند. در واقع ایندره این گاوهای ماده و این ابرهای باران زا را آزاد می کند تا ببارند. گاهی از این گاوهای ماده به عنوان زنانی که دزدیده شده اند، صحبت است که ایندره می رود و زن ها را آزاد می کند.» (مهرداد بهار 311)

اسفندیار به جنگ ارجاسب می رود و مراحل هفت خان را طی کرده و اژدها کشی می کند تا خواهران دزدیده شده اش را از زندان آزاد کند. فریدون نیز با ضحاک می جنگد و پس از شکست دادن او خواهران جمشید را آزاد می کند و فراموش نکنیم ضحاک همان اژدهای سه سر و شش چشم در اوستاست و در واقع فریدون هم با اژدها می جنگد.

در ایلیاد هومر نیز باز اژدها کشی اتفاق می افتد تا زنی دزدیده شده آزاد گردد. و در خورشید و خرامان نیز این اتفاق تکرار می گردد. خورشید در مسیر سفرش به سوی سرزمین چین و یافتن خرامان، هم با دیوان مبارزه می کند و هم اژدها را از پای در می آورد. صلصال دیو، قمر ناز دختر عموی بهروز سالار را ربوده و در غاری تنگ و تاریک زندانی کرده خورشید پس از کشتن صلصال و نجات قمرناز با اژدها رودرو می گردد. و انگار دیو و اژدها با هم همدست و همدستانند. تفاوت این اژدها کشی با دیگر موارد، تنها در این است که در اینجا خورشید پس از نجات قمرناز اقدام به اژدها کشی می نماید اما بن مایه ی همه ی این روایات همان عنصر پرتکرار اژدها کشی است. دکتر فریدون جنیدی پژوهشگر توانای معاصر، نظری دیگرگون دارند و به باور ایشان، «اژدهایی که در شاهنامه آمده یا در کتابهای دیگر از جمله اوستا بدان اشاره رفته، چیزی نیست جز **کوه آتشفشان** و در

سرتاسر این کتابها، هر جا سخن از اژدها به میان آمده با آنکه نویسندگان اصلی آن داستانها یکی نبوده‌اند، چیزی را غیر از آتشفشان در نظر مجسم نمی کنند.)) (جنیدی، 44) اژدها ویرانگر و اهریمنی است و چشمه های جوشان را خشک می نماید. او دشمن آب و آبادانی است. آتشفشان مظهر خشکی و سوزاندن و ویرانگری است و پهلوان نماد آوردن آب و آبادانی. در منظومه ی خورشید و خرامان، هنگام مواجهه ی خورشید با اژدها، این موجود اینگونه توصیف می گردد:

دو چشم چون مه‌شعله، گران وینه‌ی نار / چون شوّله‌ی فانوس نه شهوان تار

(خورشید و خرامان)

در شاهنامه ی کردی و در هفت خان رستم ، رستم در خان سوم با اژدها مواجه می گردد. ویژگی های اژدها اینگونه معرفی می گردد.

لاشه‌ش وینه ی کوو ، دهمش چون مه‌قار / هناسه‌ش وینه‌ی ناهر پر شه‌رار

(هفت خان رستم؛ نسخه ی خطی)

و باز در شاهنامه ی کردی و در داستان برزو و نبرد این پهلوان با اژدها ، اژدها با هنرمندی اینگونه وصف می شود:

چه‌مان چون مه‌شعله، شاخ وینه‌ی چنار / ده‌هان چون کلوز تاش وهر مه‌قار
وه‌ختی نه‌عده‌ته، مه‌کیشوو وه قار / په‌لنگ نه کووسار، مه‌نمانوو فه‌رار

(برزونامه؛ نسخه‌ی خطی)

و باز در داستان برزو :

ژه دود نه‌فَس نه‌ژده‌های نه‌ژده‌ر / تمام سوتیان ، عالهم سه‌رانسه‌ر
ژه تکان دوم نه‌ژده‌های سه‌ره‌رز / سه‌حرا و که‌ش و کوو، تمام نیشته له‌رز

(برزونامه؛ نسخه‌ی خطی)

از اشعار هویدا می گردد که نشانه های اژدها با آتشفشان یکی می باشد چرا که اژدها گاه هزار سر دارد و آب ها را از سر چشمه می خشکاند. حرکت گدازه های آتشفشانی نیز در جهات گوناگون است. به این علت اژدها را هزار سر گویند . چون گدازه ها سرد شوند منافذ و راه های حرکت آب را می بندند. به این دلیل اژدها دشمن چشمه ها می باشد.

در نبرد سهمگین برزو و اژدها (آتشفشان) برزو دچار گاز گرفتگی می شود :

ژه دود نه‌فَس ، ژه بوخار هوون / بی هووش بی نه‌سه‌ر، به‌رزوو بی نگوون

(برزونامه؛ نسخه‌ی خطی)

نو‌شاد کسی است که برای راه جویی برزو به مکان اژدها انتخاب شده است. از نگاه او اژدهای کشته شده چنین است

دیبا هوون وینه‌ی جوو مه‌یوو نه لاش

وه تافه و مه‌یوو ، نه روو قلا‌ی تاش (برزوانامه؛ نسخه‌ی خطی)

که کاملاً شبیه حرکت گدازه‌های آتشفشانی است. در هیچ‌کدام از نبردهایی که پهلوان انجام می‌دهد، سپاه و لشکریانی وجود ندارد و همیشه پهلوان به تنهایی به جنگ اژدها می‌رود و او را از پای در می‌آورد که در واقع همان خاموش شدن و غیرفعال شدن آتشفشان است که در باور مردمان به مرگ اژدها تعبیر شده است. نیز باید اشاره شود که در شاهنامه کردی اژدها موجودی مذکر است و در تقابل با زن و بارآوری و باران قرار می‌گیرد. در هفت خان رستم، پس از کشته شدن اژدها می‌خوانیم:

نه و نهر اژدها کرد وه سهر بی نگوون

بی‌اوان چهنی ، بی وه دهریای هوون

(هفت خان رستم؛ نسخه‌ی خطی)

در نزدیکی شهر دهلران در استان ایلام، چشمه‌ی قیری وجود دارد که بنا بر باور پیشینیان، این چشمه خون اژدهایی بوده است که توسط اسفندیار رویین تن کشته شده است. در نزدیکی شهر قروه در کردستان نیز چشمه‌ی آب معدنی سرخ‌رنگ در کنار صخره‌ای شبیه به اژدها وجود دارد که به آن «بابا گور گور» می‌گویند. در باور مردم این چشمه، خون این اژدهاست.

اما در فرهنگ و باور مردم چین، اژدها موجودی مقدس و قابل ستایش است. چینی‌ها اژدها را حامی خود می‌دانند. عید چینی «جین جیه» از اعیاد و جشن‌های مهم در چین می‌باشد و مردم این عید را روز بیدار شدن اژدها می‌نامند. اژدها در باور مردم چین نیز با مفهوم آب و آبادانی در پیوند می‌باشد و آنان اژدها را «رب النوع آب» می‌دانند. مردم در اطراف چاه‌های آب، خاکستر می‌پاشند و در بامداد از چاه آب بر نمی‌گیرند. آن‌ها با پاشیدن خاکستر در اطراف چاه‌های آب، از اژدها می‌خواهند که به محصولات آنها برکت بدهد و آب برنگرفتن از چاه در بامداد نیز، به این خاطر است که دلو آب بر سر اژدهای داخل آب فرود نیاید و موجب خشم او و بروز بلایای طبیعی و خشکسالی نشود.

اژدها همچنین نام یکی از صور فلکی است. تنین (در عربی به معنی اژدها)، «هستبهر» یا «هشتبهر» که در باورهای عامیانه‌ی هند و ایرانی، ماه و خورشید در هنگام کسوف و خسوف، به کام او می‌روند.

خورشید و خرامان و نظریه‌ی فردیت یونگ

منظومه ی خورشید و خرامان (خورشید خاور) در نگاه اول، داستانی عاشقانه و آسان یاب با روایتی خطی و ساختاری ساده به نظر می رسد. اما به مانند بسیاری از داستان ها و منظومه های کردی به ویژه منظومه هایی که در چارچوب شاهنامه ی کردی از آن ها نام برده می شود، دارای زیر ساختی کهن الگویی است و درونمایه ای کاملا نمادین دارد که می شود آن را بر اساس نقد اسطوره ای و تحلیل یونگی مورد بررسی قرار داد.

آرکی تایپ ها (کهن الگو، صورت مثالی، صورت ازلی، صورت اساطیری) تجارب غریزی اجداد انسان ها هستند که در طی میلیون ها سال به صورت نیرویی ازلی و بالقوه در بخشی از روان انسان به صورت یک ساخت در آمده اند. به باور یونگ «منشا آن ها شناخته شده نیست. اما در تمامی ادوار و در همه جای دنیا به چشم می خوردند، حتی در جاهایی که نتوان حضورشان را در تداوم نسل ها و آمیزش های نژادی ناشی از مهاجرت توضیح داد.» (یونگ، 1378: 96)

آرکی تایپ ها از مهم ترین مفاهیم در بررسی روانشناسانه ی آثار ادبی و مخصوصا ادب حماسی هستند و بخش قابل توجهی از اندیشه ها و باورهای باستانی هر ملتی را می توان از طریق بررسی آرکی تایپ ها (کهن الگوها) کشف و درک نمود و با راهیابی به درون حماسه ها و کهن الگوها بهتر می توانیم با منش و سلیقه و روحیات انسان های اعصار گذشته آشنا شویم.

از جمله مهم ترین کهن الگوها، می توان به من، قهرمان، بیابان، سایه، مادر، آنیما و آنیموس، پیر خردمند، پرسونا، اردها و ... اشاره نمود که به تعدادی از آن ها در منظومه ی خورشید و خرامان اشاره خواهیم کرد.

فردیت از دیدگاه یونگ پختگی و رشد روانی آدمی است. خورشید و خرامان را می توان فرایند به فردیت رسیدن قهرمان آن یعنی خورشید خاور دانست. قهرمانی که آگاهانه قدم در مسیر فردیت و بلوغ روحی و روانی می نهد. خورشید شاه در چرخه ی کمال خود که از سرزمین خاور آغاز و در پایان داستان به همان جا ختم می گردد. با نیروهای اهریمنی متعدد رو در رو می شود و سرانجام با آنیمای روان ناخودآگاه خود یعنی خرامان چین دیدار می کند. بنا به نظر یونگ تمامی عناصر و شخصیت های یک روایت نمادین ، اجزا و پاره های روانی یک شخصیت واحد هستند. بر این اساس می توان بسیاری از نیروهای خیر و شر و شخصیت های متعدد در داستان را بخشی و پاره ای از شخصیت خورشید خاور و در سطحی گسترده تر جلوه ای از شخصیت عادل شاه محسوب نمود. به عبارتی خورشید، ابدال، بهروز سالار، قمرناز، خرامان، اردها، دیو، ملک سلیمان و... هر کدام می توانند نگاره و نشانه ای از شخصیت کلی شاه (در اینجا عادل شاه) باشند و عادل شاه نیز خود نماد من = خویشتن در روان ناخود آگاه جمعی ملتی است که این اثر را باز تولید نموده است.

من (خویشتن): خویشتن مهم ترین و ناشناخته ترین بخش ناخودآگاه آدمی است. نمادهای خویشتن در ادبیات به شکل شاه ، پدر، مار ، گل و... و به ویژه دایره نمود می یابد. در خورشید و خرامان ، عادل شاه نماد خویشتن

و مرکز دایره ای است که خورشید در طی سفر ماجرا جویانه اش طی می کند. سفری که از سرزمین خاور آغاز می گردد و پس از طی فراز و فرودهای فراهان و گذشتن از ختا و ختن و چین و ماچین، سرانجام پس از دیدار و کشف آنیمای (روان زنانه ی مرد) روان ناخودآگاه خود (خرامان) دوباره به خاور باز می گردد.

در واقع با نگاهی عمیق تر به دنیای آثار حماسی و حتی ادبیات فولکلوریک خویش، در می یابیم شاهانی چون عادل شاه و یا شاهی آرمانی چون کیخسرو نماد خویشتن جمعی یک ملت هستند. شاهانی دادگر و عدالت گستر که یک ملت در درازای تاریخ، آرزوی داشتن آن ها را داشته است. به دلیل کم شمار بودن دوران نیک فرمانی و دادگستری در تاریخ این سرزمین، رویای عمومی مردم در شمایل شاهان دادگر در افسانه ها و منظومه ها خود را می نمایند. این است که وزیر دانای عادل شاه (کهن الگوی پیر خردمند) او را به دادگری فرا می خواند و از او می خواهد رویه اش را در کشورداری دیگرگون کند.

قهرمان: قهرمان اساطیری از مهم ترین شخصیت های کهن الگویی است و از اعصار بسیار دور در ذهن و روان ملل وجود داشته است. حتی در روزگار ما نیز بسیاری از جوامع هنوز متکی به قهرمان و در انتظار قهرمانی هستند که آن ها را به آرمان ها و ایده آل هایشان برساند. « تخیلات عامه ، همیشه طالب قهرمان است . خواه این قهرمان خوب یا بد باشد. در مجموع قهرمان، نشانه و معرف یک جامعه بشری است. جامعه ای که حتی در ضمن مخاصمات و اشتباهات خود همیشه به مبدا الوهیت نزدیک بوده است و چون حقیقت الوهی و بشری، در زندگی به هم آمیخته است. در شخصیت قهرمان نیز همین خصوصیات تجلی می یابد. با این توصیف توجه به منشا خدایی یا انسانی قهرمان، امری بی فایده است و هر قهرمان در عین حال در هر دو صحنه « خدایی » یا « انسانی ، خود نمایی می کند. » (واحد دوست، 1379: 217)

قهرمان زاده می شود تا با طی مراحل دشوار و تجربه کردن آزمون های پر مخاطره، به کمال روانی و اخلاقی برسد و برکت و فضیلت از دست رفته را به جامعه بازگرداند. بنابر نظر ژوزف کمپبل « سفر اسطوره ای قهرمان معمولاً تکریم و تکرار الگویی است که مراسم « گذار » نامیده می شود و دارای سه مرحله « جدایی»، « تشرف » و « بازگشت » است که می توان آن را «هسته ی اسطوره ی یگانه» نامید. یک قهرمان از زندگی روزمره دست می کشد و سفری مخاطره آمیز به حیظه ی شگفتیهای ماوراء الطبیعه را آغاز می کند. وی در انجا با نیروهای شگفت روبه رو می شود و به پیروزی قطعی دست می یابد. هنگام بازگشت از این سفر پر رمز و راز، قهرمان نیروی آن را دارد که به یارانش برکت و فضل نازل کند. » (کمپبل، 1389: 40)

خورشید خاور نماد یک قهرمان است و سه مرحله ی « جدایی _ تشرف _ بازگشت » در سیر تکاملی شخصیت او کاملاً مشهود است. خورشید در واقع بخشی از نیروهای روان خود آگاه عادل شاه است که قهرمانانه پای در مسیر خطر می نهد و در پایان مسیردایره وارخویش، به شخصیتی کامل تر و پخته تر بدل می گردد.

پیر خردمند: پیر خردمند کهن الگویی است که ویژگی های روحانی ناخود آگاه را در خود دارد و نماد پدر و روح انسان در معنای خردورزی و شناخت می باشد و کارکرد آن تدبیر، مشورت دادن و خیر خواهی می باشد. البته کهن الگوی پیر خردمند می تواند در شکل منفی نیز نمود پیدا کند. شخصیت وزیر عادل شاه نماد پیر خردمند در جلوه ی مثبت آن می باشد اما به عنوان مثال شخصیت هایی مانند گرگین (در داستان بیژن و منیژه) که با حسادت و و تاریک بینی بیژن را به کام خطر می فرستد و یا گرگسار در داستان هفت خان اسفندیار که می کوشد این پهلوان را فریب بدهد می تواند نوعی از شکل منفی این کهن الگو باشد. به عبارتی کهن الگوی پیر خردمند، طبعی دو گانه و متضاد دارد و قادر است در جهت خیر و شر هردو کار کند که برگزیدن هر یک بسته به اراده ی آزاد انسان است.» (مورنو، 1386: 120)

مثال بهتر برای روشن شدن موضوع دو شخصیت گرشیوز و پیران ویسه است که هردو در دستگاه افراسیاب تورانی خدمت می کنند. گرشیوز همیشه کنشی منفی دارد و سبب ساز بحران و فاجعه است. اما پیران ویسه با اینکه در سرزمین شر جای دارد و مشاور افراسیاب است کنش های مثبت از خود نشان می دهد و با حکمت و چاره گر است. بنا به نظر یونگ، پیر خردمند در هیات ساحر، طبیب، روحانی، معلم، استاد، پدربزرگ و یا هرگونه مرجع دیگر ظاهر می شود. شخصیت وزیر عادلشاه که در آغازینه ی داستان خود را می نمایاند نماد کهن الگوی پیر خردمند است. اوست که بسان پیری با بصیرت به روح عادل شاه تلنگر می زند و او را به عدالت و بخشش فرا می خواند و از او می خواهد خاضعانه از درگاه یزدان یاری طلبد و خزانه ی شاهیش را نثار فقرا نماید و رعایای تنگدست را از مالیات معاف بدارد و زندانیان در بند را آزاد کند تا خداوند به او فرزندی ببخشد. و در واقع چشم و گوش شاه را به روی حقیقت می گشاید و به او می آموزد که برکت و نعمت حاصل داد و

دهش و نیکی است. و شاه نیز اعتمادی تمام و کمال به این وزیر آگاه و کاردان دارد. مادر: به باور یونگ، هرگزیه و انگیزه ی یاری دهنده، هر آنچه مهربان است، هر آنچه می پروراند و مراقبت می کند کهن الگوی مادر را تداعی می کند. (یونگ، 1368: 27)

کهن الگوی مادر در این منظومه در شخصیت دایه تداعی پیدا می کند. چراکه یکی از ویژگی های بارز کهن الگوی مادر، وجه مراقبت کننده ی اوست. دایه نسبت به خرامان چنین رفتاری به شدت مادرانه دارد. وفاداری، رازداری، درک عواطف و احساسات او و آگاه نمودن خرامان از موقعیت عاطفی که در آن قرار گرفته و تدبیر و تلاش او برای حفاظت روانی از خرامان، تبلوری از این صفت مادرانه در شخصیت دایه است. اوست که پیام های دو دل داده را به صورت پنهانی به دست آن ها می رساند و زمینه را برای رسیدن آن دو به همدیگر فراهم می کند.

سایه: سایه نمود همه ی جنبه های منفی شخصیت آدمی است. یعنی هر آنچه که مانع انسان در مسیر فرایند فردیت و رسیدن به کمال است و در ادب حماسی در شکل دیو، اژدها، جادوگر و... بازنمود پیدا می کند. «کهن الگوی من، همواره با سایه در ستیز است. این ستیز در کشمکش انسان بدوی برای دست یافتن به خودآگاهی، به صورت نبرد میان قهرمان کهن الگویی با قدرت های شرور آسمانی که در هیات اژدها و دیگر اهریمنان نمود پیدا می کنند، بیان شده است.» (یونگ، 1378: 1176) خورشید در مسیر رفتن به چین و یافتن خرامان، با موانع متعددی رو در رو می گردد؛ اژدها، صلصال دیو، قتال دیو و... و نیز شخصیت های منفی همچون ملک سلیمان، نماد و نمود کهن الگوی سایه هستند.

آنیما و آنیموس: آنیما و آنیموس، دو مفهوم کهن الگویی دیگر در نظریه ی فردیت یونگ می باشند. آنیما بخش زنانه ی روان مرد و آنیموس بخش مردانه ی روان زن می باشد که می توانند زشت کار یا نکوکار باشند و این روان زنانه و مردانه به شکل کلی و در رویاها و تخیلات یک قوم نیز می تواند وجود داشته باشد و در ادبیات نمود پیدا می کند. روان زنانه در باورهای دوران باستان، دئنه (daena) نام دارد. دئنه اگر در شکل زنی زیبا متجلی گردد، روان زنانه ی درستکاران و اگر به شکل جادوگر و عجوزه نمود یابد، نماد پلشتی درونی دوزخیان است. در واقع می توان گفت خرامان همان آنیمای روان ناخودآگاه خورشید و خورشید آنیموس درون ناخودآگاه خرامان و این دو جلوه های مردانه و زنانه ی وجود کلی عادل شاه می باشند. قهرمانانی چون رستم، ملک جمشید، خورشید و... همان آنیموس روان ناخودآگاه جمعی نیاکان ما و رودابه، تهمینه، فرنگیس (فره گیس)، خرامان و... جنبه ی آنیمایی روان جمعی اجداد ما می باشند. مرد آرمانی و ایده آل در سیمای پهلوانانی مانند رستم و خورشید چهره می نماید و زن آرمانی در شمایل زیبارویانی باشکوه چون تهمینه و خرامان جلوه گر می شود.

په سهن خودای گه ورا

ئبتدا بنام جههان ئافه رین
پاتشای شاهان، سه ما و سه رزه مین

Ibtida binami cehan aferîn
Patişay şahan, sema û serzemîn

لاشه ریک له¹، مه عبوود سه تار
روژی دهه ندهی مه ل و موور و مار

Laşerîki le, me'bûdi setar
Rojî dehendey mel û mûr û mar

کریم کارساز بینای بیته رین
خالق مه خلوق، سه ما و سه رزه مین

Kirîmi karsaz bînay bêhterîn
xaliqi mexlûq, sema û serzemîn

حهی لا نیام² بینای بیته رین
هه فت په ردهی سه ما و هه فت ته بهق زه مین

Heyi la nîyam bînay bêhterîn
Heft perdey sema û heft tebeq zemîn

له دایک بوون خورشید خاوه ر و سه رته ای چیرۆک
دۆمای ئسم زات دهه ندهی داوه ر
بشیم وه سه ر وهخت عادلشای خاوه ر

Domay ismi zati dehendey dawer
Biçîm we ser wexti 'adillşay xawer

ژه روی شاهنامه من که ردم نگا

1 . خودای بی هاویشک: خدایی که شریک ندارد

2 . زیندوو نادیار: زنده ی نادیدنی

ئى داستانە ۋە زەينىم ئاما¹

Je ruy şahname min kerdim niga
Ê dasitane we zeynim ama

فەردى ژە داستان ۋە يەردەى ۋەرىن
ماجرای مەينەت شای خاۋەر زەمىن

Ferdê je dastani wyerdey werîn
Maciray meyneti şay xawer zemîn

شەنە فەتم ژە پىر دانای ھۆنەرۋەر
پاتشاھى² بى، ژە ملىک خاۋەر

Şineftim je pîri danay honerwer
Patişahê bî, je millki xawer

نامش عادلشا، مەنشور ئام بى
ساھو³ تەخت و تاج، ئالى مەقام بى

Namiş 'adillşa, menşûri am bî
Sahû text û tac, alî meqam bî

چەنى بزرگان، ھەر نە كەرەم بى
ساھو سپا⁴ و سان، ھەم خاتەر جەم⁵ بى

Çenî bizirgan, her ne kerem bî
Sahû sipa û san, hem xatir cem bî

بە كەيف و شادى، نە روى تەخت و تاج
بە شاھان دەور، نەمەدا خراج

be keyf û şadî, ne ruy text û tac
be şahani dewr, nimeda xirac

چەندىن ھەرەم داشت، تمام ھوەر⁶ جەمىن

-
1. ئى بەيئە ۋە بەيئە شوونى، تەنيا لە دەسنۆس (و) ھاتنە ۋە لە دەسنۆسەيل دىكە نىين و گاهەس ئلحاقى بوون. بەلام ۋە بوونەى ئاماژەى رەنگىنىگ ك ۋە سەرچاۋە ۋە بنەمائى چىرۆك دىرن ھاوردىمەنەسان.
 2. لە دەسنۆسەيل: پادشاھ
 3. لە دەسنۆسەيل: صاحب
 4. لە دەسنۆسەيل: سپاھ
 5. لە دەسنۆسەيل: جمع
 6. لە دەسنۆسەيل تازە "خوەر" ھاتىبە بەلام لە ناو دەسنۆسەيل زۆنەتر "ھوەر" نۆسىاس.

Çendîn herem daşt, timam hwer cemîn
çendîn xwace daşt, gişt kemer zerrîn

Çendîn suwaran sahû ejder daşt
Je patişahan 'allem bêşter daşt

Çendîn bar gewher, çendîn cewahir
Kû besten ne laş, çun sengi bayir

Yek roj şa je naw talari şahî
Nîşt ne bani texti cehan penahî

Çenî emîran kursî nişînan
Pey nizami millk, mesllehet bînan

Şêrani bêbak ruy meydani rezm
alî nijadan, xewanîni bezm

Sef kîşan we pa, her yek je layî
We resmi qanûn kewkebey şahî

چەندین خواجە داشت، گشت کەمەر زەرپین

چەندین سوواران ساھوو ئەژدەر داشت
ژە پاتشاھان عالیەم بیشتەر داشت

چەندین بار گەوھەر، چەندین جەواھر
کوو بەستەن نە لاش، چون سەنگ بایر

یە ک روژ شا ژە ناو تالار شاھی
نیشت نە بان تەخت جەھان پەناھی

چەنی ئەمیران کورسی نشینان
پە ی نزام ملک، مەسلەھەت بینان

شیران بیباک روی مەیدان رەزم
عالی نژادان، خەوانین بەزم

سەف کیشان وە پا، ھەر یە ک ژە لایی
وە رەسم قانوون کەوکەبە ی شاھی

باشی باشیان، کاربینان شا
تمام خاندان داوی¹ دەولت خا

1. لە دەسنۆس(ی): دائی

Başî başyan, karbînani şa
Timam xandani dawî dewllet xa

دهس وه ته بهرزین گه وه هر باره وه
تهن وه بامرانی¹ سالمه داره وه

Des we teberzîni gewher barewe
Ten we bamranî sallme darewe

هه ر به ک نه جاشان، مه دران وه رانوه ر
پیکا بین ژه فه رق، جقه ی تاوس په ر

Her yek ne çaşan, medran weranwer
Pîka bîn je ferq, ciqey tawis perr

ساقی سیم ته نام²، چه نی جام مه ی
فتنه ی شه رئا شووب³، ناوات واز وه ی

Saqî sîm enam , çenî cami mey
Fitney şerraşûb , awat wazi wey

هازر بین وه ناز، چون مه سان مه س⁴
نه پای ته خت شا، مینای مه ی به ده س⁵

Hazir bîn we naz, çun mesani mes
Ne pay texti şa, mînay mey be des

مه نووشان به شاد، شراو گو لره نگ
ژه ده س ساقی، شه یدای شووخ شه نگ

Menûşan be şad, şirawi gullreng
Je desi saqî, şeyday şûxi şeng

په ری ئارایش، عادلشای نیکمه رد
ده لاک شاهی ده رده م ته له ب که رد

Perî arayış, 'adillşay nîkmerd
Delaki şahî derdem telleb kerd

1 . جورنگ جل و بهرگ زونه

2 . له دهسن قسه یل: اندام

3 . گاهه س ((شه رئا شووب)) بوود.

4 . له دهسن قسه یل: مستان مست

5 . له دهسن قسه یل: دست

خاسه تراشی ئاما ژه لاره
سجدهی زهمین بهرد، مه دره به پاوه

Xase tiraşê ama je lawe
Sicdey zemîn berd, medra be pawe

مه دره بهو ئهدهب، ژه مابهین سهف
ئاوینهی بلوور، گرده بی به کف

Medra bew edeb, je mabeyni sef
Awîney bilûr, girde bî be kef

بردهش وه پای تهخت شای خاوهری خات
تا بدهی وه دین مؤحه مه د سهلوات

Birdeş we pay texti şay xawerî xat
Ta bidey we dîni mohemed selwat

شا جامش ژه دهس قولام ستانا
سهلواتی به دین مؤحه مه د وانا

Şa camiş je desi qullam sitana
Selwatê be dîni mohemed wana

نگای جامش کهرد، کیشا ئاه سهرد
یه ک موو سفیدی، وه نه زهر ئاوهرد

Nigay camiş kerd, kîşa ahi serd
Yek mû sifêdê, we nezer awerd

جامش ههوا دا، هوژئا ژه تهخت
لوا به جامریژ، دانای بلین¹ بهخت

Camiş hewa da, horêza je text
Lwa be camrrêz, danay billên bext

تاج جهواهر، جقهی تاوس پهپ
باهووبه² لال، نگین زؤنار زهر

Taci cewahir, ciqey tawis perr

1. له دهسنۆسهیل: بلند

2. له پهنج دهسنۆس، ئی وشه وه شکل (بازویند) هاتیه بهلام له دهسنۆس ئاقای عدلیزاده (ه) ک له ناچه سههنه نۆسیاس و له نۆسخه
کتاوخانهی ملی (ی) وه شکل (باهووبه) هاتیه ک کۆنتر و درس تره.

Bahûbeni lall, nigîn zonar zerr

که‌ندش نه روی ویش، شانان نه روی خاک
ویش که‌رد به مه‌جنون، به‌رگ به‌دهن چاک

Kendiş ne ruy wêş, şana ne ruy xak
Wêş kerd be mecnun, bergi beden çak

به زاری مه‌وات: سییا به‌خت ویم
وه میرات¹ که‌فته‌ی تاج ته‌خت ویم

Be zarî mewat: sîya bexti wîm
We mîrat keftay taci texti wîm

په‌ی په‌نجه‌رۆیی، ویران ماللی ویم
په‌ی ناسازی به‌خت، جاگه‌ی خالی ویم

Pey rencerroyî, wêran mallî wîm
Pey nasazî bext, cagey xalî wîm

ها وه‌خته‌ن ناگا، عۆمرم به‌ریاد بوو
ناکه‌س ژه ته‌خت خالییم شاد بوو

Ha wexten naga, 'omrim berbad bû
Nakes je texti xalîim şad bû

گریوا به زار، په‌ری به‌خت ویش
نهرم نهرم مه‌لاوان، تاج ته‌خت ویش

Grîwa be zar, perî bexti wêş
Nerm nerm melawan, taci text wêş

جوگه‌ی ئه‌میران، وه‌زیران شا
هازر بین چه‌نی خاسان ده‌رگا

Çugey emîran, wezîrani şa
Hazir bîn çenî xasani derga

هه‌ر یه‌ک به‌ په‌نگی مه‌کردن سه‌ناش
یارای که‌س نه‌وی، بکه‌روو مه‌ناش

Her yek be rengê mekirdin senaş
Yaray kes newî, bikerû menaş

1. له ده‌سن‌ۆسه‌یل: میراث

ئاخر وهزير جههان ديدهبى
وامه نهى سالان، بهرگوزيدهبى

Axir wezîri cehan dîdeyî
Wameney sallan, bergozîdeyî

سجدهى زهمين بهرد، گريوا به زار
واتش: شهريار، شاي خاور ديار

Sicdey zemîn berd, grîwa be zar
Watiş: şehiryar, şay xawer dyar

بى تو تاج و تهخت عه رسهى خاورى
به كهس نه مانوو، شيوهى سه روهى

Bê tu tac û texti 'ersey xawerî
be kes nemanû, şêwey serwerî

ئه گهر نه مانوو، شهه نشا نه شار
به بى شهريار، ويژان بوو سه د جار

Eger nemanû, şehenşa ne şar
be bê şehriyar, wêran bû sed car

ژه لوتف داوهر، ئارو داوهرى
خوداى روى زهمين ملك خاورى

Je lotifi dawer, arru dawerî
Xuday ruy zemîn millki xawerî

به لى نه زانام كه مينهى كه متهر
پهى چيش زويرهن، شهه نشاى خاور؟

Bellê nezanam kemîney kemter
Pey çêş zuyren, şehenşay xawer?

شا وات: ئهى وهزير، ساهوو ئه قىل و فام
ئاسف دهوران، ئه فلا توون مه قام

Şa wat: ey wezîr, sahû eqll û fam
Asfi dewran, efllatûn meqam

ئارو نڭاى جام جههان بينم كه رد
دوود تهم نه فهرق كه لهم زوور ئاوهر د

Ewro nigay cami cehan bînim kerd

Dûdi tem ne ferqi kelem zûr awerd

Sîya reyhanan, be naz perweran
Eswed nimay reng, we ebyez kerden

be taqî zanam, ha wexten je ser
Peyda bû perîm, hingamey gozer

Wexten je teqdîri qezay rebanî
Çun xwer awa bûm, jey dinyay fanî

be kî bisparim esase û sipam?
Kîm hen domay wêm, binîşû ne cam?

Dinyay bêwefa, nedarû binyad
Kizey cergimen pey dîni ewllad

Sicdey zemîn berd, wezîri huşyar
Wat: ey şehriyar, şay xawer dyar

Rû ker ne dergay patişay şahan
Me'bûdi bêbak, yektay la mekan

سییا ریحانان، به ناز پەروران
ئەسۆدە نەمای رەنگ، وە ئەببەز کەردەن¹

بە تاقی زانام، ها وەختەن ژە سەر
پەیدا بوو پەڕیم، هنگامە ی گوزەر

وەختەن ژە تەقدیر قەزای رەبانێ
چون خوەر ئاوا بووم، ژە ی دنیای فانی

بە کی بسپارم ئەساسە و سپام؟
کیم هەن دومای وێم، بنیشوو نە جام؟

دنیای بیوفا، نە داروو بنیاد
کزی جەرگمەن پە ی دین ئەولاد

سجدە ی زەمین بەرد، وەزیر هوشیار
وات: ئە ی شەهریار، شای خاوەر دیار

رۆو کەر نە دەرگای پاتشای شاهان
مەعبوود بیباک، یە کتای لا مەکان

1 . مەبەست سفید بوون مۆ سەر و ریش عادلشاس.

Zûd mebû qebûl, je dergay barî

Tiflê bexşû pît, kani keremdar
Mebû be waris, şay xawer dyar

Şa wat: ey wezîr, danay honerwer
Eflâtûn nizam, erestû menzer

Waçe carrçyan, carr biden ne şar
Derwîş û miskîn feqîr û hejar

Temam hazir bûn je meydanewe
Cûq cûq bawerûn we dîwanewe

Ta be desi wîm êhsan kem pêşan
Ozri na 'edllîm, bwazûm lêşan

Bellkim bikeran je dill do'ayî
Do'aşan qebûl je lay ilahî

تفلّی به خشوو پیت، کان کهرمدار
مه‌بوو به وارس، شای خاوه‌ر دیار¹

شا وات: ئە‌ی وه‌زیر، دانای هونه‌روه‌ر
ئه‌فلاتوون نزام، ئه‌ره‌ستوو مه‌نزه‌ر

واچه جارچیان، جار بدن نه‌ شار
ده‌رویش و مسکین فه‌قییر و هه‌ژار²

ته‌مام هازر بوون ژه‌ مه‌یدانه‌وه
جووق جووق باوه‌روون وه‌ دیوانه‌وه

تا به‌ ده‌س ویم ئی‌حسان که‌م پێشان
ئوزر نا عه‌دلیم، بوازووم لێشان

به‌لکم بکه‌ران ژه‌ دلّ دو‌عایی
دوعاشان قه‌بوول ژه‌ لای ئلاه‌ی³

سجده‌ی زه‌مین به‌رد، وه‌زیر هوشیار
ده‌رده‌م فه‌رمان دا، جارچی که‌فت نه‌ شار

1 . له ده‌سن‌ق‌س (ج و د): شاد بوو وه‌ دیدار شای خاوه‌ر دیار

2 . له ده‌سن‌ق‌س (و): ژار

3 . له ده‌سن‌ق‌س (و): بیا وه‌ لای حه‌ق ئاه‌ سزایی!

Sicdey zemîn berd, wezîri huşyar
Derdem ferman da, carçî keft ne şar

هه‌رکۆو فه‌قیرئ، یتیم باری بوون
مسکین و هه‌ژار، بی مه‌دارئ بوون

Herkû feqîrê, yetîm barê bûn
Miskîn û hejar, bê medarê bûn

ته‌مام هازر بوون نه مه‌یدان شار
ئیه‌حسان مه‌به‌خشوو، شای خاوه‌ر دیار

Temam hazir bûn ne meydani şar
Êhsan mebexşû, şay xawer diyar

جووق جووق ڤوو نییان به قاپی شاهه
ڤای مووری نه‌وی بشوو¹ به ڤاوه

Cûq cûq rû nîyan be qapî şawe
Ray mûrî newî bişû be rawe

شا وات به گه‌نجوو: باوه‌ر خه‌زانه
تا بدهم وه نه‌زر یه‌کتای ییگانه

Şa wat be gencûr: bawer xezane
Ta bidem be nezri yektay yigane

کۆو کۆو، کۆو که‌ردن، مه‌تای گرانبار
جه‌واهر به سه‌نگ، تالا به خه‌روار

Kû kû, kû kerdên, metay giranbar
Cewahir be seng, tilla be xerwar

گه‌دا قه‌نی بی، مسکین ته‌وانگه‌ر
ژه لوتف بیچون بینای بان سه‌ر

Geda qenî bî, miskîn tewanger
Je lotifi bêçuni bînay bani ser

خه‌راج هه‌فت سال، به‌خشاش به دلشاد
شای خاوه‌ر زه‌مین، به نه‌زر ئه‌ولاد

1 . شکل ئی کاره (فعل) له ناو شه‌ش له نۆسخه‌یل، "بچو" هاتییه، به‌لام له نۆسخه‌ی کتاوخانه‌ی ملی و مه‌جلس که قه‌دیم تره‌کن و له ناو شاهنامه‌ی کوردی و ده‌سن‌ۆسه‌یل فره‌ کۆن و زۆنه وه شکل "بشو" هاتییه ک درس تره.

Xeraci heft sall, beşşaş be dillşad
Şay xawer zemîn, be nezri ewllad

Herçê benî bî, reha kird je ben
Je lotf û êhsan, şay walla pesen

çendî je mabeyn ê kare wyerd
Nezriş qebûl kerd, taki tenya ferd

Heremserayan xasey şehriyar
Nehalli dillcûş, bar awerd we bar

Ta yawa be sem' şerîfî kişwer
Birdeş sicdey şikr be dergay dawer

Nû mang û nû roj je mabeyn wyerd
Lu lu terr je kani sedef berawerd

xase qullaman çun badi şitaw
Awerden mojde we tecîl û taw

هه‌رچی به‌نی بی، ره‌ها کرد ژه به‌ن
ژه لوتف و ئی‌حسان، شای والا په‌سه‌ن¹

چهندی ژه مابه‌ین ئی کاره ویه‌رد
نه‌زرش قه‌بوول که‌رد، تاک ته‌نیا فه‌رد

هه‌ره‌مه‌سه‌رایان خاسه‌ی شه‌ه‌ریار
نه‌هال دل‌جووش، بار ئاوه‌رد وه بار

تا یاوا به سه‌مع شه‌ریف کشوهر
برده‌ش سجده‌ی شکر به ده‌رگای داوه‌ر

نوو مانگ و نوو روژ ژه مابه‌ین ویه‌رد
لو لو ته‌ر ژه کان سه‌ده‌ف به‌رئاوه‌رد

خاسه غولامان چون باد شتاو
ئاوه‌رده‌ن موژده وه ته‌نجیل و تاو

1. له ده‌سن‌قس (ج): شای خاوه‌ر زه‌مین، شیر به‌خت بڵه‌ند

خواجه سهرايان، روو نيبان به جهخت
ياوان وه پای تهخت شای بلین بهخت

Xwace serayan, rû nîyan be cext
Yawan we pay texti şayi billên bext

واتن: موژده بو شای خاوهر دیار
تفلّی بهخشا پیت، سرپووش سهتار

Watin: mojde bu şay xawer dyar
Tiflê bexşa pît, sirrpûş setar

تفلّی ژه تفلّی یوسف لهقایی
نییهن نه وینهش ژه ماهه تا ماهی

Tiflê je tiflî îwusf leqayî
Nîyen ne wêneş je mah ta mahî

شای خاوهر ژه شهوق، هورپزا وه جهخت
لوا وه جامرپزا، دارای بلین بهخت

Şay xawer je şewq, horêza we cext
Lwa we camrrêz, daray blên bext

نگای تفلّش کهرده، شی¹ وه سجدهوه
ئهسیرین مه‌ریزا، وه روی دیدهوه

Ngay tfillş kerd, şî we sidewe
Esrîn merîza, we ruy dîdewe

نگای تفلّش کهرده، سهجدهی زهمین بهرد
په‌ی په‌ی مه‌بووسا شازادهی بیگهرد²

1 . له زوورم دهسن‌قسهیل: چی؛ به‌لام له دهسن‌قوس کتاوخانه‌ی ملی (هه) و مه‌جلس (ی) ک زۆنه‌ترن شی هاتییه.

2 . ئی به‌یته له نۆسخه‌یل ((ب، ج، د)) ههس به‌لام له ناو نۆسخه‌یل تر نه‌هاتییه

nigay tifliş kerd, secdey zemîn berd
Pey pey mebûsa şazadey bêgerd

دهردهم به فرمان شای والا تبار¹
چراخان² کریا، مهیدان و بازار

Derdem be ferman şay walla tebar
Çraxan kirya, meydan û bazar

شالیخان ژهنیا، نه قاپی شاه
سان سه رهه نگان، نامان به راه

Şalîxan jenya, ne qapî şawe
San serhengan, aman be rawe

جوگهی وهزیران، کاربینان شا
خیزان ژه مهیدان، داوی دهو لهت خا

Cugey wezîran, karbînan şa
Xîzan je meydan, dawî dewllet xa

سه رحه د نشینان، خانان سلطان
وه تاو تهئجیل، پهی خاور نامان

Serhed nşînan, xanan silltan
We taw tecîl, pey xawer aman

هه ریه ک پیشکەشی، موبارکبادی
نامان وه هزور، پهی بهزم شادی

Her yek pêşkeşî, mobarkbadî
Aman we hzûr, pey bezm şadî

تا وادهی هه فت روژ، بهزم باده بی
مه جلس فه ره حبه خش، ساقی ساده بی

Ta wadey heft roj, bezm bade bî
Mecllis ferehbexiş, saqî sade bî

1. له دهسن قوس ((و)): طیار

2. له دهسن قوسهیل: چراغان؛ بهلام له دهسن قوس کتاو خانهئ مه جلس (ی) چراخان هاتییه.

چون ئەو وەزیرە، جەھانئیدە بی
پر عەقل پرفام، دەوران دیدە بی¹

Çun ew wezîre, cehandîde bî
Pirr 'eqill pirrfam, dewran dîde bî

وہ ئەمر و فەرمان شای و²ال² تەبار²
لوا وە جامرێژ خاسە شەھریار³

We emir û ferman şay walla tebar
Lwa we camrêz xase şehiryar

شەھزادە ژە دەس دایە ستانا
دوعای گەنجەلەعرش نە گووشش⁴ وانا

Şehzade je des daye stana
Do'ay gencil'erş ne gûşîş wana

ئاوئەردەن وە لای جووگە ی وەزیران
نزامان مەلک، سەرحدە نشینان

Awerden we lay cûgey wezîran
Nzaman millk, serhed nşînan

کورسی نشینان، ھۆرێژان وە پا
کەردەن سجدە ی شکر بینای بی ھامتا

kursî nşînan, horêzan we pa
kerden sicdey şkir bînay bê hamta

نییان نە باوش ئەختەر شمارئ
ژە علم نجووم، تەمام تیاری

Nîyan ne bawş exter şmarê
Je 'lim ncûm, tamam tyarê

ئەختەر شماران بە حوکم داوەر

-
- 1 . له دەسن قس ((و)) : روز ناخر وەزیری جەھانئیدە بی وامەندە ی دەوران، بەرگۆزیدە بی
 - 2 . له دەسن قس ((و)) : وال² طیار
 - 3 . له دەسن قس ((ج)) : لوا وە جامرێژ قەسر شەھریار
 - 4 . له دەسن قس ((و)) : شانش

نیاشان نامش خورشید خاور¹

Exter şmaran be hokim dawer
Nyaşan namiş xurşîd xawer

((ساقی سهره‌نگان، تهمیران شاه
کورسی نشینان داوی دهولته‌تخا

((saqî serhengan, emîrani şah
Kursî nişînan dawî dewlletxa

ئاوهرد جه‌واهیتر، که‌رده‌ن زهر ته‌فشان
که‌رده‌ن شوکرانه وه زات سویحان²

Awerd cewahêr, kerden zer eףşan
Kerden şukrane we zati subhan))

چهن سالّ چهن دایه په‌روه‌رده‌ش که‌رده‌ن
ناز خورشید شا وه جا ئاوهرده‌ن

Çen sall çen daye perwerdeş kerden
Nayzi xurşîd şa we ca awerden

((سن شهریفش یاوا به هه‌فت سالّ
ئاما وه شانیش بزرگی تقبال³

((sini şerîfiş yawa be heft sall
Ama we şaniş biêzrgî iqball))

ئه‌وسا نیاشان نه مه‌کته‌وخانه
په‌ی ته‌علیم علم، شیر یگانه

Ewsa niyaşan ne mektewxane
Pey te'îlmi 'illm, şîri yigane

1. له دهسن‌قس ((الف)): دهردهم وه‌زیران بی سهر و مه‌دار نامشان نییا خورشید سالار

2. ئیج دو به‌یتته ته‌نیا له نوسخه‌ئ (ب) و (ی) هه‌س و له ئیژه زیا کریاس.

3. ئیج به‌یتته ته‌نیا له نوسخه‌ئ (ب) و (ی) هه‌س و له ئیژه زیای کریاس.

خهیلی ژه مه کتهو ته‌علیم کرد ته‌مام
ته‌علیمات دهرس یاوا وه نه‌نجام¹

Xeylî je mektew te'lîmi kird Temam
Talîmati ders yawa we encam

پا دا نه رکاو ئاخو سه‌ره‌نجام
په‌ی علم نه‌به‌رد، نه‌وه‌ی نیک نام

Pa da ne rrikaw axir serencam
Pey 'ilmi neberd, newey nîknam

دیدار خورشید خاور و نه‌فدال و عاشیق بوون خورشید وه خرامان
خورشید خاور مه‌یل داشت وه شکار
هات وه خیالش جارچی که‌فت نه شار

Xurşîdi xawer meyl daşt we şîkar
Hat we xyalliş carçî keft ne şar

چابک سوواران رو نییان وه تاو
تازی په‌ی شکار که‌له مه‌دا ساو²

Çabik suwaran ru nîyan we taw
Tazî pey şîkar kele meda saw

فهردا سه‌هر زوود، چه‌نی چه‌ن سووار
رو نییان وه چول هه‌رده‌ی مه‌رقوزار

Ferda seher zûd, çenî çen suwar
Rû nîyan we çull herdey merquzar

رناکاو ژه ته‌قدیر بینای کردگار
ئاما نه‌فدالی چون ئهور به‌هار

nakaw je teqdîri bînay kirdigar((
Ama evdallê çûn ewri behar

1. کار و رهوت دهرس خوه‌نین تمام کرد: درس و تعلیم را به پایان رساند.

2. تیژ کراو به سان؛ پیاساوین؛ ناماده بوون ئرا کارئ؛ له ئیژه واتا تانجیبیه‌یل ئرا شکار بیقه‌راری کردنه و که‌له و لمۆز ساینه‌سه یه‌کا: تیز شده با افسان؛ سوون و مالیدن؛ در این جا یعنی تازی های شکاری بیقراری می کرده‌اند و کله و پوزه شان را به هم مالیده‌اند.

ئەسكندر واری ئاما وە راوا
سەرمەس و مەدھووش مەدرا وە پاوا¹

Eskinder warê ama we rrawa
Sermeş û medhûş medra we pawa))

ناکاو دی وە چەم، شاھ بی ئەندیش
ئەفدال² چولگەرد، دەوریش دلریش

Nakaw dî we çem Şahi bî endîş
Evdallî çollgerd dewrîşî dillrîş

واتش: ئەی دەوریش راس واچە یەقین
پە ی چیش مەگیلی³ نە روی سەرزەمین؟

Watiş: ey dewrîş ras waçê yeqîn
Pey çîş Megêllî ne ruy serzemîn?

وات: ئەی پاتشا، شای خاوەر زەمین!
چ مەتلەو داری ژە من مسکین؟

Wat: ey patişa, şay xawer zemîn!
Çi metlew darî je mini miskîn?

مەتلەوت چیشەن؟ فەقیر ژارم
دەیری دیوانە، دل گرفتارم

Metlewt çîşen? Feqîri jarim
Deyrî dêwane, dill giriftarim

فەرما یەک سووار شای خاوەر زەمین
بوەر پەری شار دەوریش مسکین

Ferma yek suwar şay xawer zemîn
Bwer pery şar dewrîş miskîn

1. ئی دو بەیتە تەنیا لە دەسنۆس "د" ھاتییە و زینای کریاس
2. ئەودال؛ پیاوی خاسکار و خودا ناس؛ دەیری؛ دەوریش: مرد خدا؛ درویش
3. گیلیان: خر خواردن؛ سەرگەردانی: گشتن؛ سرگردانی

بردهش پەری شار، دەوریش وه سووار
تا خورشید بی ئەو نمانا شکار

Birdeş perî şar, dewrîş we suwar
Ta xurşîd bî ew nimana şîkar

ژەو تەرەف خورشید، شای خاوەر دیار
تا وادەئە مەقرب، مەنمانا شکار

Jew teref xurşîd, şay xawer diyar
Ta wadey meqrib menmana şîkar

ئەوسا ژەو دوما خورشید خاوەر
روو کەردش وه پەئ لە روو دەشت و دەر

Ewsa jew Doma xurşîdi xawer
rû kerdiş we Pê le rû deyişt û der

شای خاوەر زەمین ناما نە شکار
راحتت بی لە رەنج سەحرا و سەر دیار

Şay xawer zemîn ama ne şîkar
rahet bî le renci sehra û ser diyar

نیشتەن نە روو تەخت، شازادەئە خاوەر
واتش غولامان: ئەو دەوریش باوەر!

Nîştên ne rû text, şazadey xawer
Watiş qullaman: ew dewrîş bawer!

وه سەد ئیحترام وه عیژ و تەمکین
ئاما نە هزوور، ئەفدال خەمگین

we sed îhtiram we êz û temkîn
ama ne hizûr, evdall xemgîn

سجده برد نە خاک شای خاوەر دیار
دەس وه سینەوا، مەدرا بەرقەرار

sicde bird ne xaki şay xawer diyar

des we sînewa, medra berqerar

شای خاور دیار وه عیژ و ته مکین
واتش نهی ئەفدال چۆلگەرد خەمگین

şay xawer diyar we êz û temkîn
Watiş ey evdall çollgerdi xemgîn

گیشته گەردی شاران ته مام سه رانسەر
کامین شار خاسەن شوخ عییشه گەر؟

gîşt gerdî şaran Temam seranser
kamîn şar xasen şoxi işweger?

کامین شار خاسەن شوخ سه رکشەن؟
کامین شار ساھوو شوخ مەھوہشەن؟

kamîn şar xasen şoxi serkişen?
Kamîn şar Sahû şoxi mehweşen?

کامین شار ماواى سۆسەن خالانە؟
کامین شار دلکش، جای نازارانە؟

Kamîn şar maway sosen xallane?
Kamîn şar dillkiş, cay nazarane?

پەریم بواچه له سه ر تا وه پا
ئەفدال چۆلگەرد فه قیرگەدا!

perîm bwaçe le ser ta we pa
Evdalli çollgerd feqîri geda!

واتش: فه راوان شارانم دیهین
هه وهس نه لای عشق، ببقه رار بیهین

Watiş: ferawan şaranim dîyen
Hewes ne lay 'işq, bîqerar bîyen

به نده تجار بيم نه ده ور جههان
یه ک روژی وه نه مر خودای لامکان

Bende ticar bîm le dewri cehan
Yek rojî we emri xuday lamkan

راگهه كه فتهو چين پهی سهودای مهتا
چهن رۆژ خهريدار مهتای پر بهها

Ragem keftew çîn pey sewday meta
Çen roj xerîdari metay pîrr beha

بوچم پهريت راست ويهه به كسهه
هالی بوو نه لای شازادهی خاوهه

Bwaçim perît rast Wyem yekser
Halî bû ne lay şazadey xawer

ئا، من تجار بيم نه دههه جههان
پهري سياههه نازك نازاران

A, min tcar bîm ne dewri cehan
Perî syaheti nayzk nazaran

مه كرده سهيران، مه گيليام شاران
پهري سياههه تاهوو تهتاران

Mekirdim seyran, megîlyam şaran
Perî syahet ahû tetaran

ژه ناکاو قهوقای پييا بی نه چين
جوان و کامل نامان وه گرین

je nakaw qewqay pêêa bî ne çîn
Cwan û kamill aman we grîn

گولآو پاش كريا، بازار دان جهمين
ههريپووش كريا خيآوان چين

Gullaw paş kirya, bazar dan cemîn
Herîrpûş kirya xiyawani çîn

چينش به وينهی، بهههشت بهرين

گولاً و پاش كرىا تهمام شار چىن

Çîniş be wêney, Beheşti berîn
Gullaw paş kirya Temam şari çîn

وه تافتهى تىرمه فهرش كرىا راهان
ئايينه بهستهن بازار و مهيدان

We taftey tîrme ferş kirya rahan
Ayîne besten bazar û meydan

عالم گشت سهرسام چون روژ مهحشر
نه كوچه و بازار، زارى بى يه كسه

allem gişt sersam çun roj mehşer
Ne kuçe û bazar, zarî bî yekser

هه ريه ك پهرى وئش نه يه ك كنارى
مهناما فهقان زايله و زارى

her yek perî wîş ne yek kinarî
Menmana feqan zaylle û zarî

په رسام نه شه خسى ئى قهوقا چيشهن؟
مهردم وهى تهوره دل وه ئه نيشهن!

Persam ne şexsê ê qewqa çêşen?
Merdim wey tewre dill we enêşen!

داوه جواوم وه دلهى ههزىن
واتش: ئه رههى مهرد بىچارهى مسكين

Dawe cuwawim we dilley hezîn
Watiş: er hey merdi bîçarey miskîn

مه گه ره رىبى نه ولات چىن؟
وهى تهوره بى خهوهر ئه حوال مه پرسىن!

Meger qerîbî ne willati çîn?

Wey tewr bî xewer ehwall mepirsîn!

واتم: غه رببم نه ولات چين
قسمهت من هاورد وه ئى سهرزه ميين

Watim: xerîbim ne willati çîn
Qismet min hawrid we ê serzemîn

واتش: ئه ئى فه قير بى خه وه نه دهره!
کناچه ئى خاقان¹ شوخ گهردهن زهره

Watiş: ey feqîr bî xewer ne derd!
Kinaçey xaqan şoxi gerden zerd

جهلاد هوونريز جهرگه ئى عاشقان
شوخ ديده مهس، نازار باوان

Celadi hûnrîêz cergey ayşiqan
Şoxi dîde mes, nazari bawan

ئه بروو چون كه مان گووړ گير بارام
ديده ئى غه زالش وئنه ئى به در عام

Ebrû çun kemani gûrr gîri baram
Dîdey qezalliş wêney bedri am

جه ميين چون قه مه، مژگان چون خه دهنگ
مه غروور مه دهوش شوخ دل نه سهنگ

Cemîn çun qemer, mijgan çun xedeng
Meqrûri medhûş şoxi dill ne seng

تيرى نه مژگان، بنمانوو نه كار
هووش و ديده و دل، مه كه ئى گرفتار

tîrî ne mijgan, binmanû ne kar

1. نازناو شاگان چين و تۆركستان: لقب شاهان چين و تركستان

Hûş û dîde û dill, mekey giriftar

وه دیده ی سیوهنگ¹ مهدهی ئشارهت
عهقل و فام و هووش مهنمانوو غارهت!

We dîdeî sêweng medey îşaret
Eqill û fam û hûş menmanû qaret!

ئیشارهی ئهبروو بانوو جهمین ئاج²
نام ئهفلاتوون مهنمانوو تاراج

Êşarey ebrû banû cemîn ac
Nami efllatûn menmanû tarac

بزان ئهی غهریب بی خهوهر نه دهره
ئمرۆژ خرامان مهیل باخش کهرد!

Bzan ey qerîb bî xewer ne derd
Mroj xiraman meyli baxîş kerd!

کناچهی عهزیز خاقان پاشا
مهشوو وه سهیران باخ رووح ئهفزا

Kinaçey ezîz xaqani paşa
Meşû we seîrani baxî rûh efza

ساتی مهنیشتم نه گووشهی بازار
دیم ک پیا بی ماه جههانداز

Satî menîştîm ne gûşey bazar
Dîm ki pêêa bî mahi cehandar

شووخ دیده مهس ههچکهس نه دیده
گونای گول تهبهق شاه پهسه ندیده!

Şoxi dîde mes hîçkes nedîde

1. سییه؛ رهش؛ سۆدرمى کیشیای؛ وه ئهبروان وه یه ک په پۆه سیش ی ئۆشن. سهرمه زده

2. پيشانی جوور ئاج فيل چهرمى: پيشانی چون عاج فيل، سفید رنگ

Gûnay gull tebeqi şah pesendîde:

دیم ک پییا بی ماه دل تازار
شهو ق جه مالش دا نه روو بازار

Dîm ki pêêa bî mahi dill azar
Şewqi cemallş da ne rû bazar

خالنش وینهی هسارهی شه فهق
مه دره وشوو نه تهرز نوورانی ته بهق

Xallaniş wêney hsarey şefeç
Medrewşû ne terzi nûranî tebeç

چهنی چهن که نیز زلفان عه نبرین
به واته¹ ماچان ههر یه ک چون شیرین!

Çenî çen kenîz êzllfan enberîn
Be wate maçan her yek çun Sîrîn

که نیزان خاس خرامان چین
نازک نه و حالان زلفان عه نبرین

Kenîzani xasi xiramani çîn
Nayzik newhallan zillfan enberîn

ساهوو زولف و خال رانا مه وه شان
چابوک سه یادان گول خونچه دهان

Sahû zullf û xall rana mehweşan
Çabok seyadan gull xunçe dehan

ههر یه ک به وینهی شیرین ئه رمه ن
گرده ن² چوار تهره ف، شوخ سیم به دهن

Her yek be wêney şîrîni ermen
Girden çwar teref, şoxi sîm beden

1. واته: واتا؛ به مانا؛ قسه؛ له ئیره: که وایی؛ له بنه مای "وتهن" هاتیه: سخن؛ گفتار

2. گرتنه: گرفته اند

هه‌ر یه‌کی یه‌ک توو‌پ ت‌لاش‌ها نه‌ ده‌س
ئامان وه‌ راوا چون تاوس مه‌س

Her yekî yek tûpi tillaş ha ne des
Aman we rawa çun tawsi mes

ده‌نگ فه‌راشان چابۆک نه‌ بازار
هه‌ر یه‌ک نه‌ جای ویش مه‌نمانا قه‌رار¹

Dengi ferraşan çabok ne bazar
Her yek ne cay wîş menmana qerar

سدای هه‌ی دوور باش شاتران شا
رو یه‌وم مه‌حشه‌ر ئه‌و روژ بی وه‌ پا

Siday hey dûr başi şatirani şa
Ru yewmi mehşer ew roj bî we pa

جه‌رگه‌ی یاساؤل نقره‌ی گورز نه‌ ده‌س
حازر نه‌ جله‌و شوخ دیده مه‌س!

Cergey yasawill niqrey gurz ne des
Hazir ne cillew şoxi dîde mes!

وه‌ختی چه‌وم که‌فت ئه‌و گونای گولنار
ئاگر **عیشقیش** نه‌ دل گورد قه‌رار

Wextî çewim keft ew gunay gullnar
Agiri 'êşqîş ne dill gird qerar

نگاه‌ پیش که‌رده‌م وه‌ دیده‌ی ئه‌سرین
ویارا وه‌ ناز خرامان چین

Nigah pîş kerdem we dîdey esrîn
Wyara we naz xiramani çîn

چون شو‌عه‌لی ئاگر دا وه‌ لامه‌وا
مرخ ده‌روونم بی وه‌ دامه‌وا

1. جاگیر بوونه؛ قه‌رار گرتنه؛ مستقر شده‌اند

çûn Şoley agir da we lamewa
Mirxi derûnim bî we damewa

وه ياد نازار شيم وه سهراى خاس
قهرار دام نهو جا دانه بى قياس

We yadi nazar şîm we seray xas
Qerar dam new ca dane bî qiyas

مدهتى نه چين مهنامانم زارى
نه هسهرت دلّ وه بى قهرارى

Midetî ne çîn menmanam zarî
Ne hesreti dill we bî qerarî

نه دیدهم، دايم مهريزام تهسرين
عاجز بيم تاخر من نه شار چين

Ne dîdem, dayim merîzam esrîn
Aciz bîm axir min ne şari çîn

«تاخر ک زانام بهختم بى سودهن
که فتم نه سهوداى جههان پهيمودهن»¹

«axir ki zanam bextim bê suden
Keftim ne sewday cehan peymuden»

شيم وه لای نهقاش ساهوو هونهرى
پهريم دوروس کرد، نهقش² دلّبهرى

şîm we lay neqaşi Sahû Hunerê
Perîm durus kerd, neqşi dillberê

نهقش خرامان پهريم دوروس کهرد
سپهردم ئوجرهت کيشام تاهه سهرد

1. ئى بهيته له دهسنۆس "الف" نههاتتیه بهلام له نۆسخهیل ترهک ههس.

2. له دهسنۆسهیل: عه کس

Neqşi xiraman perîm durus kerd
Siperdim ucret kîşam ahi serd

هه‌رچه‌ن جه‌واهر، دانه و مالْم بى
پىروزه، ئەلماس مایه سالْم بى

Herçen cewahir, dane û mallim bî
Pîruze, ellmas maye sallim bî

گه‌شتى دام وه باد شیر هونه‌رمه‌ند
نه‌فش خرامان چینی په‌ریم سه‌ند

Gîştî dam we bad şîri hunermend
Neqşi xiramani çînî perîm send

ویم که‌رد وه ئەفدالْ گه‌دایان چوولْ
ویلْ بیاوان خره‌ی خه‌م نه‌ کوولْ

Wîm kerd we evdalli gedayani çûll
Wîlli byawan xirqey xem ne kûll

چه‌ن هزار شاهان ئەراگىلشه‌ن
دۆرساخ که‌مه‌ند سییا پىلشه‌ن¹

Çen hizar şahan erragîlîşen
Dorsaxi kemendi siya pêllişen

چه‌ن نه‌وجوانان نه‌ پای قه‌سر ئەو
هانه‌ زارى و شین وه‌ رۆژ و وه‌ شه‌و

Çen newciwanan ne pay qesri ew
Hane zarî û şîn we roj û we şew

چه‌ن هزار شاهان گىشت ساهوو نگین
بىیه‌ن وه‌ ده‌وریش نه‌ پای قه‌سر چین

Çen hizar şahan gîşt Sahû nigîn

1. شان؛ کتف؛ مانای خسته؛ ئەسیر گىسه‌یل سىیه‌ئى خرامانن که‌ رۆژان بۆنه‌سه‌ مل شانینا: معنای مصراع: اسیر گىسوان سیاه خرامانند که‌ بر
شانه و دوشش فرو ریخته‌اند.

Bîyen we dewrîş ne pay qesri çîn

چهن هزار دلیر زار و خه مگینه
نه پای قهسر شه و نه زاری و شینه

Çen hizar dilêr zar û xemgînen
Ne pay qesri ew ne zarî û şînen

ئیدهن شهر حال وهنه¹ شهرمسار
ها واتم په ریت شای خاوهر دیار

Êden şerhi halli weney şermisar
Ha watim perît şay xawer diyar

شه و روژ موونس، هامراهانمه
وه یه قین قبله ی دین و دنیا مه

Şew û roj mûnis, hamrahanimen
We yeqîn qiblley dîn û dinyamen

په ری خرامان نازار خاقان
ویم کهرد وه ئەقدال چۆل بیاوان²

perî xiraman nazari xaqan
Wîm kerd we evdalli çolli byawan

سا³ ک ئید شنهفت خورشید خاوهر
ئه سرین نه دیده ریزا په ی دل بهر

Sa ki êd şineft xurşîdi xawer
Esrîn ne dîde rîza pey dillber

کیشا ئاه سهرد نه هجران یار
واتش: ئە ی ئەقدال چۆلگهرد هه ژار

1. له دهسن قسه ییل: بهنده

2. له دهسن قسه ییل: ویم کهرد وه ئەقدال چۆلگهرد بیاوان ک یه ک هجای نزافهس و وهزن شیعر شیونید

3. کات؛ دهم؛ ههنا؛ وهختی؛ تا؛ "سا" له ناو وشه یلیگ جوور "ئهوسا" و "ئیسسا" ههس؛ هنگام؛ معنی بیت: هنگامی که خورشید خاوهر این سخن را شنید، به هوای دلدار اشک از دیدگانش سرازیر شد.

Kîşa ahi serd ne hicrani yar
Watiş: Ey evdall çollgerdi hejar

وه عیشتق نهو شای جههان نافهرین
نشان بدهر نهقش خرامان چین

We Êşq ew şay cehan aferîn
Nişan bider neqşi xiramani çîn

تا من بوینم جهمال دلبر
سهرم وه سهرگهرد نازار کشوهر

Ta min buyinim cemalli dillber
Serm we sergerdi nazari kişwer

ئهفدال چؤلگهرد کیشا ئاه سهرد
نهقش خرامان چینش بهر ئاوهرد

Evdalli çollgerd kîşa ahi serd
Neqşi xiramani çîniş ber awerd

سپهردش وه دهس شای خاوهر زهمین
کیشا ئاه سهرد مهريزا ئهسرین

Siperdiş we desi şay xawer zemîn
Kîşa ahi serd merîza esrîn

نگای سوورته کهرد شازایه‌ی خاوهر
مهدهووش بی نه شهوق جهمال دلبر

Ngay sûret kerd şazayey xawer
Medhûş bî ne şewqi cemalli dillber

وه شین و زاری بانگش نه وهردا
وه په‌نجه‌ی پر زوور مه‌دا وه سهردا

We şîn û zarî bangiş ne werda
We pencey pir zûr meda we serda

یه‌خه‌ی کیانی درپی تا به وار
زار زار مه‌گریوا نه هجران یار

Yexey kiyanî dirrî ta be war
Zar zar megrîwa ne hicrani yar

Watiş: ey dewrîş ten sixte zuxall
We êşqi ew şah tuş kerd we evdall

Ya ki ney dinya ser medem we bad
Ya ki we dîdari dillber mebûm şad

Jew doma evdall ruxset sitana
We ah û nalle ru nîya ne rra

Şewan ta we roj mekird zarî û şîn
Giriftari êşqi xiramani çîn

Xurşîd mend we ca, çenî dax û derd
Dem dem mekîşa hinasani serd

Xurakiş xem bî, pûşakiş zarî
Waweylaw ro ro, we bî qerarî

واتش: ئەى دەوریش تەن سخته زوخال
وہ عیشق ئەو شاہ توش کەرد وہ ئەفدال

یا ک نہی دنیا سەر مەدەم وە باد
یا ک وە دیدار دلەبەر مەبووم شاد

ژەو دۆما ئەفدال روخسەت ستانا
وہ ئاھ و نالە رو نییا نہ را

شەوان تا وە روژ مە کرد زاری و شین
گرفتار عیشق خرامان چین

خورشید مەند وە جا، چەنی داخ و دەرد
دەم دەم مە کیشا هەناسان سەرد

خوراکش خەم بی، پووشاکش زاری
واوەیلەو رو رو، وە بی قەراری

هالی بی نە کار عادلشای خاوەر
ئاما وە بالین خورشید خاوەر

Hallî bî nekar 'adill şay xawer
Ama we ballîni xurşîdi xawer

وه گریانه‌وا شاهه مونه‌وهر
واتش: ئه‌ی فه‌رزه‌ند، نه گیان شیرینتته‌ر

we giryanewa şahi munewer
Watiş: ey ferzend, ne gyan Sîrînter

وه سه‌رگه‌ردت بام، ئه‌ی گیانم فه‌رزه‌ند
فه‌رزه‌ند عه‌زیز نازار دل‌به‌ند

We sergerdit bam, ey gyanim ferzend
Ferzendi ezîz nazari dillbend

خه‌زانه‌ی مه‌د فوون تابا و ئه‌جدادم
شاهان قه‌دیم عالی نژادم

Xezaney medfûni aba û ecdadim
Şahani qedîmi 'alî nijadim

گیشته‌ که‌ردم نه‌زرت نه‌ ده‌رگای داوهر
تا تو به‌خشا پیم، بینای بان سه‌ر

Gîşt kerdim nezrit ne dergay dawer
Ta tu bexşa pîm, bînay bani ser

واتم دو‌مای ویم جاگیر جام بی
هه‌ر تا که‌ زنده‌م شه‌وق دنیام بی

Watim Domay wîm cagîri cam bî
Her ta ki zindem şewqî dinyam bî

چه‌نی شادی زه‌وق ده‌ور دنیام بی
ره‌یس ئه‌رکان تیپ و سپام بی

Çenî şadî zewqî dewri diniyam bî
Reyisi erkani tîp û sipam bî

کوور نه‌که‌ی و جاخ شاهان زه‌مان

Kûr nekey wicaxi şahani zeman
Şad nekey Temam cergey duşminan

Nezanam gerdûn meynet medey pîm
Naumîd mebûm ne ewlladi wîm

Îne çi karen tu girdî ne wer?
Feday namit bam ferzendi serwer

Xurşîd da ciwaw wat: ey şehryar
Teqdîriş îden qezay rujigar

Keften ne serem heway dillberî
Firişte hûrî, perî peykerî

Yek leylî sifet, Sîrîn destûrî
Zulleyxa qamet, cemîn blûrî

Gîşt şîwe Sîrîn, ahû xiramî
Humeyla qamet xiraman namî

شاد نه که ی تمام جهرگه ی دشمنان

نه زانام گهردوون مهینهت مهده ی پیم
نائومید مهبووم نه ئه ولاد ویم

ئینه چ کاره ن تو گردی نه وهر؟
فهدای نامت بام فهرزهند سهروهر

خورشید دا جواو وات: ئه ی شههاریار
تهقدیرش ئیدهن قهزای روژگار

که فتهن نه سهردم ههوا ی دلّبهری
فرشته هووری، پهری پهیکهری

یه ک لهیلی سفهت، شیرین دهستووری
زولّه یخا قامهت، جهمین بلووری

گیشته شیوه شیرین، ئاهوو خرامی
هومه یلا قامهت خرامان نامی

گولہ ندام سفہت، تاهووو تہ تاری
شوخی سیم بہ دہن، نازک نازاری

Gullenam sifet, ahû tetaî
Şoxi sîm beden, nayzik nazari

ساہوو لہنجہ ولار، شیرین کہ لامی
شوخی عیشوہ گہر بولہ ند مہ قامی

sahû lence û lar, Sîrîn kellamî
Şoxi işweger bullend meqamî

نہو تول نازار خاقان چینہن
دیدہش فتنہی نام روی سہرزہ مینہن

New tuli nazari xaqani çînen
Dîdeş fitney am ruy serzemînen

بہ لئی نلتجای¹ نی وہنہی² کہ متہر
ئیڈہن نہ دہرگای شاہنشای خاوەر

Bellê illticay î weney kemter
Êden ne dergay şahinşay xawer

تہ گہر ک بابوو پھی دہین فہرزہ ند
دوئاش قہ بوولہن نہ لای خوداوەند

eger ki babû pey deyni ferzend
Duaş qebûlen ne lay xudawend

ہہر روژ وہ ئخلاس نہ سوہجگاہی
پہریم بکرہ نہ دلّ دوغایی

her roj we ixllas ne subhigahî
Perîm bikire ne dill duayî

تہ گہر خوداوەند بدہرووم نجات

1. نلتجا [عربی]: پہنابہری؛ پہناہینان؛ پہنابردن؛ پناہ بردن؛ خواہش

2. بہنہ؛ نافرینراو؛ نہو کہر: بندہ

دیده مه‌مالووم هم وه خاک پات

eger xudawend biderûm nicat
Dîde memallûm hem we xaki pat

شاه وات: ئەی فەرزەند! خورشید خاوەر!
گیانم فەدات بوو وەنم گوش بەدر!

Şah wat: ey ferzend! Xurşîdi xawer!
Gyanim fedat bû wenim guş bider!

ماچان راگه‌ی چین راگه‌ی خه‌ته‌ره‌ن!
جاگه‌ی خه‌وفناک دێو و ئەژدەره‌ن!

Maçan ragey çîn ragey xeteren!
Cagey xewfinak dêw û ejderen!

چەن بە‌لای ئە‌زیم هانە راگه‌ی چین
ئە‌وه‌ل ک سە‌لسال مە‌لئوون بی دین

Çen bellay ezîm hane ragey çîn
Ewell ki sellall melûni bî dîn

مه‌ترسووم ناکاو بیاون وه ریت
زهبانم لال بو جه‌زا بدن پیت!

Metirsûm nakaw byawin we rêt
Zebanim lall bu ceza biden pît!

خرامان چین شوخ سەرکه‌شه‌ن
لا قه‌ید بی باک، شو‌عه‌لی ئاته‌شه‌ن

Xiramani çîn şoxi serkeşen
La qeydi bî bak, şolley ateşen

دایه‌م هه‌ر نه‌ سه‌یر گولزار باخه‌ن
سه‌رمه‌س شه‌یدای بله‌ند ده‌ماخه‌ن

Dayem her ne seyri gullzari baxen
Sermesi şeyda, billend demaxen

چهن پاتشاهان كه فته نش نه دام
مهيل وه كهس نه كرد وه كس نه وي رام

Çen patişahan kefteniş ne dam
Meyl we kes nekird we kes newî ram

په ی ویت بنیشه نه ملک خاور
دایه م وه دلخا عهیش و نووش بکه ر!

Pey wît binîşe ne millki xawer
Dayem we dillxa eîş û nûş biker!

بنووشه وه شاد جورته ی جام مه ی
وه یاد دهوران کی کیان کی

Binûşe we şad curey cami mey
We yadi dewrani kiy kiyani kiy

گوش بدهر وه ساز نه قمه ی مه هوشان
ساز مؤسیقار سدا ی موکه شان

Guş bider we saz neqmey mehweşan
Sayzi mosîqar siday mukeşan

دره م به خشان کهر نه سوو تا ئیوار
فارق بو نه رهنج جه فای روزگار

direm bexşan ker ne sû ta îwar
Fariq bu ne renci cefay rujgar

خورشید دا جواو عادلشای سه روه ر
وه ته و فیق زات بینای بان سه ر

Xurşîd da cuwaw 'adillşay serwer
We tewfîqi zati bînay bani ser

ته وه کول وه زات جه هاندار پاک

نه جادو¹ گهران هيچ نه داروم باک

tewekul we zati cehandari pak
Ne cadugeran hîç nedarum bak

قه سه م وه دانای جههان ئافه رین
هيچ پهروام نییه ن نه خاقان چین

Qesem we danay cehan aferîn
Hîç perwam nîyen ne xaqani çîn

فه رمای خرامان شوخ سه رکشه ن
لا قه يد بی باک، شو عله ی ئاته شه ن!²

Fermay xiraman şoxi serkişen
Laqeydi bî bak, şolley ateşen!

ئه گهر لوتفش بوو بینای بان سه ر
شو خ و سه رکشی به ر مه چوو وه به ر

Eger lutfiş bû bînay bani ser
Şox û serkeşî ber meçû we ber

مه که ر په شیمان نه را گه ی چینم
وه زات بی چون به سته ن یه قینم

Meker peşîman ne ragey çînim
We zati bê çûn besten yeqînim

چیرۆک چین خورشید خاور ئرا وه لگه ی چین

عادلشا زانا وه سدق و یه قین³

1. له ناو چیرۆکهیل و ئهوسانهیل کوردی، جیبا له دێوه یل، جادووانیش به شدارن: در قسه ها و افسانه های کردی علاوه بر دیوان، جادوگران نیز نقش خود را ایفا می نمایند.

2. له نوسخه ی "ج": خرامان راسه ن ماه و مه وه شه ن وه حشی بی پهروا، ده ربای ئاته شه ن

3. له نوسخه ی "ج": شای خاور زانا به سدق و یه قین

که مهرش به ستهن¹ مه شوو پهری چین

adillşa zana we sidq û yeqîn
Kemerîş besten meşû perî çîn

دهس کورد وه زاری، مه کرد واویلا
نه داخ فرهزند شای خاوهر ماوا

Des kerd we zarî, mekird waweyla
Ne daxi ferzend şay xawer mawa

واتش: ئه‌ی فرهزند شیر سه‌هه‌مگین
یه‌قین تو مه‌شی پهری شار چین

Watiş: ey ferzend şêri sehemgîn
Yeqîn tu meşî perî şari çîn

ببهر چهنی ویت سپای فہراوان
گہنج و سیم وزہر، خہیمہ و خیاوان²

Biber çenî wît sipay ferawan
Genc û sîm û zer, xeyme û xêawan

چهنی چهن وه‌زیر دهوران دیدہ مه‌رد³
دہنگ نالہی کووس،⁴ ئه‌ساسہی نہ‌بہرد

Çenî çen wezîri dewran dîde merd
Dengi nalley kûs, esasey neberd

بهو کوکہ‌بهی خاس شاهانہ تیبیار
گاہه‌س بیای تو وه وه‌سل یار

Bew kewkebey xasi şahane Têêar

۲. که‌مه‌ر به‌سان، کنایه له گورجه‌و بقن و ئرا کارئ هه‌لکردن: کمر بستن، کنایه از عزم جزم کردن برای انجام کاری است .

2. له ده‌سن‌قس "ب": گہنج و سیم و زہر، بی حہد فہراوان

3. له ده‌سن‌قس "ج": چهنی چهن وه‌زیر جہان دیدہ کار پیروژ نہ‌بہرد عہرسہ‌ئ کارزار

4. وسیلہ‌ای کہ با آن ایجاد سرو صدا می کردہاند و از دست دادن آن به معنی شکست و ہزیمت بودہ است. گویا آن را با اسب حمل می نمودہ‌اند. افتادن کوس بدشگون بودہ است.

Gahes byawî tu we wesli yar

خورشید خاوهر ئه‌رز که‌رد: شه‌ه‌ریار!
گوش دهر وه ئه‌رزم شه‌هنشای سالار

xurşîdi xawer erz kerd: şehryar!
Gûş der we erêzim şehinşay salar

عاشیق وهی سپای فه‌راوانه‌وه
وهی تیپ و له‌شکه‌ر بی سامانه‌وه

aşêq wey sipay ferawanewe
Wey tîp û leşkeri bî samanewe

عاشیق وه چۆل‌گه‌رد بی‌اوانه‌وه
مه‌شوو وه سه‌ر وه‌خت مه‌عشووقانه‌وه

Aşêq we çollgerdi byawanewe
Meşû we ser wexti me'şûqanewe

هیچ قه‌بوول نییه‌ن وه بی دهر د سه‌ر
مه‌شووم په‌ری چین په‌ی دین دل‌به‌ر

Hîç qebûl nîyen we bî derdi ser
Meşûm perî çîn pey dîni dillber

عاشیق، خاکه‌سار کوو جانان مه‌بوو
ویل و هه‌راسان، سه‌رگه‌ردان مه‌بوو

Aşêq, xakesari kû canan mebû
Wîll û herasan, sergerdan mebû

مه‌بوو بکیشی جه‌فای روژگار
تا ره‌حمش به‌یوو وه حال‌د دل‌دار

Mebû bikîşî cefay rujigar
Ta rehmiş beyû we hallid dillardar

بولبول نه كيشوو جه فای نیش خار
کی راگهش مه‌دهن وه سه‌یر گولزار

Bullbull nekîşû cefay nîşi xar
Kiy rageş meden we seyri gullzar

من وه كه‌و كه‌به‌ی شاهیم چكاره‌ن؟
یار و یاه‌رم په‌روه‌رد گاره‌ن

Min we kewkebey şahîm çikaren?
Yar û yawerim perwerdigaren

ئه‌گه‌ر خوداوه‌ند بده‌رو نجات
دیده مه‌مالوم هم وه خاک پات

eger xudawend bideru nicat
Dîde memallum hem we xaki pat

سا ک ئید شنه‌فت عادلشای سه‌روه‌ر
بانگ زاری و شین نه‌دل که‌رد ئه‌سه‌ر

Sa ki êd şineft 'adillşay serwer
Bangi zarî û şîn ne dill kerd eser

نه داخ دووری ماه کنعانی
ویش که‌رد وه ئه‌فدال، یه‌عقوب سانی

ne daxi dûrî mahi ken'anî
Wîş kerd we evdall yaqûbi sanî

((به‌ر تاما فه‌قان، شین و واوه‌یلا
وینه‌ی کیانی نه‌ جه‌م بوو جییا))¹

((ber ama feqan, şîn û waweyla
Wêneş kiyanî ne cem bû cîya))

به‌ر تاما نه‌ خه‌لق شین بی سامان

1. له‌ نوسخه‌ی "الف" و "ب" نییه

نه ملک خاوه زایلّه و فهقان

Ber ama ne xellq şîni bê saman
Ne millki xawer zaylle û feqan

وهلهاسلّ خورشید شیر نام ناوهر
رؤژی سووار بی وه ئهمر داوهر¹

Welhasill xurşîd şîri namawer
Rojî suwar bî we emri dawer

پشت کهرد نه خاوه پهری خرامان
وه ئاه و نالّه بی حد، فهراوان

Pişt kerd ne xawer perî xiraman
We ah û nalley bî hed, ferawan

دلّ پر نه وهسواس نه هجران یار
وه تهنیا سووار بهر ئاما نه شار

Dill pirr ne weswas ne hicrani yar
We tenya suwar ber ama ne şar

«روو کهرد وه راگهی بیوانهوه
وه ئاه و نالّه بی سامانهوه

((rû kerd we ragey byawanewe
We ah û nalley bê samanewe

بی خورد و بی خاو، خه‌مگین و خه‌مبار
زارزار مه‌گریوا، ژه هیجران یار

Bê xurd û bê xaw, xemgîn û xembar
Zarzar megrîwa, je hêcrani yar

تهی مه‌کرد وه زار، هه‌رده وه هه‌رده
چون جهیران² زار وه‌لهی³ گوم کهرده⁴

که‌مه‌ر به‌ست وه زات ده‌هه‌ندهی داوهر

1. له نوسخه‌ی "ب": وه لهاسلّ ئه و رؤژ خورشید خاوه‌ر

2. ئاسک؛ ئاهوو: آهو

Tey mekerd we zar, herde we herde
Çûn ceyrani zari welley gum kerde))

شهیدای عیشق یار خه مبار خه مگین
سه رگه رم نه سه و دای یار نازهنین

Şeyday êşqi yar xembari xemgîn
Sergerm ne sewday yari nazenîn

گا مه چی وه راه، گا مه کرد شکار
گا گا مه ریزا نه سرینان وه زار

Ga meçî we rah, ga mekird şikar
Ga ga merîza esrînan we zar

تهی مه کرد وه تاو، سارا و دهیشت و دهر
بی خورد و بی خاو، نه داخ دلبر

Tey mekird we taw, sara û deyšt û der
Bî xurd û bî xaw, ne daxi dillber

تا وادهی دو ماه، جههان تهی مه کرد
یه ک روژ نه ته قدیر تاک ته نیا فرد¹

Ta wadey du mah, cehan tey mekerd
Yek ruj ne teqdîri taki tenya ferd

خورشید راگهش که فت وه سه ر دیاری
شیرین مه ر قوزار، دلکesh گولزاری

Xurşîd rageş keft we ser diyarî
Sîrîn merquzar, dillkeş gullzarî

به رزه دره ختان نه سه ر سراوان

3. زارپۆله؛ وه چگه؛ گاهه سیش وه مانای ((رئ)) بوود: فرزند؛ بچه؛ شاید هم به معنای ((راه)) باشد.
4. ئی سئ بهیته له نوسخهئ "الف" و "ب" و "ج" نههاتییه و ته نیا له نوسخهئ "د" ههس. گاههس ئیلحاقی بوون.
1. له نۆسخهئ "ب": تا وادهئ یه کسأل جههان تهی مه کرد روژئ پهی تهقدیر چهرخ لاجه وهرد

چین چین چه م وهردهن، وینهی خیاوان

Berze dirextan ne ser sirawan
Çîn çîn çem werden, wêney xiyawan

لهولاو پیچ وهردهن نه پای چناران
مهخیزو وه ناز قووقوو قومریان

Lewlaw pîç werden ne pay çınaran
Mexîzu we naz qûqû qumryan

ماچی¹ گولستان باخچهی بههشتهن
جاگهی فرههههخش، خاس دلکهشه

Maçî gullistan baxçey beheşten
Cagey ferehbexş, xasi dillkeşen

پیا بی نه تهسپ خورشید خاوه
کهمه ر بهست وه زات دههندهی داوه

Pya bî ne esp xurşîdi xawer
Kemer best we zati dehindey dawer

تهسپش رهها کهرد نه روی مهرقوزار
ویش تاما پهری سهرحشمهی نازار

Espiş reha kerd ne ruy merquzar
Wîş ama perî serçişmeî nazar

نووشا ئاو سهرد راحت نما
ناکاو نه کردار چهپ گهردی دنیا

Nûşa awi serd rahet nimana
Nakaw ne kirdari çep gerdî dinya

دیار دا نه دهر تاما بهد کاری
وه قالب چون کووه، وه دهم مهقاری

Diyar da ne der ama bed karî

1. نهیژی؛ یۆشی: گویی

We qallib çun kuwe we dem mexarî

نه روی هه‌واوه، خوروشا وه قار
ئاما وه ته‌تجیل چون ئه‌ور وه‌هار

Ne ruy hewawe xwrûşa we qar
Ama we tecîl çun ewri wehar

هه‌فت ئاسیا سه‌نگ¹ په‌ریش گرت نه ده‌س
چناری گورزه‌ش، دیو بت په‌ره‌س!

Heft asya seng perîş girt ne des
Çinarî gurzeş, dêwi bit peres!

کوشیان سه‌لسال دیو وه ده‌س خورشید خاوه‌ر

چه‌مش که فت به‌و ره‌خش،² تفریت به‌دکار
کیشا بانگ به‌رز، خوروشا وه قار

Çemiş keft bew rexş, ifrîti bedkar
Kîşa bangi berz, xurûşa we qar

نه روی هه‌واوه یاوا وه زه‌مین

-
1. سنگهای بزرگی که در آسیابهای آبی بکار گرفته شده‌اند. دیو هفت عدد از این سنگهای بزرگ را برداشته و به خورشید حمله می‌کند. در دوران باستان عدد هفت، رمز کلیت مکان و زمان است. هفت خان، هفت آسمان، هفت سین، هفت شهر عشق، هفت وادی سلوک و... همگی مرتبط با این مفهومند. در این منظومه نیز صلصال دیو، هفت برادر دارد.
 2. در افسانه‌های فولکلوریک و متون حماسی همواره بین انسان و حیوان پیوندی ناگسستنی وجود دارد. خانتوس اسب آشیل، قدرت پیشگویی و حرف زدن دارد. رخش، اسب رستم، یک اسب عادی و معمولی نیست و در شرایط دشوار خود تصمیم می‌گیرد و با شیر و اژدها می‌جنگد. قزلان اسب برزو و شب‌دیز اسب خسرو، دارای درک و احساس هستند و رابطه‌ی عاطفی عمیقی بین آن‌ها و صاحبانشان وجود دارد. چیزی که در حماسه خورشید و خرامان، خود را می‌نمایاند، نام اسب این شاهزاده و پهلوان است. رخش در داستانهای حماسی، نام اسب رستم است. اما در این منظومه، نام اسب خورشید نیز رخش است و یا با ظرافت به رخش تشبیه شده، در شاهنامه‌ی کردی رخش اسم عام بوده و برای اسب بیشتر پهلوانان به کار می‌رود. شاید رخش تغییر یافته‌ی (ره ش) به معنی سیاه باشد.

Ne ruy hewawe yawa we zemîn
Lewa perî rexş we sed qaru qîn

Sa ki îdiş dî xurşîdi xawer
Des da we kemani tîri oqab per

Watiş: ey ifrît, dêw cadukar
Bîla rexşi min bigîru qerar

Werne we me'bûd sirr pûşi setar
Laşey ifrîtîd we tîxi awdar

Xem ney wer mexari tarîki bêder
Henî ney doma nekiy şur û şer

Sa ki îd şineft ewlladi erjeng
Hewa da perîş heft asya seng

Xurşîdi xawer qellxan dane ser
Nigedariş bî xalliği ekber

لوا پەری رەخش وە سەد قار و قین

سا ک ئیدش دی خورشید خاوەر
دەس دا وە کەمان تیر ئوقاب پەر

واتش: ئەی ئفریت، دێو جادوکار
بێلا رەخش من بگێڕۆ قەرار

وەرنە وە مەعبوود سڤ پووش سەتار
لاشەیی ئفریتد وە تیخ ناودار

خەم نەیی وەر مەقار تاریک بێدەر
هەنێ نەیی دۆما نەکی شور و شەر

سا ک ئید شەنەفت ئەولاد ئەرژەنگ
هەوا دا پەریش هەفت ئاسیا سەنگ

خورشید خاوەر، قەلخان دانە سەر
نگەدارش بێ، خالق ئەکبەر

رهد که ردش، نه ویش زهرپ ئەو مه‌لئوون
په‌نا برد وه زات قه‌یووم¹ بی چون

Red kerdiş, ne wîş zerpi ew melûn
Pena bird we zati qeyumi bî çûn

دهس دا وه کهمان، خورشید خاوه‌ر
نییا وه کهمان، تیر ئوقاب پهر

des da we keman xurşîdi xawer
Nîya we keman tîri oqab per

((ته‌کان دا به ویش تاما روبروو
ده‌چی و فران، تیر پرشکوو))²

((Tekan da be wêş ama rubirû
Der çî û firran, tîri pirrşikû,))

دا نه جگه‌رگای، ئفریت ناپاک
له‌ولاش گوزهر که‌رد، تا به‌رنیشت نه خاک

Da ne cigergay, ifrîti napak
Lewlaş guzer kerd, ta bernîşt ne xak

خورا ئەو عفريت مه‌لعوون ناپاک
خورووشا وه قین هۆرپزا نه خاک

xurra ew ifrîti mel'ûni napak
Xurûşa we qîn horêza ne xak

جووشیا وه تاو³، عفريت کافهر
گۆرپزا پهری مه‌قار بیده‌ر

1 . سه‌ریه‌رشت: سرپرست

2 . له ده‌سن‌قوس (ج) و (د) له‌پۆا هاتینه که درس تره، له ده‌سن‌قوس (الف) وه‌تینه:

ته‌کان دا به ویش تاما روبروو

کیشا کهش وه په‌س شیر پر شکوو

3 . غاردانی توند؛ ترس؛ دیو به په‌له و ترس هه‌پۆای به‌ره‌و ناو ئشکه‌وت: عجله؛ ترس؛ دیو با شتاب و هراس به سمت غار گریخت.

Cûşya we taw, ifrîti kafer
Gorêza perî mexari bîder

خورشید وات: ئەى رهخش! دنیا و دین من
رهفییق و موونس راگه‌ی چین من

Xurşîd wat: ey rexş! Dinya û dîni min
Refîq û mûnisi ragey çîni min

په‌ی ویت چه‌را که‌ر! تو نه‌ی مه‌رقوزار
تا من روو بکه‌م، په‌ری وه‌ر مه‌قار

Pey wît çera ker! Tu ney merquzar
Ta min rû bikem, perî wer mexar

هه‌ر تا ک خورشید نه‌سپاروون وه‌ر خاک
نه‌ جادوو‌گه‌ران هه‌یچت نه‌بوو باک

Her ta ki xurşîd nesparûn we xak
Ne cadûgeran hîçit nebû bak

ئید وات و روو که‌رد په‌ری وه‌ر مه‌قار
دییا ک مه‌لعوون مه‌نالوو وه‌زار

îd wat û rû kerd perî wer mexar
Dîya ki mel'ûn menalû wezar

واتش: ئەى مه‌لعوون! هوونریزت ئاما
عیزرائیل په‌ی گیان عه‌زیزت ئاما

Watiş: ey mel'ûn! Hûnrîzt ama
Êzraîl pey gyani ezîzit ama

سا ک ئیدش دی، سه‌لسال بی دین
گورز گران سه‌ر، هه‌وا دا وه‌ قین

Sa ki êdiş dî, sellisalli bî dîn
Gurz giran ser, hewa da we qîn

دا نه کهمه‌رگای خورشید خاوه‌ر
نگه‌دارش بی، خالق داوه‌ر

Da ne kemergay xurşîdi xawer
Nigedariş bî, xaliqi dawer

ژه و دۆما خوږا، چون ده‌سان سام¹
کیشا تیخ تیژ ته‌لماس بی‌رام

Je û doma xurra, çûn desani sam
Kîşa têxi têji ellmasi bêram

دا نه کهمه‌رگای سه‌لسال ناپاک
بی وه دو پاره، قه‌لتان بی نه خاک

da ne kemergay sellisalli napak
Bî we du parre, qelltan bî ne xak

خورشید خاوه‌ر، سوجده‌ی زه‌مین به‌رد
شوکرانه وه زات بی هه‌متا ئاوه‌رد

Xurşîdi xawer, sucdey zemîn berd
Şukrane we zati bî hemta awerd

شی نه توی مه‌قار سییای تار ته‌نگ
نه جاگه‌ی سه‌لسال ته‌ولاد ته‌رژه‌نگ

Şî ne tuy mexari sîyay tari teng
Ne cageî sellisalli ewlladi erjeng

خه‌یلی نگا که‌رد، شازاده‌ی ده‌لیر
دییا ک مه‌لعوون، ئه‌و دیو بی پیر

Xeylî niga kerd, şazadey delîr
Diya ki mel'ûn, ew dêwi bî pîr

ئه‌ونه گه‌نج و مال، دانه‌ی که‌س نه‌دار
جه‌م که‌رده نه‌ی جا، گه‌وه‌ه‌ر وه خه‌روار

1. باوگ زال و باپیر رووسه‌م: پدر زال و پدربزرگ رستم

Ewne genc û mall, daney kes nedar
Cem kerde ney ca, gewher we xerwar

مه گنڤا وه ناو، مه قار بی دهر
شنه فت یه ک نالّه، خورشید خاوه

Megêllya we naw, mexari bî der
Şineft yek nalle, xurşîdi xawer

نهو تاریک تار گووشه ی وهر مه قار
دیش ک بهر مه یوو، یه ک نالّه وه زار

New tarîki tari gûşey wer mexar
Dîş ki ber meyû, yek nalle we zar

ئاوازه ی هه زین، نالّه ی شین و زار
شنه فتش وه گووش، شای خاوه دیار

awazey hezîn, nalley şîn û zar
Şineftiş we gûş, şay xawer diyar

مه واچوو: یا ره ب! وه هه ق خاسان
بکیانه په ریم، مه رگی وه ئاسان

Mewaçû: ya rreb! We heqi xasan
Bikyane perîm, mergî we asan

یا نه ی وهر مه قار تاریک بیده
بکه ر خلاسم، وه هه ق داوه

ya ney wer mexari tarîki bîder
Biker xillasim, we heqi dawer

سه راسیمه بی، شای خاوه زه مین
نه دهنگ نالّه و ئاوازه ی هه زین

serasîme bî, şay xawer zemîn
Ne dengi nalle û awazey hezîn

خورشید خاوه، لوا وه دهنگش

کیهن؟ چکارهن؟ بوینو رهنکش

Xurşîdi xawer, liwa we dengiş
Kyen?çikaren? Buynu rengiş

وات توو کییهنی مهنالی وه زار؟
نالهی پر ناشووب نهی مهقار تار

Wat Tû kîyenî menallî we zar?
Nalley pirr aşûb ney mexari tar

راهی بی وه ناو، شازادهی سهروهه
نگا کهرد ژه ناو، مهقار بیدهر

Rahî bî we naw, şazadey serwer
Niga kerd je naw, mexari bêder

دیش نهوبهر نهمامی جهمین قورس خودر
خه‌مگین سه‌ر نییان وه چاه بی دهر

Dîş newber nemamî cemîn qursi xwer
Xemgîn ser nîyan we çahi bî der

خه‌مگین سه‌ر نییان وه بان زانوو
په‌ری رای نجات لاهه‌ول¹ مه‌وانوو

Xemgîn ser nîyan we bani zanû
Perî ray nicat lahewll mewanû

دیش نهوبهر نهمام، وینهی قورس خودر
مه‌دره‌وشوو نه تهرز هساره‌ی سه‌هه‌ر

Dîş newber nemam, wêney qursi xwer
Medrewşû ne terêzi hisarey seher

وینهی نوور شه‌مس، شوعله‌ی² خاوه‌ره‌ن

1. لا حول و لا...:

2. بهش رووناک و دره‌وشاوه‌ی ناگر که هه‌لده‌چی؛ بلیسه؛ گرشه؛ رفین: شعله

يا شهوق شوعلهی، قورس قه مهران

Wêney nûr şems, şolley xaweren
Ya şewqi şolley, qursi qemereren

به وینهی زوهره، یا ک موشتهری
یا شهوق شیرین، زلهیخای پهری

Be wêney zuhre, ya ki muşterî
Ya şewqi Sîrîn, zilleyxay perî

یا چون هسارهی شهفهق، شهوق مه دان
شهوقش دا وه ناو، تاریکی مه کان

Ya çûn hisarey şefeq, şewq medan
Şewqîş da we naw, tarîkî mekan

یا خوو چون نهو تول، نه مام ئه رئه¹
خه فیفه نه لاش، سهول سه نوویهر

ya xû çûn new tûl, nemami erer
Xefîfen ne laş, sewlli senûber

خورشید خاوه و اتش: ئه ی نگار!
په ی چیش مه نالی، نه ی مه قار تار؟

Xurşîdi xawer Watiş: ey nigar!
Pey çîş menallî, ney mexari tar?

پهنم واچه راس، هووری یا پهری؟
یا شوخ نازار کامین کشوهری؟

Penim waçe ras, hûrî ya perî?
Ya şoxi nazari kamîn kişwerî?

سا که ئید شنه فت نگار سه رمهس
هوړیژا وه پا، دهس نه بان دهس

Sa ki îd şineft nigari sermes

1. جوورینگ دار بهرز و پهنگین: نوعی درخت بلند و زیبا

Horêza we pa, des ne bani des

سلاَم کەرد وە ناز، مەدرا بەرەبەر
عەلەیک دا جواو، خورشید خاوەر

Sillam kerd we naz, medra beraber
Eleyk da cuwaw, xurşîdi xawer

دیۆی یا پەری، نە ی مەقار تار؟
جنى یا بەشەر، وەیتەور گەفتار!؟

Dêwî ya perî, ney mexari tar?
Cinî ya beşer, weytewr giriftar!?

ئە گەر شازادە یا شەهزیاری!
وەنم واچە راس چون گەفتاری؟¹

Eger şazade ya şehryarî!
Wenim waçe ras çûn giriftarî?

واتش: راز من بى حەد شمارەن
ئینە نە تەقدیر پەروردگارەن

Watiş: razi min bî hed şimaren
Îne ne teqdîri perwerdigaren

نە دیۆم نە جن! ئاھ من ئینسانم
بەلێ، شازادەى، خوتەن مەکانم

Ne dêwm ne cin! Ah min ênsanim
Belîê, şazadey, xuten mekanim

چون شووعلەى خورشید خەتا، ئەیانم
فەرزەند شاھرخ خوتەن مەکانم

Çun şolley xurşîdi xeta, eyanim
Ferzendi şahrîxi xuten mekanim

گەر وەر دەى جە فا و دەرد دەورانم

1. له دەسنۆس (الف): وەنم سلا کەر چون گەفتاری؟

چون خوهر نا مابهین، ئی قار پنهانم

Gîrwerdey cefa û derdi dewranim
Çûn xwer na mabeyn î qar pinhanim

نامم قه‌مه‌رناز، شازاده‌ی خه‌تا
ئیسه گرفتار سه‌لسال گومرا

Namim qemernaz, şazadey xeta
Îse giriftari sellisalli gumrra

بابوم شاه‌رخ شاه، خه‌تا شارشه‌ن
گه‌ردوونا گه‌ردوون ئینه کارشه‌ن¹

Babum şahrrix Şah, xeta şarşen
Gerdûna gerdûn îne karşen

ئاموزام بیه‌رووز خوته‌ن زه‌میننه‌ن
ساهوو تاج و ته‌خت، دارا نگینه‌ن

Amûzam bîhruz xuten zemînenen
Sahû tac û text, dara nigînenen

نامش بیه‌روزه‌ن، مه‌نشور نه‌ ئامه‌ن
دو نوو سال نه‌ سن، ئومرش ته‌مامه‌ن²

Namiş bêhruzen, menşûr ne amen
Du Nû sall ne sin, umriş Temamen

ئه‌گه‌ر ساتی یه‌ک، نه‌یایم وه‌ چه‌م
یه‌ک نه‌ یه‌ک به‌ته‌ر، مه‌سۆزیایم نه‌ خه‌م

Eger satî yek, neyaymin we çem
Yek ne yek beter, mesozyaym ne xem

که‌رده‌ن ئراده، په‌ری ئه‌رووسی
بنیای کار خه‌یر، په‌ی هام منووسی

1 . پیشت له پیشت پاتشا بۆه: جد اندر جد پادشاه بوده
2 . له ده‌سن‌ۆس ((الف)): دو هه‌فت سال نه‌ سن عومرش ته‌مامه‌ن

Kerden irade, perî erûsî
Binyay kari xeyr, pey ham minûsî

رۆژێ نه تهقدیر، فەسل نهوبههار
چەنی کەنیزان، لوام وه گولزار

Rojê ne teqdîr, fesli newbehar
Çenî kenîzan, lewam we gullzar

سەر وهش مه گیلیم، وه گولزارهوا
دل پر نه وهسواس سهودای یارهوا

Ser weş megîllyam, we gullzarewa
Dill pirr ne weswas sewday yarewa

ناکاو نه کردار چهرخ کهج رهفتار
پییا بی تاما، مهلتوون مردار

Nakaw ne kirdari çerxi kec reftar
Pêya bî ama, melûni mirdar

ناکاو پییا بی، دیو جادووکار
نه روو ههواوا خورووشا وه قار

Nakaw pêya bî, dêw cadûkar
Ne rû hewawa Xurûşa we qar

خوړا وه جهرگه ی کەنیزان من
نازک نه و حالان، عهزیزان من

Xurra we cergey kenîzani min
Nayzk newhallan, ezîzani min

تاو پیکا¹ وه من، خورووشا وه قار
دهس ئاوهرد په‌نم، دیو جادووکار

Taw pîka we min, xurûşa we qar
Des awerd penim, dêw cadûkar

1 . به گژ یه کتراجوون؛ هێرش؛ هلامات: گلاویز شدن؛ حمله بردن

من گورد نه ئاقووش، هۆرپزا وه جهخت
روو كهرد نهى مهكان دهره‌ندان سهخت

Min gird ne aqûş, horêza we cext
Rû kerd ney mekani derbandani sext

من ئاوهرد نهى جاي تهنگ وهر مهقار
ئيدهن شهرح حالّ جه فای روژگار

Min awred ney cay tengi wer mexar
Îden şerhi halli cefay rujgar

دو ساله جاگه‌م ئى وهر مهقارهن
خوراکم، ته‌ئام ديؤ به‌دکارهن!

Du salle cagem î wer mexaren
Xurakim, teami dêw bedkaren!

تو واچه په‌نم ناو و نشانت
هه‌م ملّک و ثقلیم، جا و مه‌کانت

Tu waçe penim naw û nişanit
Hem millk û iqlîm, ca û mekanit

ديارهن گه‌ ورا، هه‌م شه‌هريارى
نه نه‌سلّ شاهان خه‌نجه‌رگوزارى

Diyaren gewra, hem şehiryarî
Ne neslli şahani xencerguzarî

خورشيد خاوه‌ر واتش: نازهنين
وه ته‌ و فيق زات جه‌هان ئافه‌رين

Xurşîdi xawer Watiş: nazenîn
We tewfîqi zati cehan aferîn

وه زه‌رپ شمشير برهنده‌ى بي‌باک
سه‌لسالّ بى‌ دين نمانام هه‌لاک!

We zerpi şimşêri birrendey bêbak

Sellsalli bîdîn nimanam hellak!

سه‌لسال ناپاک قه‌لتان هوونه‌ن
لاشه‌ی بی ئه‌رواش، نه خاک نگوونه‌ن

Sellsalli napak qelltani hûnen
Laşey bî erwaş, ne xak nigûnen

که‌فته‌ن نه روو خاک دپو به‌د گه‌وه‌هر
رووحش داخل بی وه نار¹ سه‌قه‌ر²

Keften ne rû xak dêw bed gewher
Rûheş daxill bî we nari seqer

قه‌مه‌رناز شنه‌فت شادی نمانا
وینه‌ی گول وهره‌ق سه‌حه‌ر شکاوا

Qemernaz şineft şadî nimana
Wêney Gull wereqî seher şikawa

واتش وه خورشید: ئه‌ی دین دنیام
نه‌ی مه‌قار ته‌نگ یاوا‌ی وه فریام

Watiş we xûrşîd: ey dîni dinyam
Ney mexari teng yaway we firyam

وه عیشق ئه‌و شاه‌ تووش ناراسته‌ن
په‌ی قه‌تل ئفریت وه‌ی جا کیاسته‌ن

We Êşq ew Şah tûş arasten
Pey qetlli ifrît wey ca kyasten

چ مه‌تله‌و داری؟ په‌ی کی مه‌گیلی؟
گرفتار دام کام که‌مه‌ن پیلی؟

Çi metllew darî?pey kî megîlî?
Giriftari dami kam kemen Pêllî?

1 . نار[عربی]: ناگر: آتش

2 . سقر[عربی]: دووزه‌ق: دوزخ

په‌ریم بواچه نه سه‌ر تا وه پا
شیر بی قه‌رین، ده‌لیر دانا!

Perîm bwaçe ne ser ta we pa
Şêri bî qerîn, delêr dana!

دوسالّه خه‌مگین زویر و زارم
په‌ری ئامووزام بریان قه‌رارم!

Dusalle xemgîn zuyr û zarim
Perî amûzam biryan qerarim!

ئامان مه‌وازووم ئه‌ر هه‌ی شیر نه‌ر
بویر ژه‌ ته‌قسیر که‌مینه‌ی که‌مته‌ر

Aman mewazûm er hey şêri ner
buyr je teqşîri kemîney kemter

خورشید خاوه‌ر کیشا ئاه سه‌رد
ریزا نه‌ دیده‌ قه‌تره‌ی مائه‌لوهرد¹

Xurşîdi xawer kîşa Ahi serd
Rîza ne dîde qetrey maelwerd

واتش نازه‌نین وه‌ زات داوه‌ر
توم قه‌بوول که‌رووم نه‌ جاگه‌ی خاهه‌ر

Watiş nazenîn we zati dawer
Tum qebûl kerûm ne cagey xaher

ئه‌گه‌ر لوتفش بوو شازاده‌ی خه‌تا
من قه‌بوول که‌رو نه‌ جاگه‌ی برا

Eger lutfiş bû şezadey xeta
Min qebûl keru ne cagey bira

خه‌م بده‌ر وه‌باد سه‌رم هانه‌ ریت

1. ماء‌الورد[عربی]: گولاو: گلاب

مه‌سپارم وه دهس يانه¹ ی بابو ویت

Xem bider webad serm hane rît
Mesparim we desi yaney babu wît

ئه‌سَلَم شازاده‌ی خاوه‌ر زه‌مینهن
ئینه‌ چهن وه‌ختهن ئاماده‌ی چینهن

Esllim şazadey xawer zemînen
Îne çen wexten amadey çînen

په‌ری خرامان نازار خاقان
گرده‌نم نه‌ وه‌ر راگه‌ی بیاوان

Perî xiraman nazari xaqan
Girdenim ne wer ragey byawan

هۆرئزا وه‌ پا خورشید خاوه‌ر
بووسا دو دیده‌ش نه‌ جاگه‌ی خاهه‌ر

Horêza we pa xurşîdi xawer
Bûsa du dîdeş ne cagey xaher

قه‌مه‌رناز شنه‌فت ریزا ئه‌شک زار
وات: ئه‌ی شازاده! شای خاوه‌ر دیار

Qemernaz şineft rîza eşki zar
Wat: ey şazade! Şay xawer diyar

فهدای نامت بوو گیان عه‌زیزم
وه‌ هه‌رجا مه‌چی که‌مته‌ر که‌نیزم

Feday namit bû gyani ezîzim
We herca meçî kemter kenîzim

ئمیدم وه‌ زات جه‌هان ئافه‌رین
بیاوی وه‌ وه‌سل خرامان چین

Êmîdim we zati cehan aferîn

1. مال؛ خانه؛ مانای بهیت: سپارمه‌د وه‌ دهس مال باوکت: تو را به دست خانه و خانواده‌ی پدرت خواهم سپرد.

Byawî we weslli xiramani çîn

ئمجار راهی بین ههردو چهنی ههم
په‌ری سه‌رچه‌شمه نهو شیر دژهم

Êimcar rahî bîn herdu çenî hem
Perî serçeşme ew şîri dijem

یاوان وهو ماوای سه‌رچه‌شمه‌ی گولزار
بووسا دو دیدهی نهو ره‌خش ره‌هوار

Yawan wew maway serçeşmey gullzar
Bûsa du dîdey ew rexşi rehwar

راحت مه‌که‌ردش نهو شهو تا سه‌حه‌ر
تا واده‌ی نماز نه‌لاهوو نه‌که‌به‌ر

Rahet mekerdiş ew şew ta seher
Ta wadey nimaz elahû ekber

تا خورشید نه‌ برج مه‌شرق کیشا سه‌ر
رووشن نمانا ته‌مام ده‌یشت و ده‌ر

Ta xurşîd ne birci meşriq kîşa ser
Rûşin nimana tamam deyişt û der

قه‌مه‌رناز چه‌نی شای خاوه‌ر زه‌مین
هه‌ردو هۆرێزان سووار بین وه‌ زین

Qemernaz çenî şay xawer zemîn
Herdu Horêzan suwar bîn we zîn

کوشیان تژده‌ها وه‌ ده‌س خورشید خاوه‌ر و رزگار بوون قه‌مه‌رناز

روو نییا وه‌ رای بیابانه‌وه
وه‌ ئاه و ناله‌ی بی سامانه‌وه

Rû niya we ray biyabanewe

We Ah û nalleî bî samanewe

چهن شهوانه روژ مه‌رانان وه جه‌خت
مدارا نه‌كه‌رد نه وه‌خت و بى وه‌خت

Çen şewane roj meranan we cext
Midara nekrîd ne wext û bî wext

بى روژ نه ته‌قدیر شای خاوه‌ر زهمین
سه‌حرا ته‌ى مه‌كه‌رد شازاده‌ى پر قین

Yey roj ne teqdîri şay xawer zemîn
Sehra tey mekird şezadey pîrr qîn

راش كه‌فته‌و ده‌ربه‌ند به‌رز عه‌زیمى
جاگه‌ى خه‌وفناك پرته‌رس و بيمى

Raş keftew derbendi berz ezîmê
Cagey xewfinak pîrr ters û bîmê

دو كوو، چون په‌راو¹، سه‌ر كيشا ئه‌و ههم
تیدا جا گرتوو ئه‌ژده‌ه‌ى² ئه‌رقه‌م³

Du kû, çûn perraw , ser kîşa ew hem
Tîda ca girtû ijdehay erqem

دو كوو بى سامان، به‌ین حدود ته‌نگ
جاگه‌ى ئه‌ژده‌ه‌ى مردار به‌د ره‌نگ

1 . ك‌قه‌نگه له كرماشان؛ له ئه‌وستا (fre-apeye فره- ئاپه‌يه) ن‌ق‌س‌ریاس: كوهى در كرماشان و معنی آن "پر آب" می باشد. چشمه زار (تاق وه‌سان) از آنجا سرچشمه می گیرد .
2. ئه‌ژده‌ها؛ مار گه‌ورای ناو چیروكه‌یل: اژدها؛ مار بزرگ افسانه‌ها
3. ارقم [عربی]: ماری دو ره‌نگ؛ ماری خالدار: مار دو ره‌نگ؛ مار خالدار
له نۆسخه‌ى "ب": تیدا جا گرتقن سپاى ديو و جه‌م

Du kû bî saman, beîni hidud teng
Cagey ejdehay mirdari bed reng

سهر نه كه شكه شان فهله ك ساوا بى
دايه م شو له ي خوهر له وره ناوا بى

Ser ne keşkeşani fellek sawa bî
Dayem şolley xwer lewre awa bî

دیش ك ديار دا ناما به لایى
وه قالب چون كوو، يه ك ژرده هائى

Dîş ki diyar da ama belayî
We qallib çûn kû, yek jdehaî

خورشید خاور مهمیز دا وه جهخت
تا بهر شوو نه ناو دو كووهان سهخت

Xurşîdi xawer mihmîz da we cext
Ta ber şû ne naw du kûhani sext

ناما ژرده هائى جهنگى بى پير
چهنى مقابل شای خاور سه رير

Ama ijdehay cengî bî pîr
Çenî miqabill şay xawer serîr

دو چه م چون مه شه ل، گران وينه ي نار
چون شو له ي فانووس نه شه وان تار

Du çem çûn meşell girran wêney nar
çûn şolley fanûs ne şewani tar

دهس دا وه دامان چاك زهره دا
ئاوهردهش نه بان كه مهر گره دا¹

1 . نيشانه يگ له يه كه بهرگ شور پووشانه: نشانى از اينكه جامه هاى بلند مى پوشيده اند .

Des da we daman çaki zere da
Awerdeş ne bani kemer gire da

واتش قه مەرناز ئەى گيانم خاھەر
لەهزەى ئەى جاگەى ئەژدەر پيا بەر

Watiş qemernaz ey gyanim xaher
Lehzey neî cagey ejder piya ber

تا من روو بکەم پەى جەنگ ئەژدەر
تو هیچ مەترسە عەزیزم خاھەر

Ta min rû bikem pey cengi ejder
Tu hîç metirse ezîzm xaher

تیرى نە تەرکش بەر ئاوەرد ئەو بەر
نییا نە کەمان پیچ کەمەر زەر

Tîrê ne terkiş ber awerd ew ber
Niya ne kemani pîçi kemer zer

شەست کیشا وه تاو تیر ئوقاب پەر
پەنا برد وه زات دەهەندەى داوەر

Şest kîşa we taw tîr oqab perr
Pena bird we zati dehendey dawer

کیشا کەش وه تاو دو گوشەى کەمان
دا نە چەم راس ئژدەهەى ژیان

Kîşa keş we taw du guşey keman
Da ne çemi rasi jdehay jyan

نە چەم گوزەر کەرد تا بەر نیشت نە سەر
ژەو لاش بەر لوا تیر ئوقاب پەر

Ne çem guzer kerd ta ber nîşt ne ser
Jew laş ber liwa tîri oqab perr

گوزەر کەرد ئەو تیر تا بەر نیشت نە خاک

خورشید دا جواو واتش: ئەی خاھەر!
وہ تەوفیق زات بینای بان سەر

Xurşîd da ciwaw Watiş: ey xaher!
We tewfîqi zati bînay bani ser

هەر تا ک زندهی دەور جەهانم
کوشندهی دیوان، جادووگەرانی

Her ta ki êzndey dewri cehanim
Kuşindey dêwan, cadûgeranim

وہ لہاسل ژہ نوو، روو نییا نہ را
خورشید خاوەر، سەرگەرەم و شەیدا

Welhasill je nû, rû niya ne ra
Xurşîdi xawer, sergerm û şeyda

مەرانیان وە تاو، سەحرا و سەرزەمین
وێڵ و ھەراسان، پەیی نازار چین

Merranan we taw, sehra û serzemîn
Wêll û herasan, pey nazari çîn

رۆژی نہ تەقدیر، شای خاوەر مەکان
مەکەردش سەیران، سەحرا و بیاوان

Rojî ne teqdîr, şay xawer mekan
Mekerdiş seyran, sehra û byawan

ئاما نہ راگەش قەلئە و ھساری
باخچە و مەر قوزار، دلکەش گولزاری

Ama ne rageş qele û hisarî
Baxçe û merquzar, dillkeş gullzarî

چەشمەیی سەراوان نہ روو سەنگ خار
چون دانەیی لولو مەریزا بە وار

Çeşmey serawan ne rû sengi xar

Çûn daney lulu merîza be war

چون دانەى لولو ئاما نە سەردا
پەخش مەبى نە بان فەرش مەرمەردا

Çûn daney lulu ama ne serda
Pexş mebî ne bani ferşi merrmerr da

باخ و باخاتش بى حەد شمارەن
جاگەى فەزا بەخش پىر كىشت و كارەن

Bax û baxatiş bî hed şimaren
Cagey feza bexş pirr kîşt û karen

سفيد چناران بولەند بى نە ئەوج
سەر چەشمە و سراو، نە پای دار مەوج

Sifêd çinaran bullend bî ne ewc
Ser çeşme û siraw, ne pay dari mewc

سونبۆل بە وینەى زولف نازاران
پىچ وەردەن وە هەم چون جار جارەن

Sunboll be wêney zullfi nazaran
Pîç werden we hem çûn cari caran

بولبۆل ئارەزوو پەرى دار گۆل
خۆنچە حەسرەتمەن دیدار بولبۆل

bullbull arezû perî dari gull
Xonçe hesretmeni dîdari bullbull

بى شەك بە وینەى بەهەشت بەرین
باخچەى با سەفا جاگەى دلنشین

Bê şek be wêney beheşti berîn
Baxçey ba sefa cagey dillnişîn

وات: ئەى قەمەرناز! ئەى یار یاوەر

نه‌ی چه‌مه‌ن خاس ده‌می پییا بهر¹

Wat: ey qemernaz! ey yari yawer
Ney çemeni xas demî piya ber

تا من بزانی ئی چه‌شمه و چه‌مه‌ن
باخچه‌ی با سه‌فا گول و یاسه‌مه‌ن

Ta min bizanim Î çeşme û çemen
Baxçey ba sefa gull û yasemen

تا من بزانیوم ئی قه‌لته و هسار
ئی سه‌سراوان گول باخچه‌ی گولزار

ta min bizanum î qelle û hisar
Î sersirawan gull baxçey gullzar

مه‌کان ماوای کامین سه‌رکه‌شه‌ن؟
مه‌نزل با سه‌فا، هم فه‌ره‌هبه‌خشه‌ن

mekani maway kamîn serkeşen?
Menêzill ba sefa, hem ferehbexşen

ئی کاخ بلین باخچه‌ی گولزاره
یاتاخگای² کامین شاه و سه‌رداره؟

Î kaxi Billên baxçey gullzare
Yataxgay kamîn Şah û serdare?

پییا بی نه‌سه‌پ نازار کشوهر
واتش وه خورشید: خودات بوو یاوهر

Piya bî ne esp nazari kişwer
Watiş we xurşîd: xudat bû yawer

خورشید خاوه‌ر لوا په‌ی چه‌مه‌ن
مه‌گیلیا وه ناو گول و یاسه‌مه‌ن

1 . پاوا بار؛ پیاده بوو. پیاده شو

2. یاتاخ[آذری]: جی؛ ماوا؛ جی خه‌و و ناسایش: جا، مکان؛ خوابگاه و محل استراحت

Xurşîdi xawer lewa pey çemen
Megîllya we naw gull û yasemen

ئهسپش رهها كهرد نه روی مهرقوزار
ویش ئاما وه ناو گولباخچه و گولزار

espiş reha kerd ne ruy merquzar
Wîş ama we naw gullbaxçe û gullzar

خهیلی عهجهب مه‌ند، واتش یه کی بوو؟
کییه‌ن ک قابل ئی ماوا و جی بوو؟

xeylî eceb mend, Watiş ye kî bû?
Kîyen ki qabill î mawa û cî bû?

سه‌ر کردن خورشید و بیهروز و ئاشکرا بوون له یه ک

دیش شه‌خسی ئاما نه روو قلاوا
یاوا وه خورشید مه‌درا وه پاوا

dîş şexsî ama ne rû qillawa
Yawa we xurşîd medra we pawa

کیشا بانگ بهرز، واتش: ئه‌ی سووار!
به‌رشوو نه مابه‌ین ده‌روازه‌ی هسار!

kîşa bangi berz, Watiş: ey suwar!
Berşû ne mabeyn derwazey hisar!

وه‌ر نه وه مه‌عبود سپ‌پووش سه‌تار
مه‌بی خاواره وه تیخ هوونبار

Wer ne we mebûdi sirrûşi setar
Mebî xaware we tîxi hûnbar

خورشید خاوه‌ر واتش: ئه‌ی جوان
ئمرۆژ نه ته‌قدیر بینای لامه‌کان

xurşîdi xawer Watiş: ey ciwan
Êmroj ne teqdîri bînay lamekan

رام كه فت نهى مه كان چه شمه‌ى مهرقوزار
ساتى نه تيدا بگيرووم قه‌رار

ram keft ney mekan çeşmey merquzar
Satî ne tîda bigîrûm qerar

سه‌رم سپ مه‌ندهن وهى گولزاره‌وا
وهى قلای عه‌زیم كه‌س نه‌داره‌وا

Serm sirr menden wey gullzarewa
Wey qillay ezîmi kes nedarewa

په‌نم واچه‌ راس¹ ئینه باخ کین؟
قلای با سه‌فا جای یاتاخ کین؟

penim waçe ras îne baxi kîn?
qillay ba sefa cay yataxi kîn?

مه‌رد روی قلا ئاما وه گوفتار
واتش: ئه‌ى جوان! مه‌رد راویار²!

Merd ruy qilla ama we goftar
Watiş: ey ciwan! Merdi rawyar!

یه باخ بیه‌روز کشوهر ستانه‌ن
باش بالآ ده‌س نه‌ره شیرانه‌ن

Ye baxi bêhrûêzi kişwer sitanen
Başi balla desi nerre şîranen

ئینه چهن وه‌ختهن لوان³ وه شکار
ههر وه‌ختهن به‌یوو⁴ وه سه‌یر گولزار

1 . پاسى پیم بلۆ؛ پاسى ئرام بقوش: راستش را به من بگو

2 . رۆوار: راهگذر

3 . رویشته‌ه؛ چینه: رفته‌اند

Îne çen wexten liwan we şîkar
Her wexten beyû we seyri gullzar

شازاده‌ی سه‌روهر توند سه‌رک‌شه‌ن
لا قه‌ید بی باک، شو‌عه‌لی ئاته‌شه‌ن

şazadey serwer tundi serkeşen
La qeydi bî bak, şolley ateşen

دیاره‌ن گه‌ورا¹، عه‌زیم نشانی
قه‌تلت مه‌که‌روو، حه‌یفه‌ن، جوانی

Diyaren gewra, ezîm nişanî
Qetllit mekerû, heyfen, ciwanî

هه‌ر وه‌خته‌ن به‌یوو بی‌ه‌روز سه‌روهر
چه‌نی غولامان خاسه‌ که‌مه‌ر زه‌ر

Her wexten beyû bêhrûzi serwer
Çenî qullamani xase kemer zer

سا² ک ئید شنه‌فت شای خاوه‌ر زه‌مین
یاوا وه‌ ئه‌و مه‌رد وه‌ سه‌د قار و قین

Sa ki îd şineft şay xawer zemîn
Yawa we ew merd we sed qar û qîn

وه‌ قه‌هر و قه‌زه‌ب شیر هونه‌رمه‌ند
ده‌س برد هه‌ر دو گووش ئه‌و مه‌رد نه‌ بیخ‌که‌ند³

We qehr û qezeb şîri hunermend
Des bird her du gûşi ew merd ne bîx kend

نییاش نه‌ روو ده‌س مه‌رد ده‌شتبان⁴

4. بایده‌و: بازگرده

1. له‌ ده‌سن‌قه‌سه‌یل "بزرگ" ن‌قه‌سیاس

2. هه‌نای: هه‌مین که

3. شبهات این صحنه با داستان رفتن رستم به سرزمین سمندگان فراوان است. در آنجا رستم هردو گوش مرد دشتبان را می‌کند.

ئمجار ژەو دۆما، شای خاوەر مەکان

Niyaş ne rû desi merdi deştban
imcar jew doma, şay xawer mekan

وات: تا نهوینوم بیهرۆز سهروهه
مههاله نە ی جا بهر بشوووم ئەو دەر

wat: ta newînum bêhrûêzi Serwer
Mehallen ney ca ber Bişûum ew der

وهختی نگا کهرد نه روی بیاوان
دیش بیهرۆز ئاما، چەنی غولامان

Wextî niga kerd ne ruy byawan
Dîş bîhruz ama, çenî qullaman

تەن وه توی خفتان¹، دەرۆن پر نه ئاه
مهییوو وه راوا وه بی مودارا²

Ten we tuy xifan, derûn pirr ne ah
Meyû we rawa we bî mudara

موو فەرکش یاوا تا وه پهنجە ی پا
ویئە ی ئە فداڵان بیاوان وه را³

mû ferqîş yawa ta we pencey pa
Wêney efdallani byawan we ra

ئاما وه هەیبەت، شیرانه دەستور
چەنی چەن غولام مهییوون وه⁴ زەرور

4. "قەڵەبان" دەرە؛ له ئێره دەشتیگ له کار نییه. پیاوی که ئەول خورشیدا وت وێژ کەید "قەڵەبانە" نه "دەشتبان" جگه له یه، "دەشتبان" وەزن شیعریش شیونید.

1. کراسی بن زری ئرای جهنگ: لباس زیر زره جنگی

2. له ئیج بهیته "ناه" و "مدارا" وه قافیە هاتنه، ئرای یه که شیعر کوردی (فهلهویات) زورم بهندیواری و پهپوهندی وهل هجایا دێژید تا وهل قافیە.

3. بیهرۆز له داخ قەمەرناز، مۆ سهری درێژ هیشتییه: بهروز در غم قمرناز موهای خود را بلند نگاه داشته است .

4. له نۆسخە "الف"، "وه"، نییه. له نۆسخە "ب" ئیج بهیته نههاتییه.

ama we heybet, şêrane destûr
Çenî çen qullam meyûn we zerur

تهن وه توى خفتان كهس نه دارهوا
سه ر وه كولا خود زهر ننگارهوا

Ten we tuy xiftani kes nedarewa
Ser we kullaxûdi zerr nigarewa

كه مهند و كه مان وهستن¹ نه گهردهن
ماچى² تازه فهتخ توورانش كه ردهن!

Kemend û keman westen ne gerden
Maçî taze fethi tûraniş kerden!

بهسته بى كه مهند، تهرکش كيانى
چون رووسه م نه جهنگ مازندهرانى³

Beste bî kimend, terkiş kiyanî
çûn rusem ne cengi mazenderanî

نه دووشش نهيزه، شههمار بيم⁴ زهر
مه دراه نه گولزار وينهى شير نه ر

Ne dûşîş neyze, şehmari bîm zerr
Medra ne gullzar wêney şîri nerr

شمشير هه مايل چون دهستان سام
چون رووسه م نه جهنگ، شای عالی مه قام

şimşêr hemayl çûn destani sam
Çûn rûsem ne ceng, şay alî meqam

چمان رووسه مهن نه زابل تامان

1 . بهستهن؛ بهساس؛ بسته است؛ آویزان کرده است.

2 . تو ئیژی؛ ی قوشی؛ گویی

3. ناماژه وه جهنگ رووسه م هول دیوهیل مازندهران؛ مازندهران له ئهوستا "مهزنه" mazena ولات و جی لوور دیوهیل: اشاره به نبرد رستم با دیوان مازندران؛ مازندران در اوستا "مهزنه" mazena سرزمین و جایگاه دیوان.

4 . مهیل وه رنگ زهره؛ نهيزه وه مار گهورای زهره چواندن بییه: متمایل به زرد؛ نیزه به مار بزرگ و زرد رنگ تشبیه شده است.

یاجارجاران، سام نه‌ریمان

Çiman rusemen ne zabill aman
Ya cari caran, sami nerîman

ناکاو نگاه که‌رد، خورشید دی وه چه‌م
پیچ ماو‌رد وه ویش چون مار ئه‌رقه‌م

Nakaw nigae kerd, xurşîd dî we çem
Pîç mawerd we wîş çûn mari erqem

ئیدش دی بی‌ه‌رووز خورووشا وه قار
واتش: ئه‌ی سووار! هه‌رزه‌ی هه‌رزه‌ کار!

Îdiş dî bêhrûz xurûşa we qar
Watiş: ey suwar! herzey herze kar!

په‌ی چی ئامانی وه‌ی گولزار من؟
ئه‌جه‌ل توش ئاو‌رد په‌ی شکار من!

Pey çî amanî wey gullzari min?
Ecell tuş awerd pey şikari min!

مه‌گه‌ر نام من په‌نت نه‌یاوان؟!¹
بی خه‌وف ئامانی وه سه‌ر سراوان!

Meger nami min penit neyawan!?
Bî xewf amanî we ser sirawan!

شاهان بشنه‌ون ئه‌گه‌ر نام من
مه‌له‌رزوون نه‌ زوور، هه‌م نه‌ سام من!

Şahan bişnewin eger nami min
Melerzûn ne zûr, hem ne sami min!

ئید وات و کیشا تیخ هندی کار

1 . مه‌گه‌ر ناوبانگ و ناوازه‌ی من وه گووشد نه‌ره‌سییه؟ مگر شهرت و آوازه‌ی من به گوشت نرسیده است؟

رکاو دا نه تهسپ، پهری کارزار!

Îd wat û kîşa tîxi hindî kar
Rrikaw da ne esp, perî karzar

خوړا وینه‌ی ره‌عد، جووشا وینه‌ی شیر
ثاما په‌ی خوړشید، شای خاوه‌ر سه‌ریر

Xurra wêney re'd, cûşa wêney şîr
Ama pey xurşîd, şay xawer serîr

خوړشید خاوه‌ر سووار بی وه ره‌خش
مه‌ر جارجان، شیوه‌ی جه‌ه‌انبه‌خش¹

Xurşîdi xawer suwar bî we rexş
Mer cari caran, şîwey cehanbexş

خوړشید خاوه‌ر، بی‌ه‌روز سه‌روه‌ر
دو شیر خوړان، بین وه به‌رابه‌ر

Xurşîdi xawer, bêhrûêzi serwer
Du şîri xurran, bîn we beraber

ده‌س دان وه شمشیر مسری تازه ساو
په‌ری گیان هم، ده‌لیران داو

Des dan we şimşêri misrî taze saw
Perî gyani hem, delêrani daw

شمشیران وه تاو پیکانان وه هم
داشان نه ته‌سپه‌ر، شیران دژهم

Şimşêran we taw pikanan we hem
Daşan ne esperr, şîrani dijem

کاری نه شمشیر، هیچ نه‌وی حاصل
ده‌س دان وه نه‌یزه دو یه‌ل شیردل

1 . جه‌ه‌انبه‌خش کوپ فلامه‌رز و کوپه‌رزای رووسه‌مه، له که‌سایه‌تیبه‌یل به‌ناوبانگ له نیوان شاهنامه‌ی کوردی: جه‌ه‌انبخ‌ش پسر فرامرز و نوه‌ی رستم، از شخصیت‌های مهم و مشهور در شاهنامه‌ی کوردی

karî ne şimşêr, hîç newî hasill
Des dan we neyze du yelli şîr dill

نه‌یزه ریزه‌ریز، بی کهفت نه روی خاک
دهس دان وه کهمان دو شیر چالاک

neyze rîzerîz, by keft ne ruy Xak
Des dan we keman du şîri çalak

خورشید خاوه‌ر دهس دا وه کهمان
شهس کیشا وه تاو شای خاوه‌ر مه‌کان

Xurşîdi xawer des da we keman
Şes kîşa we taw şay xawer mekan

تیر ئوقاب په‌ر خورشید خاوه‌ر
دا نه سینهی ئه‌سپ بی‌ه‌روز سه‌روه‌ر

Tîri oqab perri xurşîdi xawer
Da ne sîney espi bêhrûêzi serwer

گوزه‌ر که‌رد نه ئه‌سپ تا په‌ر نیشته‌ نه خاک
ئه‌سپ بی‌ه‌روز شاه‌ دهر دهم بی هه‌لاک

Guzer kerd ne esp ta perr nîşt ne xak
Espî bêhrûz şah der dem bî hellak

بی‌ه‌روز سالار، خورشید خاوه‌ر
هه‌ر دو پییا بین، دهس دان وه که‌مه‌ر

Bêhrûêz salar, xurşîdi xawer
Her du Piya bîn, des dan we kemer

دو شیر جه‌نگی، دو یه‌ل ه‌وونخار
هه‌ر دو یه‌ک گرتن، نه مه‌یدان کار

Du şîri cengî, du yelli hûnxar
Her du yek girtin, ne meydani kar

بی وه کیشاکیش دو یه‌ل جه‌نگی

هه‌رکەس پەری ویش، وه بی دره‌نگی

Bî we Kîşakîş du yelli cengî
Herkes perî wîş, we bî direngî

خورشید خاوه‌ر، گه‌رم بی چون ئاته‌ش
برد وه که‌ف شان، بی‌ه‌روز سه‌رکه‌ش

Xurşîdi xawer germ bî çûn ateş
Bird we kefi şan, bêhrûêzi serkeş

داش نه روو زه‌مین، خورشید خاوه‌ر
نیشت نه روو سینه‌ش، وه ئه‌مر داوه‌ر

Daş ne rû zemîn, xurşîdi xawer
Nîşt ne rû sîneş, we emri dawer

وه هه‌لقه‌ی که‌مه‌ند، که‌ردش گرفتار
وه‌ستش ده‌س و پای بی‌ه‌روز سالار

we hellqey kimend, kerdiş giriftar
westiş des û pay bêhrûêzi salar

سا ک یه دیشان، جه‌رگه‌ی غولامان
بی‌ه‌روز زه‌بوون بی، نه ئه‌رسه‌ی مه‌یدان

sa ki ye dîşan, cergey qullaman
Bêhrûz zebûn bî, ne ersey meydan

کیشان تیخ تیژ، هه‌مله‌ دان وه جه‌خت
گردن چوار ئه‌تراف، نه شاه‌ نیک به‌خت

Kîşan tîxi tîj, hemlle dan we cext
Girdin çwar etraf, ne şahi nîk bext

خورشید خاوه‌ر قه‌لخان¹ دا نه سه‌ر

1. چه‌کینک زقنه‌ی که‌ له پووس که‌رگه‌ده‌ن درس کریاس و ئه‌را خوه‌ی پاراستن له شمشیر وه ده‌سه‌و گرتنه؛ سه‌ر: وسیله‌ی دفاعی قدیمی که‌ از پوست کرگدن ساخته می‌شده و برای دفاع در برابر شمشیر به‌کار می‌رفته است؛ سه‌ر

په‌ناھ برد وه زات عه‌زیم داوهر

Xurşîdi xawer qellxan da ne ser
Penah bird we zati ezîmi dawer

کیشا وه سه‌ردا کیانی قه‌لخان
جه‌ولان دا وه ته‌سپ ئاما وه مه‌یدان

Kîşa we serda kiyanî qellxan
Cewllan da we esp ama we meydan

له‌رزنا نه‌یزه، ته‌لماس بی پام
که فتن نه لیشان وینه‌ی پورسام

Lerizna neyze, ellmasi bî ram
Keftin ne lîşan wêney purri sam

تیخ ژارئالود¹ وه هه‌رکس مه‌شه‌ند²
بیخ بنچینه‌ی حه‌یاتش مه‌که‌ند

tîxi jaralud we Herkes meşend
Bîxi binçîney heyatiş mekend

بازی کوشته بین نه مه‌وج مه‌یدان
بازی نه لیشان ده‌ر ده‌م گوریزان

Bazê Kuşte bîn ne mewci meydan
Bazê ne lîşan der dem gorêzan

ته‌وسا ژهو دو‌ما خورشید خاوه‌ر
پیا بی نه زین ده‌س دا وه خه‌نجهر

Ewsa jew doma xurşîdi xawer
Piya bî ne zîn des da we xencer

نیشت نه روی سینه‌ی بیه‌رووز سالار
ده‌س دا وه خه‌نجهر شای خاوه‌ر دیار

1. له ده‌سن‌قسه‌یل: زه‌رئالود

2. وه‌شانده؛ وه‌شان: پرتاب کرد

Nîşt ne ruy sîney bêhrûêzi salar
Des da we xencer şay xawer diyar

دهس دا وه خه‌نجه‌ر شای خاوه‌ر ماوا
سه‌ر بی‌ه‌رووز شاه بکه‌روو جییا

Des da we xencer şay xawer mawa
Seri bêhrûz şah bikerû Cîya

بی‌ه‌رووز نه‌و ده‌مدا کیشا ئاه سه‌رد
واتش: ئه‌ی جوان شازایه‌ی نیکمه‌رد

Bêhrûz new demda kîşa ahi serd
Watiş: ey ciwan şazayey nîkmerd

بویر¹ ژه گونام شیر دل‌اوه‌ر
جه‌فای روژگارم مه‌ده‌ر وه جه‌ده‌ر

Biuyr je gunam şîri dillawer
Cefay rujgarim meder we heder

به‌نده گرفتار ده‌ور جه‌هانم
گرفتار زار دین² یارانم

Bende giriftari dewri cehanim
Giriftari zari dîni yaranim

حه‌لقه‌ی غولامیت مه‌کیشووم وه گووش
په‌ی قه‌تل ناهه‌ق جوانان مه‌جووش

Hellqey qullamît mekîşûm we gûş
Pey qetlli naheqi ciwanan mecûş

دیل³ و هسه‌رته‌مه‌ند دیدار یارم
په‌ی دین دل‌به‌ر بریان قه‌رارم

1 . چاو پۆشی که؛ بوه‌خش: چشم پۆشی کن؛ بگذر

2 . دین: دیدن؛ دیدار

3 . له ده‌سن‌وسه‌یل " وئیل " هاتینه

Dîl û hesretmendi dîdari yarim
Pey dîni dillber biryan qerarim

ئەسڵم شازادەى خوتەن زەمىنەن
دەوران گەردون بازارش ئىنەن

Esllim şazadey xuten zemînen
Dewrani gerdun bazariş înen

من نه تاج و تهخت، هم نه خوتەن شار
نه هجران يار رووم كەرد وه گوئزار

min ne tac û text, hem ne xuten şar
Ne hicrani yar rûm kerd we gullzar

ديارەن گە ورا¹، هم شههريارى
چون من ئراگيئل ديدار يارى

Diyaren gewra, hem şehryarî
Çûn min iragêll dîdari yarî

خورشيد خاور شنه فت نام يار
ريزا نه ديدهش، قهتره ي گوهر بار

Xurşîdi xawer şineft nami yar
Rîza ne dîdeş qetrey goherbar

ناکاو ژە کردار چەرخ چەپی واز
ئاما وه يادش راز قەمەرناز

Nakaw ce kirdar çerxi çepî waz
Ama we yadiş razi qemernaz

خەنجەر هەوادا، هۆريزا وه جهخت
واتش وه بيپهروز شازادەى نيك بهخت

Xencer hewada, Horêza we cext
Watiş we bêhrûz şazadey nîkbext

1. له دەسنۆسهيل " بزرگ " هاتتیه

قه‌سه‌م وه دانای فەرد بی هاوتا
تو قه‌بوول که‌رووم نه جاگه‌ی برا

Qesem we danay ferdi bî hawta
Tu qebûl kerûm ne cagey bira

په‌نم واچه راس ئینه یه‌عنی چیش؟
وه‌یت‌هور خه‌مینێ ده‌روون وه دل‌ریش

Penim waçe ras îne Ye'nî çîş?
Weytewr xemînî derûn we dillrîş

واتش: ئه‌ز ده‌تمه‌ن دین¹ دل‌به‌ره‌م
نه گه‌ردش ده‌ور، خار و خه‌ته‌ره‌م²

Watiş: ezretmeni dîni dillberem
Ne gerdişi dewr xar û xeterem

ئینه³ دو ساله‌ن چ شهب و چ روز
نه داخ دل‌به‌ر مه‌سووزوم وه سووز⁴

Îne du sallen çî şeb û çî rûz
Ne daxi dillber mesûzum we sûz

یارم گرفتار سه‌لسال دیوه‌ن
جادوو، حیه‌له‌ واز، مه‌ردم فریوه‌ن

Yarm giriftari sellsalli dêwen
Cadû, hîle waz, merdim firîwen

زانا ک خورشید ئانه بیه‌رووزهن
نه هجران یار وه‌یت‌هور وه سووزهن

Zana ki xurşîd ane bêhrûzen

-
- 1 . چاوی‌نکه‌وتن؛ دیتن؛ دین؛ دیدار؛ دیدن؛ دیدار
 - 2 . له ده‌سن‌قسه‌یل: له گه‌ردش ده‌ور خاوه‌ر خه‌ته‌رم
 - 3 . ئیستا؛ ئایسه؛ ئیسه؛ ئیزنگه: اکنون
 - 4 . ئی به‌یت‌ه ته‌نیا له ده‌سن‌قس "الف" هاتییه

Ne hicrani yar Weytewr we sûzen

ئێدەن ئامووزا، چەنی قەمەرناز
هۆرێزا وه پا شاه سەرئەفراز

Êden amûza, çenî qemernaz
Horêza we pa şahi serefraz

وه وهش دەماخی واتش وه بێهرووز
بەدر مزگانی ئەی یار دلسووز

We weş demaxî Watiş we Bêhrûz
Bider mizganî ey yari dillsûz

شەخسی نەو چەمەن گرتەنش قەرار
باوەر وه تەئجیل وه قەسر زەرکار

Şexsî new çemen girteniş qerar
bawer we tecîl we qesri zerrkar

نامش قەمەرناز نازار خەتان
دو سالەن درساخ¹ دێو کینەخان

Namiş qemernaz nazari xetan
Du sellen dirsaxi dêw kînexan

دێو ناپاکم قەلتان کرد نە خاک
وه مەودای² ئەلماس سینەش کەردم چاک

Dêwi napakim qelltan kird ne xak
We mewday ellmas sîneş kerdim çak

بێهروز ئێد شەفت هۆرێزا وه پا
بووسا دەس و پای شای خاوەر ماوا

bêhrûz êd şineft Horêza we pa
Bûsa des û pay şay xawer mawa

1 . دوساخ؛ گراو؛ بەندی؛ گیریای؛ گرفتار؛ زندانی
2. خەنجەر؛ نوکی خەنجەر و شمشیر؛ خنجەر؛ نوک خنجەر و شمشیر

ياوا وه تهئجيل وه سههن گولزار
دیش ک قه مەرناز نیشتهن بهرقەرار

yawa we tacîl we sehni gullzar
Dîş ki qemernaz nîştên berqerar

خورشید وات: دیدم! گیانم قه مەرناز!
بدر مزگانی ئە یار دەمساز!

Xurşîd wat: dîdem! Gyanim qemernaz!
Bider mizganî ey yari demsaz!

ئینه بیهرۆزن شازادەى خەتا
نە هجران تو بیەن موبتەلا

Îne bêhrûzen şezadey xeta
Ne hicrani tu byen mubtella

قه مەرناز شنهفت، هۆرئزا وه پا
ئاما رووبروو چەنى بیهرۆز شا

Qemernaz şineft, Horêza we pa
Ama rûbrû çenî bêhrûz şa

هەردو دەس کەردەن نە گەردن هەم
ئەو چون پەروانە، ئید چون شوعلەى شەم

Herdu des kerden ne gerdin hem
Ew çûn perwane, êd çûn şolley şem

بیهرۆز چون خونچه، بوو نییا نە بووش
نە شەوق شادی، ساتی شی نە هووش

Bêhrûz çûn xunçe, bû niya ne bûş
Ne şewqi şadî, satî şî ne hûş

چون ئاما وه هووش، شازادەى خوتەن
هۆرئزا وهپا، نە سایەى چەمەن

Çun ama we hûş, şezadey xuten

Horêza we pa, ne sayey çemen

رهوان بین پهری، قهسر زه‌پنگار
یاوان وه ئه‌یوان، ههر سی به‌رقرار

Rewan bîn perî, qesri zernigar
Yawan we eywan, her Sê berqrar

نه روو ته‌خت زه‌، قه‌رار گ‌ردشان
نهو دۆما، بی‌هروز دلیر ده‌مان

Ne rû texti zerr, qerar girdişan
New doma, bêhrûz dilêr deman

خاسه چه‌پهران، ته‌له‌و کرد نه‌وهر
ئاما وه گو‌فتار، شازاده‌ی سه‌روه‌ر

Xase çeperan, tellew kird newer
Ama we Guftar, şezadey serwer

واتش: مؤژده به‌ر پهری شاه‌رخ شا
خورشید، قه‌مه‌رناز نه‌ به‌ند که‌رد ره‌ها

Watiş: mojde ber perî şahrrix şa
Xurşîd, qemernaz ne bend kerd reha

ئیسه ههن نه لام نه باخ گولزار
به وه‌ش ده‌ماخی نیشتنه‌ن به‌ر‌قه‌رار

Îse hen ne lam ne baxi gullzar
be weş demaxî nîştên berqerar

خاسه چه‌پهران روو نییان نه‌ راه
مؤژده بردشان پهری شاه‌رخ شاه

xase çeperan rû nîyan ne rah
Mojde birdişan perî şahrrix şah

باس قه‌مه‌رناز، فه‌تح نامه‌ی خورشید
واتشان پهری شاه‌رخ‌شای ره‌شید

Basi qemernaz, feth namey xurşîd
Watişan perî şahrrixşay rreşîd

شاهپرځ شاه شنه فت وهى تهوره خهوه
نه شهوق فهزهدن شاننا بال و پهر

Şahrrix şah şineft wey tewre xewer
Ne şewqi ferzend şana ball û per

دهر دهه ئه مرش كهرد پاتشای خهتا
خيزا دهنگ كووس¹ هه م نالهى كه رنا²

Der dem emriş kerd patişay xeta
Xîza dengi kûs hem nalley kernna

خيزا دهنگ ساز و زرهى چهقوانه³
دهنگ موتربان شهيدای زهمانه

xîza dengi saz û êzrrey çeqwane
dengi mutribani şeyday zeman

شاهپرځشای خهتا نه شهوق فهزهدن
ساكن بى نه ئيش دلهى دهردهمهد

Şahrrixşay xeta ne şewqi ferzend
Sakin bî ne êş dilley derdimend

تا وادهى ده روژ شاديشان نيبا
فهتخ نامهى خورشيد خاوهر مهونيبا⁴

Ta wadey de roj şadîşan nîya
Feth namey xurşîdi xawer mewnîya

آخر شاهپرځشاه شای عالی نه سهو

1. ته پلى گه ورا كه له پيشودا، به تايبهت، ئرا شهپر و جهنگ دهيا نژهدن و كه فتنى نيشانهى شوومى و شكست بيبه: طبل بزرگ كه در جنگ، پيشاپيش سپاه حركت مى دادند و افتادن آن نشانهى شوومى و شكست بوده است.
2. جوورنك نه مرز موسيقا؛ شه پيوور دريژ: نوعى ساز موسيقى؛ شيبور دراز
3. جوورنك نه مرز موسيقا كه وه كلک ژه نيه يد: نوعى وسيله اجراى موسيقى كه با استفاده از انگشتان و زدن آنان به هم اجرا مى گردد .
4. له دهسن و سهيل "ج" و "د": ژه نيا

هۆرپزا نه تهخت، تهلهو كهرد مهركهو

Axir şahrrixşah şay 'alî ne sew
Horêza ne text, tellew kerd merkew

چهنى ئەميران جههان ديدە كار
سووار بين وه زين ئامان وه گولزار

Çenî emîrani cehan dîde kar
Suwar bîn we zîn aman we gullzar

ياوان وه پای باخ بيهروز سهرودر
ياوان وه خورشيد شازادهى خاوهدر

Yawan we pay baxi bêhrûz serwer
Yawan we xurşîd şezadey xawer

وه سهده ئيهترام شای عالی پهنا
دو ديدەى خورشيد خاوهدر بوسه‌دا

We sed îhtiram şay alî pena
Du dîdey xurşîdi xawer buseda

ههردو وه دلشاد نيشتن وه ته‌مکين
که‌ردهن شکرانهى جههان ئافه‌رين

Herdu we dillşad nîştin we temkîn
Kerden şikraney cehan aferîn

ئاوه‌ردهن به‌سات به‌زم مهى نووشان
کزهى سووز و ساز ره‌عنا مه‌هوه‌شان

Awerden besati bezmi mey nûşan
Kizey sûz û saz re'na mehweşan

ساقى ساده‌گان ولات خوته‌ن
ره‌عنا مه‌هوه‌شان وه‌ش روو وه‌ش سو‌خه‌ن

Saqî sadegani willati xuten
Re'na mehweşan weş rû weş soxen

دهم دهم مه‌نوازن به‌ربه‌ت¹ چه‌نی چه‌نگ²
نه مابه‌ین سه‌ف شه‌راب گولّ ره‌نگ

Dem dem menwazan berbet çenî çeng
Ne mabeyni sef şerab gullreng

گورجی نژادان شوخ دیده مه‌س
ئیستان نه هزوور، ده‌س نه بان ده‌س

Gurcî nijadan şoxi dîde mes
Îstan ne hizûr, des ne bani des

بنووشای بنووش، خیزا نه گولّزار
که‌رده‌ن فرامووش، خه‌م روژگار

Binûşay binûş, xîza ne gullzar
Kerden firamûş, xemi rujigar

باده‌ی رومانئ³ مه‌ریزان نه جام
وه روی نازه‌وه بی سه‌بر و نارام

Badey rromanî merîzan ne cam
We ruy nazewe bî sebr û aram

سه‌ف دان نه خزمه‌ت شاهان ئه‌یام
وه سه‌د له‌نجه و لار، ساقی سیم ئه‌نام

Sef dan ne xizmeti şahani eyam
We sed lence û lar, saqî sîm enam

تا واده‌ی سی روژ نه سه‌هن گولّزار
مه‌شقوقلّ عه‌یش بین شیران شکار

1. عوود؛ ئامیّری موسیقایی ژیدار وه کاسه‌ئ گهورا و ده‌سکی کورته‌وه که به زه‌خمه و قامک ده‌ژنرا. بی‌قوشن یه‌کم جار باربوؤد دروستی کردیته: عود

2. ئامیّری موسیقایی ژیدار که سیمه‌یل فره‌نگ دیرئ و وه کلک ژه‌نیه‌ید و سازنگ میژینه‌یه: از سازهای موسیقی که قدمت باستانی دارد و سیم‌های زیادی داشته و با انگشت نواخته می‌شود.

3. جورنک شراو؛ : نوعی شراب

Ta Wadey sî roj ne sehni gullzar
Meşqûll eyş bîn şîrani şîkar

ئمجار نه گولزار هۆرئزان وه پا
سووار بىن، لوان وه ئهيوان شا

imcar ne gullzar Horêzan we pa
Swar bîn, liwan we eywani şa

حه‌رم نشىنان وه سه‌د عىژ و ناز
ئامان وه پىشواز بانوو قه‌مه‌ناز

Herem nişînan we sed êz û naz
Aman we pîşwayz banû qemenaz

ئامان رووبروو شازاده‌ى خه‌تا
حه‌رم نشىنان خاسه‌ى شاه‌رخ شا

Aman rûbirû şazadey xeta
Herem nişînani xaseî şahrrix şah

يه‌كايه‌ك بووسان دىده‌ى قه‌مه‌رناز
كه‌رده‌ن ته‌وازو¹ بانوو سه‌ره‌فراز

Yekayek bûsan dîdey qemernaz
Kerden tewazu banû serferaz

ئى جار وه دلشاد ته‌مام چه‌نى هم
ره‌وان بىن وه شاد لوان وه حه‌رم

Î car we dillşad Temam çenî hem
Re wan bîn we şad liwan we herem

وه وه‌ش ده‌ماخى راحت كه‌ردشان
دان نه ساز و به‌زم نازك نازاران

We weş demaxî rahet kerdişan
Dan ne saz u bezm nayzik nazaran

1. تواضع[عربى]: خاكه‌سارى؛ خوشكىنى؛ بىج ده‌مارى: فروتنى؛ عرض ادب كردن

پهري قه مه رناز مه جلس نيباشان
نه عيشق فه رزند بانوو نه وجوان

Perî qemernaz mecllis niyaşan
Ne êşq ferêzend banû newciwan

هه ر روژ نه گو لزار نه سهير سهيران
شاهرخ شاه و بيهروز شای خاوهر مه کان¹

Her roj ne gullzar ne seyr seyran
Şahrrix şah û bêhrûz şay xawer mekan

وه لهاسل چهن روژ، نه شار خه تا
مه شقوول عهيش بى، شای خاوهر ماوا

Welhasill çen roj, ne şari xeta
Meşqûll eyş bî, şay xawer mawa

شهوى نه مه جلس، خورشيد خاوهر
ئاما وه يادش، نازار كشوهر

Şewî ne mecllis, xurşîdi xawer
Ama we yadiş, nazari kişwer

كيشا ئاه سهرد، گريوا² وه زار
يه خه كيانى، دپى تا به وار³

Kîşa ahi serd grîwa we zar
Yexey kiyanî drrî ta be war

وه په نجهى بى عهيب مه دا وه سهردا
وه شين و زارى دهس نه دم وهردا

We pencey bî eyb meda we serda
We şîn û zarî des ne dem werda

1 . ئى بهيته ته نيا له دهسن قس "الف" هاتيه

2 . گيرس: گريست

3 . خوار: پابين

واتش: یه خو¹ من عهیش و نووشمه
نازار خاقان فہرامووشمہن

Watiş: ye xû min eyş û nûşimen
Nazari xaqan feramûşimen

مہشقوقلم نہی جا، مہ کہم عهیش و نووش
ئاہ! من خرامان کہردم فہرامووش!

Meşqûllim ney ca, mekem eyş û nûş
Ah! Min xiraman kerdim feramûş!

ئمجار نہو دؤما خورشید خاوەر
دەر دەم قەمەرناز تەلەو کہرد نہوەر

imcar new doma xurşîdi xawer
Der dem qemernaz tellew kerd ne wer

وات وہ قەمەرناز: ئەى گيانم خاھەر!
ئەى هامشیرەى² خاس نہ گيان شیرین تەر!

Wat we qemernaz: ey gyanim xaher!
Ey hamşîrey xas ne gyan Sîrîn ter!

نەرای مەرھەمەت ھۆرپزە وہ پا
ئەرز بەندە گیم واچە شاھرخ شا

Ne ray merhemet horêze we pa
Erêz bendegîm waçe şahrrix şa

ئەگەر لوتفش بوو شازادەى سەرور
راھیم بنمانوو پەى دین دل بەر

Eger lutfiş bû şezadey serwer
Rahîm binmanû pey dîni dillber

1 . له دەسنۆسەیل: خوب

2 . ھەمشیرە؛ خویشک: خواھر

ئىمىدىم ئىدەن نە لای سەرورەران
كارم زەرورەن، رەوانەم کران!

Êmîdim êden ne lay serweran
Karim zerûren, rewanem kiran

پەرى دین یار بریان قەرارم
خەیلی حەسەرەتمەند دیدار یارم

Perî dîni yar biryan qerarim
Xeylî hesretmendi dîdari yarim

قەمەرناز شەنەفت نە خورشید خەوەر
واتى سووزیا وه نار سهقه¹!

Qemernaz şineft ne xurşîd xewer
Watî sûzya we nari seqer

هۆرئۆا وه پا وه گریانە وا
وه ئاه و نالە ی بی سامانەوا

Horêza we pa we giryanewa
We ah û nalleî bî samanewa

سجدهی زەمین برد نە تەخت پدەر
واتش ئەرزال خورشید خاوەر

Sicdey zemîn bird ne texti pider
Watiş erêzihalli xurşîdi xawer

شاهپرڤ شاه چەنى بیهرۆز نیکخا
نە روو تەخت زەر هۆرئۆان وه پا

Şahrix şah çenî bêhrûêz nîkxa
Ne rû texti zerr Horêzan we pa

لوان وه خزمەت شای خاوەر مه کان
شاهپرڤشای خەتا، بیهرۆز جهوان

1 . دووزەق: جهنم

Sahû sipa û san, hem la we zûren!

شاهان مهلهرزوون نه زوور سامش
هزار چون فهقفوور چینی غولامش!

Şahan melerzûn ne zûri samiş
Hizar çûn feqfûri çînî qullamiş!

خرامان چین، توند سهرکهشه!ن!
لا قهید بیپاک، شوعله‌ی ناتهشه!ن!

Xiramani çîn, tundi serkeşen!
La qeydi bêbak, şolley ateşen!

مه کیشه جه فا، پهری دین یار
بهر کهره نه دلّ، شای خاوه‌ر دیار

Mekîşe cefa, perî dîni yar
Ber kere ne dill, şay xawer diyar

چهن پاتشاهان جه فا کیششه!ن!
درساخ کهمهند سیا پیلشه‌ن

Çen patişahan cefa kîşîşen!
Dirsax kimend sya pîlîşen

چهن نهوجوانان، وه مژگان تیر
که‌رده‌ن گرفتار زهمین، وه دلگیر!

Çen newciwanan, we mijgani tîr
Kerden giriftari zemîn, we dillgîr

خه‌تا و خوته‌ن تا شار تاتار
ماچووم باوه‌ران مه‌حبوبان هزار!

xeta û xuten ta şari tatar
Maçûm baweran mehbûban hizar!

نازک نازاران، شوخ مه‌هوه‌شان

سهول¹ سوسه ن خال، گولخونچه دهان

Nayzk nazaran, şoxi mehweşan
Sewlli sosen xall, gullxonçe dehan

ته مام گشت نه لات حازر بکه ران
شو خان مه هوش، ره عنا دل به ران

Temam gişt ne lat hazir bikeran
Şoxan mehweş, re'na dillberan

هر یه ک نه لیشان وه دلوازت بوو
باوهرم په ریت، جاگه ی نازت بوو

Her yek ne lîşan we dillwayzit bû
Bawerim perît, cagey nayzit bû

چه نی وه دلشاد بکه ر عیش و نووش
خرامان چین بکه ر فه رامووش

Çenî we dillşad biker eyş û nûş
Xiramani çîn biker feramûş

خورشید خاوه ر کیشا ئاه سه رد
واتش: شاه رخ شا! شیر جه وان مه رد

Xurşîdi xawer kîşa Ahi serd
Watiş: şahrrixşa! Şîr cewan merd

وه ته فیق زات جه هان ئافه رین
هیچ پهروام نیهن نه خاقان چین

We tefîqi zati cehan aferîn
Hîç perwam nyen ne xaqani çîn

ئه گه ر مه حبووبان عالم سه رانسه ر
شمشاد قامه تان جه مین قورس خوهر

Eger mehbûbani allem seranser

1. جووریک دار سهرو: نوعی درخت سرو

Şimşad qametani cemîn qursi xwer

هوماه یلای پهری، شیرین ئه رمه ن
له یلی نامری، زوله یخای یه مه ن

humeylay perî, Sîrîni ermen
Leylî amirî, zulleyxay yemen

ته مام مه حبوبان باوه ران وه لام
سه وای خرامان وه من بوو حه رام

Temam mehbûban baweran we lam
Seway xiraman we min bû heram

ئه گه ر لوتفش بوو شه هه نشای سالار
مه بوو راهی بوم، په ی دین دلدار؟

Eger lutfiş bû şehenşay salar
Mebû rahî bum, pey dîni dillardar?

به لی، ئلتجای که مینه ی که مته ر
ئیده ن نه ده رگای شاهر خشای سه روه ر

Bellê, illticay kemîney kemter
Êden ne dergay şahrrixşay serwer

نه رای بزورگی، شاهر خشای سه روه ر
کار قه مه رناز و یه ل دلاره ر

Ne ray bizurgî, şahrrixşay serwer
Kari qemernaz û yelli dillawer

بده ری ئه نجام شای ساهوو نگین
تا من راهی بووم په ری شار چین

Biderî encam şay Sahû nigîn
Ta min rahî bûm perî şari çîn

ئوزر ته قسیرات، شه هه نشای سه روه ر
مه بوو ببه خشی نه ی وه نه ی که مته ر؟

Uzri teqşîrat şehenşay serwer
Mebû bibexşy ney wendey kemter?

بیہروز شنهفتش ہوریزا وہ پا
تہرز کەرد نہ خزمەت شای خاوەر ماوا

bêhrûz şineftiş Horêza we pa
Erz kerd ne xizmeti şay xawer mawa

شەرت بوو نہ دەرگای جەہاندار پاک
تا ئەو رۆژ لاشەم نەسپاروون وہ خاک

Şert bû ne dergay cehandari pak
Ta ew roj laşem nesparûn we xak

وینەى غولامان وہ زەر سەندەى توم
وہ زات بى ئەيب من ہەر وەنەى توم

Wêney qullaman we zerr sendey tum
We zati bî eyb min her wendey tum

شاہر خشا زانا ئمجار وہ یەقین
شای خاوەر مەچوو پەرى شار چین

Şahrrixşa zana imcar we yeqîn
Şay xawer meçû perî şari çîn

واتش وہ خورشید: فەرزەند سەرودەر
ببەر چەنى ویت ئەساسەى لەشکەر

Watiş we xurşîd: ferzendi serwer
Biber çenî wît esasey leşker

خەتا و خوتەن تا شار تاتار
دو نوسەد ہزار سپای بی شمار

Xeta û xuten ta şari tatar
Du nused hizar sipay bîşimar

تهمامی چەنت¹ مەنمانووم راھی
وهو کهوکهبەیی خاس ئەساسەیی شاھی

Temamî çenit menmanûm rahî
Wew kewkebey xasi esasey şahî

بشوو وه دلشاد پەری شار چین
پەنا بەر وه زات جەهان ئافەرین

Bişû we dillşad perî şari çîn
Pena ber we zati cehan aferîn

خورشید خاوەر واتش: شەهریار!
بایس پیم نییەن² سپای بیشار

Xurşîdi xawer Watiş: şehryar!
Bayis pîm nîyen sipay bîşmar

بەلج وه قانونوون تجاران دەر
مەشووم پەری چین، پەیی دین دل بەر!

Bellê we qanûni ticarani dehr
Meşûm perî çîn, pey dîni dillber!

بشووم پەری چین وینەیی تجاران
بووم وه خەریدار نازار خاقان

Bişûm perî çîn wêney ticaran
Bûm we xerîdari nazari xaqan

دەردەم ئەمرش کەرد پاتشای خەتا
دەھ قەتار گەوھەر دانەیی پر بەھا

derdem emriş kerd patişay xeta
Deh qetar gewher daney pirr beha

چەنی چەن غولام خاسەیی کەمەر زەر

1. ئەولدا؛ وەلدا: ھمراھت

2. لازم پیم نییە؛ ھەووجە نەپۆم: لازم ندارم

سەر نه هه‌وای عیشق دووری یاره‌وا

qetaran we bari gewher barewa
Ser ne heway êşqi dûrî yarewa

گاه سه‌رمه‌س عیشق خرامان چین
گاه مه‌کرد سه‌یران سه‌حرا و سه‌رزهمین

gah sermesi êşqi xiramani çîn
gah mekird seyrani sehra û serzemîn

وه زه‌رپ باهوو، گاه وه زه‌رپ تیر
وه‌له‌د¹ جه‌یرانان² مه‌کرد وه نه‌خچیر³

We zerpi bahû, gah we zerpi tîr
Welled ceyranan mekird we nexçîr

قه‌تاران خاس شای خاوه‌ر زهمین
مه‌نزل ته‌ی مه‌که‌رد په‌ری شار چین

Qetarani xasi şay xawer zemîn
Menêzill tey mekird perî şari çîn

ته‌ی که‌رده‌ن وه تاو سه‌حرا و ده‌یشت و ده‌ر
سه‌رمه‌س و شه‌یدا نه عیشق دل‌به‌ر

Tey kerden we taw sehra û deyst û der
Sermes û şeyda ne êşqi dillber

مه‌نزل وه مه‌نزل ته‌ی مه‌که‌رد زهمین
تا یاوا وه ملک و وه‌لگه⁴ شار چین

Menêzill we Menêzill tey mekird zemîn
Ta yawa we millk û Wellgey şari çîn

1. به‌چکه؛ وه‌چگه: بچه
2. ناسک؛ که‌ژال؛ مامز: آهو
3. نه‌چیر: شکار
4. ئۆلگه؛ ولات: سرزمین

بیپهروز سه‌روهه وات: نه‌ی شه‌ه‌ریار!
شازاده‌ی شه‌ریف شای خاوه‌ر دیار

bêhrûzi serwer wat: ey şehryar
Şazadey şerîf şay xawer diyar

بده‌ر مزگان‌ی یه‌ شار چیننه‌ن
ماوا‌ی خرامان شوخ شیرینه‌ن

bider mizganî ye şari çînen
Maway xiraman şoxi Sîrînen

خورشید وات: بیپهروز گیانم مزگان‌ی
وه سه‌رگه‌ردت بام نه‌ی یار گیان‌ی

xurşîd wat: bêhrûz gyanim mizganî
We Sergerdit bam ey yari gyanî

گیانم مزگان‌ی سه‌رم فه‌دات بوو
گیان عه‌زیم سه‌ره‌گه‌رد راد بوو

gyanim mizganî serim fedat bû
Gyani ezîzm Seregerdi rad bû

وه سه‌رگه‌ردت بام نه‌ی یار گیان‌ی
سه‌رم پای ته‌نداز، گیانم مزگان‌ی

We Sergerdit bam ey yari gyanî
Serm pay endaz, gyanim mizganî

نه‌و دو‌ما خورشید رو که‌ردش وه چین
نه‌ عیشق دل‌به‌ر مه‌ریزا ته‌سرین¹

new doma xurşîd ru kerdiş we çîn
Ne Êşqi dillber merîza esrîn

واتش: ته‌سه‌لام! قبله‌ی یه‌قینم
مه‌زلگای شه‌ریف، شوخ شیرینم

کیشا بانگ به‌رز، مه‌ریزا ته‌سرین

1. له‌ نو‌سخه‌ی "ب": خورشید خاور نگا کرد وه چین

Watiş: esellam! Qibley yeqînim
Menzillgay şerîf, şoxi Sîrînim

په‌ی تو ویه‌ردم نه گیان شیرین
نه خاوه‌ر زه‌مین ئامام په‌ری چین

Pey tu wyerdim ne gyani Sîrîn
Ne xawer zemîn amam perî çîn

په‌ی تو چون جه‌یران وه‌له‌د گوم که‌رده
زار زار مه‌ گیلوم هه‌رده وه هه‌رده

Pey tu çûn ceyrani welled gum kerde
Zar zar megêllum herde we herde

په‌ی تو پووشانم خره‌ی سه‌نعانی¹
په‌ی تو شیم له‌دین شه‌یخ که‌نعانی

pey tu pûşanim xirqey senanî
Pey tu şîm le dîni şeyxi kenanî

په‌ی تو ویه‌ردم نه ئه‌ملاک ویم
په‌ی تو سه‌رف کردم گیان پاک ویم

Pey tu wyerdim ne emllaki wîm
Pey tu serf kirdim gyani paki wîm

په‌ی تو ده‌س کیشام نه ته‌خت و نه تاج
ته‌خت عادل‌شاه دادم وه تاراج

Pey tu des kîşam ne text û ne tac
Texti Adillşah dadim we tarac

په‌ی تو سه‌سه‌رته‌م‌ه‌ند دیدار یارم
په‌ی تو سه‌رگه‌ردان، بریان قه‌رارم!

1. خره‌ی ده‌وریشی؛ ئامازه وه چیروک و نه‌زیله‌ی شیخ سه‌نتان که پاش عومرینگ سکالا و وتووێژ وه‌ل خودایا، گیروه‌رده و ده‌یری و دیوانه‌ی عیشق بقو: خره‌ی ده‌وریشی؛ اشاره به حکایت شیخ صنعان که پس از یک عمر عبادت و راز و نیاز با خدا، گرفتار و دربه‌در و دیوانه‌ی عشق گردید.

Pey tu hesretmend dîdari yarim
Pey tu sergerdan, biryan qerarim!

په‌ی تو ئەسەسە‌ی شاهییم مەند وە جا
دنیام کرد وە کام یاران بەدخا

Pey tu esasey şahîm mend we ca
Dinyam kird we kami yarani bedxa

من په‌ی تو دایه‌م مەنالووم وە زار
نە هیچ مەکانی نەدارووم قەرار

Min pey tu dayem menallûm we zar
ne hîç mekanî nedarûm qerar

دا نە دەماخش هەوای شار چین
شەیدا بی نە عیشتق، شای خاوەر زەمین

Da ne demaxiş Heway şari çîn
Şeyda bî ne Êşq, şay xawer zemîn

ریزا ئەشک زار، کیشا ئاھ سەرد
شەیدای عیشتق یار، دەروون پر نە دەرد

rîza eşki zar, kîşa ahi serd
Şeyday Êşqi yar, derûn pirr ne derd

بێهروز وات: خورشیدا! ئە‌ی گیان شیرین
بەدر ئجازە بشووم پەری چین!

Bêhrûz wat: xurşîd! Ey gyani Sîrîn
Bider icaze bişûm perî çîn!

مەربوو وە قانون کارتازمایی
بشووم نە وەردا بگیروم جایی

Merbû we qanuni karazimayî
Bişûm ne werda bigîrum cayî

پەری شار چین بشووم نە وەردا

جایی با سه فا بکه‌روم پییا

Perî şari çîn bşûm ne werda
Cayî ba sefa bikerum Pêêa

خورشید دا جواو بیپه‌روز سه‌روه‌ر
بشوو خوداوه‌ند وه‌نت بو یاوه ر

xurşîd da ciwawi bêhrûêz serwer
Bişû xudawend wenit bu yawer

تو ویت مه‌زانی نه‌ی گیان شیرین
وه سه‌رگه‌ردت بوو شای خاوه‌ر زه‌مین

Tu wît mezanî ey gyani şîrîn
We sergerdit bû şay xawer zemîn

من مه‌س مه‌دهوش بی خه‌وه‌ر نه‌ گیان
گرفتار عیشق نازار خاقان

Min mesi medhûş, bî xewer ne gyan
Giriftari êşqi nazari xaqan

سه‌رم ناشفته‌ی سه‌ودای نگاره‌ن
من نه‌ سو‌دای یار، بارم چکاره‌ن

Serim aşifteî sewday nigaren
Min ne sewday yar, barim çikaren

بشوو کار ویت بده‌ر سه‌ره‌نه‌نجام
تو ویت مه‌زانی وه‌ سه‌رگه‌ردت بام

Bişû kari wît bider serencam
Tu wît mezanî we sergerdit bam

تا من وه‌ ناله‌ی بی سامانه‌وا
به‌یووم وه‌ دیدار خرامانه‌وا

Ta min we nalley bî samanewa
Beyûm we dîdari xiramanewa

تا من وه زاری، رهنگ زهردهوا
وهی تووز و قوبار پر وه گهردهوا

ta min we zarî, rrengi zerdewa
Wey tûz û qubar pirr we gerdewa

به لکم رهحم خهیر نه دل باوهروو
پهری غولامی قهبولم کهروو

Bellkim rehmi xeyr ne dill bawerû
Perî qullamî qebûlim kerû

ئید وات و بیهروز همهت ستانا
پهری شار چین روو نییا نه را

êd wat û bêhrûz himet sitana
Perî şari çîn rû niya ne ra

رکاو دا وه تهسپ شازادهی خاوهر
وه تهئجیل تهی کهرد سارا و دهشت و دهر

rikaw da we esp şazadey xawer
We tecîl tey kerd sara û deşt û der

داخل بی وه چین شازادهی خهتا
کاروانسهرائی پییا نمانا

Daxill bî we çîn şazadey xeta
Karwanseraî Pêêa nimana

وات وه سهرادار بیهروز سهروهه
هۆریژه وه پا مدارا مه کهر

Wat we seradar bêhrûêz serwer
Horêze we pa midara meker

«هۆریژه سهرات زوو بدهر سه فا
تجاری ئامان ژه شار خهتا»¹

1 . ئی بهیته له دهسنۆسهیل (الف) و (ب) نههاتییه بهلام له ناو (ج) و (د) ههس.

((horêze serat zû bider sefa
Ticarê aman je şari xeta))

تجاری ئامان مه‌تا بارشه‌ن
خورشید خاوه‌ر سه‌ر قه‌تارشه‌ن

ticarî aman meta barişen
Xurşîdi xawer ser qetarişen

بی‌ه‌روز دۆباره‌ به‌ر ئاما نه‌ شار
یاوا وه‌ پابووس خورشید سالار

Bêhrûz dobare ber ama ne şar
Yawa we pabûsi xurşîdi salar

وه‌ سه‌د ئی‌حترام ئاوه‌رده‌ش وه‌ چین
به‌و که‌وکه‌به‌ی خاس وه‌ عیژ و ته‌مکین

we sed ihtiram awerdeş we çîn
Bew kewkebey xas we 'êz û temkîn

وی‌نه‌ی تجاران مه‌تا وه‌ست نه‌وه‌ر
دانه‌ی جه‌واهر، مرواری ئه‌حمه‌ر

Wêney ticaran meta west ne wer
Daney cewahir, mirwarî ehmer

قاواکه‌فت نه‌ مه‌خلووق مه‌یدان و بازار
ره‌عنا مه‌هوه‌شان، مه‌حبوبان شار

Qaw keft ne mexlûqi meydan û bazar
Re'na mehweşan, mehbûbani şar

تجاری ئامان نه‌ شار خه‌تا
دانه‌ی فه‌راوان، مه‌تای پر به‌ها

Ticarî aman ne şari xeta
Daney ferawan, metay pirr beha

1. ده‌نگ به‌رز؛ ئی‌شاعه؛ خه‌به‌ری که‌ وه‌ یه‌یه‌وه‌ له‌ جایگ بلاوه‌و بوود: صدای بلند؛ شایعه

بیحهده، فهراوان ئاوه‌رده‌ش وه چین
سه‌ر فه‌تارشه‌ن جوانی شیرین

Bîhed, ferawan awerdeş we çîn
Ser qetarişen ciwanî Sîrîn

نامش خورشیدهن، سه‌ر فه‌تارشه‌ن
هزار چون یوسف خه‌ریدار شه‌ن

Namiş xurşîden, serqetarişen
Hizar çûn îwsif xerîdarişen

ته‌مام شارچین، سه‌قار وکبار
په‌ری ته‌ماش، به‌رئامان نه‌ شار

Temam şari çîn, seqar û kibar
Perî temaşa, beraman ne şar

ئامان وه بیرون، مه‌دران به‌راه‌ه‌ر
مه‌که‌رده‌ن نگای خورشید خاوه‌ر

Aman we bîrun, medran beraber
Mekerden nigay xurşîdi xawer

وه سه‌د ئی‌حترام شای خاوه‌ر ماوا
چون خوه‌ر ئاوا بی نه‌ کاروانسه‌را

we sed ihtiram şay xawer mawa
Çûn xwer awa bî ne karwansera

راحه‌ت نمانان نه‌ هجره‌ی زه‌رکار
یه‌خدانان¹ ته‌مام ئاوه‌ردن به‌ وار

Rahet nimanan ne hicrey zerrkar
Yexdanan Temam awerdin be war

فه‌رش که‌رده‌ن ته‌مام ئه‌و ماوا و مه‌کان
وه تیرمه‌ی کشمیر مه‌تای فه‌راوان

1. سندوق دارئتی گه‌ورا: سندوق چوبی بزرگ

Ferş kerden Temam ew mawa û mekan
We tîrmey kişmîr metay ferawan

ههركهس پهري ویش ناما وه سهودا
نازک نازاران هات وه تهماشا

Herkes perî wîş ama we sewda
Nazik nazaran hat we temaşa

تهمام شار چین خورووشان یه کجار
وه ئسم سهودا وه هجره ی زهر کار

Temam şari çîn xurûşan yekcar
We ismi sewda we hicrey zerrkar

بشیم وه سهه وهخت خرامانهوا
ئهو شوخ بیباک بی نامانهوا

Bişîm we ser wexti xiramanewa
Ew şoxi bîbak bî amanewa

جهلاد بی رهحم خودا نهترسه!
مهقروور بیباک ههوال مهپرسه

Celadi bî rehmi xuda netirse!
Meqrûri bî baki hewall mepirse

سهه تا پا وه نوور قودرته سرشته
مهواجی هووری باخ بههشته!

Ser ta pa we nûri qudret sirişte
Mewaçî hûrî baxi behişte!

رولهی رامگهر، خهزال چینهن
وه شوخی، وینهی شوخ شیرینهن

Rulley ramiger, xezali çînen
We şoxî, wêney şoxi Sîrînen

به و دهسه زلفان مهقرازی کهردن
چهم چهم، چهم وهردهن نه دهور گهردهن

Bew dese zillfani meqrazî kerden
Çem çem, çem werden ne dewri gerden

ئهبروو چون کهمان گورگیر بههرام
چون ماه هلال، بهدهن نهو نهمام

Ebrû çûn kemani gurrîri behram
Çun mahi hillall, beden new nemam

سیاه مارانش کهردن قهترانی
به وینهی کهمه‌ند جهرگهی کیانی

syah maraniş kerden qetranî
Be wêney kemendi cergey kiyanî

دو دیده سیونهنگ به وینهی شههباز
پهی سهید شکار دایم ها پرواز

Du dîde sêweng be wêney şehbaz
Pey seydi şikar daym ha perwaz

بینایی، دیده وه تیر مژگان
بییهن وه قاتل تازه جوانان

Bînayî, dîde we tîri mijgan
Bîyen we qatilli taze ciwanan

پیشانی پر نور، چون قورس قه‌مه‌ر
شه‌وقش مه‌دره‌وشو نه خورشید به‌ته‌ر

Pîşanî pirr nûr, çûn qursi qemer
Şewqîş Medrewşu ne xurşîd Beter

گونای گول ته‌به‌ق، وینهی قورس خودر
دههان سه‌رچه‌شمه‌ی زولال که‌وسه‌ر

Gunay gull tebeq, wêney qursi xwer

Dehan serçeşmey zullalli kewser

دنان وینهی دور، سفید چون بلور
گهردهن سوراحی چون چینی فهققوور¹

denan wêney durr, sifîd çûn bilûr
Gerden surahî çûn çînî feqfûr

چای زهه‌خدانش مه‌دره‌وشوو نه نوور
چه‌شمه‌ی زولالهن، وینه‌ی مانگ و هوور²

Çay zenexdaniş medrewşû ne nûr
Çeşmey zullalen, wêney mang û hûr

مه‌مان شه‌که‌رین، یا لیموو کالهن
یا نه‌و شه‌مامه‌ی زهرده‌ی نه‌و خالهن

Meman şekerîn, ya lîmû kallen
Ya new şemamey zerdey new xallen

تاریف بالاش نه‌مه‌بوو ته‌مام
تا وه رو مه‌ردهن، شوخ دلارام

tarîfi ballaş nemebû Temam
Ta we ru merden, şoxi dillaram

شه‌وی نه‌ ته‌قدیر بینای بیته‌ترین
شی نه‌ جامه‌ی خاو خرامان چین

Şewî ne teqdîri bînay bêhterîn
Şî ne camey xaw xiramani çîn

سه‌راسیمه‌ بی، بیدار بی نه‌ خاو
ده‌ر ده‌م هووریزا، وه‌ ته‌نجیل و تاو

1. نازناو پاتشایل چین؛ عه‌ره‌بیکراو "به‌قپوور" وه‌ مانای "کورِ خودا": لقب پادشاهان چین؛ معرب "بغپور" به‌ معنای "پسر خدا" اصطلاح "پسر خدا" یا "کورِ خودا" هنوز هم در کردی کاربرد دارد و در مقام تعجب و حتی اعتراض، ممکن است افراد به‌ یکدیگر بگویند: کورِ خودا نرا له‌ئوا وه‌تی؟ این لقب ریشه‌ای باورشناختی دارد که برپایه‌ی آن، شاهان از نژاد و تباری آسمانی برخوردارند.

2. هوهر؛ خهر: خورشید

Serasîme bî, bîdar bî ne xaw
Der dem Horêza, we tecîl û taw

هۆرێزا نه خاو خرامان چین
دهر دهه ته له ب کهرد که نیز شیرین

Horêza ne xaw xiramani çîn
Der dem telleb kerd kenîzi Sîrîn

واتش وه که نیز بی سه بر و نارام:
دایه وه ته جیل باوهره وه لام

Watiş we kenîz bî sebr û aram:
Daye we tecîl bawere we lam

خاسه که نیزان وه ته جیل و تاو
دایه تاوهردهن پهی ته عبیر خاو

Xase kenîzan we tecîl û taw
Daye hawreden pey te'bîri xaw

واتش: ئهی دایه مه حرهه رازم!
موونس و خه مخوار سووز دل سازم

Watiş: ey daye mehremi razim!
Mûnis û xemxwar sûzi dillsazim

نه ته حوال ئاگاه هناسهی سه ردم
با خه وهر نه حال دلهی پر ده ردم

ne ehwall agah hinasey serdim
Ba xewer ne halli dilley pirr derdim

ساتی سه ر نییام وه بان بالین
دیدهم شی نه خاو، نه خاو شیرین

satî ser nîyam we bani ballîn
Dîdem şî ne xaw, ne xawi şîrîn

خاوم بردهوا نه بان بالین
دیم ک پییا بی قهوقایی نه چین

Xawim birdewa ne bani ballîn
Dîm ki pêêa bî qewqayî ne çîn

مهردم خورووشا، قهوقا کهفت نه شار
ئامان وه همددا مهخلووق بازار

Merdim xurûşa, qewqa keft ne şar
Aman we hemda mexlûqi bazar

نارهته¹ی نه بهرد نه چین سه راسه ر
کهس نهوی وه کهس چون روژ مه حشه ر

Naretey neberd ne çîn seraser
Kes newî we kes çûn roji mehşer

ناکاو² نهو دهمددا پییا بی خاقان
ئاما پهری من چون ئاگر وه گیان

nakawe new demda pêêa bî xaqan
Ama perî min çûn agir we gyan

واتم وه خاقان ئه رهه ی شه هریار
ئینه چ قهوقان نه شار و بازار؟

watim we xaqan erhey şehriyar
Îne çi qewqan ne şar û bazaar?

واتش: ئه ی فه رزه ند! نور بیناییم
ملک و مال و گه نچ، که و که به ی شاهیم

Watiş: ey ferzend! Nûr bînayîm
Millk û mall û genc, kewkebey şahîm

ماچان ک خورشید، شای خاوه ر زه مین

1. هاوار: فریاد
2. کتوپر: ناگهان

گوش دهر وه سازان که نيزان چين
تاجيش بوو ره زای جه هان ئافه رين

Gûş der we sazani kenîzani çîn
Taçîş bû rezay cehan aferîn

ئيد ک وات دايه، خرامان شاه
وه سهد نزاكەت شوخ مه له قا

Îd ki wat daye, xiramani şah
We sed nizaket şoxi me leqa

خيزيا دهر دهم چون ئاهوو ته تار
چهنى که نيزان روو که رد وه گولزار

Xîzya der dem çûn ahû tetar
Çenî kenîzan rû kerd we gullzar

چهن روژ نه گولزار باده مهنوشان
شاد و وهش ده ماخ، چهنى که نيزان

Çen roj ne gullzar bade menûşan
Şad û weş demax, çenî kenîzan

ئمجار نه وده ما چهنى که نيزان
ئامان وه ئه يوان ئه علاى زهر نيشان

Imcar newdema çenî kenîzan
Aman we eywan e'llay zerr nîşan

قهرار گرت نه روى تهخت **مه جه وههر**
دايه وه ته ئجیل ته لب که رد نه وهر

Qerar girt ne ruy texti mecewher
Daye we tacîl telleb kerd ne wer

واتش وه دايه: ئه ي يار خه مخوار
فهردا سووره تم بوهر وه بازار

Watiş we daye: ey yari xemxwar
Ferda sûretim bwer we bazar

نشان دهر وه ئههّل تجاران دهر
بستانه بهههش، دانهى سيم و زهر

nişan der we ehlli ticarani dehr
Bistane behaş, daney sîm û zer

ئهو شهو تا سهههر باده مهنووشان
سهههر هۆرئزا نازار خاقان

Ew şew ta seher bade menûşan
Seher Horêza nazari xaqan

دایه، سهههر زوود، چهنى شكّل یار
نه قهسر زهركار ئاما پهرى شار

Daye, seher zûd, çenî şiklli yar
Ne qesri zerrkar ama perî şar

مهمنانا سوورهدت نازار خاقان
گئلیا وه ناو، جهرگهى تجاران

menmana sûret nazari xaqan
Gêllyya we naw, cergey ticaran

ههرکەس پهرى ویش، مهمنانا زارى
مهدان وه دایه، پارچهى دیارى

Herkes perî wîş, menmana zarî
Medan we daye, parçey diyarî

ئهو رۆژ نه تهقدیر خورشید خاوهر
لوا به شکار، وه ئهمر داوهر

ew roj ne teqdîr xurşîdi xawer
Liwa be şikar, we emri dawer

بیپهروز نیشته بی نه هجره‌ی زه‌رکار
نه و دهم ئاوه‌رده‌ش دایه شکل یار

bêhrûz nîşte bî ne hicrey zerrkar
New dem awerdeş daye şiklli yar

مه‌مانا نشان سوورته دل‌بهر
خه‌یلی نگاش که‌رد بیپهروز سه‌روه‌ر

menmana nişani sûreti dillber
Xeylî nigaş kerd bêhrûzi serwer

فه‌رما ئاوه‌رده‌ن خوانی پر گه‌وه‌هر
واتش یه وه یاد خورشید خاوه‌ر

Ferma awerden xwanî pirr Gewher
Watiş ye we yadi xurşîdi xawer

واتش یه وه یاد شای خاوه‌ر زه‌مین
که‌رده‌ن وه نسا‌ر خرامان چین

Watiş ye we yadi şay xawer zemîn
Kerden we nisari xiramani çîn

واتش یه وه یاد خورشید خاوه‌ر
که‌رده‌ن وه نسا‌ر نازار ک‌شوهر

Watiş ye we yadi xurşîdi xawer
Kerden we nisari nazari kişwer

سا ک ئیدش دی دایه ی کوهه‌نسا‌ل
خا و خرامان ئاوه‌رد وه خیال

Sage îdiş dî dayeî kuhensall
Xawi xiraman awerd we xiyall

خه‌یلی نگاه که‌رد وه‌ی تجاره‌وا
وه‌ی عه‌قل و که‌مال پر گو‌فتاره‌وا

Xeylî nigah kerd weî ticarewa
Wey eqll û kemalli pirr guftarewa

جهوانیج وه سن، دو ههفت سال تهمام
مه دره وه ته مکین وینهی پووړ سام

Cewanê we sin, du heft sall Temam
Medra we temkîn wêney pûrri sam

زانا وه یه قین عالی نژادهن
قهدهم پهری یار وه چین نه هادهن

Zana we yeqîn alî nijaden
Qedem perî yar we çîn nehaden

خوان جهواهر، مهتای رهنگارهنگ
بردهش نه پای تهخت شهیدای شوخ شهنگ

Xwani cewahir, metay rengareng
Birdeş ne pay texti şeyday şoxi şeng

یاوا وه پای تهخت خرامان چین
خوان جهواهر نییا وه زهمین

Yawa we pay texti xiramani çîn
Xwani cewahir nîya we zemîn

سهروهست نه دامان، مه دره بو تهدهب
تنتزار ژه لوتف شای شیرین نه سهب

Serwest ne daman, medra bo edeb
intizar je lutfi şay Sîrîn neseb

خرامان وه ناز نگای خوانش کهرد
نه دهروون دل کیشا تاهه سرد

Xiraman we naz nigay xwanîş kerd
Ne derûni dill kîşa ahi serd

واتش وه دایه: ئینه خوان کین؟

نه چين بهاشهن، نه شار ماچين!

Watiş we daye: îne xwani kîn?
Ne çîn behaşen, ne şari maçîn!

ئينه نيشانهى خاوم ديار دا
قهوقا ههر ئيد بى، ئاما وه شاردا!

Îne nîşaney xawim diyar da
Qewqa her êd bî, ama we şarda!

نه كوو ئاوهردى؟ كى پيم كياستهن؟
چمان مهعلوومهن خاو من راستهن!

Nekû awerdî? Kî pîm kyasten?
Çiman me'lûmen xawi min rasten!

دايه دا جواو شاي زلف عهنبهريين
باش بالا دهن نازان چين!

Daye da ciwaw şay zillf enberîn
Başi balla desi nazani çîn!

ئهو روژ نهقش تو بردم وه بازار
نمانام تهمام وه تههل تجار

Ew roj neqşi tu birdim we bazar
Nimanam Temam we ehlli ticar

تا شيم وه دكان گهوههر فروشى
جوان نازار پر عقل و هوشى

Ta şîm we dikani gewher froşê
Ciwani nazari pirr eqill û hoşê

نگاي سووردهت كهرد كيشا ئاهه سهره
دوڤ، چهنى ياقووت، گهوههر بهرئاوهره

Nigay sûret kerd kîşa ahi serd
Dorr, çenî yaqût, gewher berawerd

ریزا نه روی خوان، جوان سه‌روهر
واتش: یه وه یاد خورشید خاوه‌ر!

Rîza ne ruy xwan, ciwani serwer
Watiş: ye we yadi xurşîdi xawer!

نه‌زانام خورشید خاوه‌ر چکاره‌ن!
پۆسه¹ مه‌علوومه‌ن، برای تجاره‌ن

Nezanam xurşîdi xawer çikaren!
Pose me'lûmen, biray ticaren

ئید شنه‌فت وه گووش نه دایه ته‌حوال
خاو قه‌دیمش ئاوه‌رد نه خیال

Êd şineft we gûş ne daye ehwall
Xawi qedîmiş awerd ne xêall

خه‌یلی فکرش که‌رد نازار کشوهر
به‌زم باده‌ی ناب ته‌له‌ب کرد نه وهر

Xeylî fikriş kerd nazari kişwer
Bezmi badey nab telleb kird ne wer

دایه ئه‌رز که‌ردش خرامان چین
ئه‌رز که‌رد نه خزمه‌ت بانوو نازهنین

Daye erz kerdiş xiramani çîn
Erz kerd ne xizmeti banû nazenîn

سه‌رم سر مه‌نده‌ن وه‌ی تجاره‌وا
وه‌ی عه‌قل و که‌مال پر گو‌فتاره‌وا

Serim sirr menden wey ticarewa
Wey eqill û kemalli pirr guftarewa

1. وا؛ ئیجور: چینین؛ مانای خشته: اینگونه که پیداست برادر تاجر است.

فره‌ی فه‌راوان تجارم دبیهن
شیوه‌ی تجاری وه پیشه‌و نیهن

Firey ferawan ticarim dîyen
Şîwey ticarî we pîşew nîyen

وه پیشه‌و نیهن شیوه‌ی تجاری
گۆناش مه‌دره‌خشوو چون شه‌ه‌ریاری!

We pîşew nîyen şîwey ticarî
Gonaş medrexşû çûn şehriyarî!

ژه‌و ته‌ره‌ف خورشید شای خاوه‌ر دیار
وه‌خت خوه‌رئاوا ئاما نه‌ شکار

jew teref xurşîd şay xawer diyar
Wexti xwerawa ama ne şîkar

هۆرئزا وه‌ پا بیه‌روز سه‌روه‌ر
که‌ردش پیشوازی¹ خورشید خاوه‌ر

Horêza we pa bêhrûzi serwer
Kerdiş Pêşwazî xurşîdi xawer

بیه‌روز ئه‌رز که‌ردش گیانم به‌راده‌ر
بواچووم په‌نت بزانه‌ خه‌وه‌ر

Bêhrûz erz kerdiş gyanim berader
Bwaçûm penit bizane xewer

ئه‌و روژ ته‌شریفت نه‌وی نه‌ی مه‌کان
دایه‌ ئاوه‌ردش نه‌قش خرامان

Ew roj teşrîft newî ney mekan
Daye awerdiş neqşi xiraman

ته‌شریفتش ئاوه‌رد دایه‌ی خرامان
مه‌نمانا جه‌مالّ نازار خاقان

1. له‌ ده‌سن‌ۆسه‌یل: استقبال

Teşrîfş awerd dayey xiraman
Menmana cemalli nazari xaqan

نساړش کردم خوانی پر گهوههر
واتم یه وه یاد خورشید خاوهر

Nisarş kirdim xwanî pirr gewher
Watim ye we yadi xurşîdi xawer

واتش: خاسد کرد قهزات وه گیانم
بزورگی ویت کرد رووح و رهوانم

Watiş: xasid kird qezat we gyanim
Bizurgî wît kird rûh û rewanim

لوتف و بزورگیت وهنم عه‌یانهن
چ لازم وه شه‌رح و واته و به‌یانهن

Lutf û bizurgît wenim eyanen
Çi lazim we şerh û wate û beyanen

په‌ی چیش ک ره‌فیع، برای خاسمی
ره‌فیع چۆلگه‌رد حه‌ق شناسمی!

Pey çîş ki refîq, biray xasimî
Refîqi çollgerd heq şinasimî!

چیین خرامان وه باخ رووح ته‌فزا و دیدار خورشید

خرامان وه ناز وات وه که‌نیزان
نازک نازاران، خاتر عه‌زیزان

Xiraman we naz wat we kenîzan
Nazik nazaran, xatir ezîzan

واچن جار کیشان جار کیشن نه‌ شار
وه ته‌هلّ مه‌خلووق، مه‌یدان و بازار

Waçin carkîşan car kîşn ne şar
We ehlli mexllûq, meydan û bazar

گولاً و پاشی کهن مهیدان و بازار
فهردا خرامان مهشوو وه گولزار

Gullaw paşî ken meydan û bazar
Ferda xiraman meşû we gullzar

ههركهس ئنتزار دیدار یارهه
فهردا وادهشان مهیدان شارهن

Herkes intizari dîdari yaren
Ferda wadeşan meydani şaren

دهر دهه جارچییه جار کیشان نه شار
فهردا خرامان مهشوو نه گولزار

Der dem carçyan car kîşan ne şar
Ferda xiraman meşû ne gullzar

فهردا خرامان شای هووری لهقا
مهشوو وه سهیران باخ رووح تهفزا

Ferda xiraman şay hûrî leqa
Meşû we seyrani bax rûh efza

کهردهن گولاً و پاش مهیدان و بازار
زینتهت دان تهمام قهسر زهپنگار

Kerden gullawpaş meydan û bazar
Zînet dan Temam qesri zernigar

سهههر ک خورشید عالم کیشا سهه
رووشن نمانا سههرا و دهشت و دهه

Seher ki xurşîdi allem kîşa ser
Rûşin nimana sehra û deşt û der

هۆرئزان نه خاو دو یار سههروهه

Horêzan ne xaw du yari serwer
Pûşan we balla dîbay Temam zer

پووشان وه بالآ ديبای تهمام زهر

Serta pa we nûri qudret sazana
Wîşan çûn ticar xeylî razana

سهرتا پا وه نوور قودرهت سازانا
ویشان چون تجار خهیلی رازانا

Herdu pûşaşan, dîbay rengareng
Xurşîd xawer û bêhrûz serheng

ههردو پووشاشان، ديبای رهنگارهنگ
خورشید خاوه‌ر و بیهروز سه‌ره‌ه‌نگ

Rahî bîn herdû bî sebr û medar
Daxill bîn we naw meydan bazar

راهی بین ههردوو بی سهبر و مه‌دار
داخل بین وه ناو مه‌یدان بازار

Dîşan ki xelkan, hizaran hizar
Ser mes û şeyday, ew şoxi nazar

دیشان ک خه‌لکان، هزاران هزار
سه‌ر مه‌س و شه‌یدای، ئەو شوخ نازار

Çûn roji mehşer, şîn û zaryen
Wawîla, rurru, bî qeraryen

چون رۆژ مه‌ه‌شه‌ر، شین و زاریه‌ن
واویلا، روررو، بی قه‌راریه‌ن

Xurşîdi xawer, bêhrûzi salar

خورشید خاوه‌ر، بیهروز سالار
گردن چه‌نی هه‌م، نه گووشه‌ی قه‌رار

Girdin çenî hem, ne gûşey qerar

ناکاو بییا بی شین رهستاخیز
بهر ناما نه قهسر ماهه دلّاويز

Nakaw pêêa bî şîni restaxîz
Ber ama ne qesr mahi dillawîz

نه دوورباش دوورباش کوته ک زه پینان
که فتن نه و جلّه و نازار خاقان

Ne dûrbaş dûrbaş kutek zerrînan
Keftin ew cillew nazari xaqan

شهو ق جه مینش، چون بهرق لامه
مهیدان چون مه حشه ر یهوم نه لقیامه

Şewqi cemîniş, çûn berqi lame
Meydan çûn mehşeri yewm elqyame

چه نی چل که نیز زلفان عه نبرین
هه ر یه ک به وینه ی شیرینی شیرین

Çenî çil kenîzi zillfan enberîn
Her yek be wêney Sîrînî Sîrîn

هه ر یه ک وه نه قمه ی سازان دلکەش
مه نوازان په ری نگار مه هوهش

Her yek we neqmey sazani dillkeş
Menwazan perî nigari mehweş

سدای زیل و بهم چه نگ و چه قوانه
ره عنا مه هوهشان شهیدای زه مانه

Siday zîl û bem çeng û çeqwane
Re'na mehweşani şeîday zemanê

مهیدان بی وه رهنگ بتخانه ی فه رهنگ
نه شهوق جه مال شهیدای شوخ شهنگ

Meydan bî we rengi bitxaney fereng
Ne şewqi cemalli şeîday şoxi şeng

خاو خوامان چون تاوس مهس
مهشیا وه راوا دهسهی گول نه دهس

Xaw xaw xiraman çûn tawisi mes
Meşya we rawa deseş gull ne des

نگا کهرد وه رهنگ خورشید و بیهرروز
وه سهه نزاکت یاران دلسوز

Niga kerd we rengi xurşîd û Bêhrûz
We sed nizaket yarani dilsûz

نگا کهرد نه روو خورشید خاوه
ئاگر دا نه جهرگ، نه دل کرد گۆزه

Niga kerd ne rû xurşîdi xawer
Agir da ne cerg, ne dill kird gozer

دهردهم گرفتار سهه تا بالاش بی¹
عاشیق وه روخسار رهنگ ئالاش بی

Derdem giriftari ser ta ballaş bî
Aşêq we ruxsari rengi allaş bî

نه دل شوعلهی عیشق، نه لیش کهرد گۆزه
تاقهتش نه مهن، نه شهوق دل بهر

Nedill şolley êşq, ne lîş kerd gozer
Taquetiş nemem, ne şewqi dilber

کیشا تاه سههرد ریزا ئەشک زار
دایه تهلب کهرد ماه جهاندار

Kîşa ahi serd rîza eşki zar
Daye telleb kerd mahi cehandar

1. له دهسنۆس "ب": فهورهه گرفتار بهژن و بالاش بی

واتش ئه‌ی دایه هامراز دهردم
باخه‌هر نه حال هناسه‌ی سه‌ردم

Watiş ey daye hamrazi derdim
Baxewer ne halli hinasey serdim

ئى دهسه‌ی نه‌رگس بده‌ر وه‌و تىجار
واچه کياسته‌ن ئه‌و شوخ نازار

Ey desey nergis bider wew ticar
Waçe kyasten ew şoxi nazar

پایندازت بوو ئى زید و ماوا
واده‌مان وه‌ ناو باخ رووح ئه‌ فزا

Payindazt bû î zêd û mawa
Wademan we naw baxi rûh efza

واچه باوه‌روو هه‌ر چ بارشه‌ن
خرامان چين خه‌ريدارشه‌ن

Waçe bawerû her çi barişen
Xiramani çîn xerîdarişen

دایه وه‌ فه‌رمان نازار كشه‌هر
یاوا وه‌ پابووس خورشید خاوه‌ر

Daye we fermani nazari kişwer
Yawa we pabûsi xurşîdi xawer

واتش: ئه‌ی تىجار! خرامان شاه
ئى دهسه‌ی نه‌رگس په‌ی تو¹ کيانا

Watiş: ey ticar! Xiramani şah
Î desey nergis pey tu kyana

حه‌ کيمه‌ن په‌رى جه‌ فای ئیش و نیش
بستانه‌ بوو ده‌س جانان مه‌يوو لیش

1. له ده‌سن‌ۆس "ب": په‌ريت

Hekîmen perî cefay êş û nêş
Bistane bû desi canan meyû lêş

فهردا بهو وه سهير گولزار دلّبه
باوهر چهني ویت، دانهی سیم و زهر

Ferda bew we seyri gullzari dillber
Bawer çenî wêt, daney sîm û zer

خورشید خاوه، نه رگس ستانا
سهلواتی وه دین موحه مه د وانا

Xurşîdi xawer, nergis sitana
Selwatî we dîni muhemed wana

بووسا جاگه‌ی دهس نگار سه‌رمه‌س
مالانه دیده‌ش، په‌یابه‌ی په‌یوه‌س

Bûsa cagey desi nigari sermes
Mallane dîdeş, peyapey peywes

واتش وه بیه‌رووز: گیانم به‌راده‌ر!
بده‌ره ئه‌نعام، وه دایه‌ی دلّبه¹

Watiş we bêhrûz: gyanim beraderi
Bidere en'am, we dayey dillber

بیه‌رووز سه‌روه‌ر، دانه‌ی گران بار
به‌خشا وه دایه‌ی ئه‌و شوخ نازار²

Bêhrûzi serwer, daney giran bar
Bexşa we dayey ew şoxi nazar

دایه وه دلّشاد ره‌وان بی وه راه
یاوا وه پابووس خرامان شاه

Daye we dillşad rewan bî we rah

1. له دهسن‌ق‌س "ب": بده‌ر وه دایه جه‌واهر و زه‌ر
2. له دهسن‌ق‌س "ب": سپاردش وه ده‌س دایه‌ی وه‌فادار

Yawa we pabûsi xiramani şah

خورشید خاوهر دل‌بهر دی وه چه‌م
یه کجار مه‌دهووش بی سازایه‌ی شه‌عزم

Xurşîdi xawer dillber dî we çem
Yekcar medhûş bî şazayey e'zem

چه‌نی که‌نیزان، شه شوخ نازار
یاوانه شه جا، لوا وه گولزار

Çenî kenîzan, ew şoxi nazar
Yawane ew ca, liwa we gullzar

به‌رئاما نه شار، واوه‌یلا و زاری
چون روژ مه‌حشه‌ر، وه بیقه‌راری

Berama ne şar, waweyla û zarî
Çûn roji mehşer, we bêqerarî

شه روژ شار چین چون یه‌وم مه‌حشه‌ر
نال‌ه‌شان یاوا، وه چه‌رخ شه‌خزه‌ر

Ew roj şari çîn çûn yewmi mehşer
Nalleşan yawa, we çerxi exzer

وه‌له‌اسل خه‌لقان مه‌که‌رده‌ن فه‌قان
په‌ری خرامان، نازار خاقان

Welhasill xellqan mekerden feqan
Perî xiraman, nazari xaqan

خورشید خاوه‌ر، بی‌ه‌روز سالار
ئامان چه‌نی هم، وه هجره‌ی زه‌رکار

Xurşîdi xawer, bêhrûzi salar
Aman çenî hem, we hicrey zerrkar

یاوان وه هجره‌ی خاس عه‌نبه‌رین

بپهرووز وات: خورشید تهی گیان شیرین

Yawan we hicrey xas enberîn
Bêhrûz wat: xurşîd ey gyani Sîrîn

موبارکت بوو دیدار دل‌بهر
وه عیشتق تهو شای بینای بان سهر

Mubarikit bû dîdari dillber
We êşqi ew şay bînay bani ser

خورشید دا جواو: گیانم فهدات بوو
هزاران چون من سهرگهرد رات بوو¹

Xurşîd da ciwaw:gyanim fedat bû
Hizaran çûn min sergerdi rat bû

موبارکی من وه دیدار تون
قیاسم وه لوتف شه‌کهر بار تون

Mubarikî min we dîdari tun
Qyasim we lutfi şeker bari tun

په‌ی چیش ک ره‌فیتق، برای خاسمی
ره‌فیتق چوولگهرد، هه‌ق شناسمی

Pey çîş ki refîq, bray xasimî
Refîqi çûllgerd, heq şinasimî

بزان تهی ره‌فیتق هامراز دینم²
وه سهرگهردت بوو گیان شیرینم

Bizan ey refîq hamrazi dînim

1. له دهسن‌ؤس "ب": سهد چون خرامان سهرگهرد رات بوو

2. له دهسن‌ؤس "ب": به لئی تهی ره‌فیتق هه‌مراه چینم

We sergerdit bû gyani Sîrînîm

ئەو رۆژ وادە سەن خرامان چین
بشیم وە سەیران رووح افزای بەرین

Ew roj wade sen xiramani çîn
Bişîm we seyrani rûhafzay berîn

چین خورشید و بیهرۆز وە لای خرامان

فەرماش خرامان نازار کەشوەر
بشیم وە سەیران رووح ئە فزای دل بەر

Fermaş xiraman nazari kişwer
Bişîm we seyrani rûhefzay dillber

سلای تو چیشەن ئە یار و یاوەر
نەوا بزانیو خاقان کەشوەر

Sillay tu çîşen ey yar û yawer
Newa bizanû xaqani kişwer

ئە گەر بزانیو موشکڵ مەبوو کار
ها واتم پەنت بیهرۆز سالار!

Eger bizanû muşkill mebû kar
Ha watim penit bêhrûzi salar!

بیهرۆز دا جاو و واتش: بەرادەر!
سەوگەندم وە زات دەهەندە ی داوەر

Bêhrûz da ciwaw Watiş: berader!
Sewgendim we zati dehendey dawer

قەسەم وە دانای جەهان ئافەرین¹

1. لە دەسنۆس "ب": بە عەون بێچ چون جەهان ئافەرین

Qesem we danay cehan aferîn
Hîç perwam nîyen ne xaqani çîn

Seher we dillşad, çenî qullaman
Bber çenî wît metay ferawan

Bellam ye cagey şanazî nîyen
Cagey eyş û nûş û desbazî nîyen

Peî çîş xiraman nazari çînen
Dayem reqîban her ne kemînen

Bişû we qanuni ticarani dehr
Bzane qîmeti metay wît biker!

Xurşîd wat: bêhrûz dilêri serwer!
We gyanit qesem er hey berader

Er nebu çenim Bêhrûzi salar

هیچ پروام نییەن نه خاقان چین

سه‌حه‌ر وه دلشاد، چەنی غولامان
ببەر چەنی ویت مه‌تای فه‌راوان

به‌لام یه جاگه‌ی شانازی نییەن
جاگه‌ی عه‌یش و نووش و ده‌سبازی نییەن

په‌ی چیش خرامان نازار چینەن
دایه‌م ره‌قیبان هه‌ر نه‌که‌مینەن¹

بشووه‌ وه قانون تجاران ده‌هر
بزانه‌ قیমে‌ت مه‌تای ویت بکه‌ر!

خورشید وات: بیهرۆز دلێر سه‌روه‌ر!
وه گیانت قه‌سه‌م ئه‌ر هه‌ی به‌رادهر

ئه‌ر نه‌بو چهنم بیهرۆز سالار
مه‌حاله‌ن بشووم وه پابووس یار

1 . ئی به‌یته‌ له‌ ده‌سن‌ۆس "الف" نییه

Mehallen bişûm we pabûsi yar

په ی چیش عیشتق یار، مهدهوښم کهردن
عهقل و فام تمام، نه هوښم بهردن

Pey çîş êşqi yar, medhoşim kerden
Eqll û fam tamam, ne hoşim berden

مهدهوښ سهرمهس شهیدای دلبرم
کهی من نه سهودای دانهی گهوهرم

Medhoşi sermes şeyday dillberim
Kiy min ne sewday daney gewherim

ئهو شهو تا سهحر، یه کارشان بی
تهدبیر رهفتهن دلدارشان بی¹

Ew şew ta seher, ye karişan bî
Tedbîr refteni dilldarişan bî

سهحر هوښزان چهنی غولامان
بردن پهری یار مهتای فهراوان

Seher Horêzan çenî qullaman
Birdin perî yar metay ferawan

چهن گونه قوماش، مهتای رهنکارهنگ
مرواری، لولو، هم دانهی فهرهنگ

Çen güne qumaş, metay rengareng
Mirwarî, lulu, hem daney fereng

یاقوت و ئەلماس، مرواری و سەنگ
له‌علل به‌ده‌خشان، هه‌ریه‌ک نه‌یه‌ک ره‌نگ

Yaqût û ellmas, mirwarî û seng
Le'lli bedexşan, heryek ne yek reng

هه‌ر ئید گو‌فتگوو دلدارشان بی

1 له‌ده‌س‌ن‌ق‌س "ب": غوروب تا سهحر یه کارشان بی

زمرۆد ئەلوان، چەنی زبەرجهد
بردن پەری یار، ئەندازه بی حد

Zmrodi ellwan, çenî ziberced
Birdin perî yar, endaze bî hed

خورشید خاوەر، بیهرروز شای خەتا
لوان وه خزمەت خرامان شاھ

Xurşîdi xawer, Bêhrûz şay xeta
Liwan we xizmeti xiramani şah

یاوان وه پای باخ نازار کشوهر
کردن تەماشای رووح ئەفزای دلّبەر

Yawan we pay baxi nazari kişwer
Kirdin temaşay rûh efzay dillber

دین تەمام دیوار باخ رووح ئەفزا
وه سەنگ مەرمەر، وه کاشی ئەعلا

Dîn Temam dêwari baxi rûhefza
We sengi mermer, we kaşî e'lla

کیشان دیواران وه نه‌قش سەرانسەر
مەدەرەخشو وێنە‌ی ستارە‌ی سەحەر

Kîşan dîwaran we neqş seranser
Mederexşu wêney sitarey seher

نه چوار دەور باخ سفید چناران
چەنی ناروون، بی وه خیابان

Ne çwar dewri bax sifêd çinaran
Çenî narwen, bî we xyaban

سفید چناران سەرکیشان وه هم
نه شنە‌ی شه‌مال هه‌وا مه‌دا دەم

Sifêd çınaran serkîşan we hem
Ne şiney şemall hewa meda dem

کوورپه درهختان شکوفتهن وه ناز
بهه مهیوو دهم دهم، سدای سووز ساز

Kûrpe drextan şkuften we naz
Ber meyû dem dem, siday sûzi saz

رو رو سنهوبهر سهه کیشان نه نهوج
ئاوان جاری بی نه پای دار مهوج

Ru ru sinewber ser kîşan ne ewc
Awan carî bî ne pay dari mewc

درهختان تهک، نه روی چناران
سایه دان نه دهور چون سیاه ماران

Dirextan tek, ne ruy çınaran
Saye dan ne dewr çûn syah maran

سیف و گولابی، نارنج وهشهرنگ
سهونز ودیز و زرد، ههریهک نه یهک رهنگ

Sîf û gullabî, narinci weşreng
Sewnz û dêîz û zerd, heryek ne yek reng

قوو قوو قومریان، نه سههین گولزار
مهخیزو دهم دهم چون فهسل وههار

Qû qû qumryan, ne sehni gullzar
Mexîzu dem dem çûn feslli wehar

تاوسان وه چهتر ویشان کهردهن واز
نه مابهین باخ مهگیلیان وه ناز

Tawisan we çetr wîşan kerden waz
Ne mabeyni bax megêllyan we naz

نالەى بولبولان نه پاي دار گول
خونچه حسرهتمه‌ند ديدار بولبول

Nalley bullbullan ne pay dari gull
Xonçe hesretmendi dîdari bullbull

سونبول پيچ وهردهن نه پاي دار مه‌وج
سوسه‌ن گول وه ناز روو كه‌ردهن نه نه‌وج

Sonboll pîç werden ne pay dari mewc
Sosen goll we naz rû kerdên ne ewc

چه‌نى دره‌ختان نيلووفه‌ر نيشان
پيچ وهردهن وه هم به وينه‌ى ياران

Çenî dirextan nîlûfer nîşan
Pîç werden we hem be wêney yaran

ياهو، كه‌بووته‌ر، چريكه‌ى سه‌رسه‌وز
مه‌نمانان بازى نه توى ئاو هه‌وز

Yahû, kebûter, çirîkey sersewz
Menmanan bazî ne tuy awi hewz

بوورچين و قومرى نه سه‌هن گولزار
مه‌گيلون وه ناز بى سه‌بر و قه‌رار

Bûrçîn û qumrî ne sehni gullzar
Megîlûn we naz bî sebr û qerar

وه‌له‌د جه‌يرانان نه توى خيابان
مه‌نمانون بازى نه‌و ماوا و مه‌كان

Welled ceyranan ne tuy xyaban
Menmanûn bazî new mawa û mekan

سه‌رسه‌وز و بوورچين، قومرى چه‌نى قاز

نه سهر ههوزاندا مه گیلون وه ناز

Sersez û bûrçîn, qumrî çenî qaz
Ne ser hewzanda megîlun we naz

کەس وه سف سهناش تهمام نه کهردهن
نهمهبوو تهمام تا وه روی مهردهن!

Kes wesfi senaş tamam nekerden
Nemebû Temam ta we ruy merden!

نییهن قهرینش فهدوس ئهعلا
راسهن مهواچان باخ روح ئه فزا

Nîyen qerîniş ferdewsi e'lla
Rasen mewaçan baxi rûhefza

نه مابهین باخ تهلار شاهی
تهناف ههوریشم، سیوان خهتایی

Ne mabeyni bax telari şahî
Tenaf hewrîşm, sêwan xetayî

تهخت دانه بهند نه بهین تهلار
نییان وه دلشاد نه بهین گولزار

Texti dane bend ne beyni telar
Nîyan we dillşad ne beyni gullzar

نیشتهن نه روی تهخت، یه کتای زهمانه
وه توی ئه رهقچین جهواهر دانه

Nîşte ni ne ruy text, yektay zemanê
We tuy ereqçîn cewahir dane

که نيزان وه رهقس زړه ی چهقوانه

مه‌ره‌قسوون وه شاد شه‌یدای زه‌مانه

Kenîzan we reqs zirrey çeqwane
Mereqsûn we şad şeyday zemane

سدای زیل و به‌م ساز مؤسیقار
مه‌خیزو وه ناز نه سایه‌ی گولزار

Siday zîl û bem sazi mosîqar
Mexîzu we naz ne sayey gullzar

خورشید خاوه‌ر نگای باخش که‌رد
ئه‌سرین مه‌ریزا، کیشا ئاه‌ سه‌رد

Xurşîdi xawer nigay baxiş kerd
Esrîn merîza, kîşa ahi serd

خواجه سه‌رایان رو نییان وه جه‌خت
سجده بردشان، مه‌دران نه پای ته‌خت

Xwace serayan ru niyan we cext
Sicde birdişan, medran ne pay text

ئه‌رز که‌ردش نه لای نازار خاقان
وه فه‌رموده‌ی ویت، تجاران ئامان

Erz kerdiş ne lay nazari xaqan
We fermudey wît, ticaran aman

ده‌رده‌م خرامان سه‌ول سو‌سه‌ن خال
به‌زم باده‌ی ناب ئه‌ورو که‌رد به‌تال

Derdem xiraman sewlli sosen xall
Bezmi badey nab ewru kerd betall

خینزا نه جای ویش چون تاوس مه‌س
شه‌مامه‌ی تلای ئه‌حمه‌رگرت نه ده‌س

Xîza ne cay wîş çûn tawsi mes
Şemamey tillay ehmer girt ne des

بهرز بی نه گولزار نالهی بولبولان
یانی باخهوه! خرامان نامان!

Berz bî ne gullzar nalley bullbulan
Yanî baxewer! Xiraman aman!

قهرار گرت نه روی تهخت زهرنگار
واتش ئهی دایه باچه وه تجار

Qerar girt ne ruy text zerringar
Watiş ey daye baçe we tcar

بارن مهتاشان بزنام چیشهن؟
کام پارچه لایق په ی من نه تیشهن؟

Barn metaşan bzanim çîşen?
Kam parçe layq pe î min ne tîşen?

دایه وه فهزمان نازار خاقان
وات وه تجاران: تهشریف باوهران

Daye we ferman nazar xaqan
Wat we tcaran: teşrîf baweran!

هوریزان وهپا وه عیز و ته مکین
لوان وه پابووس خرامان چین

Hrêzan wepa we êz û temkîn
Lwan we pabûs xiraman çîn

بیهرروز وات: خورشید گیانم فه دات بوو
با فکرت نه سه، ویر سهودات بوو

Bêhrûz wat: xurşîd gyanim fedat bû

Ba fikirt ne ser, wîri sewdat bû

وهختی مهوینی جهمال دلبهر
وینهی پهروانه بی پهروا مهپهر¹

Wextê mewînî cemalli dillber
Wêney perwane bî perwa meper

خورشید دا جواو بیهرروز سهروه
مه حاله ن په ریم گیان به راده

Xurşîd da Ciwaw Bêhrûzi serwer
Mehallen perîm gyani berader

من نه سهودای یار، مه تمام چکاره ن؟
کی نه حال ویم من خهوه ر داره ن؟

Min ne sewday yar, metam çikaren?
Kiy ne hall wîm min xewer daren?

یاوان وه پای تهخت خرامان چین
سه لام که ردشان، مه دران وه ته مکین

Yawan we pay texti xiramani çîn
Sellam kerdişan, medran we temkîn

عهله یک دا جواو نازار خاقان
وه پیتان پیشکesh ئی زید و مه کان

Eleyk da ciwaw nazar xaqan
We pîtan Pêşkeş ê zîd û mekan

وهش² تاماین وه خهیر وه گولزار مه ن
پیشکesh وه پیدان ئی ماوا و مه سکهن

Weş amayn we xeyr we gullzari men

1. له دهسن قس "الف": مه بهر

2. خوهش: خوش

قسمت ئاوردەن دەي زېد و ماوا

Watiş: yek mahen ey hûrî leqa
Qismet awerden wey zêd û mawa

ئەسلمان تىجار خوتەن زەمىنەن
سالارەش بېھروز ساھوو نىگىنەن

Eslliman ticari xuten zemînen
Salareş Bêhrûzi Sahû nigînen

واتش: بېھروز شاھ مەنشورەن نامش
شاھان مەلەرزون نە زوور سامش

Watiş: bêhrûz şah menşûren namış
Şahan melerzun ne zûri samiş

بەلام قەمەرناز، نازار خەتا
شەنەفتم بەردەن دىوان گومرا

Bellam qemernaz, nazari xeta
Şineftim berden dêwani gumrra

نەم ک کەسىڭ خەلەس کەردەن؟
يا خوو ھەر وە دەس جادوان مەردەن؟

Nimam ki kesê xillasiş kerdən?
Ya xû her we desi cadwan merden?

واتش: خەلاس بى نە دەس دىوان
ئىنە ھەفت ماھەن ئامان نە باوان

Watiş: xillas bî ne desi dêwan
Îne heft mahen aman ne bawan

واتش: چتەور بى؟ چون دەرشى نە بەند؟
سەد شوکرم وە زات دانای خوداوەند

Watiş: çitewr bî? çûn derşî ne bend?
Sed şukrim we zati danay xudawend

بیپهرووز وات: خورشید شهزاده‌ی خاوه‌ر
یاوا بهو مه‌کان دپو جادوگه‌ر

Bêhrûz wat: xurşîd şehzadey xawer
Yawa bew mekani dêwi caduger

دپو ناپاکش خه‌لتان کرد نه خاک
وه مه‌ودای ته‌لماس سینه‌ش کرده‌ن چاک

Dêw napakiş xelltan kird ne xak
We mewday ellmas sîneş kirden çak

قه‌مه‌رناز ناوهرد شای خاوه‌ر ماوا
سپردش وه ده‌س بابوش شاه‌رخ شاه

Qemernaz awerd şay xawer mawa
Siperdiş we desi babuş şahrrix şah

ویش چه‌نی بیپهرووز، چین وه تجاری
بردن په‌ری یار، دانه‌ی دیاری

Wîş çenî Bêhrûz, çîn we ticarî
Birdin perî yar, daney diyarî

جویای نگاربین، په‌ری دین یار
به‌ر تاما نه شار وه ئسم تجار

Cuyay ngarbîn, perî dîni yar
Ber ama ne şar we ismi ticar

سا ک ئید شنه‌فت نازار کشوهر
نگاه‌ که‌رد وه نوور خورشید خاوه‌ر

Sa ki êd şineft nazari kişwer
Nigahkerd we nûri xurşîdi xawer

گه‌وه‌رشناس بی، گه‌وه‌ر شناسا
ئه‌وسا ژه‌و دو‌ما ساتیج **تواسا**

Gewher şinas bî, gewher şinasa
Ewsa jew doma satê tiwasa

زانا یه خورشید ملک خاوه‌ره‌ن
ره‌فیکش بیهرووژ، شاه‌سه‌روه‌ره‌ن

Zana ye xurşîdi millki xaweren
Refîqîş Bêhrûz, şahi serweren

عاشیق عیشقه‌ن، زار خه‌مگینه‌ن
تجاریش پهری نازار چینه‌ن

Aşêqi 'êşqen, zari xemgînen
Ticarîş perî nazari çînen

هه‌ر ویشه‌ن پهری دیدار دل‌بهر
وه‌ته‌ور ئخلاس به‌سته‌نش که‌مه‌ر

Her wîşen perî dîdari dillber
We tewri ixllas besteniş kemer

وه‌رو‌ی نازه‌وا نازار خاقان
واتش: مه‌تادان پهریم باوه‌ران

We roy nazewa nazari xaqan
Watiş: metadan perîm baweran

ئاوه‌ردن وه‌تاو مه‌تای گرانبار
نییان نه‌ه‌زوور ماه‌جه‌هاندار

Awerdin we taw metay giranbar
Niyan ne hizûri mahi cehandar

نازار کشوهر به‌عزى کرد جیا
واتش وه‌خورشید: بواچه‌به‌ها!

Nazari kişwer be'zê kird ciya
Watiş we xurşîd: bwaçe beha!

خورشید خاوه‌ر واتش: ئه‌ی نگار!

فهدای بالآت بوو دانه‌ی گرانبار

Xurşîdi xawer Watiş: ey nigar!
Feday ballat bû daney giranbar

جهواهر چيشهن گيانم فهدات بوو
جهواهر فرووش سه‌رگه‌رد رات بوو

Cewahir çîşen gyanim fedat bû
Cewahir firûş sergerd rat bû

ئه‌گه‌ر مه‌يلش بوو نازار كشيوه‌ر
فه‌راوان دارووم دانه و جهواهر

Eger meyliş bû nazari kişwer
Ferawan darûm dane û cewaher

ته‌مام باوه‌رم، پايه‌ندازت بوو
سه‌رم وه سه‌رگه‌رد غه‌مزه و نازت بوو

Temam bawerim, payendazit bû
Serim we sergerdi qemze û nazit bû

وه تاق ئه‌بروو قه‌ترانی نگار
گیان و جهواهر، مه‌نمانووم نसार

We taqi ebrû qetranî nigar
Gyan û cewahir, menmanûm nisar

ئه‌گه‌ر لوتفش بوو نازار كشيوه‌ر
مه‌نمانووم فهداش دانه‌ی سيم و زه‌ر

Eger lutfiş bû nazari kişwer
Menmanûm fedaş daney sîm û zer

سا ك ئيد شنه‌فت نازار سه‌رمه‌س

شه‌مامه‌ی تَلا هه‌وادا جه دهس¹

Sa ki êd şineft nazari sermes
Şemamey tilla hewada ce des

شى نه جامه‌ی قین، له‌رزا، ستیزا
نه رۆی ته‌خت زه‌ر، دهرسائه‌ت خیزا

Şî ne camey qîn, lerza, sitîza
Ne roy texti zer, dersaet xîza

واتش ئه‌ی ئه‌بله، که‌م عه‌قل بی فام²
مه‌غروور مه‌دهووش دیوانه‌ی بیرام

Watiş ey eblle, kem eqlli bî fam
Meqrûri medhûş dêwaney bîram

وه‌یته‌ور گوستاخ‌ی نمانی³ چه‌نیم
چه‌مت بماله‌ بزانه‌ من کیم!

Weytewr gustaxî nimanî çenîm
Çemit bimalle bizane min kîm!

ئه‌گه‌ر بواچم جه‌لاد بی دین
که‌رووت وه‌ عبره‌ت نه‌ بازار چین

Eger bwaçim celadi bî dîn
Kirût we ibret ne bazari çîn

دو‌ حه‌رف بی بایس عۆمر دو‌یاره‌ت
وه‌رنه‌ مه‌واچم بده‌ن قه‌ناره‌ت⁴

1. له‌ ده‌س‌ن‌ۆ‌س "ب": ساکه‌ ئید شنه‌فت نازار سه‌رمه‌س جام باده‌ی ناب هه‌وا دا جه‌ ده‌س

2. له‌ نوسخه‌ی "ب": دیوانه‌ی که‌م فام

3. له‌ نوسخه‌ی "ب": مه‌که‌ری

4. چنگاله‌ی ئاسنی گوشت پیداله‌فاندنی قه‌سابان؛ داری پی خنکاندنی تاوانبار؛ سیداره: چنگال دکان قصابی؛ دار اعدام

Du herf bî bas omri dobare
Werne mewaçim biden qenaret

یه کی غه ریبی، نه داری تاوان
هیمن جه فای دهور پهنه نه یاوان

Yekî qerîbî, nedarî tawan
Hîman cefay dewr penit neyawan

دوم هه رتیدنه تازه جوانی
مه غروور مه دهوش نه هوال نه زانی

Dum herêden taze ciwanî
Meqrûri medhoş ehwall nezanî

ئمجار تو به خشام وه تای زلف ویم
هوشت پییا کهر بزانه من کیم!

imcar tw bexşam we tay zillf wîm
Hûşit pêêa ker bizane min kîm!

چهن شه هریاران په ی من بیهن شیت
ئه ی مهرد تجارا! بزانه جاگه ی ویت!

Çen şehryaran pey min bîyen şît
Ey merdi ticar! Bizan cagey wît!

چهن نه وجوانان په ری من شهیدان
نه ی زید مه کان دایهم هه راسان

Çen newcwanan perî min şeydan
Ney zîdi mekan dayem herasan

هیچ کام وینه ی تو بی نه دهب نییهن
هوشت پییا کهر بزانه کییهن!

Hîç kam wêney tw bî edeb nîyen
Hûşit pêêa ker bizane kîyen!

ئىد وات و خيزا رهوان بى وه باخ¹
خورشيد مه‌ند وه جا، پهرى ئاخ و داخ

Êd wat û xîza rewan bî we bax
Xurşîd mend we ca, perî ax û dax

بىه‌رووز وات په‌نش: شای خاوه‌ر ديار
چهن جار واتم پيت زنه‌ار سه‌د زنه‌ار!

Bêhrûz wat peniş: şay xawer diyar
Çen car watim pît zinhar sed zinhar!

خرامان چين شوخ سه‌ر كه‌شه‌ن
لا قه‌يد بىباک شوعلهى ئاته‌شه‌ن

Xiramani çîn şoxi serkeşen
La qeydi bêbak şolley ateşen

خورشيد دا جواو بىه‌رووز سه‌روه‌ر:
هيچ په‌روام نيهن نه خه‌شم دل‌به‌ر

Xurşîd da ciwaw Bêhrûzi serwer:
Hîç perwam nîyen ne xeşmi dillber

ئه‌وسا ويه‌ردم نه گيان شيرين
نه خاوه‌ر زه‌مين ئامام پهرى چين

Ewsa wyerdim ne gyani Sîrîn
Ne xawer zemîn amam perî çîn

ئه‌نیشم نييه‌ن، نه خه‌شم لاره‌ش
هه‌ر كه‌س مه‌حبوبه‌ن هه‌ رئيده‌ن كاره‌ش

Enêşim nîyen ne xeşmi lareş
Her kes mehbuben he rêden kareş

هۆريزه بشيم پهرى شار چين
هه‌رتا ك دل‌به‌ر به‌ر بشوو نه قين

1. له نوسخه‌ى "ب": چهنى كه‌نيزان رهوان بى نه باخ

Horîze bişîm perî şari çîn
Herta ki dillber ber bişû ne qîn

هۆریزان وه پا، لوان په‌ری شار
خورشید خاوه‌ر و بی‌ه‌رووز سالار¹

Horêzan we pa, liwan perî şar
Xurşîdi xawer û Bêhrûzi salar

هه‌ر دو راهی بین په‌ری شار چین
بی‌ه‌روز دلیر، شای خاوه‌ر زه‌مین

Her du rahî bîn perî şari çîn
Bêhrûzi dilêr, şay xawer zemîn

داخل بین وه چین شیران شکار
نه کاروانسه‌را گردشان قه‌رار

Daxil bîn we çîn şîrani şîkar
Ne karwansera girdişan qerar

بشیم وه سه‌روه‌خت خرامانه‌وه
ئه‌و شوخ بی‌باک بی ئامانه‌وه

Bişîm we serwexti xiramanewe
Ew şoxi bêbak bî amanewe

بشیم وه سه‌ر وه‌خت نازار خاقان
جه گوفتار ویش چون بی په‌شیمان²

Bişîm we ser wexti nazari xaqan
Ce guftari wîş çûn bî peşîman

1. ئی به‌یته له نوسخه‌ی "الف نییه

2. ئی به‌یته له نوسخه‌ی "الف" نییه

قاقهز نووسان خرامان وه خورشید

واتش وه دایه نازار کشور
وه حرف شیرین وه شههد و شه کهر

Watiş we daye nazari kişwer
We herfi Sîrîn we şehd û şeker

ئهو روژ دهنس جه خوان بهدنامی کیشام
خورشید و بیهروز نه ویم دل نیشام!

Ew roj des ce xwani bednamî kîşam
Xurşîd û bêhrûz ne wîm dil îşam!

یه کیشان خورشید خاوهر زهمینهن
ره فیکش بیهروز ساهوو نگینهن!

Yekîşan xurşîdi xawer zemînen
Refîqîş bêhrûzi Sahû nigînen!

وهی گهنج و ئه سپاپ، مهتای فهراوان
نه خاوهر زهمین پهری من تاما

Wey genc û espap, metay ferawan
Ne xawer zemîn perî min aman

پهری من تامان نه خاوهر زهمین
بییهن وه هامراز تجاران چین

Perî min aman ne xawer zemîn
Bîyen we hamrazi ticarani çîn

دایه دا جواو نازار کشور
دل نازار مهبه ماهه مونهوهر

Daye da ciwaw nazari kişwer
Dill azar mebe mahi munewer

ههرچهن شه کهر لهب ههم نازارهنی

عهیبهت ههر ئیدهن، دڵ نازارهنی

Herçen şeker leb hem nazarenî
Eybet her êden, dill azarenî

راسهن خرامان نازار چینی
نییهن قهرینت نه نازهینی

Rasen xiramani nazari çînî
Nîyen qerînit ne nazenînî

«دلبهر ئهو خاسهن، دڵ وه جهنگ نهبو
مهقروور مهدهووش، دڵ جه سهنگ نهبو»

dilber ew xasen, dill we ceng nebo
Meqrûr medhûş, dill ce seng nebo

به لام تجاران غه ریب شارهن
بی ماوا و مهسکهن، بی قوم ههژارهن

Bellam ticaran xerîbi şaren
Bî mawa û mesken, bî qewm hejaren

دڵ غهریبان چون په‌ره‌ی گولهن
ههر کهس رهنجانهش خهیلی موشکلهن)¹

Dilli xerîban çûn pereî gullen
Her kes rencaneş xeîlî muşiklen))

ناحهق، تجاران نه ویت دڵ ئیشان
نهوا ئاه سهرد په‌ریت بکیشان

Naheq, ticaran ne wît dill îşan
Newa ahi serd perît bikîşan

په‌ی تو مه‌واچووم نازار خاقان
بترسه نه ئاه شام غهریبان

1. ئی سی به‌یتته له نوسخه‌ی "الف" نییه

Pey tu mewaçûm nazari xaqan
Bitirse ne ahi şami xerîban

خرامان چین خه‌نده برد وه ناز
واتش وه دایه کوتاه کهر ئی راز

Xiramani çîn xende bird we naz
watiş we daye kutah ker î raz

تا دل‌بهر بی‌باک بی په‌روا نه‌بوو
عاشیق نه راگه‌ش که‌ی شه‌یدا مه‌بوو

Ta dillber bêbak bî perwa nebû
aşêq ne rageş key şeyda mebû

تا گول نه‌نمانوو جه‌فای نیش خار
که‌ی راگه‌ش مه‌دهن وه سه‌یر گولزار

Ta Gull nenmanû cefay nîşi xar
Key rageş meden we seyri gullzar

هه‌ر چه‌ن په‌ری من ناشفته حاله‌ن
وه‌یته‌ور تو ماچی دایه مه‌حاله‌ن

Her çen perî min aşifte hallen
Weytewr tu maçî daye mehallen

عاشیق نه‌کیشو جه‌فا نه‌ته‌یام
که‌ی نه وه‌سل یار مه‌یاوو¹ وه کام

Aşêq nekîşu cefa ne eyam
Key ne wesl yar meyawu we kam

1 . گه‌یشتی؛ گه‌هینی؛ مه‌ر‌ه‌سی؛ ره‌سی: می رسد

سەياد نە كېشىو جەفای جەور نام
كەي ئاھوو نە دەشت ماوەروو وە دام

Seyad nekîşû cefay cewri am
Key ahû ne deşt mawerû we dam

ھەر كەس مەيلشەن سەيد باروو نە دام
بايس نە مەقار، بگيروو مەقام¹

Her kes meyilşen seyd barû ne dam
Bayis ne mexar, bigîrû meqam

ئيد وات وە دايمە نازار كشوهر
ساقى، چەنى جام، تەلەب كرد نە وەر

Êd wat we daye nazari kişwer
Saqî, çenî cam, teleb kird ne wer

جام مەي نە دەس ساقى ستانا
كيشا ئاھ سەرد ئى فەردە² وانا:

Cami mey ne desi saqî sitana
Kîşa ahi serd î ferde wana:

بادە بى روخسار خورشيد خاوەر
وہنت³ ھەرام بوو نازار كشوهر

Bade bî ruxsari xurşîdî xawer
Wenit heram bû nazari kişwer

ئىمجار ئەمرش كەرد نازار خاقان
نييا بەزم عەيش جەرگەي كەنيزان

imcar emriş kerd nazari xaqan
Niya bezmi eyş cergey kenîzan

1 . ئادار بوون؛ جاگير بوون؛ نيشتەجى: ساكن شدن

2 . ھەلبەست؛ ھۆنراو: شعر

3 . بە تۆ؛ وە تۆ: بر تو

مه‌ج‌لس فه‌ره‌حبه‌خش، كه‌نيزان سه‌روه‌ش
خرامان په‌رى خورشيد مه‌هوه‌ش

Meclis ferehbexş, kenîzan serweş
Xiraman perî xurşîd mehweş

كه‌نيزان وه سه‌وت نالهي مؤسيقار
دهم دهم مه‌نوازن نه دامان يار¹

Kenîzan we sewt nalley mosîqar
Dem dem menwazan ne daman yar

ته‌نبور و ر‌وباب، گورجی نژادان
مه‌نوازن وه شاد، په‌رى خرامان

Tenbûr û rrobab, gurcî nijadan
Menwazan we şad, perî xiraman

تا وه نيمه شه‌و مه‌ج‌لس نيياشان
سه‌رمه‌س عيشق بي نازار خاقان

Ta we nîme şew meclis niyaşan
Sermesi êşq bî nazari xaqan

تا واده‌ی سه‌هر، مه‌نالاً جه‌ دهر
ريزا نه‌ ديده‌ قه‌تره‌ی مائه‌لوه‌رد²

Ta wadey seher, menalla ce derd
Rîza ne dîde qetrey maelwerd

سه‌هر ك شو‌عه‌ی خورشيد كيشا سه‌ر
زه‌مين رووشن كه‌رد وه نه‌مر داوهر

Seher ki şolley xurşîd kîşa ser
Zemîn rûşin kerd we emiri dawer

ئاخيز كه‌رد نه‌ جا نازار كشوهر

1. له‌ نوسخه‌ی "ب": تاو تاو مه‌نوازن ساز په‌رى دلدار

2. ماء‌ الورد: (عربي) گولاو: گلاب

دل نه خيالات خورشيد خاوه

Axêz kerd ne ca nazari kişwer
Dill ne xyallat xurşîd xawer

چه نی که نیزان رهوان بین وهناز
بهرز بی نه گولزار نالهی سووز و ساز

Çenî kenîzan rewan bîn wenaz
Berz bî ne gullzar nalley sûz û saz

وات وه که نیزان نازار خاقان
قهله م دهواتی پهریم باوه ران¹

Wat we kenîzan nazari xaqan
Qellem dewatî perîm baweran

دهردم که نیزان ناوهردهن پهریش
قهله مدان خاس دانه بهند ویش

Derdem kenîzan awerden perîş
Qellemdani xas dane bendi wîş

قهله م گرت نه دهس خرامان چین
ئه وهل نویسا نام جههان ئافهرین

Qellem girt ne des xiramani çîn
Ewel Nuysa nami cehan aferîn

دۆمای شهرح شهوق مهزموون نامه
نامه ی وهش مهزموون عهنبهر شهمامه

Domay şerhi şewq mezmûni name
Namey xwe şî mezmûn enber şemame

نویسا ئه ی غه ریب! هه ژار مسکین
ئه ی ژار خه مگین کاروانسه رای چین

Nuysa ey xerîb! Hejari miskîn

1 . بارن: بیاورید

Ey jari xemgîni karwanseray çîn

ئەى بىخورد و خا، رەنگ نە هجران زەرد
ئەى دايم خەرىك هەناسان سەرد

Ey bîxurd û xaw, reng ne hicran zerd
Ey daym xerîki henasani serd

ئەى مەس دیدار، شوعلەى شار چین!
ئى زارى و فەقان و گرینت پەى کین؟

Ey mesi dîdar, şolley şari çîn !
Î zarî û feqan û girînt peî kîn?

دەوریش چولگەرد دەشت و بیابان
دایەم گرفتار فەریاد و فەقان!

Dewrîş çullgerdi deyişt û byaban
Dayem griftari feryad û feqan!

فەقیر شاران ئەى مەرد تەجار
گرفتار دەرد، بى سەبر و قەرار

Feqîri şaran ey merdi ticar
Giriftari derd, bî sebr û qerar

ئە گەر غەریبى، ئەر ئەهل شارى
ئە گەر شاهزادە، ئە گەر تەجارى

Eger xerîbî, er ehlli şarî
Eger şazaye, eger ticarî

ههچ نیهن وه سوود، سەودای عیشق یار
ئەبیهن پەرى تو، ئەى مەرد تەجار

Hîç nîyen we sûd, sewday êşqi yar
Eyben perî tu, ey merdi ticar

جاگەت دام وه بان گلیم تازه
مەر بوو بکیشى پا وه ئەنازه

Caget dam we bani gillîmi taze
Mer bû bikîşî pa we enaze

ئاھ! من خرامان نازار چینم!
کی دییهن تجار وه هام نشینم؟

Ah! Min xiraman nazari çînim!
Kî dîyen ticar we ham nişînim?

ئه گهر بواچووم جه لاد بی دین
که رووت وه عبرهت نه بازار چین

Eger bwaçûm celadi bî dîn
Kerût we ibret ne bazari çîn

دو ههرف بی بایس عومر دوبارهت¹
وه رنه مه و اچووم به دهن قه نارهت

Du herf bî bays umri dobaret
Werne mewaçûm beden qenaret

یه کی غه ریبی نه داری تاوان
هیمنان جه فای دهور پهنت نه یاوان

Yekî xerîbî nedarî tawan
Hîman cefay dewr penit neyawan

دوم ههه ئیدهن تازه جوانی
مه قروور مه دهوش ئه هوال نه زانی!

Dum her êden taze ciwanî
Meqruri medhuş ehwall nezanî!

ئمجارت به خشام وه تای زلف ویم
هوشت پییا کهر بزانه من کیم!؟

Imcar ti bexşam we tay zillifi wîm
Hûşit pêêa ker bizane min kîm?!

1. له نوسخه "ب": دو ههرف ها نه بهین ئهرووژ جه بارهت

هه‌مجنس وه هه‌مجنس، مه‌که‌ران په‌رواز
ياهوو که‌مووتەر، باز هه‌م چهنی باز¹

Hemcins we hemcins, mekeran perwaz
Yahû kemûter, baz hem çenî baz

چهن شه‌هرياران په‌ی من بييهن شيت
ئهی مه‌رد تجار بزان جاگه‌ی ویت²

Çen şehryaran pey min bîyen şît
Ey merdi ticar bizan cagey wît

وه‌رنه وه مه‌عبوود سپ پووش سه‌تار
نامم بوهری ئهی مه‌رد تجار

Werne we me'bûdi sirr pûşî setar
Namim biwerî ey merdi ticar

ها واتم په‌ريت ئهی مه‌رد تجار
به‌رشوو نه‌ی جاگه‌ نه‌گیری قه‌رار

Ha watim perît ey merdi ticar
Berşû ney cage negîrî qerar

وه‌رنه مه‌واچووم جه‌لاد بی دین
که‌رووت وه عبه‌رت نه بازار چین

Werne mewaçûm celadi bî dîn
Kerût we ibret ne bazari çîn

سه‌رت جو‌دا که‌ن وه تیخ ئاو‌دار
نه‌و دو‌ما لاشه‌د بکیشوون وه دار

Serit cuda ken we tîxi awdar
New doma laşed bikîşûn we dar

نامه‌ش ته‌مام که‌رد نازار ک‌شوهر

1. ئی به‌یته له‌نوسخه‌ی "الف" نییه

2. له‌نوسخه‌ی "ب": ئهی مه‌رد تجار که‌م فام سه‌ر شیت

سپارا وه دهس دایان دلّبر

Nameş Temam kerd nazari kişwer
Sipara we desi dayani dillber

واتش وه دایه: هامراز دهردم!
با خهوه نه حالّ هناسه‌ی سهردم

Watiş we daye: hamrazi derdim !
Ba xewer ne halli hinasey serdim

ئی نامه بوهر پهی مهرد تجار
باچه کیاسته‌ن ماه جه‌هانداز¹

Î name biwer pey merdi ticar
Baçe kyasten mahi cehandar

باچه کیاسته‌ن نازار کشوهر
به‌رشوو نه‌ی مه‌کان مه‌وینی زهره‌ر

Baçe kyasten nazari kişwer
Berşû ney mekan mewînî zerer

به‌لام ئه‌ی دایه! بیلا هووشد بو
ناه من نیشم دا، با تو نووشد بو!

Bellam ey daye! Bîla hûşid bu
Ae min nîşm da, ba tu nûşid bu!

حه‌رفی نه‌واچی جه‌وان تجار
به‌یوو نائمید ژه هیجران یار

Herfî newaçî cewani ticar
Beyû naimîd je hîcrani yar

هه‌رتا مه‌توانی وه میه‌ره‌بانی

1. له ده‌سن‌ۆس "ب": واته‌ش وه دایه ماه دل فه‌ریب ئی نامه بیهر پهی مهرد غه‌ریب

دهخيلم دايه، ويت خاس مهزاني!

Herta metwanî we mêhrebanî
Dexîlm daye, wît xas mezanî!

((دهخيلم دايه، زنه سده زنه
بدهر دلدارى جوان تجار))¹

dexîlim daye, zinhar sed zinhar))
Bider dildarî ciwani ticar))

نهونه بکهرى، جوان تجار
نهونه عيشق من بکهرى گرفتار

Ewne bikerî ciwan ticar
Ew ne êşqi min bikey giriftar

دايه سجده برد نه تهخت دلبر
ستانا نامهى نازار کشور

Daye sicde bird ne texti dillber
Sitana namey nazari kişwer

وه تهجيل و تاو رو نييا وه چين
ياوا وه خزمهت شای خاور زمين

We tecîl û taw ru nîya we çîn
Yawa we xizmeti şay xawer zemîn

خورشيد خاور نامه ستانا
کيشا ناه سهرده، ئى فهرده² وانا³

Xurşîdi xawer name sitana

1. ئى بهيته له دهسنۆس "الف" نييه

2. ههلهوست، شيعر: ترانه، شعر

3. له دهسنۆس "ب": خورشيد خاور نگای نامهش كهرد

کيشا نه دهروون هناسان سهرده

مالا پيشانى وه ديدهى خه مين

نامهى خوهش مهزموون خرامان چين

Kîşa ahi serd, î ferde wana

مهوات یه نامه‌ی دین و دنیا‌مه‌ن
نامه‌ی ئه‌ترنامیز شای سه‌نگین سامه‌ن!

Mewat ye namey dîn û dinyamen
Namey etramîz şay sengîn samen!

یه نامه‌ی تو بی نازار ک‌شوه‌ر
یاوا وه فه‌ریاد خورشید خاوه‌ر

Ye namey tu bî nazari kişwer
Yawa we feryadi xurşîdi xawer

یه نامه‌ی تو بی نازار خاقان
یاوا وه هانای غه‌ریب شاران!

Ye namey tu bî nazari xaqan
Yawa we hanay xerîbi şaran!

یه نامه‌ی تو بی ئه‌ی دین و دنیا‌م
نه کاروانسه‌را یاوا وه هانام

Ye namey tu bî ey dîn û dinyam
Ne karwansera yawa we hanam

یه نامه‌ی تو بی ئه‌ی نازار چین
بی وه شه‌فای زام شای خاوه‌ر زه‌مین

Ye namey tu bî ey nazari çîn
Bî we şefay zami şay xawer zemîn

یه نامه‌ی تو بی ساهوو نزاکه‌ت
فام و هووش من نما‌نا خاره‌ت

Ye namey tu bî Sahû nizaket
Fam û hûş min nimana xaret

یه نامه‌ی تو بی مه‌قروور بی‌باک
یاوا وه فه‌ریاد ئی قه‌لب ده‌ردناک

Ye namey tu bî meqrûri bêbak
Yawa we feryadi î qellbi derdnak

یه نامه‌ی تو بی نه روی قین و قار
بیهن وه هلانج قه‌لب دهرده‌دار

Ye namey tu bî ne ruy qîn û qar
Byen we Hillanci qellbi derdedar

یه نامه‌ی تو بی هومه‌یلا نه‌ف‌س
رووحم نه‌سه‌ر بی ناوهردی وه‌پ‌س

Ye namey tu bî humeyla nefes
Rûhim ne ser bî awerdî we pes

حرمه‌تم نه‌لای خوداوه‌ند نه‌مه‌ند
رووحم شاد که‌ردی نه‌ی شوخ دل‌به‌ند

Hirnetim ne lay xudawend nemend
Rûhim şad kerdî ey şoxi dillbend

گیان نه‌روو نامه‌ت، بنمانووم ن‌سار
نه‌داروو قابل، نه‌ی شوخ نازار

Gyan ne rû namet, binmanûm nisar
Nedarû qabill, ey şoxi nazar

ئید وات و وانا، نامه‌سه‌رانسه‌ر
پیچاش، دا وه‌ده‌س، بی‌ه‌روز سه‌روه‌ر

Êd wat û wana, name seranser
Pîçaş, da we des, Bêhruzi serwer

وه‌سه‌رگه‌ردت بوو، خورشید خاوه‌ر
بنۆسه‌ جوو، نازار ک‌شوهر

We sergerdit bû, xurşîdi xawer
Binose ciwaw, nazari kişwer

وه‌گیانت قه‌سه‌م نه‌ی یار گیانی

من هووشم نییەن، تو ویت مەزانی

We gyanit qesem ey yari gyanî
Min hûşim nîyen, tu wît mezanî

بنۆسه جواو تو وه عهقل ویت
ئومیدم ئێدن بهد نهیوو نه ریت!

Binose ciwaw tu we eqlli wît
Umîdim êden bed neyû ne rît!

بیپهروز سالار قهلهم گرت نه دەس
نویسا جواو نگار سهرمهس

Bêhrûzi salar qellem girt ne des
Nuysa ciwaw nigari sermes

سهه نامهش، وه ئاو تالا ئنشا کرد
ئهوهل ئسم زات مشکل گوشا برد

Ser nameş, we aw tilla inşa kird
Ewell isim zati mişkill guşa bird

دۆمای شههه شهوق یاوا وه مهتلهب
مهعلووم بی ژه لات شای شیرین نهسهب

Domay şerhi şewq yawa we metleb
Melûm bî ne lat şay Sîrîn neseb

نامهی قههر و قین پهی من کیانای
چون نیش نیشتهه جههگم شکاوا¹

Namey qehr û qîn pey min kyanay
çûn nîşi nîşter cergim şikaway

نهزانام ئهه رو قین و قارت بی
یا دل نازاری دایهه کارت بی

Nezanam ew ru qîn û qarit bî

1. له دهسنۆس "ب": چون رێژهی ئەلماس جههگم شکاوا

Ya dill azarî dayem karit bî

يا ههركهس نامش خرامان مهبوو
بى پهروا و ببياك، بى نامان مهبوو

Ya herkes namiş xiraman mebû
Bî perwa û bîbak, bî aman mebû

يا ههركهس نازار خاقان چينه
پهى دهردهداران دايمه وه كينه

Ya herkes nazari xaqani çînen
Pey derdedaran dayem we kînen

يا ههركهس چون تو داروو نزاكهت
عهقل غهريبان مهنمانوو خارهت

Ya herkes çûn tu darû nizaket
Eqlli qerîban menmanû xaret

ئهرسه دك رهعنا شوخ و شهنگهنى
عهيبت ههر ئيدهن مهيل وه جهنگهنى

Ersed ki re'na şox û şengenî
Eybit her êden meyl we cengenî

بى پهروا پهى قهتل عاشيق مهكوشى
دايم مهس مهى نه عهيش و نووشى

Bî perwa pey qetli aşêq me kûşî
Daym mesi mey ne eîş û nûşî

ئينه خو، شيوهى نيك نامى نيين
قانون خواجه و غولامى نيين

Îne xu, şîwey nîk namî nîyen
Qanûni xwace û qullamî nîyen

يه كجار واتم پيت قهزات وه گيانم
سه د جار مهواچوم رووح و رهوانم

Yekcar watim pît qezat we gyanim
Sed car mewaçûm rûh û rewanim

Herkes jey dinya işqış ha ne ser
Mebû we sergerdi dîdari dillber

Rastî ticarim, karim ticarîn
Bî qerîn ne lam her şehyarîn

Îmet teleb kerd perî miwanî
Newerdîm ce xani şerîft nanî

Meger nan newî ne serkaritan
Ya qîmet darû nan le şaritan

Ah min çîşim wat dane demaxit?
Newerdîm mîwe berşîm le baxit

Fermay ki berşum ne kûçe û bazar

ههركهس ژه‌ی دنیا عشقش ها نه سه‌ر
مه‌بوو وه سه‌رگه‌رد دیدار دل‌به‌ر¹

راستی تجارم، کارم تجارین
بی قهرین نه لام هه‌ر شه‌ه‌ریارین

ئیمه‌ت ته‌له‌ب که‌رد په‌ری میوانی
نه‌وه‌ردیم² جه‌ خان شه‌ریفه‌ت نانی

مه‌گه‌ر نان نه‌وی نه سه‌رکارتان
یا قیمه‌ت داروو نان له شارتان

ئاه من چیشم وات دانه ده‌ماخت؟
نه‌وه‌ردیم میوه به‌رشیم له باخت

فه‌رمای ک به‌رشوم نه کووچه و بازار
وه‌رنه مواچام بکیشان نه دار

1. ئیج به‌یته له ده‌سن‌قس "الف" نییه

2. نه‌خواردیم: نخوردیم

Werne mwaçam bikîşan ne dar

ئىنه يانى چيش نازار كشوه ؟
بى مهىلى چهنى خورشيد خاوه

Îne yanî çîş nazari kişwer?
Bî meylî çenî xurşîdi xawer

سهه سال دوعاگو يهه شهو ميوانم
جواوم كهردى قهزات وه گيانم

Se di sall du'a gu yey şew mîwanim
Ciwawim kerdî qezat we gyanim

دويم غهرييم نازار خاقان
مهروبو بگيرى قهدر غهريبان

Duym xerîbim nazari xaçan
Merbû bigîrî qedri xerîban

ئهوسا ويهردهم نه گيان شيرين
نه خاوه زهمين تامام پهرى چين

Ewsa wyerdem ne gyani Sîrîn
Ne xawer zemîn amam perî çîn

قهسهه وه زلفان بوو مشك چينت
بهو ناگريجه خاو پاى ئهههق چينت

Qesem we zillfani bû mişki çînit
Bew agrîce xawi pay ereq çînit

بهو سيا ماران چون خيابهى خام
بهو شهوق جهمال وينههى بهدر تام

Bew sya marani çûn xyatey xam
Bew şewqi cemali wêney bedri am

بهو ئهبروو كهمان قودرهت كهشيدته

بهو سرمه‌ی سیاه نه دهور دیدت

Bew ebrû kemani qodret keşîdet
Bew sirmey syah ne dewri dîdet

بهو دو دیده‌ی خاس ویننه‌ی شه‌هبازت
بهو تیر خه‌ده‌نگ مزگان نازت

Bew du dîdey xasi wêney şehbayzit
Bew tîri xedengi mijgani nayzit

بهو گونای گولنار به‌در جه‌مالت
بهو شه‌وق خالان فیروزه و نالت

Bew gunay gullnari bedri cemallit
Bew şewqi xallani fîruze û allit

بهو چای زه‌نه‌خدان ویننه‌ی زهر بافت
بهو سهدر سینه‌ی چون چهنی سافت

Bew çay zenexdan wêney zerr bafit
Bew sedri sîneî çûn çenî safit

بهو له‌ب نازک خونچه ده‌ستورت
بهو در دگان ویننه‌ی بلوورت

Bew lebi nayzik xunçe destûrit
Bew dirri digani wêney bilûrit

بهو درج ده‌هه‌ن به ویننه‌ی نه‌بات
بهو شه‌هد شیرین چون چه‌شمه‌ی حه‌یات

Bew dirci dehen be wêney nebat
Bew şehdi Sîrîn çûn çeşmey heyat

بهو ساق گهرده‌ن هه‌راره‌ی به‌ررت
بهو سهدر سینه‌ی مه‌رمه‌ر نه‌ته‌ررت

Bew saqi gerden herarey berêzit

Bew sedri sîney merrmerr neterêzit

بهو لیمو نه ورس تازه رهسیدهت
بهو سرمه‌ی سیوه‌نگ¹ نه دور دیدهت

Bew lîmu newresi taze resîdet
Bew sirmey sîweng ne dewri dîdet

بهو شوخ شه‌نگی نازار چینت
بهو درج یاقوت شوخ شیرینت

Bew şoxi şengî nazari çînit
Bew dirci yaquti şoxi Sîrînit

بهو دس و په‌نجه‌ی وینه‌ی شمشالت
بهو بالای بی عهیب سه‌رو نازادت

Bew des û penceî wêney şimşallit
Bew ballay bî eyb serui azadit

بهو شه‌هد و شه‌کر گوفتار خاست
بهو ره‌شت² زه‌بان وینه‌ی ته‌لماست

Bew şehd û şekiri guftari xasit
Bew reşti zebani wêney ellmasit

بهو قین و قارت چهنی غه‌ریبان
مه‌ر بوو هالی بی نازار خاقان

Bew qîn û qarit çenî xerîban
Mer bû hallî bî nazari xaqan

یه‌گشت سه‌و گه‌ند بوو شوخ دیده مه‌س
هه‌رگز دامانت وه‌ر نه‌یه‌م له‌ ده‌س³

1

2. تیژی و برشت: تیزی و برنگی

3. له‌ ده‌س‌ن‌رس "ب": مه‌بوو یه‌ک هه‌قی بسپاریم وه‌ ده‌س

Ye gişt sewgend bû şoxi dîde mes
Hergiz damanit wer neyem le des

ئه گهر ك مردم گيانم فدات بوو
هزاری چون من سه رگهرد رات بوو

Eger ki mirdim gyanim fidat bû
Hizarî çûn min sergerdi rat bû

ئه گهر نه مردم خودای لا مه کان
هیچ کاری نیهن نه نمانوو ناسان

Eger nemirdim xuday la mekan
Hîç karî nyen nenmanû asan

پهري تو عهیبه ن شوخ نازه نین
چه نی غه ربیان مه که ی قار و قین

Perî tu eyben şoxi nazenîn
Çenî xerîban mekey qar û qîn

من نه راگه ی تو گیان کردم نسا ر
هر چی مه یلته ن بنمانه ره فتار

Min ne ragey tu gyan kirdim nisar
Her Çê meyliten binmane reftar

ئه گهر ئه ف که ری ئه ر که ری بی گیان
عهیبه ن په ری تو نازار خاقان

Eger ef kerî er kerî bî gyan
Eyben perî tu nazari xaqa n

ئه گهر بوه خشی دوعا گوو ده رگام
ئختیارته ن باقی وه سه لام

Eger bwexşî du'agû dergam
iXtyariten baqî wesellam

نامه تمام کهرد بیپهروز سه‌روهر
پیچا دا وه دهس خورشید خاوه‌ر

Name Temam kerd bêhrûêzi serwer
Pîça da we desi xurşîdi xawer

((خورشید خاوه‌ر واناش سه‌رانسه‌ر
سه‌ر وه مور¹ بکه‌رد وه مور ئه‌نوه‌ر))²

((xurşîdi xawer wanaş seranser
Ser we mur bikerd we muri enwer))

فه‌رماش باوه‌ران مه‌تای فه‌راوان
بدن وه دایه نازار خاقان

Fermaş baweran metay ferawan
Biden we daye nazari xaqan

واتش وه دایه خورشید خاوه‌ر
ئه‌رز سلاّم ره‌سان وه دلّبه‌ر

Watiş we daye xurşîdi xawer
Erêzi sillamim resan we dillber

راسته‌ن خرامان نازار چینه‌ن
دیده‌ش فتنه‌ی ئام روو سه‌رزه‌میننه‌ن

Rasten xiraman nazari çînen
Dîdeş fitney am rû serzemînen

نییه‌ن قه‌رینش جه مه تا ماهی
به‌و ته‌رکی³ ئه‌نام⁴ مه‌حبوب شاهی

Nîyen qerîniş ce meh ta mahî

1. موهر، خورشید، پاش خوه‌نین نامه، موهر و موومی کرد. خورشید پس از خواندن نامه آن را مهر و موم کرد.

2. ئی به‌یته له ده‌سن‌قس "الف" نییه

3. ناسیک و خوه‌ش به‌ژن و بالآ: نازک و ظریف و خوش اندام

4. ئه‌ندام؛ تازای له‌ش: اندام

Bew terkî enam mehbûbi şahî

مه‌ریوو ره‌حم خه‌یر خوداش نه دلّ بوو
نازار ئه‌و خاسه‌ن مراد حاسلّ بوو

Merbû rehmi xeyri xudaş ne dill bû
Nazar ew xasen mirad hasill bû

مه‌حبووب ئه‌و خاسه‌ن مراد هاسلّ بوو
چون بلبّ مه‌یلش وه دار گولّ بوو

Mehbûb ew xasen mirad hasill bû
Çûn billbill meyliš we dari gull bû

عه‌یبه‌ن په‌ری تو نازار خاقان
به من مه‌واچی به‌رشوو نه‌ی مه‌کان

Eyben perî tu nazari xaqan
be min mewaçî berşû ney mekan

سه‌د سالّ دو‌عاگوو یه‌ک شه‌و میوانم
جوووم کردی قه‌زات نه‌ گیانم

Sed sall du'agû yek şew miwanim
Ciwawim kirdî qezat ne gyanim

دایه‌ دا جوو خورشید خاوه‌ر
واتش: ئه‌ی غه‌ریب بی یار و یاوه‌ر

Daye da ciwaw xurşîdi xawer
Watiş: ey xerîb bî yar û yawer

ته‌بئه‌ش نازکه‌ن خرامان چین
زو دل‌گیر مه‌بوو، زو مه‌شوو نه‌ قین

Tebeş naziken xiramani çîn
Zu dillgîr mebû, zu Meşû ne qîn

هه‌رتا ک عاشیق نه‌ کیشوو جه‌ فا
که‌ی ژه‌ وه‌سلّ یار مه‌وینوو سه‌ فا؟

Herta ki aşêq nekîşû cefa
Key je weslli yar mewînû sefa?

بَلْبَلْ نه کیشو جه فای نیش خار
کهی راگهش مه‌دهن بشوو نه گولزار

Billbill nekîşu cefay nîşî xar
Key rageş meden Bişû ne gullzar

«هه‌رتا ژه هيجران بيقه‌رار نه‌وی
کهی په‌شتان به وه‌سلْ بالای یار مه‌وی؟»

«Herta je hêcran bêqerar newî
Kiê peştan be weslli ballay yar mewî?»

بزان خرامان لوتفیش هه‌ن چه‌نت
نه راگه‌ی دووسی مه‌واچووم په‌نت

Bizan xiraman Lutfêş hen çenit
Ne ragey dûsî mewaçûm penit

ئید وات و رو که‌رد په‌ی باخ دل‌بهر
یاوا وه پابووس نازار کشوهر

Êd wat û ru kerd pey baxi dillber
Yawa we pabûsi nazari kişwer

نامه به‌رئاوهرد گرده‌ش نه روو ده‌س
ستانش وه ناز، نگار سه‌رمه‌س

Name berawerd girdeş ne rû des
Sitanaş we naz, nigari sermes

نگای نامه‌ش که‌رد، ماه دلْ نازار
کیشا ئاه سه‌رد، ریزا ئه‌شک زار

Nigay nameş kerd, mahi dill azar
Kîşa ahi serd, rîza eşki zar

سه‌رانسه‌ر وانا، نامه‌ی عه‌نبه‌رین

واتش وه دایه ئه‌ی گیان شیرین

Seranser wana namey enberîn
Watiş we daye ey gyani Sîrîn

ئاپاسه کردن مه‌ج‌لس میوانی ئ‌را خورشید

دیاره‌ن گه‌ورا، ئه‌زیم نیشانه‌ن
حورمه‌ت واجبه‌ن چون که میوانه‌ن

Diyaren Gewra, ezîm nişanen
Hurmet waciben çûn ke mîwanen

پوسه مه‌علوومه‌ن ئه‌کابر زاده‌ن¹
قه‌ده‌م په‌ری یار وه چین نه‌هاده‌ن

Puse melûmen ekabir zaden
Qedem perî yar we çîn nehaden

نه‌واک خورشید خاوه‌ر زه‌مین بو
په‌ی من ئ‌راگیل نه‌شار چین بو

Newa ki xurşîdi xawer zemîn bu
Pey min iragêll ne şari çîn bu

مرخ ده‌رونش پیم ئامان نه‌جووش
ویش که‌رده‌ن تنجار جه‌واهر فرووش

Mrixî deruniş pîm aman ne cûş
Wîş kerdên ticarî cewahir firûş

سلای تو چیشه‌ن ئه‌ی یار گیانی؟
شه‌وی باوه‌ریش په‌ری میوانی؟

Sillay tu çîşen ey yari gyanî?
Şewî bawerîş perî mîwanî?

1. ئینجور که دیاره گه‌ورا زاده‌س: از ظواهر پیداست که بزرگ زاده است.

«ئەو رو بە ناھەق، بێجا واتم پیش
ئوزر تەقسیرات بواچوم ژە لێش»

«ew ru be naheq, bêca watim pêş
Uzr teqsîrat bwaçum je lêş»

دایە کەفت نە خاک وات ئەی نازەنین
باش بالا دەس نازاران چین

Daye kept ne xak wat ey nazenîn
Başi balla desi nazarani çîn

سلا وە ویتەن شوخ دل ئارام
ھەرچی مەیلتەن بەدەر سەرئەنجام

Silla we wîten şoxi dill aram
Herçy meyliten bider serencam

خسۆسەن ک تو نازار چینی
مەنشوور مەعرووف ئی سەرزەمینی

Xososen ki tu nazari çînî
Menşûri merûfi ê serzemînî

قین و قار عەیبەن پەیی شازادەگان
وہیتەور مەنمانی چەنی غەریبان

Qîn û qar eyben pey şazadegan
Weytewr menmanî çenî xerîban

خرامان شەفت گەفتار دایە
شاد بی، شکوفا، ئەو بۆلەندپایە

Xiraman şineft giftar daye
Şad bî, şikufa, ew bullendpaye

وہ روو نازەوا نازار خاقان
وات وە کەنیزان خاتەر عەزیزان

We rû nazewa nazari xaqan

Wat we kenîzan xatir ezîzan

فهردا تجاری میوانمانه
بهزم مهی نووشان گیانانمانه

Ferda ticarî miwanimanen
Bezmi mey nûşani gyananimanen

میوان عهزیز بهرگوزیدهی من
مایه عهیش و نووش، نوور دیدهی من

Miwani ezîêz berguzîdey min
Maye eyş û nûş, nûr dîdey min

ئاوان جاری کهن نه توی فهقاران
گولآو پاشی کهن سفید چناران

Awan carî ken ne tuy feqaran
Gullaw paşî ken sifêd çinaran

پهخش بوو چون لولو بهیو ژه سهردا
قهلتان بوو نه بان فهرش مهرمهپر دا

Pexiş bû çûn lulu beyu je serda
Qelltan bû ne bani ferşi merrmerr da

گولآوپاش بکهن سفید چناران
سهفا بدن باخ پهی عهیش یاران

Gullaw paş biken sifêd çinaran
Sefa biden bax pey eyşi yaran

قلاسییاوان دوور کهرن نه باخ
ویران کهن لانهی قاز و سییا زاخ

Qilla sîyawan dûr kerin ne bax
Wîran ken laney qaz û sîya zax

نهوا بنیشوو گهردی نه گولآزار
نهوا نه قیژهش میوان بوو ئازار

Newa binîşû gerdî ne gullzar
Newa ne qîjeş miwan bû azar

گولباخچه په خش بوو نه روو دار گول
بخیزوو به ناز چه هچه هه ی بولبول

Gullbaxçe pexş bû ne rû dari gull
Bxîzû be naz çehçehey bullbull

که موو ته ر وه ناز بنمانوو یا هوو
که بک نه قه هقه هه، قومری نه روو

Kimûter we naz binmanû yahû
Kebk ne qehqehe, qumrî ne rurru

سه رسه وز و بوور چین، قومری، چهنی قاز
نه سه هه وزاندا، بگیلوان به ناز

Sersez û bûrçîn, qumrî, çenî qaz
Ne ser hewzanda, Bigêllûn be naz

بدن تووتیان، شه کهر بنووشان
تاوسان به چه تر، ویشان بیووشان

Biden tûtyan, şeker binûşan
Tawisan be çetr, wîşan bipûşan

وه له د جهیرانان، شاد و وهش ده ماخ
به ناز بگیلوان، نه روو هه وز باخ

Welled ceyranan, şad û weş demax
be naz Bigêllûn, ne rû hewêzi bax

فهرش کهرین تهلار تا سه هین ئه یوان
وه تیرمه ی کشمیر، مه تای فهراوان¹

Ferş kerîn telar ta sehni eywan

1. له ده سن قس "ب": فهرش کهن په ئی مهمان تهلار شاهی نه بوو قهرینش دنیا تا ماهی

We tîrmey kişmîr, metay ferawan

فهرش کهرین زینت، گول چهنی گولزار
به وینهی بههیشته شوقش بو دیار

Ferş kerîn zînet, gull çenî gullzar
Be wêney Beheyîşt şewqîş bu diyar

«تهخت زهر نگار جواهر نیشان
درس کهن پهی من، نه سدر ئیوان»¹

«texti zerr nigari cewahir nîşan
Diris ken peî min, ne sedri eywan»

به لئی، ئهی جهرگهی کهنیزان من
نازک نهوهالان، عهزیزان من

Belîê, ey cergey kenîzani min
Nayzik newhallan, ezîzani min

مهر بوو پرازین² هر یه ک نه رهنگی
بکهن به سهردا مهتای فهرهنگی

Mer bû brrazîn her yek ne rengî
Bikin be serda metay ferengî

هر یه ک دهسهی گول بکهن نه سهردا
جقه و سهروین³ هریر نه وهر دا

Her yek desey gull biken ne serda
Ciqe û Serwêni herîr ne wer da

مهجلس فهزا بهخش نه دهنگ ساز بوو
بهزم بادهی ناب، گشت وه دلواز بوو

Mecllis feza bexş ne dengi saz bû

1. ئی به یتته تهنیا له نوسخهئ "د" ههس.

2. جوان بکهین؛ ناراسته بکهین: بیارایید

3. سهرون؛ لهچگ: سربند

Bezmi badey nab, gişt we dillwaz bû

«مه جلس نه بوو مشك عهنبه ر شه ميم بوو
ته ترش فهره هبه خش شنه ی نه سيم بوو»¹

«mecllis ne bû mişk enber şemîm bû
Etriş ferehbexş Şiney nesîm bû»

وهختی بکیشوو نهوای موسیقار
کزهش بنیشوو نه جهرگ تجار!

Wextî bikîşû neway musîqar
Kizeş binîşû ne cergi ticar!

ساقی چه نی جام مه ی نگارهوا
به و شیوه ی شیرین، لهنجه و لارهوا

Saqî çenî cami mey nigarewa
Bew şîwey Sîrîn, lence û larewa

«به یوو نه مه جلیس، چون مهستان مهس
وه سه د عیشوه و ناز، مینای مه ی نه دهس»²

«Beyû ne mecllêş, çûn mestani mes
We sed 'êşwe û naz, mînay mey ne des»

په ی په ی باوهروون شراو گولرهنگ
موترب بنوازوو سهوت وهش ناههنگ

Pey pey bawerûn şirawi gullreng
Mutirb binwazû sewti weş aheng

ساقی وهشرهفتار، کزه ی سووز ساز
زره ی چهقوانه، لهنجه و لاره و ناز

Saqî weşreftar, kizey sûzi saz

1. ئی بهیته له دهسنۆس "الف" نییه

2. ئی بهیته له دهسنۆس "الف" نییه

Êzrrey çeqwane, lence û lare û naz

دهم دهم بنوازون بهریت، چهنی دهف¹
بادهی رومانی باوهران نه سف

Dem dem binwazun berbet, çenî def
badey rumanî baweran ne sef

بدهرین تهرتیب گوفتارم تهمام
بی زیاد و کهم بدهرین نه انجام

Biderîn tertîbi guftarim Temam
Bî zyad û kem biderîn encam

تهوشه و تا سههر نازار خاقان
کهردش کارسازی پهی مهرد میوان

Ew şew ta seher nazari xaqan
Kerdiş karsazî pey merdi miwan

سههر ک خورشید عالم کیشا سهر
رووشن نمانا عالم سهرانسه

Seher ki xurşîdi allem kîşa ser
Rûşin nimana allem seranser

تهمام کهنیزان هوریزان وه پا
یه کسهر گوش به ئهمر خرامان شا

Temam kenîzan Horêzan we pa
Yekser gûş be emri xiramani şa

خرامان چین بانوو بلین بهخت
چهنی تهنته نه هوریزا وه جهخت

Xiramani çîn banû Billên bext
Çenî tentene Horêza we cext

1. نامرازیکی موزیک له چهرمی به سهر کهمه دا هاتگ، شکل دهف له مانگ و خور گیراس و ریشهی بی و باوهری دیر: از آلات موسیقی، شکل دف از ماه و خورشید برگرفته شده و ریشهی باورشناختی دارد.

چه‌نی که‌نیزان رو نییان نه راه
لوا به حمام خرامان شاه

Çenî kenîzan ru nîyan ne rah
Lwa be hemam xiramani şah

وه سهد نزاكەت یاوا وه حمام
له‌باس كه‌ند نه‌ تن سەر تا پا ته‌مام

We sed nizaket yawa we hemam
Lebas kend ne ten ser ta pa tamam

فووته‌ی¹ زه‌رنگار دانه روو که‌مه‌ر
چون خوه‌ر داخل بی وه هه‌وز مه‌ر مه‌ر

Fûtey zerrnigar dane rû kemer
Çûn xwer daxill bî we hewêzi merrmerr

سییا مارانش وه‌ست نه‌ پیش‌ت سەر
چون که‌مه‌ند گوور به‌ه‌رام ک‌شوه‌ر

Sîya maraniş west ne pîşti ser
Çûn kimendi gûrri behrami kişwer

کوورپه چه‌ترانی نه‌ ده‌ور گوونا
پیچ پیچ، پیچ وه‌ردن چون هلال ما

Kûrpe Çetranê ne dewri gûna
Pîç pîç, pîç werden çûn hillalli ma

ئه‌بروو قه‌وس ئاسا مقرازی که‌رده‌ش
سورمه و میل و جام به‌ ده‌س ئاوه‌رده‌ش

Ebrû qews asa miqrazî kerdeş
Surme û mîl û cam be des awerdeş

شست وشوو که‌ردش به‌ موشک و عه‌نبه‌ر

1. به‌رئینه‌ی حمام؛ پیشه‌ن؛ له‌ نوسخه‌یل خه‌تی ((قوته‌)) زۆسیاس که‌ دروس نییه‌: لنگ؛ پیشه‌ند؛ در نسخه‌های خطی (قوطة) نوشته شده است که درست نیست.

نه سه‌ر تا وه پا نازار كشوه‌ر

Şıstwşû kerdiş be muşk û enber
Ne ser ta we pa nazari kişwer

جامش گرت نه دهس چهنی سورمه‌دان
کیشا نه دیده نازار خاقان

Camiş girt ne des çenî surme dan
Kîşa ne dîde nazari xaqan

سیوه‌نگی¹ که‌ردش دو دیده چون باز
جه‌مین دا جه‌لا وه سه‌د عیّز و ناز

Sîwengî kerdiş du dîde çûn baz
Cemîn da cella we sed iz û naz

جه‌لا دا جه‌مین وینه‌ی به‌در ئام²
لباس کرد نه وه‌ر سه‌ر تا پا ته‌مام

Cella da cemîn wêney bedri am
Libas kird ne wer ser ta pa temam

یه‌کایه‌ک پووشا، ئه‌سباب ئه‌لوان
چون قورس قه‌مه‌ر، شه‌وقدا نه‌و مه‌کان

Yekayek pûşa, esbabi ellwan
Çûn qursi qemer, şewqda new mekan

چون شو‌عله‌ی خورشید جه‌مین دا جه‌لا
دانه‌ روو که‌مه‌ر **قه‌وزاخه‌ی** تلا

Çûn şolley xurşîd cemîn da cella
Dane rû kemer qewzaxey tilla

هه‌ماییل وه بان سینه‌ی عه‌نبه‌رین
مه‌ر جارجان، شیرینی شیرین

1 . سۆهرمی کیشیای، سییه: سرمه کشیده، سیاه
2. مانگ شه‌و چوارده؛ مانگ ته‌مام: ماه شب چهارده

Hemayil we bani sîney enberîn
Mer caricaran, Sîrînî Sîrîn

ئەو خوو شیرین بی، بیھتەر بی شیرین
وہ واتہ ماچان خرامان چین

Ew xû Sîrîn bî,bîhter bî Sîrîn
We wate maçan xiramani çîn

جقہی جہواہر، تاج زہر نیشان
پیکا نہ روو سہر نازار خاقان

Cqey cewahir, taci zerr nîşan
Pika ne rû ser nazari xaqan

وہو گشت جہواہر گہوہەر بارہوا
وہو شوخ و شہنگی، لہنجہو لارہوا

Wew gişt cewahiri gewher barewa
Wew şox û şengî, lencew larewa

دایہ تہلہب کەرد نازار خاقان
واتش وہ دایہ: ئەی ئارام گیان!

Daye telleb kerd nazari xaqan
Watiş we daye: ey arami gyan!

دەخیلەن دایہ! مەکرە مەدار
باوەروو بە لام، جوان تەجار

Dexîlen daye! Mekire medar
Bawerû be lam, ciwani ticar

(لە پای غەریبی، بوو بە میوانم
بنووشوو تەئام، جە سفرە و خوانم)¹

«le ray xe rîbî, bû be mîwanim

1. ئی بەیتە تەنیا لە دەسنرۆس "د" ھاتیئە.

Bnûşû team, ce sifre û xwanim,,

دایه سجده برد، پروو نییا وه چین
لوا به خزمهت شای خاوه زهمین¹

Daye sicde bird, rû nîya we çîn
Lwa be xizmeti şay xaweri zemîn

واتش: ئەى جوان، بى يار و ياوه!
بهخت تو نه خاوه سهركيشا وه بهر!

Watiş: ey ciwan, bî yar û yawer!
Bext tu ne xaw serkîşa we ber!

مه كهر مدارا! هوڤرزه وه پا!
ته له بكارتهن خرامان شا

Meker midara! Horîze we pa!
Tellebkariten xiramani şa

هاتن خورشید وه باخ پرووح شه فزا

ئمرۆژ تو میوان نازار چینی
په ی ئید ک غه ریب ئی سه رزه مینی!

iMroj tu mîwani nazari çînî
Pey êd ki xerîb ê serzemînî!

«به لام ئەى جوان، زنههار سه د زنههار!
ژه دهس وه ر مهدهر، رشتهى ئختیار»²

«bellam eî ciwan, zinhar sed zinhar!
je des wer meder, rişteî ixtyar,,

1. له دهسنۆس "ج": دایه هوریزا، لوا په رى شار سه لوات دا وه دین رهسول نازار

2. له دهسنۆس "الف" نییه

بلبل¹ نه وهالان، خاتر عهزیزان
ئه ره ئه قامهتان، خاسه که نیزان

Bilbil newhallan, xatir ezîzan
Erer qametan, xase kenîzan

گشت مهس مهدهووش بادهی شهرا بهن
دهنگ زیل و بهم چهنگ و روبابه ن!

Gişt mesi medhûşi badey şeraben
Dengi zîl û bemi çeng û rubaben!

ساقیان خاس، جهمین قورس خوه
مهیان وه راوه چون شه مس خاوه

Saqyani xas, cemîn qursi xwer
Meyan we rawe çûn şemsi xawer

مه ربوو ژه وه دهما هووشت وه ویت بوو
فکر شوون کار و کهردار ویت بوو²

Merbû jew dema hûşit we wît bû
Fikri şûni kar û kerdari wît bû

سه رهست نه دامان، خورشید خاوه
واتش وه بیهروز: گیانم بهرادهر!

Ser west ne daman, xurşîdi xawer
Watiş we Bêhruz: gyanim berader!

په ی چیش نیشته نی؟ هو ریزه وه پا!
بشیم وه سهیران باخ رووح نه فزا

Pey çîş nîştenî ? Hurîze we pa!
Bişîm we seîrani baxi rûh efza

بیهروز دا جواو: گیانم بهرادهر!

1. زمان پاراو؛ قسه زان؛ وه مانای ئاهویش ههس: زبان آور؛ به معنای آهو نیز هست.

2. له دهسن قس "ب": ئهتجاج نهقل گوفتار ویت بوو!

Bêhruz da ciwab: gyanim berader!
Tu wît rahî bû, heq wenit yawer!

Dîdeş ne raten xiramani çîn
Bişû we pabûsi ew hûrî cemîn

Xurşîdi xawer kîşa ahi serd
Watiş we Bêhruz: nîkzadi nîkmerd!

Du muşkill sext, lîm bîyen duçar
Ewell dûrî tu, dum dûrî yar!

Dillber kyasten perî mîwanî
Perî temaşay bezmi xaqanî

Tu hem ney cage we tek û teniya
Timez çîş kerûm şazayey xeta!

Bêhruz da ciwab: gyanim berader !
Bişû xudawen wenit bu yawer

تو ویت راهی بوو، حهق وهنت یاوهر!

دیدهش نه راتهن خرامان چین
بشوو وه پابوس ئه و هووری جهمین

خورشید خاور کیشا ئاه سهرد
واتش وه بیهروز: نیکزاد نیکمهرد!

دو موشکل سخت، لیم بییهن دوچار
ئهوئل دووری تو، دوم دووری یار!

دلبر کیاستهن پهری میوانی
پهری ته ماشای بهزم خاقانی

تو ههم نهی جاگه وه تهک و تهنیا
تمهز چیش کهرووم شازایهیی خهتا!

بیهروز دا جواو: گیانم بهرادهر!
بشوو خوداو هن وهنت بو یاوهر

بشوو وه دیدار خرامان چین
پهنا بهر وه زات جههان ئافه‌رین

Bişû we dîdari xiramani çîn
Pena ber we zati cehan aferîn

مه‌نیشی ئه‌و بان به‌سات گول‌ه‌نگ
مه‌وینی جه‌مال شه‌یدای شوخ شه‌نگ

Menîşî ew bani besati gullreng
Mewînî cemalli şeyday şoxi şeng

یه کجار ئختیار، نه‌ده‌س وه‌ر مه‌ده‌ر!
فری¹ سه‌یاده‌ن، نازار کشوهر

Yekcar ixtyar, nedes wer meder!
Frî seyaden, nazari kişwer

خورشید دا جواو بی‌هروز سالار:
خه‌یلی موشکل‌ه‌ن ئه‌ی یار خه‌مخوار!

Xurşîd da ciwab bêhrûêz salar :
Xeylî muşkllen ey yari xemxwar!

مه‌س قه‌مزه‌ی عیشق وه‌ من مه‌کی کار
کی عاشیق نه‌ ویش مه‌بوو خه‌وه‌ردار؟

Mesi qemzey êşq we min mekiy kar
Kiy aşêq ne wîş mebû xewerdar?

بی‌هروز وات: خورشید گیانم فه‌دات بوو!
بشووو خوداوه‌ن ره‌فیق رات بوو!

Bêhrûz wat: xurşîd gyanim fedat bû!
Bişûu xudawen refîqi rat bû!

هۆرێژا وه‌ پا خورشید خاوه‌ر

1. زۆر؛ فره‌؛ بسیار

پوشا وه بالآ ديبای ته‌مام زهر

Horêza we pa xurşîdi xawer
Pûşa we balla dîbay Temam zer

زره و چوار ئايين،¹ شمشير و قه‌لخان
نه‌يزه چون رووسه‌م، كه‌مه‌ند و كه‌مان

Êzre û çwar ayîn, şimşîr û qellxan
Neîze çûn rûsem, kimend û keman

يه كايه‌ك پوشا، بي زيای و كم
ويئنه‌ي پوور سام، نه‌ژده‌هاي دژهم

Yekayek pûşa, bî zyay û kim
Wêney pûrri sam, ejdehay dijem

نه لای بيهرور شاه‌همه‌ت ستانا
ئه‌و چه‌ني دايه‌ پوو نيبا وه‌ پرا

Ne lay bêhrûz şah Hêmet sitana
Ew çenî daye rû nîya we ra

ئه‌و چه‌ني دايه‌ نازار كشوهر
ياوان وه‌ گولزار چه‌ني به‌رابهر

Ew çenî daye nazari kişwer
Yawan we gullzar çenî beraber

پيبا بي نه‌ ره‌خش² خورشيد خاوهر
واتش وه‌ دايه‌ نازار كشوهر

Pîya bî ne rexş xurşîdi xawer

1 . چوار ئايين يان چوار ئايينه، جلگيكي شهركه‌ران زقونه بقويه كه له چوار وه‌ره‌ق ناسن جه‌لا دريائ ديس كرياس و سينگ و پيشت و سه‌ر هه‌ر دو زراني پوشانتيه: نوعي لباس جنگي جنگجويان قديم كه از چهار ورق آهن صيقل خورده درست مي شده و سينه، پشت و سر دو زانو را مي پوشانده است.

2. له نه‌سپ خورشيد وه‌ ناو ره‌خش يائ كرياس. يا ناوي ره‌خشه يا گهر جوور ره‌خش رووسه‌مه، نه‌لبيت له ناو شاهنامه‌ئ كوردي ره‌خش ناو عام و هه‌موواني ئرا نه‌سپ پالنه‌وانه‌يله: از اسب خورشيد به نام رخس ياد مي شود. يا نامش رخس است و يا همچون رخس رستم مي باشد. البته در شاهنامه‌ي كوردي، رخس اسم عام براي اسب په‌لوانان است.

Watiş we daye nazari kişwer

بشوو وه خزمهت نازار كشوهر
تهرز كهر وه خزمهت تهو ماهه داوهر

Bişû we xizmeti nazari kişwer
Erz ker we xizmeti ew mahi dawer

واچه! تهو تجار ئامان وه گولزار
روخسهت مهوازوو، تهى شوخ نازار

waçê! Ew ticar aman we gullzar
Ruxset mewazû, ey şoxi nazar

دايه وه تهئجيل پروو ئاوهرد وه راه
ياوا وه خزمهت خرامان شاه

Daye we tecîl rû awerd we rah
Yawa we xizmeti xiramani şah

واتش خرامان، خه مبارت ئامان!
خواجهى بازركان، تجارت ئامان

Watiş xiraman, xembarit aman!
Xwacey bayzrgan, ticarit aman

مه درئا ئنتزار، وه گولزارهوا
ئميدوار جه لوتف گه وههر بارهوا

Medra intizar, we gullzarewa
iMîdwar ce lutfi gewher barewa

خرامان وه ناز وات وه كه نيزان
ههر يه ك خانى گول نه راش برپيزان

Xiraman we naz wat we kenîzan
Her yek xanî gull ne raş birrîzan

گول وه پايه ننداز مهرد ميوان كه
نसार بالاش دوپ و مهرجان كه

Gull we payendayz merdi mîwan ken
Nisari ballaş durr û mercan ken

دایه کهفت نه خاک وات: نهی نازهنین
باش بالآ دەس نازاران چین

Daye kept ne xak wat: ey nazenîn
Başi balla desi nazarani çîn

نه شوعلهی جهمال خورشید خاوه
ویتهی پهروانه، بی پهروا مهپه

Ne şolley cemalli xurşîdi xawer
Wêney perwane, bî perwa meper

خرامان چین خهنده برد وه ناز
واتش وه دایه کوتاه کهر ئی راز

Xiramani çîn xende bird we naz
Watiş we daye kutah ker ê raz

وهحشی بی، سهرمهس، تو رامم کهردی
پهی جیفه‌ی¹ دنیا، بهد نامم کهردی

Wehşî bîm, sermes, tu ramim kerdî
Pey cîfey dinya, bed namim kerdî

با ههر بواچون خرامان چین
پهشتان بی وهنش شای خاوه زهمین

Ba her bwaçûn xiramani çîn
Peştan bî weniş şay xawer zemîn

واتش: نهی دایه بی سهبر و ئارام
جوان تجار باوهره وه لام

Watiş: ey daye bî sebr û aram
Ciwani ticar bawere we lam

1. کهلاک؛ لاشه‌ی بوو گه‌نیگ؛ کنایه له مال دنیا: لاشه‌ی گنبدیده؛ کنایه از مال دنیا

دایه هۆرگیلیا، نه پای تهخت زهر
یاوا وه خزمهت خورشید خواهر

Daye Horgêllya, ne pay texti zer
Yawa we xizmeti xurşîdi xawer

ئەرز کەرد وه خزمهت شای خواهر زهمین
تەڵەب کارتهن خرامان چین

Erz kerd we xizmeti şay xawer zemîn
Telleb kariten xiramani çîn

خورشید خواهر، دایان¹ دل‌بەر
یاوان وه خزمهت نازار کوشهر

Xurşîd xawer, dayani dillber
Yawan we xizmeti nazari kişwer

مهدرا مقابل نه پای تهخت زهر
سلام نمانا مهدرا به‌را بهر

Medra miqabill ne pay texti zer
Sillam nimana medra beraber

خرامان وه ناز ئەله‌یک دا وهنش
نه پای تهخت زهر جاگه دا پهنش

Xiraman we naz eleyk da weniş
Ne pay texti zerr cage da peniş

خورشید وه ته‌مکین، نیشته‌و بان فهرش
نه‌زهر وه‌ست نه بان فهرش مونه‌قه‌ش

Xurşîd we temkîn, nişt ew bani ferş
Nezer west ne bani ferşi muneqêş

ده‌رده‌م که‌نیزان، خوان جه‌واهر
که‌رده‌ن پایه‌نداز جوان تاجر

1. دایه: دایه

Derdem kenîzan, xwani cewahir
Kerden payendayz ciwani tacir

به وینهای فردهوس مهجس نییاشان
که نیزان وه ناز بهربهت مه نوازان

Be wêney ferdews mecllis niyaşan
Kenîzan we naz berbet menwazan

((په‌ی خورشید بهسات بهزم مه‌ی سازان
که نیزان سازان چه‌نی مه نوازان))

((pey xurşîd besati bezm Mey sazan
Kenîzan sazan çenî menwazan))

سدای سه‌نتووران، چه‌نگ و چه‌قوانه
ره‌قس ره‌قاسان شه‌یدای زه‌مانه

Siday sentûran, çeng û çeqwane
Reqsi reqasani şeyday zeman

نالهای زیل و بهم سازان دلک‌ه‌ش
مه نوازان په‌ری، شه‌یدای مه‌هوش

Naley zîl û bem sazani dillkiş
Menwazan perî, şeîdayi mehweş

مه‌جس بی وه ره‌نگ فردهوس به‌رین
جه ئستقنای خاس نازاران چین

Mecllis bî we rengi firdewsi berîn
Ce istiqnay xasi nazarani çîn

فرما وه ساقی، نازار ک‌شوه‌ر
جه‌ولان ده وه ناز، مه‌درا به‌را به‌ر

Ferma we saqî, nazari kişwer
Cewlan de we naz, medra beraber

جام باده‌ی ناب، بده‌ر وه تجار

Cami badey nab, bider we ticar
Ta berçû ne dill, renci ruêzgar

Saqî Horêza we sed Êz û naz
Mereqsan we reqs ballay bazîwaz

Bahû bendi ball metay karxane
We tû ereqçîni cewahirdane

Camiş da we desi xurşîdi xawer
Watiş: binûşe we êşqi dillber

Xurşîdi xawer camiş sitana
Kîşa ahi serd, ê ferde wana

Bade bî ruxsari Bêhruêz serwer
Wenit heram bû xurşîdi xawer

تا بهرچوو نه دل، رهنج روژگار

ساقی هۆرێزا وه سهده عێز و ناز
مه ره قسان وه ره قس بالای بازیواز

باهوبه ند¹ بال مه تاي کارخانه
وه توو ئه ره قچين جه واهردانه

جامش دا وه دهس خورشید خاوه
واتش: بنووشه وه عییشق دلبر

خورشید خاوه جامش ستانا
کیشا ئاه سهرد، ئع فهرده وانا:

باده بی پوخسار بیهروز سهروه
وهنت هه رام بوو خورشید خاوه

خرامان وه ناز واتش: نووشد بوو!
رهنج راگهی چین فهرامووشد بوو!

1 . بازووبه ن: بازوبند

Xiraman we naz Watiş: nûşid bû!
Renc ragey çîn feramûşid bû!

ساقی وه سه‌د ناز س‌دای موسیقار
جامش دا وه ده‌س ماه جه‌هانداز

Saqî we sed naz sday musîqar
Camiş da we des mae cehandar

وه ناز نووشه‌ش كه‌رد نازار خاقان
وات: وه خاك پای تجار میوان

We naz nûşeş kerd nazar xaqan
Wat: we xak pay ticari mîwan

ئاما وه ج‌واو خورشید خاوه‌ر:
گیانم فه دات بوو، ئه‌ی یار یاوه‌ر

Ama we ciwab xurşîdi xawer :
Gyanim fedat bû, ey yari yawer

بنوازا بنواز كه‌نیزان چین
گورجی نژادان شوخ ماه جه‌مین

Binwaza binwazi kenîzan çîn
Gurcî njadani şox mae cemîn

مه‌نوازان ده‌مده‌م چل چه‌نگ ر‌ویاب
ده‌ف و دایره، به ناز و شتاب

Menwazan demdem çil çeng rubab
De fi û dayre, be naz û ştab

عه‌ره‌ق، مه‌نووشان تا واده‌ی ئیوار
خرامان وه ناز په‌رسا نه‌ تجار

Ereq, menûşan ta wadey îwar
Xiraman we naz persa ne ticar

واتش: به‌و وه عیشق بینای بان سه‌ر

راز دہروونت و ہنم ٲہیان کہر!

Watiş: bew we êşq bînay ban ser
Razi derûnit wenim eyan ker!

بزانونم تجار کام سہرزہمینی
ٲینہ چہن و ہختہن داخل و ہ چینی؟¹

Bizanûm ticari kam serzemînî
Eine çen wexten daxill we çînî?

ٲہسلٲ تجارہن یا شہہریاری ؟
شازادہی شہریف کامین دیاری؟

Esllit ticaren ya şehyarî?
Şazadey şerîfi kamîn diyarî?

ٲہی کی ٲووشانہت بہرگ تجاری؟
ٲہی کی وہی تہورہ دل گرفتاری؟

Pey kî pûşanet bergi ticarî?
Pey kî wey tewre dill giriftarî?

ٲہی کی بیہنت وہ تجار چین؟
ٲہی کی لہ دیدہت مہرپزی ٲہسرین؟

Pey kî bîyenit we ticari çîn?
Pey kî le dîdet merrîzî esrîn?

گرفتار عیشق کامین نازاری؟
ویل و سہرگہردان، دل بی قہراری!

Giriftari êşqi kamîn nazarî?
Wîll û sergerdan, dill bî qerarî!

خورشید دا جواو نازار کشورہ
واتش: شازایہم، نہ ملک خاورہ

Xurşîd da ciwaw nazari kişwer

1. لہ دہسنؤس "ب": ٲہی کی ٲراگیل بازار چینی؟

Watiş şazayem, ne millki xawer

بابوم عادلشای خاوه زه‌مینهن
پاتشای شاهان عالی نگینه‌ن

Babum adillşay xawer zemînen
Patşay şahan alî nigînen

نامم خورشیدهن ته‌ی هووری جه‌مین
په‌ی تو بهر نامام ژه‌ خاوه زه‌مین

Namim xurşîden ey hûrî cemîn
Pey tu ber amam je xawer zemîn

ته‌وه‌نده نه‌زر کهرده، نه‌ ده‌رگای داوه‌ر
من پیش ته‌تا کهرده خالق ته‌کبه‌ر

Ewende nezr kerd, ne dergay dawer
Min pîş eta kerd xaliqi ekber

بووم وه‌ وزاره‌ت، هم سان و سپاش
به‌لکم دژمنی نه‌نیشوو نه‌ جاش

Bûm we wizaret, hem san û sipaş
Bellkim Dijminê nenîşû ne caş

بووم وه‌ حوکمران نه‌ خاوه‌ر مه‌قام
شه‌راره‌ی عیشقت من پیچا نه‌ دام

Bûm we hukmirran ne xawer meqam
Şerarey Êşqit min pîça ne dam

ویه‌ردم¹ نه‌ تاج و ته‌خت شاه‌ بابام
تیسسه‌ تراگیل وه‌ی زید و ماوام

Wyerdim ne tac û texti şah babam
Îse irragîll wey zîd û mawam

یاوام وه‌ جاگه‌ی سه‌لسال ناپاک

1. چاو پووشی کردم؛ گوزه‌یشتم: صرف نظر کردم

ئەو باخچەو گۆلزار، چناران و تاک

Yawam we cagey sellsalli napak
Ew baxçew gullzar, çınaran û tak

ناکاو پێیا بی سەلسال لەعین

لە روو ھەواوہ یاوا بە زەمین

Nakaw pêêa bî sellsalli leîn
Le rû hewawe yawa be zemîn

دەر ساعەت وە تیخ بڕندە ی بیباک

وہ مەودای ئەلماس سینەش کەردم چاک

Der saet we tîxi birrindey Bêbak
We mewday ellmas sîneş kerdim çak

لەو دۆما بی خەوف شیم نە توو مەقار

کەردم تماشای گەنج بی شمار

Lew doma bî xewf şîm ne tû mexar
Kerdim timaşay genci bî şimar

ئاما وە گووشم نالە ی دەردەدار

لە کونج مەقار مەنالوو وە زار

Ama we gûşim nalley derdedar
Le kunci meqar menallû we zar

شیم وە نزیکش دیم یە ک نازاری

یە ک بەری پەیکەر شوخ دلزاری

Şîm we nizîkiş dîm yek nazarî
Yek perî peyker şoxi dillzarî

نیشتن وە خەمین، وە دیدە ی ئەسرین

مەنالوو ژە لای، جەهان ئافەرین

Nîştên we xemîn, we dîdey esrîn
Menallû je lay, cehan aferîn

په رسام ئه‌ی نگار له یاران بی ناز
واچه مه‌کانت ساهوو عه‌یش و ناز

Persam ey nigar le yaran bî naz
Waçe mekanit Sahû eyş û naz

واتش: قه‌مه‌رناز شازاده‌ی خه‌تام
دو سالهن درساخ دئو کینه‌خام

Watiş: qemernaz şazadey xetam
Du sallen dirsaxi dêw kînexam

قه‌مه‌رناز نه‌ به‌ند، نمانام ره‌ها
ئاوهرده‌م په‌ری، بابوش شاه‌رخ شا

Qemernaz ne bend, nimanam reha
Awerdem perî, babuş şahrrix şa

ئژده‌ام له‌ ناو دهره‌ن نگوون که‌رد
ویارام نه‌و جا، چون مه‌ردان مه‌رد

Jidiham le naw derben nigûn kerd
Wyaram new ca, çûn merdani merd

من چه‌نی بی‌هروز، شیر شکاری
ئاوهردیم په‌ی چین مایه‌ی دیاری

Min çenî bêhrûz, şîri şikarî
Awerdîm pey çîn mayey diyarî

ره‌فیقم بی‌هروز خوته‌ن زه‌مینهن
ساهوو تاج و ته‌خت دارا نگینه‌ن

Refîqim Bêhrûz xuten zemînen
Sahû tac û text dara nigînen

په‌ی تو وه‌ی ته‌وره‌ ویم که‌رد وه‌ تجار
ویم که‌رد وه‌ هامنوس کاروانسه‌را دار

Pey tu wey tewre wîm kerd we ticar

Wîm kerd we hamnûs karwansera dar

په ی تو نه جاگه ی تهخت سه لته نهت
نه گووشه ی شاران مه کیشوم مهینهت¹

Pey tu ne cagey texti selltenet
Ne gûşey şaran mekîşum Meynet

خرامان چین عیشش بی زیاد
خاو قه دیمهش ئاوه ردهش وه یاد

Xiramani çîn Êşqîş bî zyad
Xawi qedîmeş awerdeş we yad

ئهرز کهرد: فهدات بام، شای خاوه زه مین
پایه نداشت بوو ته مام شار چین

Erz kerd: fedat bam, şay xawer zemîn
Payendayzt bû tamam şari çîn

ته شریف بار وه بان تهخت زه پنگار
تا گیان شیرین نه رات کهم نسا

Teşrîf bar we bani texti zernigar
Ta gyani Sîrîn ne rat kem nisar

ئاھ! من خه جالته روو سه ربه ساتم
مه بوو بویری نه ته قسیراتم؟

Ah! Min xecalleti rû serbesatim
Mebû buyrî ne teqsîratim?

هۆریزه وه پا، شازاده ی خاوه
وه سه رگه ردت بوو، نازار کشوهر

Hurîze we pa, şazadey xawer
We sergerdit bû, nazari kişwer

ته شریف بار وه بان به سات گو له نگ

1 . بهرد؛ رهنج: محنت؛ سختی

گوش دهر وه نالهی بهربهت، چهنی چهنگ

Teşrîf bar we bani besati gullreng
Gûş der we nalley berbet, çenî çeng

ئهوروژ نهزانام بیجا واتم پیت
ههرتا ک زندهم سهرم ها نه ریت

Ewruj nezanam bîca watim pît
Herta ki êzndem serm hane rît

خاقان خزمهتکار، ویم کمتهرینم
کهنیز خورشید خاوه زهمینم

Xaqan xizmetkar, wîm kimterînîm
Kenîzi xurşîdi xawer zemînîm

خورشید خاوه هۆریزا وه پا
واتش: خرامان! ئهی هوروی لهقا!

Xurşîd xawer Horêza we pa
Watiş: xiraman! ey hûrî leqa!

«هه رچی تو واتی، وه من خللاتهن
سهر و گیان و مال، سهرگهرد راتهن

«herçî tu watî, we min xillaten
Se ri û gyan û mall, sergerdi raten

بهلی ئهی نازار خاقان چینیی
نییهن قهرینت، جه نازهنینی»¹

Belîê ey nazari xaqani çînî
Nîyen qerînit, ce nazenînî,

لوا² نیشت وه بان بهسات گولرهنگ

1. ئی دو بهیته له دهسنۆس "الف" نییه

2. چی؛ نهروی؛ رویشت: رفت

نیشته نه شان راس شهیدای شوخ شهنگ

Lwa nîşt we bani besati gullreng
Nîşt ne şani rasi şeyday şoxi şeng

شان دا وه بالین ئالای زهړنگار
چون ئاوات¹ وازان، بووسا دیدهی یار²

Şan da we ballîni allay zernigar
Çûn awat wazan, bûsa dîdey yar

دهس دا وه زلفان پاک مونهوهر
بووسا دو قه‌ندیل نازار کشوهر

Des da we zillfani paki munewer
Bûsa du qendîli nazari kişwer

مه‌واتش: ئارو ئاواتم بریا
چراخم له لای خوداون گریا!³

Mewatiş: aru awatim birrya
Çiraxim le lay xudawen girrya

«مؤبارک گوویان که‌نیزان چین
مه‌نیشته ژه که‌یوان، سه‌ما و سه‌رزهمین

«mobarik gûyani kenîzani çîn
Menîşt je keywan, sema û serzemîn

ره‌قس ره‌قاسان شه‌یدای شوخ شه‌نگ
مؤبارک گوویان وه ئاواز چه‌نگ»⁴

Reqsi reqasan şeîday şoxi şenig
Mobarik gûyan we awayzi çeng»

1. تاسه؛ هیوا: آرزو

4. له دهسن‌قس "ب": بووسا دهس یار

3. له دهسن‌قس "ب": مرادم نه لای خوداوهند دریا

4. ئی دو به‌یته له دهسن‌قس "الف" نییه

خورشید دهسش برد، پهری ناو مه‌مان
واتش: ئه‌ی نازار، هیمان نه‌یاوان

Xurşîd desîş bird, perî naw meman
Watiş: ey nazar, hîman neyawan

خرامان واتش: فه‌دای تو گیانم
ئمرم، عه‌زیزم، پرووحم، ره‌وانم

Xiraman Watiş: feday tu gyanim
imrim, ezîzm, rûhim, rewanim

هیمان نه‌یاوان لیمو نه‌وره‌سم
بیلا بیاوان ئه‌ره‌هی گشت که‌سم

hîman neyawan lîmû newresim
Bîla byawan erhey gişt kesim

خورشید سالار وات وه خرامان:
سه‌رشیتیم پهری خال ناومه‌مان

Xurşîdi salar wat we xiraman:
Serşêtim perî xalli nawmeman

من سه‌برم نییه‌ن، بیاوهر لیموت
بوو بنیه‌م نه‌ بوو، لیمو عه‌نبه‌ربووت

Min sebrim nîyen, byawer lîmût
Bû binyem ne bû, lîmû enberbût

خورشید خاوه‌ر، خرامان مه‌س
دهم له‌ ناو ده‌م، ده‌س له‌ بان ده‌س

xurşîdi xawer, xiramani mes
Dem le nawi dem, des le bani des

شه‌یدای عیشق یه‌ک، دو یار و یاوهر
خرامان چین، خورشید خاوه‌ر

Şeyday îşqi yek, du yar û yawer

Xiramani çîn, xurşîdi xawer

خرامان وه ناز، واتش وه خورشید:
گیانم وه فدرات، شازادهی رهشید

Xiraman we naz, Watiş we xurşîd:
Gyanim we fidat, şazadey reşîd

ئهوړوژ نه زانام شاهه خاوه‌ری
واتم ک تجار دانه و گه‌وه‌ری

Ewroj nezanam şahi xawerî
Watim ki ticari dane û gewherî

سه‌د شکرم وه زات جههان ئافه‌رین
شاد بیم جه دیدار شای خاوه‌ر زه‌مین

sed şikrim we zati cehan aferîn
Şad bîm ce dîdari şay xawer zemîn

ژهو دووما واتش وه ناز په‌روه‌ران:
شراو گوڵه‌نگ، په‌ی په‌ی باوه‌ران

Jew Doma Watiş we naz perweran:
Şirawi gullreng, pey pey bawerran

ساقی ئاوه‌رده‌ش شراو گوڵه‌نگ
داش وه خرامان شه‌یدای شوخ شه‌نگ

Saqî awerdeş şirawi gullreng
Daş we xiraman şeyday şoxi şeng

جامش ستانا خرامان چین
نووشش که‌رد نه عیشق شای خاوه‌ر زه‌مین

Camiş sitana xiramani çîn
Nûşîş kerd ne êşqi şay xawer zemîn

ئمجار دا وه ده‌س خورشید خاوه‌ر
نووشش که‌رد ژه عیشق نازار کشوهر

ilmcar da we desi xurşîdi xawer
Nûşîş kerd je êşqi nazari kişwer

خورشید خاوه، نازار خاقان
کهردن عهیش و نووش، دو تازه جوان

Xurşîdi xawer, nazari xaqan
Kerden eyş û nûş, du taze ciwan

گاهی دهس مه‌دا وه گیسوو گولنار
مه‌مانا بازی، چه‌نی سیاه مار

Gahî des meda we gîsû gullnar
Menmana bazî, çenî syah mar

گاهی دهس مه‌برد پهری خال و مه‌م
چون تول له‌ولاو، په‌شتان بین وه هم

Gahî des mebrid perî xall û mem
Çûn tuli lewlaw, peştan bîn we hem

شهره‌ت مه‌نووشا له‌له‌بان یار
گاه مه‌بی په‌شتان تول سایه‌ی دار

Şerbet menûşa le lebani yar
Gah mebî peştan tuli saye dar

گاهی دهس بازی، گاهی کهردن نووش
دهوران فانی کهردن فه‌رامووش

Gahî des bazî, gahî kerdên nûş
Dewrani fanî kerdên feramûş

مه‌نووشان وه شاد دو یار یاوه‌ر
په‌شتان بین نه‌هم، نه‌روو ته‌خت زهر

Menûşan we şad du yari yawer
Peştan bîn ne hem, ne rû texti zer

شه‌وی نه‌مه‌ج‌لس، خورشید خاوه‌ر

ثاما وه يادهش، بيهروز سه‌روه‌ر

Şewî ne mecllis, xurşîdi xawer
Ama we yadeş, Bêhruêzi serwer

کیشا ئاه سه‌رد، گریوا به زار
یه‌خه‌ی کیانی‌ش د‌ری تا به وار

Kîşa ahi serd, grîwa be zar
Yexey kyanîş drrî ta be war

خرامان واتش: ئه‌ی گیان شیرین
تمه‌ز په‌ری کی، مه‌که‌ی زاری و شین؟

Xiraman Watiş: ey gyani Sîrîn
Timez perî kî, mekey zarî û şîn?

په‌نش دا جوار خورشید خاوه‌ر:
که‌فتم وه یاد بيهروز سه‌روه‌ر

Peniş da ciwaw xurşîdi xawer :
Keftim we yadi bêhruêzi serwer

نامه کیاستن خورشید ترا بيهروز و وه‌لام دان بيهروز وه خورشید خاوه‌ر

ئه‌ من چه‌نی تو عه‌یش و نووشمه‌ن
بیهروز سالار فه‌راموشمه‌ن

E min çenî tu eîş û nûşimen
bêhrûêzi salar feramûşimen

په‌ی چیش ک ره‌فیع، برای خاسمه‌ن
ره‌فیع چولگه‌رد حه‌ق شناسمه‌ن¹

Pey çîş ki refîq, bray xasimen
Refîqi çullgerdi heq şinasimen

1 . له ده‌سن‌ۆس "ب" : شیر حه‌ق ستان حه‌ق شناسمه‌ن

ره فیهق چولگهرد راگهی چینمهن
هامراز و هام قهول، دنیا و دینمهن

Refîqi çullgerdi ragey çînimen
Hamraz û hamqewll, diniya û dînimen

گیانم! بواچه¹ وه نازپهروهان
قهلهم دهواتی پهریم باوهان

Gyanim! Biwaçe we nazperweran
Qellem dewatî perîm baweran

خرامان خیزا وینهی قورس خودر
ئاورد قهلهمدان، جهواهر گهوههر

Xiraman xîza wêney qursi xwer
Awerd qellemdan, cewahir gewher

خورشید خاوهر قهلهم گرت نه دهس
بووسا جاگهی دهس نگار سهرمهس

Xurşîdi xawer qellem girt ne des
Bûsa cagey desi nigari sermes

قهلهم گرت نه دهس خورشید خاوهر
تهوهل نویسا نام بینای بانسههر

Qellem girt ne des xurşîdi xawer
Ewell nuysa nami bînay baniser

بهلی، بهرادهر دلیر سهروههر
فهدای گیانت بوو خورشید خاوهر

Belîê, berader dilêri serwer
Feday gyanit bû xurşîdi xawer

خورشید وه سهرگهرد شیوهی خاسد بوو
فهدای تهرز تهوور بی قیاسد بوو

1. بیژ؛ بقش؛ بگو؛ امر کن

Xurşîd we sergerdi şîwey xasid bû
Feday terêzi tewr bî qyasid bû

فهدای نامهت بو گیانم بهرادر
قوربان شیوهه شازادهی سهروهه

Feday namet bu gyanim berader
Qurbani şîwed şazadey serwer

په‌ی من نه شاه‌ی خوته‌ن ویه‌ردی
ئاد قه‌مه‌رناز وه جا ناوه‌ردی

Pey min ne şahî xuten wyerdî
Adi qemernaz we ca nawerdî

نه جاگه‌ی گولگه‌شت، کاروانسرای چین
نه جای شادی و زهوق، مه‌ریزی ئه‌سرین

Ne cagey gullgeşt, karwanisray çîn
Ne cay şadî û zewq, merîzî esrîn

من وه‌ی عه‌یش و نووش له‌نجه و لاره‌وه
نه روو ته‌خت زه‌ر گه‌وه‌هه‌ر باره‌وه

Min wey eyş û nûş lence û larewe
Ne rû texti zerr gewher barewe

سا چون ره‌وا بوو نه ده‌رگای داوه‌ر
تو نه کاروانسه‌رای بی‌ده‌ر و بی‌فه‌ر

Sa çûn rewa bû ne dergay dawer
Tu ne karwanseray bêder û bê ferr

ئه‌گه‌ر نه‌ویری¹ قه‌زات نه گیانم
ئاه! من شه‌رمه‌نه‌ی ئاخ‌ر زه‌مانم

Eger newîrî qezat ne gyanim
Ah! Min şermeney axir zemanim

1. واز ناری، نه‌وه‌خشی: نگذری، نبخشی

فهدای بالآت بو خورشید خاوهر
بویر¹ ژه ته قسیر کمینه ی که متهر!

Feday ballat bu xurşîdi xawer
Buyr je teqşîri kimîney kemter:

تا ئاخ زه مان من که مته رینم
غولام بیهروز خوته ن زه مینم

Ta axir zeman min kemterînim
Qullami Bêhruzî xuten zemînim

راسه ن شازاده ی ملک خاوه رم
غولام بیهروز شاه سه روه رم

Rasen şazadey millki xawerm
Qullami Bêhruz şahi serwerm

ئه ر تو نمه بی، ئه ی گیان شیرین
که ی بیم وه ه امراز خرامان چین

Er tu nimebî , ey gyani Sîrîn
Key bîm we hamrayzi xiramani çîn

ئومیدم ئیدن، نه ده رگای داوه ر
بده روو فورسه ت وه ی به نه ی که مته ر

Umîdim êden, ne dergay dawer
Bderû furset wey beney kemter

گیانم نه خزمه ت شازاده ی خه تا
نه رای سداقه ت، بنمانووم فه دا

Gyanim ne xizmeti şazadey xeta
Ne ray daqet, binmanûm feda

چه نی خرامان، نازار خاقان

1. واز بار، بوخش: بگذر، عفو کن

وه تو رهسانان، دوئای فهراوان

Çenî xiraman, naza xaqan
We tu resanan, duay ferawan

باقی وهسه لام، قهزات نه گیانم
ئهی برای عهزیز، پرووح و رهوانم

Baqî wesellam, qezat ne gyanim
Ey bray ezîz, rûh û rewanim

«نامهش ته مام کهرد، کیشا تاهه سهرد
ریزا ئه شک زار، نه دلّهی پر دهرده»¹

«nameş tamam kerd, kîşa ahi serd
Rîza eşki zar, ne dilleî pirr derd»

خرامان وه ناز وات وه کهنیزان
بلبل نهو حالان، خاتر عهزیزان

Xiraman we naz wat we kenîzan
Bilbil new hallan, xatir ezîzan

دهسهی گولّ وه تاو، بارن نه گولزار
بکیانوون² پهری بیهروز سالار

Desey gull we taw, barin ne gullzar
Bikyanûn perî Bêhruzi salar

کهنیزان دهردهم هجووم بهردشان
دهسهی گولّ نه رگس خاس تاوهردشان

Kenîzan derdem hicûm berdişan
Desey gull nergisi xas awerdişan

نامه و گولّ داشان، وه دایهی دلّبهر
وات: بوهر پهری، بیهروز سهروهر

1 . له دهسنّوس "الف" نییه

2 . کل بکهن، بفرستید

Name û gull daşan, we dayey dillber

Wat: bwer perî, Bêhruêzi serwer

دایه وه تهنجیل، رهوان بی نه را
یاوا وه خزمهت شای خوتهن ماوا¹

Daye we tecîl, rewan bî ne ra

Yawa we xizmeti şay xuten mawa

سلام نمانا ئەو دایه‌ی دل‌بەر
نامه دا وه دەس بی‌هروز سه‌روه‌ر

Silam nimana ew dayey dillber

Name da we desi Bêhruzi serwer

بی‌هروز سه‌روه‌ر وانا² نامه‌ی یار
ریزا نه دیده‌ش، قه‌تره‌ی ئەشک زار

Bêhrûzi serwer wana namey yar

Rîza ne dîdeş, qetrey eşki zar

قه‌لەم گرت نه دەس، بی‌هروز سه‌روه‌ر
نویسا جواو خورشید خواهر

Qellem girt ne des, Bêhruêzi serwer

Niwysa ciwaw xurşîdi xawer

ئەوێڵ ئسم زات جه‌هان ئافه‌رین
واحد ئەه‌ه‌د، بینای بی‌هت‌ه‌رین

Ewell ismi zati cehan aferîn

Wahdi ehed, bînay bêhterîn

نگادارت بوو، ئەرسه‌ی لامه‌کان
مه‌ه‌فوزت بکه‌ید نه‌ دین به‌دان

Nigadarit bû, ersey lamekan

بردهش وه پابوس بی‌هروز سه‌روه‌ر

1. له دەس‌ن‌ق‌س "ب": دایه به داوان، نامه‌ی شای خواهر

2. خوهند، خوێنی: خواند

Mehfuêzit bikeyd ne dîni bedan

دوم بزانه شای خاوه زهمین
ئه‌ی ناز نازکیش خرامان چین

Dum bizane şay xawer zemîn
Ey nazi Nazikîşi xiramani çîn

مبارکت بو گیانم به‌رادر
دایم عه‌یش و نوش نازار کشوهر

Mibarikit bu gyanim berader
Dayim 'eyş u nûşi nazari kişwer

دایم نووشت بو رووه ره‌وانم
ئه‌ی برای عه‌زیز قه‌زات نه گیانم

Dayim nûşit bu ruhi rewanim
Ey biray ezîz qezat ne gyanim

ئه‌ر سه‌د شازاده‌ی خوته‌ن زهمینم
غو‌لام خورشید خاوه زهمینم

Er sed şazadey xuten zemînim
Qullami xurşîdi xaweri zemînim

به‌ل‌ی، ئه‌ی خورشید شای خاوه زهمین
ئه‌ی نازکیش ناز خرامان چین

Belîê, ey xurşîd şay xawer zemîn
Ey Nazikîşi nayzi xiramani çîn

عومرم، عه‌زیزم، گیانم فه‌دات بو
ئه‌رزم هه‌ر ئی‌ده‌ن فکر دو‌مات بو

Umrîm, ezîzm, gyanim fedat bu
Erêzm her êden fikr domat bu

قه‌سه‌م وه‌ جه‌لال ثقبال‌ عالیت
بیناییم کورهن په‌ی جاگه‌ی خالیت

Qesem we cellalli iqballi alît
Bînayîm kuren pey cagey xalît

ئوزر ته قسیرات، بیج هه د، فهراوان
په ی من بوازه نه لای خرامان

Uzri teqşîrat, Bê hed, ferawan
Pey min bwaze ne lay xiraman

غولام خورشید خاوه زه مینم
دایم دو عاگو نازار چینم

Qullami xurşîdi xawer zemînîm
Dayim duagu nazari çînim

فهرما غولامان بیهروز سه روه ر
باهوو به ند لال، جقه ی تاووس په ر

Ferma qullaman bêhrûêzi serwer
Bahû bendi lall, ciqey tawus per

بییه ن وه دایه خرامان چین
په ری جای خالی شای خاوه زه مین

Bêên we daye xiramani çîn
Perî cay xalî şay xawer zemîn

نامه ش دا وه دهس دایان دل به ر
چه نی باهوو به ن، جقه ی پر گه وه ر

Nameş da we desi dayani dillber
Çenî bahûben, ciqey pîrr gewher

دایه وه دلشاد رو نییا وه راه
یاوا به خزمه ت خرامان شاه

Daye we dillşad ru niya we rah
Yawa be xizmeti xiramani şah

شای خاوه ر، جقه ی جهواهر نگی ن

پیکا نه روی سه‌ر خرامان چین

Şay xawer, ciqey cewahir nigîn
Pika ne ruy seri xiramani çîn

باهوو بهند لال بهستش نه بالش
شوعله كه فت ئه و بان ئاگريجه خاوش

Bahû bendi lall bestiş ne balliş
Şolle keft ew bani agrîce xawiş

دهردم كه نيزان وه بهزم شادی
وهندشان مه‌قام موبارک بادی

Derdem kenîzan we bezmi şadî
Wendişan meqami mubarik badî

خرامان نه بان ته‌خت زه‌رنگار
دو دهس نه گه‌ردن شای خاوه‌ر دیار

Xiraman ne bani texti zernigar
Du des ne gerdeni şay xawer diyar

خورشید خاوه‌ر دو دهس نه گه‌ردن
چون تقول له‌ولاو وه ههم پیچ وهردهن

Xurşîdi xawer du des ne gerden
çûn tuli lewlaw we hem pîç werden

خورشید خاوه‌ر، خرامان چین
په‌شتان نه روی ته‌خت جه‌واهر نگین

Xurşîdi xawer, xiramani çîn
peştan ne ruy texti cewahir nigîn

گاهی دهس مه‌برد پیری ناو مه‌مان
گاهی مه‌نووشان باده‌ی ئه‌رقه‌وان

Gahî des mebird perî naw meman
Gahî menûşan badey erqewan

گاهی مه‌بووسا سوورەتتش وه ناز
یه‌خه‌ی دانه‌به‌ند گاه مه‌که‌ردش واز

Gahî mebusa suretiş we naz
Yexey danebend gah mekerdiş waz

گاهی مه‌بووسا دم و ده‌هانش
شهره‌ت مه‌نووشا گاه نه له‌باننش

Gahî mebusa dem û dehaniş
Şerbet menûşa gah ne lebanîş

گاهی مه‌بووسا سه‌رچه‌شمه‌ی زولال
گاهی عه‌یش مه‌که‌رد چه‌نی زلف وخال

Gahî mebusa serçeşmey zullall
Gahî eyş mekrid çenî zillf û xall

وه‌له‌اسل، خورشید شای خاوره زهمین
عه‌یش مه‌که‌رد چه‌نی خرامان چین

Welhasill, xurşîd şay xawer zemîn
Eyş mekrid çenî xiramani çîn

کیاستن خاقان، خواجه وه باغ رووح ئەفزا

ناکاو نه که‌ردار چه‌رخ که‌ج ره‌فتار
خاقان، یه‌ک خواجه، کیاست په‌ی گولزار

Nakaw ne kerdari çerxi kec reftar
Xaqan, yek xwace, kyast pey gullzar

واتش: ئە‌ی خواجه! بشوو وه گولزار
بزانه ئە‌هوال ئە‌و شوخ نازار¹

Watiş: ey xwace! Bişû we gullzar

بزانه ئە‌هوال ئە‌و هووری له‌قا

1. له‌ نوسخه‌ی "ب": ناما وه گولزار باغ رووح افزا

Bizane ehwalli ew şoxi nazar

ئینه دو ماهه نه سهیر باخه
بزان خه مینه یا وهش ده ماخه؟

Îne du mahen ne seyri baxen
Bizan xemînen ya weş demaxen?

نهوا خه مگین بو نازار کشوهر
بنمانووم فه دای، ملک چین یه کسه ر

Newa xemgîn bu nazari kişwer
Binmanûm feday, millki çîn yekser

خواجه یه شنه فت راهی بی نه راه
یاوا وه پای باخ خرامان شاه

Xwace ye şineft rahî bî ne rah
Yawa we pay baxi xiramani şah

دیش ک ئیچائیچ¹ باده و شه رابه
دهنگ زیل و بهم چهنگ و روبابه

Dîş ki îçaîçi bade û şeraben
Deng zîl û bemi çeng û rubaben

ویش دا نه پیوار، خهیلی نگاه کهرد
مه جلس چون بههشت وه نه زهر ئاوهرد

Wîş dane Pêwar, xeylî nigah kerd
Mecllis çûn beheşt we nezer awerd

دیش خورشید، چهنی نازار کشوهر
دو دهس نه گهردهن نه روو تهخت زهر

Dîş xurşîd, çenî nazari kişwer
Du des ne gerden ne rû texti zer

نیشتهن نه روو تهخت جهواهر نگین

1. [تورکی نازدی]: نووشانووش

بیہن وہ ہامراز خرامان چین

Nîşten ne rû texti cewahir nigîn
Byen we hamrayz xiramani çîn

خواجہ ٹہجہب مہن، واتش یہ کی بو؟
کیہن ک گوستاخ ئی مانگ جہیین بو؟

Xwace eceb men, Watiş ye kî bu?
Kyen ki gustaxi ê mang cebîn bu?

کی بو نہ روو تہخت جہواہر نگین
پہشتان بو، چہنی خرامان چین

Kî bu ne rû texti cewahir nigîn
Peştan bu, çenî xiramani çîn

کی بو نہ ترسی وہیتہور نہ خاقان
بیہن وہ ہامراز چہنی خرامان

Kî bu netirsê weytewr ne xaqan
Bîyen we hamrayz çenî xiraman

کی بو نہ ترسی نہ تیخ فہقفوور
مہشقول عہیشہن شیرانہ دہستوور

Kî bu netirsê ne tîxi feqfûr
Meşqulli eyşen şêrane destûr

کی بو خرامان وەنش بیہن رام
مہشقول عہیشہن نہی ماوا ومہقام

Kî bu xiraman weniş byen ram
Meşqûlli eyşen ney mawa û meqam

دہردہم ہورگیلیا¹ خواجہی شور شہر
یاوا² وہ پابووس خاقان کشوہر

1. گہرانہوہ؛ ہہوگل کرد؛ چییہو: بازگشت

2. رہسی: رسید

باوهره وهلام وه قهسر ئهيوان

Dîli des beste, çenî xiraman
Bawere welam we qesri eywan

تا وه دهس ویم سهرش جودا كهه
ههرتا دهرونم راحت بو نه خهه

Ta we desi wîm seriş cuda kem
Herta derunim rahet bu ne xem

فهقفوور سهرههنگ وه تهئجیل و تاو
چهنی چهن سووار یۆلقار¹ دا شتاو

Feqfûri serheng we tacîl û taw
Çenî çen suwar yollqar da şitaw

رهوان بی وه تاو رو نییا نه راه
یاوا وه پای تهخت خرامان شاه

Rewan bî we taw ru nîya ne rah
Yawa we pay texti xiramani şah

نهو دهم كهنیزی ئاما به بیروون
نگاهه مهنمانا به دهشت و هاموون

New dem kenîzî ama be bîrûn
Nigah menmana be deşt û hamûn

نگاهه نمانا، فهقفوور دی به چهه
هالی بی نه کار وه قهلب پر خهه

Nigah nimana, feqfûr dî be çem
Halî bî ne kar we qellbi pirr xem

دهر سائته كهنیز به تهئجیل و جهخت
به شین وزاری ئاما وه پای تهخت

Der saet kenîz be tacîl û cext

1. هیرش بردن به سواری: با شتاب و به تندى تاختن!

be şîn û zarî ama we pay text

ته‌مام شه‌ره هال به دیده‌ی ته‌سرین
ته‌رز که‌رد نه خزمه‌ت خرامان چین

Temam şerhi hall be dîdey esrîn
Erz kerd ne xizmeti xiramani çîn

سپاه ئاو‌رده‌ن فه‌قفوور قه‌یسه‌ر
ماچان دارو قه‌ست خورشید خاوه‌ر

Sîpah awerden feqfûri qeyser
Maçan daru qesti xurşîdi xawer

ئاو‌رده‌ن با ویش خاسه غولامان
په‌ی گرفتاری تجار میوان

Awerden ba wîş xase qullaman
Pey griftarî ticari miwan

فه‌قفوور بو غه‌زه‌ب به‌رگ شه‌رپووشان¹
ئی‌ده‌ن ک یاوا چه‌نی غولامان

Feqfûr bu qezeb bergi şerrpûşan
Êden ki yawa çenî qullaman

خرامان شنه‌فت گریوا به‌زار
یه‌خه‌ی کیانی در‌ی تا به‌وار

Xiraman şineft grîwa be zar
Yexey kyanî drrî ta be war

خورشید لیش پیرسا تمه‌ز ک چیشه‌ن
وه‌یته‌ور په‌ریشان دلّ نه ته‌شویشه‌ن

Xurşîd lêş pîrsa timez ki çîşen
Weytewr perîşan dill ne teşuyşen

1. کنایه له غه‌رزین و توو‌په‌یی و نار‌ه‌زایی؛ کنایه از خشم گرفتن

نمام پەری چیش مەكەرى فەقان؟¹
مەر خورشید مەردەن نازار خاقان؟

Nimam perî Çîş mekerî feqan?
Mer xurşîd merden nazari xaqan?

مەردەن مەر خورشید غەریب شاران
وہیتەور مەكەرى زایلە و فەقان

Merden mer xurşîd qerîbi şaran
Weytewr mekerî zaylle û feqan

واتش وہ خورشید: ئەى دین و دنیا
ماچان ک ئامان سپای شابابام

Watiş we xurşîd: ey dîn û dinyam
Maçan ki aman sipay şababam

فەقفوور قەیسەر سالار چینەن
فرە سەھەمناک، دايم وہ قینەن

Feqfûri qeyser salari çînen
Fire sehemnak, dayem we qînen

فەقفوور چینى نامش مەنشورەن²
شیر زەبەردەس، پر زات و زوورەن

Feqfûri çînî namiş menşuren
Şîr zeberdes, pirr zat û zûren

بەوینەى رووسەم نە زابل زەمین
نامش مەنشورەن نە چین و ماچین

Bewêney rûsem ne zabil zemîn
Namiş menşuren ne çîn û maçîn

بەدبەختى چون من نیەن نە ئەيام

1. نازانم ئرا چه شین و زارى كەى؟: نى دانم چرا شيون و زارى مى كنى؟

2. بەناوبانگ؛ ناسراو؛ ناقدیتر؛ خاون ناو؛ ناسیاگ: سرشناس؛ مشهور

ها! من بيم رسوا نه ناو خاس و نام

Bedbextê çûn min nyen ne eyam
Ha! Min bîm riswa ne naw xas û am

سائته تی به زمم نییا وه دلشاد
فهله ک نه ساسه ی رهنجم دا وه باد

Saetî bezmim nîya we dillşad
Fellek esasey rencim da we bad

حهیف! چون عاشقان سه فایی نه دین
نه که ردهن عهیشی بی زاری و شین

Heyf! Çûn aşêqan sefayî nedîn
Nekerden eyşî bî zarî û şîn

کاشکیا خاقان ته ختتش نگوون بوو
نه دهور دنیا تاوارة خوون بوو

Kaşkya xaqan textiş nigûn bû
Ne dewri diniya aware xûn bû

په ری چیش چه نت دارو مهیل جهنگ
ته ختتش نگوون بوو یانه¹ش بوو وه سهنگ

Perî çîş çenit daru meyli ceng
Textiş nigun bû yaneş bû we seng

خورشید خاور وات وه خرامان:
مه که ره زاری نازار خاقان!

Xurşîdi xawer wat we xiraman:
Mekere zarî nazari xaqan!

باچه² که نیزان وه بی ته رس و بيم

1. مال: خانه

2. بلئ؛ بوش: بگو

ئەسلىھەى نەبەرد باوەران¹ پەرىم

Baçe kenîzan we bî ters û bîm
Eslehey neberd baweran perîm

ئەر خاقان نەبوو، سەيسەد ھزار بوو
تەمام مەرد جەنگ خەنجەر گوزار بوو

Er xaqan nebû, sîsed hizar bû
Temam merdî ceng xencer guzar bû

بە ئەون بى چون² دەھەندەى بى باک
بى قوربەن نە لام وینەى مشتى خاک

be ewni bî çûn dehendey bî bak
bî qurben ne lam wêney miştî xak

ئید وات و خیزا³ وینەى شیر مەس
ئەسلىھەى نەبەرد بەویش⁴ کەرد پەيوەس

Êd wat û xîza wêney şîri mes
Eslehey neberd bewîş kerd peywes

زرە و چوارئايىن پووشا وە ئەنام⁵
شمشیر وەست⁶ نە دوش وینەى پورسام

Êzryey çwarayîn pûşa we enam
Şimşêr west ne duş wêney purri sam

وہستش نە گەردەن کەمەند و کەمان
نەیزە گرت نە دەس، قەلخان دا نە شان

1. باوەرن؛ بارن: بیاورند

2. وە یارمەتى خواى بى ھاوتا؛ وە یارى خۆدای بى وینە: بە یارى خدای یکتا

3. ھاڤسا: برخواست

4. بە خۆى؛ وە خوەئى: بە خودش:

5. ئەندام؛ بەژن؛ پەیکەر: اندام

6. بەسا: بست

Westiş ne gerden kimend û keman
Neyze girt ne des, qellxan da ne şan

چون شیر سووار بی وه ره خش ره هوار
رکاو دا وه تاو بی سه بر و قه رار

Çûn şêr suwar bî we rexşî rehwar
Rkaw da we taw bî sebr û qerar

وات وه خرامان: شای شیرین شیوه
خورشید نه مه ردهن مه کهر گریوه

Wat we xiraman: şay Sîrîn şîwe
Xurşîd nemerden meker grîwe

ئه کهر من مردم ئه وسا زاری کهر
ئه سرین نه دیده په ی ویت جاری کهر

Eger min mirdim ewsa zarî ker
Esrîn ne dîde pey wît carî ker

ئاما مقابڵ فه قفوور قه یسه ر
وینه ی پور زال مه درا به رابه ر

Ama miqabill feqfûri qeyser
Wêney purri zall medra beraber

چون رووسه م نه جهنگ تورانی دیار
مه درا مقابڵ نه سه هن گولزار

Çûn rûsem ne cengi turanî diyar
Medra miqabill ne sehni gullzar

فه قفوور وه قه زه ب ئاما وه گو فتار
واتش: ئه ی جوان! مه رد هه رزه کار!

Feqfûr wew qezeb ama we guftar
Watiş: ey ciwan! Merdi herzekar!

مه کهر نه شنه فتی تو نام خاقان

Eger ne desim gyan kerdî xillas
Ewsa ker tarîfi şahî bî qyas

بی شه ک نه دهسم نمه بی خلاس
دو شهقت مه کهم وه تیخ نه لّماس

Bê şek ne desim nimebî xillas
Du şeqit mekem we tîxi ellmas

ئید وات و فهقفوور دهس دا وه شمشیر
رکاو دا پهری شای خاوهر سه ریر

Êd wat û feqfûr des da we şimşîr
Rikaw da perî şay xawer serîr

خورشید خاوهر قه لّخان¹ دا نه سه ر
نگاه دارش بی، دهه ندهی داوه ر

Xurşîdi xawer qellexan da ne ser
Nghah dariş bî, dehendey dawer

ئاوه رد نه سه ردا شمشیر بران
ره ددش نما نا² شای خاوهر مه کان

Awerd ne serda şimşîri birran
Rediş nimana şay xawer mekan

نه و بهت که فت نه و دهس شای خاوهر زه مین
دهس دا وه شمشیر شازایه ی پر قین

Newbet keft ew desi şay xawer zemîn
Des da we şimşêr şazayey pirrîqîn

شانا³ پهری فه رق فهقفوور سانی

1. له نه مرزا نه بهرد؛ سپهر؛ په رپه که کی پته وی کانزایی دهس کدار که شه رکه ران بو خو پاراستن له شیر و تیر پیمان بوو. از آلات جنگی؛ سپهر

2. ره دی کرد؛ آن را رد کرد؛ دفعش کرد

3. خست؛ خس؛ وه شان؛ انداخت؛ پرتاب کرد

Şana perî ferqi feqfûri sanî
'omriş Temam bî ney diniyay fanî

Daş ne ferqi seri feqfûri qeyser
Qelltan bî ne erz, merdi tekawer

Herdu qelltan bîn, ne ersey meydan
We zerpi şimşêr şay xawer mekan

Cergey qullaman, weytewr dîn we çem
Cuşyan pey ceng, Temam çenî hem

Watin: ey ticar, merdi herzekar!
Pey çî amanî we seyri gullzar?

Bînet we hemraz çenî xiraman
Meger netirsay ne xewfi xaqan?

Çûn kerdî hillak feqfûri qeyser

عوَمرش ته‌مام بی نه‌ی دنیای فانی

داش نه‌ فەرق سەر فەقفووور قەیسەر
قەلتان بی نه‌ ئەرز، مەرد ته‌کاوەر

هەردو قەلتان بین، نه‌ ئەرسە‌ی مەیدان
وه‌ زەرپ شمشیر شای خاوەر مەکان

جەرگە‌ی غولامان، وه‌یتە‌ور دین وه‌ چەم
جوشیان پە‌ی جەنگ، ته‌مام چە‌نی هەم

واتن: ئە‌ی تجار، مەرد هەرزە‌کار!
پە‌ی چی ئامانی¹ وه‌ سە‌یر گولزار؟

بینە‌ت وه‌ هە‌مراز چە‌نی خرامان
مە‌گەر نه‌ترسای نه‌ خە‌وف خاقان؟

چون کە‌ردی هە‌لاک فەقفووور قەیسەر
هە‌نی وه‌ زنده‌ نمە‌چی وه‌ بە‌ر

1. ئێ‌را چە‌ هاتیده‌؟: چرا آمده‌ای؟

Henî we êznde nimeçî we ber

په‌ری حال ویت بنمانا زاری
یه‌قین بزانه تو گرفتاری

Perî halli wît binimana zarî
Yeqîn bzane tu giriftarî

دیل دهس به‌سته، زه‌لیل خه‌مگین
ئیسه مه‌به‌رومت په‌ی خاقان چین

Dîli des beste, zelîli xemgîn
Îse meberumt pey xaqani çîn

سا ک ئید شنه‌فت، خورشید خاوه‌ر
رکاو دا وه ره‌خش، شیر دلاوه‌ر

Sa ki êd şineft, xurşîdi xawer
rikab da we rexş, şîri dillawer

خوروشا وه قین وینه‌ی ئژده‌ها
دلیرانه وار وه ره‌سم داوا

Xurûşa we qîn wêney ijdeha
Dilêrane war we resmi dawa

له‌رزانا نه‌یزه‌ی ئه‌لماس بی رام
رکاو دا سه‌مه‌ن¹ وینه‌ی پوورسام

Lerzana neyzey ellmasi bî ram
Rrikaw da semend wêney purri sam

تیخ ژارئالوود وه هه‌رکس مه‌شه‌ند
بیخ بنچینه‌ی حه‌یاتش مه‌که‌ند

Tîxi jaralud we herkes meşend
Bîxi binçîney heyatiş mekend

چهن کهس هلاک کرد نه روی کارزار

1. سه‌مه‌ند؛ چه‌مه‌ند؛ ئه‌سپی زه‌رد یا تاومه‌ رهنگی ئیوان سپی و ره‌ش: اسب؛ اسب زرد یا اسب متمایل به خاکستری

باقی مهنه‌شان مه‌که‌ردن فەرار

Çen kes hillak kird neruy karizar
Baqî maneşan mekerden ferar

رو ئاوهرد وه پهس شای خاوهر زهمین
لوا وه پابووس خرامان چین

Ru awerd we pes şay xawer zemîn
Lwa we pabûsi xiramani çîn

خرامان چین، چه‌نی که‌نیزان
که‌ردن ئستقبالی شای خاوهر مه‌کان

Xiramani çîn, çenî kenîzan
Kerden istiqballi şay xawer mekan

خرامان چین مه‌بووساش وه ناز
واتش وه خورشید، شیر سه‌رئه‌فراز

Xiramani çîn mebusaş we naz
Watiş we xurşîd, şîr serefraz

ماشالا نه‌ی جه‌نگ چون رووسه‌م که‌ردی
گیانم فه‌دات بو شیر بی گه‌ردی!¹

Maşala ney cengi çûn rûsem kerdî
Gyanim fedat bu şîri bî gerdî!

به‌لام تو چه‌نی خاقان کشوهر
مه‌ربو چیش که‌ری دلیر سه‌روه‌ر!؟

Bellam tu çenî xaqani kişwer
Merbu çîş kerî dilêri serwer!?

تو ته‌نیا نه‌فه‌ر، ئه‌و چه‌نی سپا
سپاش زیاده‌ن خاقان پاشا

Tu tenya nefer, ew çenî sipa

1 . بی هوشیک: بی همورد

Sipaş zyaden xaqani paşa

سپاش به‌وینه‌ی ستاره‌ی سه‌ما
ئه‌وان زیاده‌ن، سپای کینه‌خا

Sipaş bewêney sitarey sema
Ewan zyaden, sipay kînexa

چین چهنی ماچین، چهنی تورکستان
نه فرمانشهن نامی جوانان

Çîn çenî maçîn, çenî turkistan
Ne Fermanişen namî ciwanan

چهن پالّه‌وانان نه فرمانشهن
عالم هه‌راسان سپا و سانشهن

Çen Pallewanan ne fermanişen
Allem herasan sipa û sanişen

مه‌ترسوم ناخر گیر به‌یود¹ نه دام
تو به‌یو² کوشته، من وه پهن³ نام

Metirsum axir gîr beyud ne dam
Tu beyu kuşte, min we peni am

سلا هه‌ر ئیدن، شای خاوه‌ر ماوا
ئمشه‌و فه‌رار که‌یم، په‌ی شار خه‌تا

Silla her îdin, şay xawer mawa
imşew ferar keym, pey şari xeta

به‌لکم نه ئەزاب خاقان کوشه‌ر
به‌رشیم نه‌ی مه‌کان، وه ئەمر داوه‌ر

Bellkim ne ezabi xaqani kişwer

1 . گیر به‌یود: گیروده بۆد؛ گیر بکه‌فی: گیر بیفتی

2 . بۆی؛ بۆد: بشوی

3 . په‌ند؛ ده‌رسی ته‌میکاری: پند؛ عبرت: می ترسم عاقبت تو گرفتار و کشته شوی و من نیز درس عبرتی برای دیگران کردم.

berşîm ney mekan, we emri daver

ئەوسا تو چەنى شيران سەرور
خەتا و خوتەن، جەم بکەر لەشکەر

Ewsa tu çenî şîrani serwer
Xeta û xuten, cem biker leşker

بنمانە داوا، چەنى سپای چین
ئاوارەشان کەر، نە روى سەرزمین

Binmane dawa, çenî sipay çîn
Awareşan ker, ne ruy serzemîn

خاقان چینی، کەر وه دو پاره
سپا و لەشکەریش، بکەر ئاواره

Xaqani çîî, ker we du pare
Sipa û leşkeriş, biker aware

خورشید دا جواو: گیانم فەدات بوو
هزاری چون من، سەرگەرد رات بوو

Xurşîd da ciwaw: gyanim fedat bû
Hizarî çûn min, sergerdi rat bû

بە ئەون بی چون، فەرد تەنیا تاک
چ خاقان چین، چ یەک مشت خاک

Be ewni bî çûn, ferdi teniya tak
Çi xaqani çîn, çî yek miştî xak

بی شەک وه یەقین، ئەى هووری جەمین
ئەشالا وه ئەون رەب ئالەمین

Bê şek we yeqîn, ey hûrî cemîn
inşala we ewni rebi alemîn

مەزانم ئەمشەو قەوقا هەن نە شار

بی‌پهروز سالار مهبوو¹ خه‌وهردار

Mezanim imşew qewqa hen ne şar
Bêhrûzi salar mebû xewerdar

مه‌یو² وه ئمداد، چهنی غولامان
ههر وه‌ختهن به‌یو شای خوتهن مه‌کان

Meyu we imdad, çenî qullaman
Her wexten beyu şay xuten mekan

مه‌ترسه، به ئه‌ون ره‌ب ناله‌مین
نه چین مه‌مانو نه خاقان چین

Metirse, be ewni rebi alemîn
Ne çîn memanu ne xaqani çîn

دۆباره خاقان وه چهن قین و قار
ده‌ردهم ئه‌مرش که‌رد جارچی که‌فت نه شار

Dobare xaqan we çen qîn û qar
Derdem emriş kerd carçî keft ne şar

ده هزار نه‌فه‌ر جه‌نگی کینه‌خا
سووار بین به‌ی جه‌نگ باخ رووه ئه‌فزا

De hizar nefer cengî kînexa
Suwar bîn pey cengi baxi ruh efza

ناگاداری بی‌پهروز و قاقه‌ز نوسان وه شاه‌رخشا و
تیکه‌ش هاتن خوهی و غولامان وه باخ

1. بود: می شود

2. مای؛ تیند؛ می آید؛ همراه با غلامان به کمک خواهد آمد.

ئمجار نه بيهروز، بشنهو ئهحوالان
هالى بى نهكار و ئهفتال خاقان

imcar ne bêhrûz, bişnew ehwallan
Halî bî nekar û efalli xaqan

قاهز نويسا، وه لای شاهرخ شاه
وهنت هالى بوو، پاتشای خهتا

Qaqez nuysa, we lay şahrrix şah
Went halî bû, patişay xeta

ئەرز كەرد شاهرخشاه، سالار بيباك
دوشمەنت وه تيخ ئەلماس بوو هەلاك

Erz kerd şahrrixşah, salari bêbak
Duşmenit we tîxi ellmas bû hellak

من چەنى خورشيد، سازايەى خاوەر
ئامایم پەرى چين، پەى دین دلەبر

Min çenî xurşîd, şazayey xawer
Amaym perî çîn, pey dîn dillber

ئاخر وه مهيلان حەى تهوانگەر
ياوا وه مهتلەو خورشيد خاوەر

Axir we meylani heyi tewanger
Yawa we metllew xurşîdi xawer

چەنى خرامان، شوخ نازەنين
دوس يەك رەنگن، شای خاوەر زەميين

Çenî xiraman, şoxi nazenîn
Dusi yek rengin, şay xawer zemîn

ئاخر جا سووزان بەدان بەدكار
خاقان نه ليشان كەردەن خەوهردار

Axir ca sûzan bedani bedkar
Xaqan ne lîşan kerden xewerdar

خاقان چینی، فهقفوور قهیسەر
کیانا پهی قهسد خورشید خاوهەر

Xaqani çînî, feqfûri qeyser
Kyana pey qesdi xurşîdi xawer

نه مهوج مهیدان خورشید سالار
نه جووش و خورووش شیرکارزار

Ne mewci meydan xurşîdi salar
Ne cûş û xurûş şîri karizar

شیرانه دهستور، شیر سههمناک
فهقفوور قهیسەر نمانا هلاک

Şêrane destûr, şîr sehimnak
Feqfûri qeyser nimana hillak

دوباره خاقان جووشیا وه قار
جهم کهردهن پهی جهنگ سپای بی شمار

Dobare xaqan cûşya we qar
Cem kerden pey ceng sipay bêşimar

دهه هزار نه فەر، جهنگی کینه خا
کیانا پهی جهنگ شای خاوهەر ماوا

Deh hizar nefer, cengî kînexa
Kyana pey cengi şay xawer mawa

خورشید خاوهەر وه تهنها سووار
مه درا مقابل چهنی ده هزار

Xurşîdi xawer we تنها suwar
Medra miqabill çenî deh hizar

ده خیلهن ده خیل شای خوتهن زهمین

باوهره سپا پهری شار چین

Dexîlen dexîl şay xuten zemîn
bawere sipa perî şari çîn

ئه گهر نهیاوای وه فهریادۆمان
ههردو زهلیل بيم نهی ماوا و مه کان

Eger neyaway we feryadman
Herdu zelîl bîm ney mawa û mekan

خهتا و خوتهن، بلقار و تهتار
باوهره سپا، بی هه د بی شمار

Xeta û xuten, billqar û tetar
Bawere sipa, bî hed bî şimar

دهخيله ن تهتیل نه نمانی نه کار
باوهره سپا وه جهنگ گولزار

Dexîlen tetîl nenmanî ne kar
Bawere sipa we cengi gullzar

نامه دا وه دهس یه ک چابکسووار
واتش: شهب و روز بنمانه یولقار¹

Name da we des yek çabiksuwar
Watiş: şeb û ruz binmane yollqar

چه پهر سووار بی رو نییا نه راه
تهی مه کهرد زه مین پهی شار خهتا

Çeper suwar bî ru niya ne rah
Tey mekrid zemîn pey şari xeta

ئمجار ژهو دۆما بیهروز سالار
پووشا سه رانسهر هه ربهی کارزار

iimcar jew doma bêhrûêzi salar

1. وه تاو رانین: تاختن

Pûşa seranser herbey karizar

ئهسلههه پووشا شیر سههمگین
وینهی فیل مهس سووار بی وه زین

Eslehe pûşa şîri sehmiğîn
Wêney fîli mes suwar bî we zîn

چهنی غولامان، دلیران داو
ویش ناماده کهرد وه تهئجیل و تاو

Çenî qullaman, dilêran daw
Wîş amade kerd we tacîl û taw

تهمام گهنج و مال، دانهی کهم نه دار
سپهردهش وه دهس کاروانسه رادار

Temam genc û mall, daney kes nedar
Siperdeş we desi karwanseradar

وات: ئهی سه رادار! ئه زمم شکاره
مهيلم وه سهيران گول و گولزاره

Wat: ey seradar! Ezmim şikaren
Meyilm we seyrani gull û gullzaren

ئید وات و روکهرد چهنی غولامان
راهی بی پهری باخ خرامان

Êd wat û rukerd çenî qullaman
Rahî bî perî baxi xiraman

یاوا وه گولزار باخ رووه ئه فزا
دیش خورشید چون شیر نه روی ئه رسه گا

Yawa we gullzari baxi ruh efza
Dîş xurşîd çûn şîr neruy ersega

نگاه کهرد سپای خاقان دی وه چه م
رکاو دا وه ئه سپ وه قهلب پر خه م

Ngah kerd sipay xaqañ dî we çem
Rrikaw da we esp we qellbi pirr xem

خوړا بو قهزهب بپهروز سالار
دو شهق كهرد سپا چون شير شكار

Xurra bu qezeb bêhrûêzi salar
Du şeq kerd sipa çûn şîri şîkar

واتش: من بپهروز خوتهن زه مينم
غولام خورشيد نه شار چينم

Watiş: min bêhrûêz xuten zemînim
Qullami xurşîd ne şari çînim

دیش خورشيد نه روی نه رسه ی کارزار
هانه مه قلوبه ی سپای بیشمار

Dîş xurşîd ne ruy ersey karizar
Hane meqllubey sipay bîşimar

سپای شار چين، خورشيد خاوهړ
هانه چاکای چاک نه رسه گای خه تهر

Sipay şari çîñ, xurşîdi xawer
Hane çakay çaki ersegay xeter

یاوا مقابل شای خاوهړ ماوا
به وینه ی رووسه م نه روی رهمگا

Yawa miqabill şay xawer mawa
Bewêney rusem ne ruy rezmga

واتش: نه سه لام نه هر هه ی به رادهړ!
هیچ مه بو خه مگین نه ی سپا و له شکهړ

Watiş: esellam er hey berader!
Hîç mebu xemgîn ney sipa û leşker

دهه هزار سووار زیادتر نییهن

خودا یارت بو دهه هزار چیهه؟!؟

Deh hizar suwar zyadtir Nîyen
Xuda yart bu deh hizar Çîyen!?

نامه کیانام دلیر نیکزاد
وهختهن شاهرخ شاه بهیو وه ئمداد

Name kyanam dilêr nîkzad
Wexten şahrrix şah beyu we imdad

هیچ مه بو خه مگین، خاقان چکارهن
ئهرسه ی ک سپاش بی هه د شمارهن

Hîç mebu xemgîn, xaqan çikaren
Ersey ki sipaş bî hed şimaren

ئنشالا وه ئهون ره ب ئاله مین
نه چین مه مانو نه خاقان چین

inşala we ewni rebi alemîn
Ne çîn memanu ne xaqani çîn

خورشید دا جواو بیهروز سهروهه
قهسه مه وه گیانت ئه ره هه ی بهرادهه

Xurşîd da ciwaw bêhrûêzi serwer
Qesem we gyanit er hey berader

دهه هزار نه بوو، سیسه دهه هزار بوو
تهمام مهرد جهنگ خه نه ره گوزار بوو

Deh hizar nebû, sîsedhizar bû
Temam merdi ceng xencerguzar bû

وه ئهون بیچون دهه نده ی بیباک
بی قوربه نه لام وینه ی مشت ی خاک

We ewni bêçûn dehendey bêbak
Bî Qurben ne lam wêney miştî xak

بپهروز سالار، خورشید سهرمه‌ست
رکاو دان وه تاو پهری جه‌نگ و قه‌ست

Bêhrûêzi salar, xurşîdi sermest
Rrikaw dan we taw perî ceng û qest

چه‌نی غولامان، خوته‌ن نژادان
مقابل چه‌نی سپای فه‌راوان

Çenî qulaman, xuten nijadan
Miqabill çenî sipay ferawan

دهه هزار نه‌فه‌ر، سپای شار چین
گردن چوارئه‌تراف، چون هه‌لقه‌ی نگین

Deh hizar nefer, sipay şari çîn
Girdin çwaretraf, çûn hellqey nigîn

هیاهو نه‌به‌رد شیران بیباک
زه‌رپ قه‌داره، هه‌ربه‌ی چاکای چاک

Hyahû neberdi şîrani bêbak
Zerpi qedare, herbey çakay çak

نیش سه‌رسنان زه‌ه‌رتالود خه‌ته‌ر
نه‌سینه‌ی مه‌ردان، مه‌نمانا گوزه‌ر

Nîş sersinan zehralud xeter
Ne Sîney merdan, menmana guzer

سه‌ر چون گلاریز، ریزا نه‌زه‌مین
وه زه‌رپ بازوو شیران پر قین

Ser çûn gillarîz, rîza ne zemîn
We zerpi bazû şîrani pirr qîn

نه‌قوشه‌ن چین یه‌ک په‌هله‌وانی
نامه‌ش قه‌یتران، یه‌ک نه‌وجوانی

Ne quşeni çîn yek pehllewanî
Nameş qeytiran, yek newciwanî

ئاما وه مهیدان وه تاو ته کان
ژهو تهرهف خورشید شای خاوهر مه کان

Ama we meydan we tawi tekan
Jew teref xurşîd şay xawer mekan

قهیتران واتش: ئه ی مهرد تجارا!
بی عه قیل و ئه دهب، هه رزه ی هه رزه کار

Qeytiran Watiş: ey merd ticar!
Bî eqll û edeb, herzey herzekar

مهوج مهیدانت دیهن وه خالی
وهیته وره مه غرور، هه رزه خیالی

Mewci meydanit dyen we xalî
Weytewre meqrur, herze xyallî

ئیسه نه مهیدان وه زهرپ که مه مند
دهس و پا بهسته ماوه روم وه بهند

Êse ne meydan we zerpi kimend
Des û pa beste mawerum we bend

دهس دان وه شمشیر نامی ئه میران
موهلهت پیش نه دا شای خاوهر مه کان

Des dan we şimşêr namî emîran
Muhllet pîş neda şay xawer mekan

دهرسائتهت وه تیخ ئه لماس خونکار
کهرد وه دو پاره له ئین مردار

Dersaet we tîxi ellmasi xunkar
Kerd we du pare leîni mirdar

چاکای چاک تیخ، هه‌ربه‌ی سه‌رسنان
زلزله، رورو، خیزا نه مه‌یدان

Çakay çaki tîx, herbey sersinan
Zlilzle, ruru, xîza ne meydan

مه‌ردان سه‌رنگون چون روژ مه‌حشه‌ر
ئه‌لئامان خیزا نه و سپا و له‌شکه‌ر

Merdan sernigun çûn roji mehşer
Elaman xîza new sipa û leşker

ئه‌له‌مدار نگون، سپا تار و مار
وه زه‌رپ بیه‌روز و خورشید سالار

Ellemdar nigun, sipa tar û mar
We zerpi bêhrûz û xurşîdi salar

وه‌له‌اسل، بیه‌روز، خورشید خاوه‌ر
شکست دان وه تیپ خاقان کشوهر

Welhasill, bêhrûz, xurşîdi xawer
Şikist dan we tîpi xaqani kişwer

هه‌شت هزار نه‌فه‌ر نه‌سپای خاقان
ئه‌و روژ کوشته‌بی نه‌مه‌وج مه‌یدان

Heşt hizar nefer ne sipay xaqan
Ew roj kuşte bî ne mewci meydan

هزار و پانسه‌د نه‌لیش زامدار بی
پانسه‌د مانده‌شان نه‌و دم‌فه‌رار بی

Hizar û pansed ne lîş zamdar bî
Pansed mandeşan new dem ferar bî

که‌ردشان فه‌رار نه‌روو ده‌شت و ده‌ر
وه‌هال په‌شیو، وه‌بی پا و سه‌ر

Kerdişan ferar ne rû deşt û der
We halli peşîw, we bî pa û ser

وه شين و زارى، فهرياد و فهقان
تهمام شه ره هال واتن وه خاقان

We şîn û zarî, feryad û feqan
Temam şerh hall watin we xaqan

وه قار و قهزهب، نه روو قين و قار
هوريزا نه بان تهخت زهرنگار

We qar û qezeb, ne rû qîn û qar
Horêza ne bani texti zernigar

وات: ئەى ئەميران، وهزيران من
پيتان هه رام بو سفره و خوان من

Wat: ey emîran, wezîrani min
Pêtan heram bu sifre û xwani min

دو تجارزاده زيادتر نييهن!
شيران بيباک وهيتهور کى ديبهه ن؟

Du ticarzade zyadtir nîyen!
Şîrani bêbak weytewr kî dîyen?

ئهوسا ئەمرش كهرد چين چهنى ماچين
حازر بو تهمام پهري رهزم كين

Ewsa emriş kerd çîn çenî maçîn
Hazir bu Temam perî rezmi kîn

جهم كهرد چهن هزار، بى ههد فهراوان
كيانا وه جهنگ شاي خاوهر مهكان

Cem kerd çen hizar, bî hed ferawan
Kîana we cengi şay xawer mekan

ژهو ته رهف چه پهر رو نييا وه را

Jew teref Çeper ru niya we ra
Yawa we xizmeti şahrrixşay xeta

یاوا وه خزمهت شاهرخشای خهتا

Name berawerd, niya ne xizmet
Wanaş seranser şahi Billên bext

نامه بهرئاوهرد، نییا نه خزمهت
واناش سهرانسهر شاه بلین بهخت

Der dem emriş kerd şahi serweran
Watiş wezîran Sipa cem kiran

دهر دهم نه مرش کهرد شاه سهروهران
واتش وهزیران سپا جهم کران

Xeta û xuten ta şari tetar
Êll û wllayat merdani billqar

خهتا و خوتهن تا شار تهتار
ئیل و ولایات مهردان بلقار

Du nused hizar ne xeta û xuten
Temam hayzr bîn, merdi sef şikin

دو نوسهد هزار نه خهتا و خوتهن
تهمام حازر بین، مهرد سهف شکن

Be wadey de roj hayzr buş sipa
Cem bîn ne dergay şay xuten mawa

به وادهی ده رۆژ حازر بوش سپا
جهم بین نه دهرگای شای خوتهن ماوا

Minşî nuysa şimarey sipa
Watişan perî şahrrixşay xeta

منشی نویسا شمارهی سپا
واتشان پهری شاهرخشای خهتا

هۆرپزا وه پا پاتشای خوتهن
سووار بین چهنی، میران قوشهن

Horêza we pa patşay xuten
Suwar bîn çenî, mîrani quşen

دان نه تهل و کوس، سپا خیزیا
نه سمکوی سپا، عالهم بی ژیریا

Dan ne teblî û kus, sipa xîzya
Ne simkuy sipa, allem bî jîrpa

تهی که ردهن وه تاو، سارا و سه رزه مین
مه رانان وه تاو پهری شار چین

Tey kerden we taw, sara û serzemîn
Meranan we taw perî şari çîn

سپا کوو کردن ترا خورشید و بیهروز

دان نه تهل و کوس، سپا جوشیا
تامان پهری جهنگ باخ رووه ته فزا

Dan ne teblî û kûs, sipa cuşya
Aman perî ceng baxi ruhefza

یاوان وه نه زدیک باخ رووه ته فزا
سپا جوشیا پهی ته زم داوا

Yawan we nezdîki baxi rûhefza
Sipa cuşya pey ezmi dawa

گردن چوار ته تراف باخ رووه ته فزا
خورشید و بیهروز نازار هتا

Girdin çwar etraf baxi rûhefza

Xurşîd û bêhrûz nazari xeta

سووار بین وه ئهسپ، چهنی غولامان
په‌ری ئهزم جهنگ، ماره‌که¹ مه‌یدان

Suwar bîn we esp, çenî qullaman
Perî ezmi ceng, Marekey meydan

دهس دان وه شمشیر، جوشیان وه قین
حه‌مله ئاوه‌ردهن په‌ری سپای چین

Des dan we şimşêr, cuşyan we qîn
Hemlle awerden perî sipay çîn

ژهو ته‌رهف سه‌ردار سپای چین وه قین
ئاما وه مه‌یدان شای خاوه‌ر زه‌مین

Jew teref serdar sipay çîn we qîn
Ama we meydanî şay xawer zemîn

واتش: ئه‌ی تجار بی ناو و نیشان
په‌ری حال ویت بکره فهقان

Watiş: ey ticar bî naw û nîşan
Perî halli wît bikre feqan

دهس دا وه شمشیر شای خاوه‌ر سه‌ریر
واتش: ئه‌ی سه‌دار مه‌لئوون بی پیر

Des da we şimşêr şay xawer serîr
Watiş: ey sedar meluni bî pîr

ئه‌گه‌ر نه دهسم گیان بردی وه به‌ر
ئه‌وسا که‌ر تاریف خاقان قه‌یسه‌ر

Eger ne desm gyan birdî we ber
Ewsa ker tarîfi xaqani Qeyser

ئید شنه‌فت وه گوش سه‌دار سپا

1. معركة (ع)؛ شهرگه؛ شوون جه‌نجال و شه‌ر: محل جنگ و درگیری

وه فەرق ھەركەس شمشیر مەشاننا
دو پارە مەكەرد نە سەر تا وه پا

We ferqi herkes şimşêr meşana
Du pare mekrid ne ser ta we pa

ھەى ھەى نە بېھروز دلیر خەتا
نە قەلب لەشكەر شمشیر مەشاننا

Hey hey ne bêhrûz dilêri xeta
Ne qellbi leşker şimşêr meşana

تیپ تیپ و فەوج فەوج سپای شار چین
گوریزان وه تاو نە مەیدان کین

Tîp tîp û fewc fewc sipay şari çîn
Gurîzan we taw ne meydani kîn

وه زەرپ بازوو شیران سەرمەس
سپای شار چین تەمام دان شکەس

We zerpi bazû şîrani sermes
Sipay şar çîn Temam dan şikes

کەردشان فەرار نە روو دەشت و دەر
زەلیل و ئەفکار، وه بی پا و سەر

Kerdişan ferar ne rû deşt û der
Zelîl û efkar,we bî pa û ser

وه شین و زاری، فەریاد و فەقان
تەمام شەرھ حال واتن وه خاقان

We şîn û zarî, feryad û feqan
Temam şerhi Hall watin we xaqan

ژەو دووما بېھروز، چەنى خورشیدشاه
ئامان پەرى باخ رووھ و دلگۆشا

Jew doma bêhrûz, çenî xurşîdşah

Aman perî baxi ruh û dillgoşa

کهردشان راحت دلیران داو
نووش کهردهن وه شاد رۆمانی شراو

Kerdişan rahet dilêrani daw
Nûş kerden we şad Romanî Şiraw

ئاخر شهپر خاقان وهل خورشید و بیهروز و دیل کهفتن خاقان وه دهس بیهروز

خاقان چیننی نه رۆی قین و قار
هۆرێزا نه بان تهخت زههنگار

Xaqani çînî ne roy qîn û qar
Horêza ne bani texti zerrigar

ئهمرش نمانا چین، چهنی ماچین
حازر بوون تهمام پههری رهزم کین

Emriş nimana çîn, çenî maçîn
Hayzr bûn Temam perî rezmi kîn

نه روی تهخت فیل قههرار گرت خاقان
رهوان بی چهنی سپای فهراوان

Ne ruy texti fîl qerar girt xaqan
Rewan bî çenî sipay ferawan

گرددن چوار ئهتراف باخ رووه ئهفزا
سپا جوشیا پهی ئهزم داوا

Girdin çwar etrafi baxi ruh efza
Sipa cuşya pey ezmi dawa

تیپ تیپ و سهه سهه، سپای شار چین
پووشا بی تهمام سهههرا و سههزهمین

Tîp tîp û sef sef, sipay şari çîn
Pûşa bî Temam sehra û serzemîn

دو نوسه د هزار سپای شار چین
گرتن چوار نه تراف دلیران کین

Du nused hizar sipay şari çîn
Girtin çwar etrafi dilêrani kîn

گرتن چوار نه تراف دلیران کار
بی وه چاکای چاک حه ربه ی کارزار

Girtin çwar etrafi dilêrani kar
Bî we çakay çaki herbey karizar

بیپهروز و خورشید نه وه ند کوشتشان
نه مه ساف کین، نه نه رسه ی مه میدان

Bêhrûz û xurşîd ewend Kuştişan
Ne mesafi kîn, ne ersey meydan

چاکای چاک تیخ شیران سه روه ر
مه دان نه و سپا چون روژ مه حشه ر

Çakay çaki tîxi şîrani serwer
Medan new sipa çûn roji mehşer

بشنه و شاهرخ شاه، شیر سه همگین
داخل بی وه نه رز وه لگه ی¹ شار چین

Bişnew şahrrix şah, şîri sehmgîn
Daxill bî we erz Wellgey şari çîn

نه نه رسه ی مه میدان، بیپهروز سه روه ر
نمانا نگا وه روو دهشت و دهر

Ne ersey meydan, bêhrûêzi serwer
Nimana niga we rû deşt û der

1 . مه لبه ند؛ ولات: منطقه؛ قلمرو

دیش گهرد و قوبار نه راگهی خهتا
مه‌یو پهری چین وه بی مدارا

Dîş gerd û qubar ne ragey xeta
Meyu perî çîn we bî midara

زانا شاهپرخ شا، پاتشای خهتان
ئامان وه ئمداد، چهنی سپا و سان

Zana şahrrix şa, patîşay xetan
Aman we imdad, çenî sipa û san

رو گهرد وه خورشید بیهروز سه‌روه‌ر
بده‌ر مزگانى، گيانم به‌راده‌ر

Ru kerd we xurşîd bêhrûêzi serwer
Bider mizganî, gyanim berader

گهرد و قوبارى نه راگهی خهتا
مه‌یو پهری چین وه بی مدارا

Gerd û qubarê ne ragey xeta
Meyu perî çîn we bê midara

وه‌یته‌ور مه‌ئلومه‌ن پاتشای خهتان
سپا ئاوه‌رده‌ن په‌ی جه‌نگ خاقان

Weytewr melumen patîşay xetan
Sipa awerden pey cengi xaqa

خورشید وات: بیهروز گيانم به‌راده‌ر
بکهر ئستقبال شاهپرخشای سه‌روه‌ر

Xurşîd wat: bêhrûz gyanim berader
Biker istiqball şahrrixşay serwer

بیهروز دا جواو شای خاوه‌ر مه‌کان
واتش: چته‌ور بو گيانم وه قوربان!؟

Bêhrûz da ciwaw şay xawer mekan

Watiş: çitewr bu gyanim we qurban?

تو تهنیا سووار نه ئه‌رسه‌ی خه‌ته‌ر
من چته‌ور بشووم گیانم به‌راده‌ر؟

Tu tenya suwar ne ersey xeter
Min çitewr biçûm gyanim berader?

سپاه خاقان بی هه‌د، فه‌راوان
تو تهنیا سووار، ئه‌وان بیح سامان

Sipahi xaqan bî hed, ferawan
Tu tenya suwar, ewan bê saman

خورشید وات: بی‌ه‌روز! گیانم به‌راده‌ر
وه ته‌نجیل و تاو، مدارا مه‌که‌ر

Xurşîd wat: bêhrûz! Gyanim berader
We tacîl û taw, midara meker

مه‌ترسه‌ په‌ی من، تا خودا یاره‌ن
خوداوه‌ند نه‌ سه‌ر، من نگاداره‌ن

Metirse pey min, ta xuda yaren
Xudawend ne ser, min nigadaren

بی‌ه‌روز سه‌روه‌ر ږکاو دا مه‌رکه‌و
ئاما وه‌ پیشواز شای عالی نه‌سه‌و

Bêhrûzi serwer rrikaw da Merkaw
Ama we pîşwazi şay alî nesew

پییا بی نه‌ ئه‌سپ، سجده‌ی زه‌مین به‌رد
سه‌نای شاهه‌نشای خوته‌ن زه‌مین که‌رد

Piya bî ne esp, sicdey zemîn berd
Senay şahenşay xuten zemîn kerd

بووسا هه‌ردو ده‌س شاه‌ږخ‌شای ئادل

مه‌درا نه هزور، بیهروز عاقل

Busa herdu desi şahrixşay adill
Medra ne hizûr, bêhrûzi aqill

ژه نو سووار بی بیهروز سه‌روه
مه‌درا نه خزمهت شاه مونه‌وه‌ر

je nu suwar bî bêhrûêzi serwer
Medra ne xizmeti şahi munewer

ته‌مام نه‌حوالات نه سه‌ر تا وه پا
یه‌کایه‌ک بیهروز وات وه شاه‌رخشا

Temam ehwallat ne ser ta we pa
Yekayek bêhrûz wat we şahrixşay

شا واتش: بیهروز شیر ناموه‌ر
بواچه نه‌حوال خورشید خاوه‌ر

Şa Watiş: bêhrûz şîri namwer
Bwaçe ehwali xurşîdi xawer

نه‌حوالش چونهن شای خاوه‌ر مه‌کان؟
بواچه په‌ریم ته‌مام نه‌حوالان

Ehwalîş çûnen şay xawer mekan?
Bwaçe perîm Temam ehwallan

بیهروز وات: خورشید نه کارزارهن
یه سپای چینهن، بی هه‌د شمارهن!

Bêhruz wat: xurşîd ne karizaren
Ye sipay çînen, bî hed şimaren

سا ک ئید شنه‌فت شاه‌رخشای خه‌تا
وه سه‌د قار و قین هجوم دا سپا

Sa ki êd şineft şahrixşay xeta
We sed qar û qîn hicum da sipa

هه‌ی کەرد بەیداخان، روو کەرد نە سپا
هجوم دا قوشەن پەری ئەرسەگا

Hey kerd beydaxan, rû kerd ne sipa
Hicum da qûşen perî ersega

دو سپای ئەزیم داخڵ بین وه هه‌م
نە سمکوی ستوور زەمین بی وه تەم

Du sipay ezîm daxill bîn we hem
Ne simkuy stûr zemîn bî we tem

نە هەردو تەرەف ئامان وه هەمدا
نالە‌ی ئەلئامان نە روی ئەرسەگا

Ne herdu teref aman we hemda
Nalley elaman ne ruy ersega

هه‌ی هه‌ی ژە نەبەرد شیران بیباک
بریقه‌ی شمشیر، هەربە‌ی چاکای چاک

Hey hey je neberdi şîrani bêbak
Brîqey şimşêr, herbey çakay çak

لاشه وه بی سەر که‌فتەن نە روی دە‌یشت
جوانان نە گیان مەنمانان گوزە‌یشت

Laşe we bî ser keften ne ruy deyšt
Cwanan ne gyan menmanan guzeyšt

نە زوور شمشیر شای خاوەر مە‌کان
سەر وینە‌ی گلا ریزا نە مە‌یدان

Ne zûri şimşêri şay xawer mekan
Ser wêney gilla rêza ne meydan

نە یه‌ک لا بی‌هروز دلیر خە‌تا
نە مە‌وج مە‌یدان شمشیر مە‌شانا

Ne yek la bêhrûz dilêri xeta

Ne mewci meydan şimşêr meşana

نه يه ک لا وه زهرپ شاهپخشای خوتهن
سه‌ر چون گلاريز ريزا نهو مه‌سکه‌ن

Ne yek la we zerpi şahrrixşay xuten
Ser çûn gillarîz rîza new mesken

به‌لی، دلیران خه‌تا و خوتهن
زلزله، پروو، وه‌ستن نه قوشه‌ن

Belîê, dilêrani xeta û xuten
Êzllêzlle, rûrû, westin ne qûşen

ناکاو¹ نه که‌ردار پاتشای شاهان
بی‌هروز سه‌روه‌ر یاوا² وه خاقان

Nakaw ne kerdari patişay şahan
Bêhrûêzi serwer yawa we xaqan

نه قه‌لب قوشه‌ن، نه مه‌یدان کین
یاوا مقابل شای خاقان چین

Ne qellbi quşen, ne meydani kîn
Yawa miqabilli şay xaqani çîn

وینه‌ی شیر نه‌ر رکاو دا سه‌مه‌ن³
په‌ی خاقان چین هه‌وا دا که‌مه‌ن

Wêney şîri Nerr rrikaw da semen
Pey xaqani çîn hewa da kemen

وه هه‌لقه‌ی که‌مه‌ن، بی‌هروز سالار
خاقان کشوه‌ر بکه‌رد گرفتار

We hellqey kemen, bêhrûêzi salar

1. له زوورم ده‌سن‌قسه‌یل: ناگاه

2. ره‌سی: رسید

3. نه‌سپه‌ی که‌ ره‌نگی زه‌رد کال یان که‌و بوو: اسبی که‌ به‌ رنگ زردکال یا خاکستری باشد.

Xaqani kişwer bikerd giriftar

خوړا نه روو قار، قوهت دا وه قین
نه روی تهخت فیل دا نه روی زهمین

Xurra ne rû qar, qwet da we qîn
Ne ruy texti fîl da ne ruy zemîn

کیشاش نه روی خاک بیپهروز سالار
بردهش وه خزمهت شای خاوهر دیار

Kîşaş ne ruy xak bêhrûêzi salar
Birdeş we xizmeti şay xawer diyar

سلام نمانا وات: ئه‌ی به‌رادهر!
وه ثقبالّ تو شیر دلاوه‌ر

Silam nimana wat: ey berader
We iqballi tu şîri dillawer

بزان یه خاقان سالار چینهن
ساهوو تاج و تهخت، دارا نگیینهن

Bizan ye xaqan salari çînen
Sahû tac û text, dara nigînen

هوړکه‌ندم نه تهخت وه حهلقه‌ی که‌مه‌ن
دهس و پا به‌سته ئاوه‌ردم وه به‌ن

Horkendim ne text we hellqey kemen
Des û pa beste awerdim we ben

شنه‌فت نه بیپهروز شای خاوه‌ر زهمین
وینه‌ی شیر نه‌ر پییا بی نه زین

Şineft ne bêhrûz şay xawer zemîn
Wêney şîri ner Pîya bî ne zîn

شیر ناموه‌ر وه عیّز و ته‌مکین
سجده‌ی زهمین برد نه خاقان چین

Şîri namwer we iz û temkîn
Sicdey zemîn bird ne xaqani çîn

وه سه‌د ئی‌حترام بووسا ده‌س شا
نه هه‌لقه‌ی که‌مه‌ن ده‌رده‌م که‌رد جودا

We sed ihtiram busa desi şa
Ne hellqey kimen derdem kerd Cuda

ده‌س وه‌ سینه‌وا خورشید خاوه‌ر
مه‌درا نه‌ هزوور خاقان ک‌شوهر

Des we sînewa xurşîdi xawer
Medra ne hzûri xaqani kişwer

سا ک ئیدش دی شاه‌رخشای خه‌تا
واتش وه‌ خورشید: هزار مه‌رحه‌با!

Sa ki êdiş dî şahrrixşay xeta
Watiş we xurşîd: hizar merheba!

دیاره‌ن وه‌نت ساهوو مه‌کانی
قه‌در بزراگان واجب مه‌زان‌ی

Diyaren wenit Sahû mekanî
Qedri bizirgan wacib mezanî

نه‌و دو‌ما خاقان نمانا سووار
ده‌س کیشان نه‌ جه‌نگ دلیران کار

New doma xaqañ nimana suwar
Des kîşan ne ceng dilêrani kar

فه‌رار بی له‌شکه‌ر، داخل بین وه‌ چین
نه‌ مه‌وج مه‌یدان نه‌ مه‌ساف کین

Ferar bî leşker, daxill bîn we çîn
Ne mewci meydan ne mesafi kîn

کوژشته بی ئەو روژ یه ک نوسهه هزار
نه مهوج مهیدان دلیران کار

Kuşte bî ew roj yek nused hizar
Ne mewci meydan dilêrani kar

وه سهه ئیحترام خاقان سالار
بردن وه خهیمه‌ی ساف زه‌رنگار

We sed ihtiram xaqani salar
Birdin we xeymey safi zernigar

شاه‌پرخشا، بی‌په‌روز، شای خاوه‌ر زه‌مین
که‌رده‌ن ته‌وازو نه خاقان چین

Şahrrixşa, bêhrûz, şay xawer zemîn
Kerden tewazu ne xaqani çîn

ده‌ر ده‌م ئاوه‌رده‌ن به‌زم مه‌ی نووشان
ئیه‌ستا نه ه‌زوور، ساقی مه‌هوه‌شان

Der dem awerden bezmi mey nûşan
Îsta ne hizûr, saqî mehweşan

نازک نازاران، که‌نیزان چین
مه‌وه‌ندن¹ ئاواز وه سه‌وت ه‌زین

Nayzik nazaran, kenîzani çîn
Mewendin awaz we sewti hezîn

ته‌مام وه دل‌شاد مه‌نووشان باده
نووش که‌رده‌ن نه ده‌س ساقی ساده

Temam we dillşad menûşan bade
Nûş kerden ne desi saqîi sade

خاقان ک‌شوه‌ر وات وه شاه‌پرخشا
قه‌سه‌م وه دانای فه‌رد بی ه‌امتا

1. خوه‌ندن؛ خوه‌نین. می خواندند

Xaqani kişwer wat we şahrrixşa
Qesem we danay ferdi bî hamta

سهرم سِر مه‌ندهن وهى تجاره‌وا
وهى عه‌قل و كه‌مال پر گوفتاره‌وا

Serm sirr menden wey ticarewa
Wey eqll û kemalli pirr guftarewa

جوان عاقل، پر فام و هوشه‌ن
حه‌یفه‌ن مه‌واچان گه‌وه‌ر فروشه‌ن

Ciwani aqill, pirr fam û huşen
Heyfen mewaçan gewher firuşen

خه‌یلی با ئه‌ده‌ب، شیرین ره‌فتاره‌ن
عه‌یبه‌ش هه‌ر ئیده‌ن ماچان تجاره‌ن

Xeylî ba edeb, Sîrîn reftaren
Eybiş her êden maçan ticaren

شاه‌پر خشاه‌ واتش: خاقان کشوه‌ر
ئینه خورشیده‌ن نه‌ ملک خاوه‌ر

Şahrrixşah Watiş: xaqani kişwer
Îne xurşîden ne millki xawer

ئینه خورشید شای خاوه‌ر زه‌مینه‌ن
ساهوو تاج و ته‌خت، دارا نگینه‌ن

Îne xurşîd şay xawer zemînen
Sahû tac û text, dara nigînen

ئاما په‌ری چین نه‌ راگه‌ی ده‌ربه‌ن
قه‌مه‌رناز من ره‌ها که‌رد ژه‌ به‌ن

Ama perî çîn ne ragey derben
Qemernayzi min reha kerd je ben

سه‌لسال ناپاک، فه‌رزه‌ند نه‌رژه‌نگ
نمانا هلاک وه تیر خه‌ده‌نگ

Sellsalli napak, ferzendi erjeng
Nimana hillak we tîri xedeng

نه‌ژدها نه ناو ده‌ربهن نگون که‌رد
ویارا¹ نه‌وجا چون مه‌ردان مه‌رد

Ejdeha ne naw derbend nigûn kerd
Wyara newca çûn merdani merd

باج وه شاهان عالم نه‌دادهن
ئیسه تو ماچی یه تاجرزاده‌ن

Bac we şahani allem nedaden
Îse tu maçî ye tacir zaden

سا ک ئید شنه‌فت خاقان کشوهر
بووسا دو دیدهی خورشید خاوهر

Sa ki êd şineft xaqani kişwer
Busa du dîdey xurşîdi xawer

واتش: ئه‌ی فه‌رزه‌ند ره‌شید سه‌روه‌ر
بویر ژه ته‌قسیر خاقان کشوهر

Watiş: ey ferzend reşîdi serwer
Buyr je teqsîri xaqani kişwer

ئاما وه جواو خورشید خاوهر
ژه نو بووسا ده‌س خاقان قه‌یسهر

Ama we ciwaw xurşîdi xawer
je nu busa desi xaqani qeyser

وات: نه قاپی² شا من که‌مته‌رینم

1 . راده‌بری؛ گوزه‌ر کرد؛ "ویار" وه مانای بوارگه و ری و بانه: گذشت، عبور کرد

Qerar girt ne texti cewahir nîşan
Cem bîn ne pay text, xase wezîran

شاهپرخشا، بیپهروز، سالار خاوه
به دره قه که ردهن خاقان کوشهر

Şahrrixşa, bêhrûz, salari xawer
Bedreqe kerden xaqani kişwer

خاقان کوشهر رو نییا نه را
چه نی وهزیران خاسان ده رگا

Xaqan kişwer ru niya ne rra
Çenî wezîran xasani derga

وهزیران خاس، ئەمیران شا
مه که ردهن تاريف شای خاوهر ماوا

Wezîrani xas, emîrani şa
Mekerden tarîf şay xawer mawa

ئەمجار نهو دۆما شاهپرخشای خه تا
بیپهروز سه روهر، شای خاوهر ماوا

iimcar new doma şahrrixşay xeta
Bêhrûêzi serwer, şay xawer mawa

چه نی ئەمیران، وهزیران شا
عاقلان خاس، میران ده رگا

Çenî emîran, wezîrani şa
Aqllani xas, mîrani derga

لوان وه خزمهت نازار کوشهر
مهشین وه سهیران رووه ئە فزای دل بهر

Lwan we xizmeti nazari kişwer
Meşîn we seyrani ruh efzay dillber

چه نی که نیزان وه سهه عیژ و ناز

وه چهند ئیحترام ئامان وه پیشواز

Çenî kenîzan we sed iz û naz
We çend ihtiram aman we pêşwaz

داخل بین وه شاد نه سههن گولزار
نیشتن وه دلشاد شاهان سالار

Daxill bîn we şad ne sehni Gullzar
Nîştin we dillşad şahani salar

خرامان چین وات وه کهنیزان
بدهران تهرتیب، بهزم مهی نووشان

Xiramani çîn wat we kenîzan
Bideran tertîb, bezmi mey nûşan

شاهان سهروه، خورشید خاوه
نیشتن نه روی تهخت ساف بو عهنبهر

Şahani serwer, xurşîdi xawer
Nîştin ne ruy texti safi bu enber

دهردهم وه تهئجیل خاسه کهنیزان
بهزم بادهی ناب حازر کهردشان

Derdem we tecîl xase kenîzan
Bezmi badey nab hayzir kerdişan

پهی وهشدهماخی پاتشای خوتهن
خیزا دهنگ ساز نه سههن گولشهن

Pey weşdemaxî patişay xuten
Xîza dengi saz ne sehni gullşen

مهشقول بین وه عهیش، تهمام وه وهشهال¹
کزهی موتربان ساهوو زلف و خال

Meşqull bîn we eyş, Temam we weşhall

1. خۆشهال؛ پهرداخ؛ شاد؛ بهدوماخ؛ خوش حال

Kizey mutirban Sahû zillf û xall

مه‌نوازن وه شاد ساز موسیقار
سه‌روهش¹ نه باده، دلیران کار

Menwazan we şad sayz musîqar
Serweş ne bade, dilêrani kar

مه‌جلس به وینه‌ی به‌هه‌شت به‌رین
نه سه‌وت و ئاواز که‌نیزان چین

Mecllis be wêney beheşti berîn
Ne sewt û awayz kenîzani çîn

میوانی کردن شاه‌رخ و خورشید و پیروز له لاین خاقان

بشیم² وه سه‌ر وه‌خت خاقان کشوهر
لوا وه ئه‌یوان ئالای بو عه‌ن‌به‌ر

Bişîm we serwexti xaqani kişwer
Lwa we eywani allay bu enber

قه‌رار گرت نه ته‌خت، خاقان کشوهر
ئیس‌تا نه هزووور، وه‌زیران یه‌کسه‌ر

Qerar girt ne text, xaqani kişwer
Îsta ne hizûr, wezîran yekser

بزرگان چین راحت که‌ردشان
خاقان قه‌یسه‌ر ئاما وه زوان

Bizirgani çîn rahet kerdişan

1. سه‌رخه‌ش؛ به‌که‌یف؛ سرخوش؛ سرمست

2. ئه‌پوین؛ بچیم؛ برویم

Xaqani qeyser ama we ziwan

وات وه وهزيران وه كهيف و دلخا
بهزم ميواني بکهن مؤهيا¹

Wat we wezîran we keyf û dillxa
Bezmi miwanî biken Moheya

بدهرين تهرتيب وه كهيف و سه فا
بهزم ميواني شيران هييجا

Biderîn tertîb we keyf û sefa
Bezmi miwanî şîrani hîca

وهزيران وه ئهمر خاقان پاشا
بهزم مهى نووشان كهردهن مؤهيا

Wezîran we emri xaqani paşa
Bezmi mey nûşan kerden Moheya

كهردهن چراخان گشت قهسر و ئهيوان
وه تيرمهى زهرباف فهرش كهردهن مهيدان

Kerden çiraxan gişt qesr û eywan
We Tîrmey zerbafe ferş kerden meydan

خاسه غولامان بهندهى كهمه زهر
ويشان رازنان چون قورس قهमेهر

Xase qullaman bendey kemer zer
Wîşan rayzinan çûn qursi qemer

كهنيزان خاس ديده قهترانى²
تهمام مهشقول بين پهرى ميواني

Kenîzani xas dîde qetranî
Temam meşqull bîn perî miwanî

1. مهيا [عربى]: تهيار؛ بهرههف؛ سازكرى؛ ناماده. برقرار؛ آماده

2. رهش؛ سيبه؛ "قهتران" دهرمان سيبهنگه كه له كولانن دار سنهويهه وه دهس تيد: سياه

خاقان كشور واتش به وهزير:
مه كهر مدارا پړ عقل و ته دبیر

Xaqani kişwer Watiş be wezîr:
Meker midara pirr eqll û teqbîr

راهی بهر پهری باخ رووه ته فزا
تهرز كهر نه خزمهت شاهپرخشای خهتا

Rahî ber perî baxi ruh efza
Erz ker ne xizmeti şahrrixşay xeta

خورشید خاوه، بیپهروز سالار
چهنی ته میران، دلیران کار

Xurşîdi xawer, bêhrûêzi salar
Çenî emîran, dilêrani kar

باچه¹ ك خاقان سلام کیانان
ئیدهن ئستدعا²م نه راگهی ئیحسان

Baçe ki xaqan sillam kyanan
êden istidam ne ragey êhsan

نه روی بزرگی بوون وه میوانم
بکهن سه رته فراز دهور جهانم

Ne ruy bizirgî bûn we miwanim
Biken serefrayz dewri cehanim

سجدهی زهمین برد دلیر دانا
راهی بی پهری باخ رووه ته فزا

Sicdey zemîn bird dilêri dana
Rahî bî perî baxi rûhefza

داخل بی وه ناو باخ رووه ته فزا

1. واچه؛ بیژه؛ بقش؛ بگو

2. استدعا[عربی]: خواست؛ نهرجو؛ پارانهوه؛ رهجا؛ تکا: خواهش

لوا وه هزورر شاهپخشای خهتا

Daxill bî we naw baxi rûhefza
Lwa we huzûri şahrrixşay xeta

سجدهی زهمین برد وهزیر عاقل
مه درا نه خزمهت شاهپخشای عادل

Sicdey zemîn bird wezîri aqill
Medra ne xizmeti şahrrixşay adill

ئاما وه زوان وه له فز شیرین
ئهرز کهرد نه خزمهت شای دارا نگین

Ama we ziwan we lefzi Sîrîn
Erz kerd ne xizmeti şay dara nigîn

خاقان کشوهر سلّام کیانا
ئومیدش ئیدهن نه لای شاهپخشا

Xaqani kişwer sillam kyana
Umîdiş êden ne lay şahrrix şa

ته شریف باوهرین پهری شار چین
خاقان کشوهر سه رئه فراز کهرین

Teşrîf bawerîn perî şari çîn
Xaqani kişwer serefraz kerîn

شاهپخشا شنه فت گوفتار وهزیر
قه بوول نمانا شای ساهوو¹ ته دبیر

Şahrrixşa şineft guftari wezîr
Qebûl nimana şay Sahû tehbîr

چهنی وهزیران، میران له شکه ر
بیهروز سالار، خورشید خاوه ر

Çenî wezîran, mîrani leşker

1 . له زوررم دهسن قسهیل: صاحب

Bêhrûêzi salar, xurşîdi xawer

غولامان خاس، کهمه زه‌نیشان
دلیران کار، تازه جهوانان

Qullamani xas, kemer zerrnîşan
Dilêran kar, taze cewanan

لوان پهری چین ته‌مام وه دلشاد
بی‌هروز و خورشید، شاهان نیکزاد

Lwan perî çîn Temam we dillşad
Bêhrûz û xurşîd, şahani nîkzad

ژه‌ ته‌ره‌ف خاقان چهنی وه‌زیران
ته‌مام ته‌هل چین، نامی وه‌زیران

Jew teref xaqan çenî wezîran
Temam ehlli çîn, namî wezîran

مؤترب مه‌نوازن ساز موسیقار
پهری شاه‌رخشا و خورشید سالار

Motrib menwazan sazi musîqar
Perî şahrrixşa û xurşîdi salar

شاهان سه‌روه‌ر شیران سه‌نگین
داخل بین یاوان وه‌ مه‌یدان چین

Şahani serwer şîrani sengîn
Daxill bîn yawan we meydani çîn

خاقان کشوه‌ر گرتشه‌ش ده‌س شا
لوا وه‌ دلشاد پهری بارگا

Xaqani kişwer girteş desi şa
Lwa we dillşad perî bariga

قه‌رار گرتشان نه‌ ته‌خت زه‌رکار

بو وەشده ماخی¹، شاه و شههريار

Qerar girtişan ne texti zerrkar
Bu weşdemaxî, şah û şehriyar

ئمجار نه و دۆما خاقان كشوهر
وات وه غولامان خاسه ی كه مەر زهر

iimcar new Doma xaqani kişwer
Wat we qullaman xasey kemer zer

خاسه غولامان به زم باده ی ناب
ئاوهردن وه ناو، كه باب و شه راب

Xase qullaman bezmi badey nab
Awerdin we naw, kebab û şerab

چيني نژادان سوراھي گهردهن
موتربان خاس شوخ² سيم³ به دهن

Çînî nijadan surahî gerden
Mutirbani xas şoxi sîm beden

مه نوازن وه شاد، چل چهنگ و تهنبور
ساقی سيم ئەنام، ئیستا نه هزوور

Menwazan we şad, çil çeng û Tenbûr
Saqî sîm enam, îsta ne hizûr

ساقی وه شه رەفتار، باده ی رۆمانی
بی خه وەر نه ده ور زه مانه ی فانی

Saqî weşreftar, badey romanî

1. خوهشده ماخی؛ به كه یف بوون: خوشحالی؛ رضایت خاطر

2. جوان؛ له بار؛ شهنگ؛ شووق؛ قه شنگ: زیبا

3. نقره

Bî xewer ne dewri zemaney fanî

نه مابهین سهف، گیلان وه شاد
مه‌نووشا پهی پهی شای عالی نژاد

Ne mabeyni sef, gîllyan we şad
Menûşa pey pey şay alî nijad

شاهرخ شا ئمجار، واتش وه خاقان
نه روی مهرحه‌مهت، شای عالی مه‌کان

Şahrrix şa imcar, Watiş we xaqan
Ne ruy merhemet, şay alî mekan

خورشید خاوه‌ر بیع هه‌د، فه‌راوان
زامه‌تش کیشا پهری خرامان

Xurşîdi xawer bî hed, ferawan
Zametiş kîşa perî xiraman

ئومیدم ئی‌ده‌ن سه‌رم ها نه ریت
خورشید قه‌بوول که‌ی وه فه‌رزه‌ند ویت

Umîdim êden serim ha ne rêt
Xurşîd qebul key we ferzendi wêt

وه ته‌نیا سووار نه خاوه‌ر زه‌مین
پهری¹ خرامان نازم بی وه چین

We tenya suwar ne xawer zemîn
Perî xiraman ayzm bî we çîn

پهری خرامان ویل بی نه شاران
ئاما پهری چین نه خاوه‌ر مه‌کان

Perî xiraman wîll bî ne şaran
Ama perî çîn ne xawer mekan

1. بۆ، ژبۆ، ژبه‌ر، راین، ئراین: برای

په‌ری خرامان، شیر دیاری
پووشا نه وهدا به‌رگ تجاری

Perî xiraman, şêri diyarî
Pûşa ne werda bergi ticarî

دوورن نه ئنساف، شای دارا نگین
نه‌یاوو¹ به وهسل خرامان چین

Duren ne insaf, şay dara nigîn
Neyawû be weslli xiramani çîn

خاقان دا جوار واتش شاه‌رخ شا
ئختیارشهن شای حشمت په‌نا

Xaqan da ciwaw Watiş şahrrix şa
ixtyarişen şay hişmet pena

خورشید خاور نور ئه‌ینمه‌ن²
مایه‌ی شادی و عهدش، زهوق و زهینمه‌ن

Xurşîdi xawer nûri eynimen
Mayey şadî û eyş, zewq û zeynimen

سه‌د چون خرامان نازار کشوهر
مه‌نمانۆم فه‌دای سازایه‌ی خاور

Sed çûn xiraman nazari kişwer
Menmanum feday şazayey xawer

نه‌و دۆما خاقان پاتشای سالار
خواجه کیاسته‌ن³ به قه‌سر زه‌رکار

New Doma xaqan patişay salar
Xwace kyasten be qesri zerrkar

1. نه‌گه‌یشتن، نه‌ر‌ه‌سی: نرسد

2. عین[عربی]: چاو؛ چاف؛ چه‌و؛ چه‌م: دیده؛ چشم

3. هه‌نارد، ره‌وانه کرد، شه‌هاند، کل کرد: فرستاد

خواجه وه تهئجیل، ئاما به گولزار
به لای خرامان، ئه شوخ نازار

Xwace we tacîl, ama be gullzar
be lay xiraman, ew şoxi nazar

وات: بابوت خاقان سلام کیانا
وئشش رازییهن وه کام پاتشا؟

Wat: babut xaqañ sillam kiyana
Wêşîş Razîyen we kam paşiş?

خرامان چین ئاما وه زهبان
واتش: سلام رهسان وه خاقان

Xiramani çîñ ama we zeban
Watiş: sillamim resan we xaqañ

من كه متهر كه نيز شاهه خاقانم
هه رچی ره زاش بوو، بهنده فه رمانم

Min kemter kenîzi şahi xaqañim
Herçy rezaş bû, bende fermanim

خواجه وه تهئجیل رو نییا وه را
ئاما وه خزمهت خاقان پاشا

Xwace we tacîl ru nîya we ra
Ama we xizmeti xaqañi paşa

ئمجار وه دلشاد قازیشان چری
عهقد خرامان په ی خورشید بری

imcar we dillşad qazîşan çirî
Eqdi xiraman pey xurşîd birrî

چهن شهوانه روژ نه قاره¹ ژهنیا

1. نقاره[عربی]: سازنکی زهری به دوو دهوئی گهوره و بچووکهوه، که به یه ک کهس لی دهری: سازی ضربی متشکل از یک طبل بزرگ و یک طبل کوچک که توسط یک نفر نواخته می شود.

به‌زم عه‌روسی که‌رده‌ن مؤهه‌یا¹

Çen şewane roj neqare jenya
Bezmi erusî kerden Moheya

که‌رده‌ن چراخان ته‌مام شار چین
ثایینه وه‌سته‌ن وه عیژ و ته‌مکین

Kerden çiraxan Temam şari çîn
Ayîne westen we êz û temkîn

ته‌تام و شراو، که‌باب نه‌لوان
داشان وه مه‌خلووق، که‌هان² و مه‌هان³

Team û şiraw, kebabi ellwan
Daşan we mexlûq, kehan û mehan

ثمجار نه‌و دؤما خاقان کشوهر
واتش وه خورشید شیر ناموهر

imcar new doma xaqani kişwer
Watiş we xurşîd şîri namwer

فه‌رزه‌ند عه‌زیز وه تقبال ویت
به‌زم عه‌روسی ته‌مام بی په‌ریت

Ferzendi ezîz we iqballi wêt
Bezmi erusî Temam bî perît

خورشید خاوه‌ر نه‌رز که‌رد وه خاقان
هالی بو نه لات شای عالی مه‌کان

Xurşîdi xawer erz kerd we xaqan
Halî bu ne lat şay alî mekan

1. مه‌یا [عربی]: په‌رداخ؛ ته‌یار؛ ناماده؛ ناراسه؛ فراهم

2. بچوک‌کیل؛ بچوچگ‌کیل؛ له ئیره مه‌به‌ست خه‌لک ناسایی: کوچکان؛ در این جا منظور مردم عادی است.

3. گه‌ورده‌کان؛ گوه‌ایل؛ که‌لینه‌یل؛ له ئیره مه‌به‌ست نه‌شراف و ناغه‌وات و نه‌وانه که‌ خاون پله‌ن: بزرگان؛ در این جا منظور طبقه‌ی اشراف است.

شەرت ئقرارم یەك دەفە كەردەن
ئادم ئەو ئادەن تا روژ مەردەن

Şerti iqrarim yek defe kerdên
Adim ew aden ta roji merden

هەرتا ك بیپهروز نهیاوو وه كام
وهسل خرامان وه من بوو هەرام

Herta ki bêhrûz neyawu we kam
Weslli xiraman we min bû heram

شاهان سه‌روه‌ر وه سدق و یه‌قین
زاناش بیپهروز و شای خاوه‌ر زه‌مین

Şahani serwer we sidq û yeqîn
Zanaş bêhrûz û şay xawer zemîn

چەنی هەم كەردەن ئقرار چون مەردان
هەر دو وه یەك روژ ئەروسی كەران

Çenî hem kerdên iqrar çûn merdan
Her du we yek roj erusî keran

داجمیان ئووردی خەتا و خورشید و خرامان

ئمجار ئەو دۆما، شاهان خەتا
كارسازی سه‌فه‌ر كەردەن مۆه‌یا

imcar new doma, şahani xeta
Karsazî sefer kerdên Moheya

وه ئەمر خاقان شای عالی جناب

که‌ردن کارسازی ته‌مامن ته‌سباب

We emri xaqan şay alî cinab
Kerden karsazî Temamen esbab

پانسه‌د تن که‌نیز جه‌مین قورس خودر
پانسه‌د تن غولام خاسه که‌مه‌رزهر

Pansed ten kenîz cemîn qursi xwer
Pansed ten qullami xase kemerzer

پانسه‌د ته‌سپ خاس، ته‌مام له‌گام زهر
به‌خشا وه خورشید خاقان ک‌شوه‌ر

Pansed espi xas, Temam legam zer
Bexşa we xurşîd xaqani kişwer

به‌خشا وه خورشید چهنی خرامان
چهن قه‌تار دیبا¹، مه‌تای فه‌راوان

Bexşa we xurşîd çenî xiraman
Çen qetar dîba, metay ferawan

چهن قه‌تار ته‌سپاو، مه‌تای که‌س نه‌دار
داش به شاه‌رخشا و بی‌هروز سالار

Çen qetar espaw, metay kes nedar
Daş be şahrrixşa û bêhrûêzi salar

وه‌له‌اسل، یه‌ک روژ به‌رئامان نه‌چین
به‌شاد و وه‌شه‌ال، به‌عیژ و ته‌مکین

Welhasill, yek ruj beraman ne çîn
be şad û weşhall, be êz û temkîn

به‌یره‌قه‌شان² که‌رد خاقان ک‌شوه‌ر
واتش وه خورشید شیر دلا‌وهر

1. دیوا؛ پارچه‌ی نه‌وریشمی گول‌دار: پارچه‌ی ابریشمی گل‌دار

2. په‌وانه؛ کار و په‌وت نه‌و ری خسن میوان وه نیشانه‌ی میهره‌بانی: روانه‌کردن

Beyreçeşan kerd xaqani kişwer
Watiş we xurşîd şîri dillawer

خرامان چین مهسپاروم به تو
نازش بکیشه سازایه‌ی وهشخو

Xiramani çîn mesiparum be tu
Nayzş bikîşe şazayey weşxu

په‌ی ئید ک نازار خاقان چینهن
غهریب نه ولات خاوه‌ر زهمینه‌ن

Pey êd ki nazari xaqani çînen
Qerîb ne willatî xawer zemînen

دهس که‌رد به زاری خاقان کشوهر
وات به خرامان: حق وهنت یاوه‌ر¹

Des kerd be zarî xaqani kişwer
Wat be xiraman: heq wenit yawer

به‌رئاما فهقان نه گولزار چین
په‌ری خرامان، بانوو نازهنین

Berama feqan ne gullzari çîn
Perî xiraman, banû nazenîn

بلبل چهنی گول مه‌که‌رده‌ن فهقان
واتن خرامان نه‌مه‌ن نه‌ی مه‌کان

Billbill çenî gull mekerden feqan
Watin xiraman nemen ney mekan

دۆمای خرامان نازار خاقان
باخ رووه‌ه شه‌فزا ته‌مام بو ویران

Domay xiraman nazari xaqan
Baxi ruhefza Temam bu wêran

1. خوات له گه‌ل بی: خدا پشت و پناهت باشد

قومری چهنی کهوک مه کهردهن روو روو
واتن خرامان نه مهن، هانه کوو؟

Qumrî çenî kewk mekerden rurû
Watin xiraman nemen, hane kû?

خورشید خاور چهنی دلیران
تهی کهردهن ته مام دهشت و بیوان

Xurşîdi xawer çenî dilêran
Tey kerden Temam deşt û biyawan

مه نزل وه مه نزل به که یف و شادی
یاوان وه خهتا به دل گوشادی

Menêzill we Menêzill be keyf û şadî
Yawan we xeta be dillguşadî

قه مه رناز چهنی نازک نازاران
ئامان وه پیشواز نازار خاقان

Qemernaz çenî nazik nazaran
Aman we pîşwayzi nazari xaqan

چوونه وهی ئووردی وه خهتا

به وهش ده ماخی بردهش به حه رهم
قه مه رناز دیدهش، مه بوسا دهم دهم

be weş demaxî birdeş be herem
Qemernaz dîdeş, mebûsa dem dem

شاهر خشا و بیهروز، خورشید خاور
کهردشان راحت نه روی تهخت زهر

Şahrrixşa û bêhrûz, xurşîdi xawer
Kerdişan rahet ne ruy texti zer

چهن روژ نه خهتا نیشنن به ته مکین

شاهان سه‌روهه، شای خاوهه زهمین

Çen roj ne xeta nîştin be temkîn
şahani serwer, şay xawer zemîn

رۆژان نه شکار، شهوان عه‌یش و نووش
چه‌پگه‌ردی ده‌وران که‌رده‌ن فه‌رامووش

Rojan ne şikar, şewan eyş û nûş
Çepgerdî dewran kerden feramûş

رۆژی نه مه‌ج‌لس خورشید خاوهه
ئاما وه یاده‌ش نازار ک‌شوهه

rojê ne mecllis xurşîdi xawer
Ama we yadeş nazari kişwer

قه‌ل‌م گرت نه ده‌س خورشید خاوهه
نویسا بنام دانای که‌رده‌م که‌ر

qellem girt ne des xurşîdi xawer
Nuysa binami danay kerem ker

دۆمای شه‌ره‌ شه‌وق مه‌زموون نامه
نامه‌ی وه‌ش مه‌زموون عه‌نبه‌ر شه‌مامه

Domay şerhi şewq, Mezmûni name
Namey weş mezmûni enber şemame

نویسا: نازار خاقان قه‌یسه‌ر
یادت وه خه‌یر بو نازار ک‌شوهه

Niwysa: nazar xaqani qeyser
Yadit we xeyr bu nazari kişwer

په‌ی دوری بال‌ات شیوه‌ن کارمه‌ن
شه‌و و رۆژ دایه‌م هه‌ر خه‌م بارمه‌ن

Pey durî ballat şîwen karimen
Şew û roj dayem her xem barimen

گاهى بواجان ياران دلسوز
يادتان به خهیر، خورشید و بیهرروز

Gahê biwaçan yarani dillsûz
Yaditan be xeyr, xurşîd û bêhrûz

تو به ئهیش و نووش چهنى قه‌مه‌رناز
مه‌نووشین باده ياران ده‌مساز

Tu be eyş û nûş çenî qemernaz
Menûşîn bade yarani demsaz

من وه خه‌مبارى، دور نه بالای تو
دور نه ئاگرىجه¹ و خال ئالای تو

Min we xembarî, dur ne ballay tu
dur ne agrîce û xalli allay tu

باقى وه‌سه‌لام ئارام گيانم
نازار كشوه‌ر، رووه و ره‌وانم

Baqî wesellam arami gyanim
Nazari kişwer, ruh û rewanim

نامه دا به ده‌س بیهرروز سه‌روه‌ر
کیانا په‌رى نازار كشوه‌ر

Name da be desi bêhrûzi serwer
Kyana perî nazari kişwer

نامه دان به ده‌س خرامان چین
موتالئه کهرد نه سه‌ر تا پایین

Name dan be desi xiramani çîn
Mutallie kerd ne ser ta payîn

1. بسک؛ موی به‌سه‌ر لاجانگدا هاتو؛ زلف؛ گیسوی تابدار

قه‌لهم گرت نه دهس خرامان چین
نویسا جواو شای خاوه‌ر زهمین

Qellem girt ne des xiramani çîn
Niwysa ciwawi şay xawer zemîn

به‌لی! ئە‌ی خورشید، ئە‌ی گیان شیرین
فهدای بالآت بو، خرامان چین

Bellî! ey xurşîd, ey gyani Sîrîn
Feday ballat bu, xiramani çîn

نامه‌ی شهریف‌ت به دهسم یاوا
مه‌زموون هالی بيم، نه سه‌ر تا وه پا

Namey şerîfit be desim yawa
Mezmûn halî bîm, ne ser ta we pa

ئاهم نه قوبه‌ی گه‌ردون ویه‌رده‌ن
چته‌ور بی نه لات گوزه‌ر نه که‌رده‌ن؟

Ahim ne qupey gerdun wyerden
Çitewr bî ne lat guzer nekerden?

یه پوسه¹ مه‌بو شهرت دل‌داری؟
تو وه ئە‌یش و نووش، من وه خه‌مباری؟

Ye puse mebu şerti dilldarî?
Tu we eyş û nûş, min we xembarî?

دایه‌م وه‌شت بو، رووه‌ ره‌وانم
ئه‌ی ئارام گیان مایه‌ی ژیانم

Dayem weşit bu, Rûhi rewanim
Ey arami gyan mayey jyanim

تو نه ته‌خت زه‌ر، چه‌نی بی‌ه‌روز شا
مه‌که‌رین شکار وه که‌یف و دلخا

1. وه‌یتته‌ور؛ ئیجور: اینگونه

Tu ne texti zer, çenî bêhrûz şa
Mekerîn şikar we keyf û dilxa

باده مهنوشين تو، چهنى بيهروز
گاهى بواجين ياران دلسووز

Bade menûşîn tu, çenî bêhrûz
Gahî bwaçîn yarani dillsûz

من وه خه مبارى ئهى يار ده مساز
خه مبار خه مگين، چهنى قه مهنراز

Min we xembarî ey yari demsaz
Xembari xemgîn, çenî qemernaz

باقى وه سه لام رووه ره وانم
ئهى نارام گيان، قه زات وه گيانم

Baqî wesellam ruhi rewanim
Ey arami gyan, qezat we gyanim

نامه دا به دهس سه ول قه مهنراز
بوانه¹ ته مام ئهى يار ده مساز

Name da be desi sewlli qemernaz
Bwane Temam ey yari demsaz

بكيانا پهرى خورشيد خاوه ر
پهرى شازايه، بيهروز سه روه ر

Bikyana perî xurşîdi xawer
Perî şazaye, bêhrûêzi serwer

قه مهنراز نامه ي خرامان چين
ئاوه رد پهى خورشيد شای خاوه ر زه مين

Qemernaz namey xiramani çîn
Awerd pey xurşîd şay xawer zemîn

1. بيخونه؛ بخونه؛ بخوان

شای خاوه‌ر نامه‌ی خرامان چین
مه‌وه‌ند¹، نه دیده مه‌ریزا ته‌سرین²

Şay xawer namey xiramani çîn
Mewend, ne dîde merîza esrîn

شاه‌پ‌خشا زانا شای خاوه‌ر زهمین
دلّ بی قه‌راره‌ن په‌ی نازار چین

Şahrrixşa zana şay xawer zemîn
Dill bî qeraren pey nazari çîn

واتش: ته‌ی وه‌زیرا! ساهوو عه‌قلّ وفام
کار شا خورشید بده‌ر سه‌رته‌نجام

Watiş: ey wezîr! Sahû eqll û fam
Kari şa xurşîd bider serencam

ثاما وه‌ جواو خورشید خاوه‌ر
ته‌رز که‌رد شاه‌پ‌خشا، شاه‌ ناموه‌ر

Ama we ciwaw xurşîdi xawer
Erz kerd şahrrixşa, şahi namwer

شه‌رت وثق‌رارم هه‌ر ته‌و روژ که‌رده‌ن
ثادم ته‌و ثاده‌ن تا روژ مه‌رده‌ن

Şert û iqrarim her ew roj kerden
Adim ew aden ta roji merden

هه‌ر تا ک بی‌پ‌ه‌روز نه‌یاوو وه‌ کام
وه‌سلّ خرامان وه‌ من بو هه‌رام

Her ta ki bêhrûz neyawu we kam
Weslli xiraman we min bu heram

به‌لّی، ثلّتماس ئی وه‌نه‌ی³ که‌مته‌ر

1. خوه‌ند؛ خوه‌نی: خواند

2. فرمیسک؛ ثرمیس: اشک

ئیدەن نە دەرگای شاھرخشای سەرودەر

Belîê, illtimasi ê wendey kemter
Êden ne dergay şahrrixşay serwer

کار بیھروز شا، بکەر مۆھەیا

ئاد قەمەرناز باوھری وە جا

Kari bêhrûz şa, biker Moheya
adi qemernaz bawerî we ca

ئەمجار شاھرخشا، شای دارا نگیین

واتش: ئەی خورشید شای خاوەر زەمیین

iimcar şahrrixşa, şay dara nigîn
Watiş: ey xurşîd şay xawer zemîn

بیھروز ھەر غولام سەنا خانتەن

قەمەرناز کەنیز خرامانتەن

Bêhrûz her qullami sena xaniten
Qemernaz kenîzi xiramaniten

ھەرچی مەیلتەن فەرزەند نیکنام

واچە بە وەزیر بدەرون ئەنجام

Herçy meyliten ferzendi nêknam
Waçe be Wezîr biderun encam

خورشید خاوەر واتش بە وەزیر.

دلیر دانا، پر عەقل و تەدبیر!

Xurşîdi xawer Watiş be wezîr:
Dilêr dana, pirr eqll û tedbîr

بکەن چراخان خەتا و خوتەن

گلاو پاشی کەن ری ماوا و مەسکەن

Biken çiraxan xeta û xuten

3. بەتە؛ بەندە؛ خزمەتکار: بندە

Gllaw paşî ken rê mawa û mesken

وهزير پر فام، جهانديده کار
وات به جارچيان جار بدن نه شار

Wezîri pirr fam, cehandîde kar
Wat be carçyan car biden ne şar

جهژن زهماوهن خورشيد و بيهروز له شار خهتا

دهر دهم جارچيان جار كيشان نه شار
گولاوپاش كريا مهيدان و بازار

Der dem carçyan car kîşan ne şar
Gullawpaş kirya meydan û bazar

چراخان كهردن خهتا و خوتهن
حازر بين تهمام ميران¹ قووشه²

Çiraxan kerden xeta û xuten
Hayzr bîn Temam mîrani qûşen

نهو دووما شاهرخ، شای دارا نگین
مهجلس دا قهرار وه عیژ و تهمكنين

New doma şahrrix, şay dara nigîn
Mecllis da qerar we êz û temkîn

ئهقد قهमेرناز كهردن پهی بيهروز
به شهوق و شادی، به كهيف و دلسووز

Eqdi qemernaz kerden pey bêhrûz

1. سرداران؛ سپاران؛ سرداران؛ فرماندهان

2. هیژی چه کداری؛ سپاه؛ لشکر

Be şewq û şadî, be keyf û dillsûz

که‌رده‌ن ته‌دارک حه‌ره‌م نشینان
نازک نازاران رانا مه‌هوشان

Kerden tedarik herem nişînan
Nazik nazaran rana mehweşan

بردن وه همه‌مام خاسه‌ی شاهانه
دو مانگ ئه‌نوه¹ بانوو زهمانه

Birdin we hemami xasey şahane
Du mangi enwer banû zemanê

دو نازک نه‌هه‌ال، دو ئاهوو ته‌تار
دو نه‌وبه‌ر نه‌مام، دوشو‌خ نازار

Du Nazik newhall, du ahû tetar
Du newber nemam, du şoxi nazar

دو وه‌له‌د خه‌زال، دو ئاهوو سه‌رمه‌س
دو جه‌لاد جه‌لد، کوشه‌نده‌ی ته‌پرده‌س

Du welled xezall, du ahû sermes
Du celadi celld, kuşendey terrdes

دو وه‌له‌د خه‌زال، دو ئاهوو هه‌رده
دو شو‌خ نازار، بردن وه په‌رده

Du welled xezall, du ahû herde
Du şoxi nazar, birdin we perde

شستشو که‌رده‌ن وه مو‌شک و عه‌نبه‌ر
نه سه‌ر تا وه پا دو مانگ ئه‌نوه

Şistişu kerdin we moşk û enber
Ne ser ta we pa du mangi enwer

بردن وه حه‌ره‌م خرامان چین

1. مه‌به‌ست خرامان و قه‌مه‌رنازه: منظور خرامان و قمرناز است.

چەنى قەمەرنەز بانوو نازەنەين

Birdin we herem xiramani çîn
Çenî qemernaz banû nazenîn

ئىمجار نەو دۆما خورشید و بېھروز
دەس يەك گرتن دو يار دلّسووز

imcar new doma xurşîd û bêhrûz
Desi yek girtin du yari dillsûz

لوان وە ھەرەم دو شیر سەنگین¹
سلام کەردشان وە دو نازەنەين

Lwan we herem du şîri senigîn
Sillam kerdişan we du nazenîn

عەلەيک دان جواو دو يار دەمساز
خرامان چين، بانوو قەمەرنەز

Eleyk dan ciwaw du yari demsaz
Xiramani çîn, banû qemernaz

ئاوھردن وە جا ھەم ئاد و ئقرار
ھەردو داخّل بين وە ھۆجرەى زەرپکار

Awerdin we ca hem ad û iqrar
Herdu daxill bîn we hocrey zerrkar

ھەر يەك نە ھۆجرەى زەرپکار ویشان²
مەشقولّ عەيش بين چەنى نازاران

Her yek ne hocrey zerrkari wîşan
Meşqull eyş bîn çenî nazaran

شەوى مۆبارک وە سائەت سەئد
خورشید و بېھروز دو يار ھەم ئەھد

1. مەبەست خورشید و بېھرووزە: منظور خورشید و بهروز است.

2. خوہبان: خودشان

Şewî mobarik we saeti sed
Xurşîd û bêhrûz du yari hem ehd

دو یار و یاور دو قهلب دلّ ساف
ههردو وه یه ک شهو کهردشان زه فاف

Du yar û yawer du qellbi dill saf
herdu we yek şew kerdişan zefaf

فارق بین نه جهبر کار زه مانه
داخل بین وه ناو هجلهی شاهانه

Fariq bîn ne cebri kari zemanê
Daxill bîn we naw Hiciley şahane

خورشید خاور نازار خاقان
دو دهس نه گهردهن چون ئاوات¹ داران

Xurşîdi xawer nazari xaqan
Du des ne gerdên çûn awatdaran

پهشتان بین وه هم دو یار هامدم
ئهو چون پهروانه، ئید چون شوعلهی شه م

Peştan bîn we hem du yari hamdem
Ew çûn perwane, êd çûn şolley şem

بیهروز سهروه شای عالی نه سهو
ئهویش نهو سائت یاوا وه مه تلّهو

Bêhrûzi serwer şay alî nesew
Ewîş new saet yawa we metlew

کهردنه عهیش و نووش هه ر یه ک په ی ویشان
بی خه وه نه کار گهردهش دهوران

Kerden eyş û nûş her yek pey wîşan
Bî xewer ne kari gerdiş dewran

1. نارهزو؛ تاسه؛ هیتقی؛ هیوا؛ نهزرت؛ خوهزیهو. آرزو

سه‌هەر هۆرێزان نه‌ خاوشیڕین
لوان وه‌ ئه‌یوان شای دارا نگیڤ

Seher Horêzan ne xawi Sîrîn
Lwan we eywani şay dara nigîn

سە مانگ وه‌ دلشاد شای خاوه‌ر ماوا
که‌ردش عه‌یش و نووش نه‌ شار خه‌تا

Sê mang we dillşad şay xawer mawa
Kerdiş eyş û nûş ne şari xeta

فارق نه‌ گه‌ردش ده‌ور روژگار
نه‌ شار خه‌تا نمانان قه‌رار¹

Fariq ne gerdişi dewri rujgar
Ne şari xeta nimanan qerar

روژان نه‌ شکار وه‌لده‌ جه‌یرانان
شه‌وان عه‌یش و نووش چه‌نی خرامان

Rujan ne şikar welled ceyranan
Şewan eyş û nûş çenî xiraman

روژی نه‌ روژان خورشید خاوه‌ر
ئاما وه‌ یادش عادلشای کشوهر

Rojê ne rojan xurşîdi xawer
Ama we yadiş adillşay kişwer

نه‌ دلدا خینال خاوه‌ر زه‌مین که‌رد
په‌ی په‌ی مه‌ کیشا ه‌ناسان سه‌رد

Ne dillda xyalli xawer zemîn kerd
Pey pey mekîşa hinasani serd

ئه‌رز که‌رد وه‌ خزمه‌ت پاتشای خه‌تا
ئه‌رز من ئیده‌ن شای حشمه‌ت په‌نا

1. جاگیر بوون؛ قه‌رار گرتن؛ منزل گزیدن

Erz kerd we xizmeti patşay xeta
Erzi min êden şay hişmet pena

چوونهوهی خورشید و خرامان ترا خاوه

بدهری روخسه ت شای والاته بار
راهی بووم بشووم پهی خاوه ر دیار

Biderî ruxset şay wallatebar
Rahî bûm biçûm pey xawer diyar

دهر دهم شاهرخ شا، شای والاته بار
واتش وه بیهروز مه که ره مه دار

Der dem şahrrix şa, şay wallatebar
Watiş we bêhrûz mekere medar

بکه ر کارسازی خورشید خاوه
پانسه د تهن غولام خاسه که مه ر زهر

Biker karsazî xurşîdi xawer
Pansed ten qullami xase kemer zer

پانسه د تهن که نیز شوخ مه جه مین
په ری نازهنین خرامان چین

Pansed ten kenîzi şoxi meh cemîn
Perî nazenîn xiramani çîn

پانسه د ته سپ خاس، گشت زهرین له گام
ده رسائت بیهروز که ردش سه رته نجام

Pansed espi xas, gişt zerîn legam
Dersaet bêhrûz kerdiş serencam

ئاماده که ردش بیهروز سالار
چه نی چهن قه تار مه تای گرانبار

Amade kerdiş bêhrûzi salar
Çenî çen qetar metay giranbar

نهو دۆما خورشید و نازار کشوهر
هۆرێزان وه پا، سووار بین یه کسههر

New doma xurşîd û nazari kişwer
Horêzan we pa, suwar bîn yekser

رو نییان نه راه، بهرئامان نه شار
چهنی شاهرخ شا، بیهروز سالار

Ru Nîyan ne rah, beraman ne şar
Çenî şahrrix şa, bêhrûzi salar

تا وه یه ک مه نزل نه شار خه تا
راهی کهردشان شاهان نیکخا

Ta we yek Menêzill ne şari xeta
Rahî kerdişan şahani nîkxa

خرامان چین بانوو قه مه رناز
کهردهن ته له ودا¹، یاران ده مساز

Xiramani çîn banû qemernaz
Kerden elweda, yarani demsaz

نهو دۆما به که یف شای خاوه ر ماوا
چهنی سپای ویش رو نییا وه را

New doma bekeyf şay xawer mawa
Çenî sipay wîş ru niya we ra

چهن شهوانه روز ته ی کهردهن وه جهخت²
ته ی کهردهن وه تاو کوهساران سهخت

Çen şewane ruj tey kerden we cext

1. الوداع: [عربی] خواسپاری: وداع؛ خدا حافظی

2. به پهله؛ وه تاو؛ گورجان: تند؛ سریع

Tey kerden we taw kuhsarani sext

مه‌نزل و مه‌نزل و كه‌يف و وه‌شها
هه‌رتا ك ياون¹ وه جاگه‌ي سه‌لسال

Menêzill we Menêzill we keyf û weşhall
Herta ki yawan we cagey sellsall

نه جاگه‌ي سه‌لسال، ئفريت بي دين
پييا بي نه زين شاي خاوره زمين

Ne cagey sellsall, ifrîti bî dîn
Pîya bî ne zîn şay xawer zemîn

نه ئه و سه‌رچه‌شمه گه‌ردشان قه‌رار
بار و بارخانه ئاوه‌رده‌ن به وار

Ne ew serçeşme girdişan qerar
Bar û barxane awerden be war

خه‌يمه و خياوان كه‌ردشان وه پا
نامي جه‌وانان راهي نمانا

Xeyme û xêawan kerdişan we pa
Namî cewanan rahî nimana

نه و دوما خورشيد سالار زورچه‌نگ
چه‌ني جه‌وانان شيران سه‌ره‌نگ

New doma xurşîd salari zûrçeng
Çenî cewanan şîrani serheng

هۆريزان چه‌ني نازار كشوهر
كه‌ردشان سه‌يران نه روو ده‌شت و دهر

Horêzan çenî nazari kişwer
Kerdişan seyran ne rû deşt û der

لوان وه سه‌يران وه مه‌قار ته‌نگ

1. په‌سين:رسيدند

نه جاگهی سه‌لسال، نه‌ولاد نه‌رژه‌نگ

Lwan we seyrani wer mexari teng
Ne cagey sellsall, ewlladi erjeng

داخل بین وه ناو ته‌نگ وهرمه‌قار
مه‌کان سه‌لسال، ثفریت به‌دکار

Daxill bîn we naw tengi wermexar
Mekani sellsall, ifrîti bedkar

وات وه خرامان ساهوو عه‌یش و ناز
مه‌هبوس بی نه‌ی جا بانوو قه‌مه‌رناز

Wat we xiraman Sahû eyş û naz
Mehbus bî ney ca banû qemernaz

نه‌ی مه‌قار ته‌نگ مه‌نالای وه زار
یاوام وه دادش نه‌ی شوخ نازار

Ney mexari teng menala we zar
Yawam we dadiş ey şoxi nazar

یاران ته‌جهب مه‌ند نه‌ی مه‌قار ته‌نگ
جاگهی ناهه‌موار نه‌ولاد نه‌رژه‌نگ

Yaran eceb mend ney mexari teng
Cagey nahemwar ewlladi erjeng

واتن وه خورشید: حه‌قا مه‌رده‌نی!
به‌وینه‌ی رووسه‌م نه‌به‌رد که‌رده‌نی

Watin we xurşîd: heqa merdenî!
Be wêney rusem neberd kerdenî

ثم‌جار نه‌و دو‌ما خه‌زانه‌ی سه‌لسال
دانه و جه‌واهر، یا‌قوت، چه‌نی لال¹

1. له‌عل؛ جوورنیک سه‌نگ گران و پرپه‌ها: لعل؛ نوعی سنگ قیمتی

Imcar new doma xezaney sellall
Dane û cewahir, yaqût, çenî llall

سیم و زه بهرجه د، ئەلماس ئەلوان
کوو کوو، کوو کهردن نهو ماوا و مه کان

Sîm û zeberced, ellmasi ellwan
Kûkû, kû kerden new mawa û mekan

ته مامهن وه ئەمر خورشید خاوه
نهو مه قار تەنگ ئاوهردن وه بهر¹

Temamen we emri xurşîdi xawer
New mexari teng awerdin we ber

نهو دۆما، خورشید شای خاوه مه کان
واتش وه یاران جهم کهن قه تاران²

New doma, xurşîd şay xawer mekan
Watiş we yaran cem ken qetaran

ههفت قه تار قاتر دانەى گرانبار
کیانا پەری شاهرخشای سالار

Heft qetar qatir daney giranbar
Kyana perî şahrrixşay salar

ههفت پەى قه مه رناز، بانوو نازەنن
ههفت پەرى بېهروز شیر سههه مگین

Heft pey qemernaz, banû nazenîn
Heft perî bêhrûz şîri sehemgîn

نامه نويسا وه لای شاهرخ شا
وه ئقبال تو شای عالی له قا

Name nuysa we lay şahrrix şah

1. دەر؛ دەشت: بیرون

2. مەبەست کاروان چوارپه‌یه‌یله: منظور کاروان چهار پایان است .

We iqballi tu şay alî leqa

وه سلامتې، وه كهيف دلخا
ياوايم وه جاگه ي سه لسال گومرا

We sillametî, we keyfi dillxa
Yawaym we cagey sellsalli gomrra

تهمام گهنج و مال سه لسال كافه
نهو مهقار تنگ ئاوهردم ئه و بهر

Temam genc û malli sellsalli kafer
New mexari teng awerdim ew ber

ههفت قهتار پهرى شاهه سه رته فراز
ههفت پهي بيپهروزشا، ههفت پهي قه مهنراز

Heft qetar perî şahi serefraz
Heft pey bêhrûzşa, heft pey qemernaz

چل قهتار ههني پهي خاقان چين
كيانام چهني خاسان نه مين

Çil qetar henî pey xaqani çîn
Kyanam çenî xasani emîn

ئوميدم ئيدهن شاي والا گه وههر
نه كه ي فه راموش ئي وه نه ي كه متهر

Umêdim êden şay wala gewher
Nekey feramûş ê wendey kemter

هه رتا زنده بووم نه ده ور ئه يام
ئه بد دوتا گو شاهر خشاي خه تام

herta zinde bum ne dewri eyam
Ebdi Duagu şahrrixşay xetam

نه راي مه ره مهت شاي حشمهت په نا

Xase qullaman ru niyan we rah

مه‌نزله وه مه‌نزله ته‌ی که‌رده‌ن زه‌مین
هه‌رتا که یاوان وه مه‌یدان چین¹

Menêzill we Menêzill tey kerdên zemîn
herta ki yawan we meydani çîn

داشان وه خاقان نامه‌ی خورشیدشا
موتاله‌ئه‌ش که‌رد نه‌ سهر تا وه‌ پا

Daşan we xaqan namey xurşîdşa
Mutaleeş kerd ne ser ta we pa

شاد بی، وه‌شده‌ماخ خاقان کشور
نویسا جواو خورشید سهرور

Şad bî, weşdemax xaqani kişwer
Nuysa ciwawi xurşîdi serwer

سهر وه‌ موهرش که‌رد نامه‌ عه‌نبه‌رین
داش وه‌ غولامان شای خاوه‌ر زه‌مین

Ser we muhriş kerd namey enberîn
Daş we qullaman şay xawer zemîn

خاقان کشور نه‌ رای مه‌ره‌مه‌ت
ته‌مام غولامان نمانا خه‌لئه‌ت²

Xaqani kişwer ne ray merhemet
Temam qullaman nimana xelet

روخسه‌ت ستانان رو نییان وه‌ را
ته‌ی که‌رده‌ن وه‌ تاو روی ده‌شت و سارا³

1. مه‌به‌ست ژووره‌ وه‌ چین وه‌ ناو خاک چینه. منظور ورود به داخل خاک چین است. آنگونه که تصور می‌شود، ابتدا کشور خاور و سپس ختا و ختن در جوار هم و آنگاه سرزمین چین بوده است. به گمان بازنویسان آن نامها با جغرافیای کنونی متفاوت و دیگر گونه است.
2. پیشکشی؛ دیاری؛ جامه و قهوه‌ی دقربای که گه‌وراینگ وه‌ که‌سه‌ی بوه‌خشی؛ هدیه؛ پیشکش. جامه‌ی دوخته که بزرگی به کسی بخشد.
3. سارات؛ ده‌بشت و در؛ بیوان؛ چؤلگه؛ صحرا

Ruxset sitanan ru niyan we rra
Tey kerden we taw ruy deşt û sara

تهی که‌ردن وه تاو سارا و ده‌یشت و دهر
تا یاوان وه لای خورشید خاوه‌ر

Tey kerden we taw sara û deyişt û der
Ta yawan we lay xurşîdi xawer

سجده‌ی زهمین دان، سلام که‌ردشان
نامه‌ی شاه‌رخشا، هم چهنی خاقان

Sicdey zemîn dan, sillam kerdişan
namey şahrrixşa, hem çenî xaqan

نییان نه هزورور خورشید خاوه‌ر
موتالئه که‌رد نه پا تا وه سهر

Niyan ne hizûri xurşîdi xawer
Mutallie kerd ne pa ta we ser

ئمجار ئه‌مرش که‌رد خورشید سالار
خه‌یمه و خیناوان ته‌مام که‌ردن بار

Imcar emriş kerd xurşîdi salar
Xeyme û xêawan Temam kerden bar

هم گهنج و مه‌تای سه‌لسال مردار
سه‌د قه‌تار خاس ته‌مام که‌ردن بار

Hem genc û metay sellsalli mirdar
Sed qetari xas Temam kerden bar

سووار بین وه زین نامی جه‌وانان
وه ته‌نته‌نه‌ی خاس نه روو بی‌اوان

Suwar bîn we zîn namî cewanan
We tenteney xas ne rû byawan

شه‌ش مانگ وه ته‌نجیل یاران سه‌روه‌ر

مهرانان وه جهخت پهی ملک خاوه‌ر

Şeş mang we tacîl yarani serwer
Meranan we cext pey Millki xawer

یاوان وه نزیک ولات خاوه‌ر
خورشید چه‌په‌ری¹ ته‌له‌و کرد نه وه‌ر

Yawan we nizîki wilati xawer
Xurşîd Çeperê tellew kird ne wer

ئاما وه زوان شای خاوه‌ر زهمین
واتش وه چه‌په‌ر: سووار به‌ر وه زین!

Ama we ziwan şay xawer zemîn
Watiş we Çeper: suwar ber we zîn!

وه تاو، وه ته‌ئجیل بشوو په‌ری شار
بشوو وه خزمه‌ت عادل‌شای سالار

We taw, we tacîl bişû perî şar
Bişû we xizmeti adillişay salar

بواچه خورشید نه ولات چین
چه‌نی خرامان بانوو نازهنین

Bwaçe xurşîd ne willati çîn
Çenî xiraman banû nazenîn

هانه بهین راه، ته‌مام سه‌رانسه‌ر
ئامان وه دو‌ما پهی ملک خاوه‌ر

Hane beyni rah, Temam seranser
Aman we doma pey millki xawer

بستانه پهی ویت خلّات خاسان²
بنمانه ناگّا، شای خاوه‌ر مه‌کان

1. چاپار؛ په‌یک؛ نامه به‌ر: قاصد

2. مانای خشته: ئرا خودد خلّات خاس و شاهانه‌یگ وه دوس بار. خلعتی خوب و شاهانه برای خودت بستان.

Bistane pey wîf xillati xasan
Binmane aga, şay xawer mekan

چه پەر وه تهئجیل رو نییا وه را
تهی مه کرد زهمین وه بیع مدارا

Çeper we tacîl ru niya we ra
Tey mekird zemîn we bê midara

یاوا وه خزمهت شای خاوه زهمین
سجده برد نه ئهرز وه عیژ و ته مکین

Yawa we xizmeti şay xawer zemîn
Sicde bird ne erz we êz û temkîn

تهمام ئههوالآت خورشید خاوه
ئهرز کرد نه خزمهت عادلشای سهروه

Temam ehwallati xurşîdi xawer
Erizkerd ne xizmeti adillşay serwer

عادلشا وهیتهور شنهفتش وه گوش
نه شهوق فهزهند ساتی چی نه هوش

Adillşa weytewr şineftiş we guş
Ne şewqi ferzend Satê çî ne huş

شکوفه نه تهرز گول خونچهی وههار
به خشا وه خهلقان گهوههر وه خهروار

Şikufa ne terzi gul xunçey wehar
Bexşa we xellqan gewher we xerwar

چه پەر خلآت کهرد نه سهر تا وه پا
سووار بین وه زین ئه و چه نی سپا

Çeper xillat kerd ne ser ta we pa
Suwarbîn we zîn ew çenî sipa

ئمجار ئهمرش کهرد شای بلین ئهخته

نه خاوه زهمين جارکيشان يه کسه

Imcar emriş kerd şay Billên exter
Ne xawer zemîn carkîşan yekser

چراخان که ردهن ولات خاوه
نه شهوق جهمال خورشید سه روه

Çraxan kerden willati xawer
Ne şewqi cemalli xurşîdi serwer

دو پانسهد هزار سپا جوشيا
حازر بين نه پای تهخت عادلشا

Du pansed hizar sipa Cuşîya
Hazir bîn ne pay texti adillşa

ثمجار عادلشاه، هوريزا نه پا
سووار بين وه زين نهو چهنی سپا

Imcar Adillşah, Horêza ne pa
Suwar bîn we zîn ew çenî sipa

به رثاما نه شار سپا سه رانسهر
پهري ئستقبال خورشید خاوه

Berama ne şar sipa seranser
Perî istiqballi xurşîdi xawer

ژهو ته رهف خورشید چهنی جهوانان
مه رانان وه تاو نه روو بياوان

jew teref xurşîd çenî cewanan
Merranan we taw ne rû byawan

ياوا مقابل عادلشای سه روه
پيا بی نه زين شیر پر هونه

Yawa miqabilli adillşay serwer
Pîya bî ne zîn şîri pirr honer

سجدهی زهمین برد نه روو عادلشا
ئمجار ههردو دهس عادلشا بووسا

Sicdey zemîn bird ne rû adillşa
Imcar herdu desi adillşa bûsa

پییا بی نهزین عادلشای سهروهر
دهس کهرد نه گهردن فهرزهند دلّبه‌ر

Piya bî nezîn adillşay serwer
Des kerd ne gerdini ferzendi dillber

وینه‌ی خونچه‌ی گولّ بوو نییا نه بووش
نه شهوق شادی ساتی شی نه هووش

Wêney xunçey gull bu niya ne bûş
Ne şewqi şadî satî şî ne hûş

ئمجار سووار بین ئامان پهری شار
خیزیا شادی خه‌لقان وه به‌کجار

Imcar suwar bîn aman perî şar
Xîzya şadî xelqan we yekcar

نه وه‌ش ئه‌هوالی خورشید خاوه‌ر
مه‌که‌ردن شادی خه‌لقان سه‌رانتسه‌ر

Ne weşehwalî xurşîdi xawer
Mekerden şadî xelqan seranser

داخلّ بین وه‌ شار وه‌ که‌یف و شادی
ژهندشان مه‌قام موبارک بادی

Daxill bîn we şar we keyf û şadî
Jendişan meqami mubarik badî

لوان وه‌ ئه‌یوان خاسه‌ی شاهانه
پییا بین نه‌ زین وه‌ بیج به‌هانه

Lwan we eywani xasey şahane

Piya bîn ne zîn we bê behane

نازک نازاران شای خاوه‌ر زهمین
ئامان وه پیشواز خرامان چین

Nazik nazarani şay xawer zemîn
Aman we pîşwazi xiramani çîn

وه سهد نزاکت بردن وه ههرهم
چهنی خورشیدشا، شازادهی ئه‌ئهم¹

We sed nizakit birdin we herem
Çenî xurşîdşah, şazadey ezem

که‌ردشان راحت نه ههرهم سه‌را
سوگلی² ههرهم، دایه‌ی خورشید شا³

Kerdişan rahet ne herem sera
Sugilî herem, dayê Xurşîd şa

مه‌بووسا دیده‌ی خورشید خاوه‌ر
دهس کرد نه گه‌ردن نازار کشوهر

Mebûsa dîdey xurşîdi xawer
Des kerd ne gerdini nazari kişwer

نیشتن وه دلشاد، فاروق بین نه خهم
ناوردن وه یاد شاهان ئه‌ئهم

Nîştin we dillşad, fariq bîn ne xem
Nawirdin we yad şahani ezem

چل روژ و چل شه‌و ولات خاوه‌ر
که‌رده‌ن چراخان⁴ ته‌مام سه‌رانسه‌ر

1. اعظم [عربی]: گه‌ورا: بزرگ

2. سوگلی [ترکی]: نازار؛ نازیله؛ خوشه‌ویستی تاییه‌تی؛ مه‌به‌ست دالگ خورشیده؛ نورچشمی و بانوی حرمسرا؛ در اینجا منظور مادر خورشید است.

3. له ده‌سن‌ؤس "الف" ئی خشته ئیجور هاتییه: "سوگلی ههرهم دایه‌ی شاه‌رخشا؛ که هه‌له و نادرسه و هیچ ماناینگ نه‌ئری

Çil roj û çil şew wilati xawer
Kerden çiraxan Temam seranser

ههركهس پهري ویش مه‌مانا شادی
مه‌ژه‌ندن مه‌قام موبارک بادی

Herkes perî wîş menmana şadî
Mejendin meqami mubarik badî

ئمجار نهو دۆما شاهه مونه‌وهر
جهم كهرد نه‌ميران، وه‌زيران يه‌كسه‌ر

Imcar new doma şahi munewer
Cem kerd emîran, wezîran yekser

وه كهيف و شادی مه‌جئس دا قه‌رار
ويش وه دهس ويش پاتشای سالار

We keyf û şadî mecllis da qerar
Wîş we desi wîş patşay salar

خورشيد نا نهو بان ته‌خت سه‌لته‌نه‌ت
تاج پيكا¹ وه سه‌ر نه روو مه‌ره‌مه‌ت

Xurşîd na ew bani texti selltenet
Tac Pîka we ser ne rû merhemet

كه‌ردشان قه‌بوول، مير و وه‌زيران
وه ئاواز به‌رز موبارک گويان

Kerdişan qebûl, mîr û wezîran
We awazi berz mubarik guyan

هوكم‌ش ره‌واج بي نه ملك خاوه‌ر
بنام خورشيد سكه دان نه زه‌ر²

4 . شه‌وگر؛ نقر وارن كردن؛ چراخانی و نوور باران كردن هم‌ميشه نيشانه‌ی شادی و سه‌كامه‌تی بۆه چون دژايه‌تی وه‌ل تيه‌ريكي و هيژه‌يل
نه‌هريمه‌نييا بۆه. چراخانی؛ نور و نورافشانی هم‌ميشه نماد شادی و آرامش بوده است . زيرا ضد تاریکی و نیروهای اهریمنی است .

1 . هه‌نارد: گذاشت

Hukmiş rewac bî ne millki xawer
Binami xurşîd sike dan ne zer

نهو دؤما خورشید، شیر ناموهر
خلات بهخشان کهرد میران لهشکهر

New doma xurşîd, şîri namwer
Xillat bexşan kerd mîrani leşker

قرار گرت نه تهخت نالای زهرنگار
هوکممش رهواج بی نه روو روژگار

Qirar girt ne texti allay zernigar
Hukmiş rewac bî ne rû rujigar

گا مه کهرد شکار، گا نه تهخت زهر
گا وه عهیش و نووش نازار کشوهر

Ga mekrid şikar, ga ne texti zer
Ga we eyş û nûş nazari kişwer

تهمامی رهعیهت، گهدا، تهوانگهر
مه کهردن دوئا، نه دهرگای داوهر

Temamî reyet, geda, tewanger
Mekerden dua, ne dergay dawer

هاتن بیهرووز و قهमेرنانز ترا دیدار خورشید و خرامان

وهلهاسل خورشید شای خاوهر دیار
گا نه تهخت زهر، گاهی نه شکار

Welhasill xurşîd şay xawer diyar

2 . وه ناو خورشید سکه زهر ب کریاس که نیشانهی پاشایهتی و خونکاری نهق بقده. به نام خورشید خاور سکه طلا زده می شود و این نشان پادشاهی و حکمرانی او بوده است .

Ga ne texti zer, gahî ne şîkar

دوسال نه مابهين وهيتهور ويارا
قهمه‌رناز، چهنى بيپه‌روز شاي خه‌تا

Dusall ne mabeyn weytewr wyara
Qemernaz, çenî bêhrûz şay xeta

كه‌رده‌ن تراهه وه عيژ و ته‌مكين
به‌يو وه ديده‌ن شاي خاوه‌ر زه‌مين

Kerden irade we êz û temkîn
Beyu we dîdeni şay xawer zemîn

كه‌رده‌ن ته‌دارك، كارسازى سه‌فه‌ر
چهنى غولامان خاسه كه‌مه‌ر زه‌ر

Kerden tedarik, karsazî sefer
Çenî qullaman xase kemer zer

سووار بين وه زين، رونبيان وه را
ته‌ى كه‌رده‌ن وه شاد، روو ده‌شت و سارا

Suwar bîn we zîn, ru niyan we ra
Tey kerdên we şad, rû deşt û sara

مه‌نزل وه مه‌نزل شاهان سه‌روه‌ر
واتن وه چه‌په‌ر مودارا مه‌كه‌ر

Menêzill we Menêzill şahani serwer
Watin we Çeper mudara meker

بشوو وه خزمه‌ت شاي خاوه‌ر ديار
واچه قه‌مه‌رناز و بيپه‌روز سالار

Bişû we xizmeti şay xawer diyar
Waçe qemernaz û bêhrûzi salar

ياوان وه نزىك ياران سه‌روه‌ر
موژده به‌ر په‌رى خورشيد خاوه‌ر

Yawan we nizîki yarani serwer
Mujde ber perî xurşîdi xawer

چه پەر وه تهئجیل رو نییا وه را
یاوا وه خزمهت شای خاوه ر ماوا

Çeper we tacîl ru niya we ra
Yawa we xizmeti şay xawer mawa

ئه‌رز که‌رد وه خزمهت خورشید خاوه‌ر
واتش: قه‌مه‌رناز، بی‌ه‌روز سه‌روه‌ر

Erz kerd we xizmeti xurşîdi xawer
Watiş: qemernaz, bêhrûzi serwer

نزیکن وه شار شیر ناموهر
ده‌رده‌م ئه‌مرش که‌رد خورشید خاوه‌ر

Nizîkin we şar şîri namwer
Derdem emriş kerd xurşîdi xawer

فه‌وره‌ن سووار بی، چه‌نی سپا و سان
ئاما وه پیشواز شای خوته‌ن مه‌کان

Fewren suwar bî, çenî sipa û san
Ama we pîşwazi şay xuten mekan

چه‌نی بی‌ه‌روز شا، یاوا مقابڵ
پییا بی نه‌ زین، خورشید عادل

Çenî bêhrûz şa, yawa miqabill
Piya bî ne zîn, xurşîdi adill

ژه‌ ته‌ره‌ف، بی‌ه‌روز، چه‌نی قه‌مه‌رناز
پییا بین نه‌ زین، یاران ده‌مساز

jew teref, bêhrûz, çenî qemernaz
Piya bîn ne zîn, yarani demsaz

یاوا وه خورشید شای خاوه‌ر زه‌مین

بووسا دو دیدەش بیپهروز گۆزین

Yawa we xurşîd şay xawer zemîn
Bûsa du dîdeş bêhrûzi guzîn

دەس کەرد نە گەردەن خورشید خاوەر
خورشید هەم بووسا دو دیدەى سەرور

Des kerd ne gerdeni xurşîdi xawer
Xurşîd hem bûsa du dîdey serwer

ئەمجار قەمەرنەز شازایەى خەتا
دەس کەرد نە گەردەن شای خاوەر ماوا

Imcar qemernaz şazayey xeta
Des kerd ne gerdeni şay xawer mawa

دەردەم سووار بێن بى سەبر و ئارام
رو نییان نە را، تەمامى تەمام

Derdem suwar bîn bî sebr û aram
Ru niyan ne rra, Temamî Temam

بەو کەو کەبەى خاس شاهانە تیار
چەنى قەمەرنەز داخڵ بێن وە شار

Bew kewkebey xasi şahane tyar
Çenî qemernaz daxill bîn we şar

پىیا بىن نە زىن، لوان وە حەرەم
کەردشان راحت، تەمام چەنى هەم

Piya bîn ne zîn, lwan we herem
Kerdişan rahat, Temam çenî hem

خرامان چىن هۆرێزا وە ناز
دەس کەرد نە گەردەن یاران دەمساز

Xiraman çîn Horêza we naz
Des kerd ne gerdeni yarani demsaz

سوگلی حهره‌م، چهنی عادلشا
بووسان دو دیدهی سازایه‌ی خه‌تا

Suglî herem, çenî Adillşah
Bûsan du dîdey şazayey xeta

بیپهروز سالار، چهنی قه‌مه‌رناز
بووسان دهس و پا، هه‌ردو وه دلواز¹

Bêhrûzi salar, çenî qemernaz
Bûsan des û pa, herdu we dillwaz

خورشید خاوه‌ر، دلپیر هیجا²
به‌زم عه‌یش و نوش که‌ردش مؤه‌ه‌یا

Xurşîdi xawer, dilêr hîca
Bezmi eyş û nûş kerdiş Moheya

ئاوه‌ردن وه ناو شراو گولرنگ
ساقی نه‌وجوان، شه‌یدای شوخ شه‌نگ

Awerdin we naw şirawi gullreng
Saqî newcwan, şeyday şoxi şeng

موترب وه‌ش ئاواز وه روو نازه‌وا
ریشه‌ی جه‌رگ دل دا وه گازه‌وا

Mutrib weş awaz we rû nazewa
Rîşey cerg dill da we gazewa

شه‌قه‌ی بالوازی نازک نازاران
زپه‌ی چه‌قوانه‌ی گورجی نژادان

Şeqey ballwazî Nazik nazaran

1 . دلخواه؛ وه مانای شادمانیش هه‌س: دلخواه؛ به معنی شادمانی هم می تواند باشد. در اینجا نکته جالب توجهی وجود دارد و آن بوسیدن دست و پای سوگلی حرم عادلشاه به وسیله‌ی قمرناز و بهروز است . این کار اجباری نبوده است و از لفظ (دلواز) استفاده شده است . یعنی این کار به خواست دل بهروز و قمرناز و برای احترام به شاه و ملکه صورت گرفته است .

2 . نه‌گید؛ دل‌اوه‌ر: شجاع؛ جوانمرد

Zirrey çeqwaney gurcî nijadan

نه مابهين سهف، ساقى سيم ئه نام¹
ناوهردن وه ياد شاهان ئه يام

Ne mabeyni sef, saqî sîm enam
Nawerdin we yad şahani eyam

خرامان چين، خورشيد خاوه
قه مەرناز چەنى بېھروز سەرور

Xiramani çîn, xurşîdi xawer
Qemernaz çenî bêhrûzi serwer

نه سەدر مەجلىس سەرمەس بادە
ساقى نه خزمەت وه ناز ئىستاده

Ne sedri mecllis sermesi bade
Saqî ne xizmet we naz îstade

ساقى سيم ئه نام وه له نجه و ناله
بادەى ئه قيق رەنگ پر كەرد نه پيالە

Saqî sîm enam we lence û nalle
Badey eqîq reng pirr kerd ne pyalle

مە گیلان وه ناو سەرمەسان جەم
شەوق مەدان نه جەم، وینەى شەوق شەم

Megîllan we naw sermesani cem
Şewq medan ne cem, wêney şewqi şem

دنیا روشن بى، به وینەى جارن
هۆرپزا نه خاو تەمام نازاران

Dinya rûşin bî, be wêney caran
Horêza ne xaw Temam nazaran

خرامان چين، خورشيد خاوه

1. ئه ندام؛ لهش: اندام؛ بدن

قه‌مه‌رن‌از چهنی بی‌ه‌روز سه‌روه‌ر

Xiramani çîn, xurşîdi xawer
Qemernaz çenî bêhrûzi serwer

قرار گردشان نه روو ته‌خت زهر
پایه دانه به‌ن، نالای مه‌جه‌وه‌هر

Qirar girdişan ne rû texti zer
Paye dane ben, allay mecewher

ئمجار عادلشا، بی‌ه‌روز سه‌روه‌ر
چهنی خورشید شا¹، شیر ناموه‌ر

Imcar adillşa, bêhrûzi serwer
Çenî xurşîd şa , şîri namwer

برده‌ش چهنی ویش، شاه زه‌مانه
به ئەزم دیدهن گه‌نج و خه‌زانه

Birdeş çenî Wêş, şahi zeman
Be ezmi dîden genc û xezane

دیش بی‌ه‌روز، ئەونه² گه‌نج و جه‌واهه‌ر
فیروزه و ئەلماس، له‌ئەل و سیم و زهر

Dîş bêhrûz, ewne genc û cewaher
Fîruze û ellmas, lell û sîm û zer

کوو‌کوو، کوو بییه‌ن، بی‌عه‌د، فه‌راوان
هه‌ر دانه، خه‌راج ئیران و تووران

Kûkû, kû bîyen, bê hed, ferawan
Her dane, xeraci êran û tûran

بی‌ه‌روز نه دل وات: بی‌شک یه شاهه‌ن
ساهوو خه‌زانه، تیپ و سپاهه‌ن

1. له ده‌سن‌ق‌س "الف" بی‌ه‌روز شا ن‌ق‌سیاس که دروست نییه: در نسخه "الف" به‌روز شاه نوشته شده است که نادرست می باشد .

2. ئەوه‌نده؛ ئەوچه‌نده؛ هینده؛ ئەوقره: آن قدر

Bêhrûz ne dill wat: bî şik ye şahen
Sahû xezane, tîp û sipahen

وهلهاسل بيهروز نه خاوهر مه كان
گا نه بهزم و عهيش، گاهي نه سهيران

Welhasill bêhrûz ne xawer mekan
gah ne bezm û eyş, gahî ne seyran

گا چهنی خورشید مه چي وه شکار
ناهوو سهید مه کهرد وه تیر هوونخار¹

Ga çenî xurşîd meçî we şikar
ahû seyd mekrid we tîri hûnxar

عادلشاه، چهنی سوگلی حهردم
مهواتن بيهروز شازایه ی ته تهم

Adillşah, çenî sugilî herem
Mewatin bêhrûz şazayey ezem

تو فهزهد خاس شیر سهروهري
تو پيشت و پهنای شای خاوهري

Tu ferzendi xas şêri serwerî
Tu pêşt û penay şay xawerî

فهزهد عهزیز شازایه ی خهتا
ره فیهق چولگهرد شای خاوهر ماوا

Ferzendi ezîzi şazayey xeta
Refîqi çullgerdi şay xawer mawa

بمانی وه شاد نه روو تهخت زهر
تا دهور دنیا، بيهروز سهروهري

Bimanî we şad ne rû texti zer
Ta dewr dinya, bêhrûzi serwer

1. خۆنخار؛ خۆنریژ: خونخوار؛ خونریز

ئۆزى ئىتھرام بىي ھەد، فەراوان
وازى¹ نە بېھروز شای خاوەر مەکان

Ozri ihtiram bî hed, ferawan
Wazî ne bêhrûz şay xawer mekan

روخسەت تەلەب کەرد نە شاھ خاوەر
روخسەت ستانان بېھروز سەرور

Ruxset teleb kerd ne şahi xawer
ruxset sitanan bêhrûz serwer

ئەمرش نمانا شاھ زەمانە
چەن قەتار گەوھەر خاسەى شاھانە

Emriş nimana şahi zemanə
Çen qetar gewheri xasey şahane

نە سیم و نە زەر، دانەى کەس نەدار
بار کەردەن پەرى بېھروز سالار

Ne sîm û ne zer, daney kes nedar
Bar kerden perî bêhrûzi salar

ئەمجار قەمەرناز، بېھروز سالار
روخسەت سەندشان نە لای شەھریار

Imcar qemernaz, bêhrûzi salar
Ruxset sendişan ne lay şehryar

سووار بىن وە شاد پەى شار خەتا
تەى کەردەن زەمىن، روى دەشت و سارا

Suwar bîn we şad pey şari xeta
Tey kerden zemîn, ruy deşt û sara

چەن وەخت وە تەئجىل تەى کەردەن سارا
ھەر تا داخڵ بىن وە شار خەتا

1. خوازی؛ تواس؛ خورشید له بیهروز عوزرخوايي کردیته: خواست؛ خورشید از بهروز عذرخواهي نموده است.

Çen wext we tacîl tey kerden sara
Herta daxill bîn we şari xeta

لوان وه خوتهن، راحت كهردشان
وه عهيش و شرهت كهردهن گوزه‌ران¹

Lwan we xuten, rahet kerdişan
We eyş û işret kerden guzeran

چيروک هاتن مه‌لک سلیمان و نامه کياستن وه خاقان و خوازياری خرامان²

بشيم وه سه‌ر وه‌خت مه‌لک سلیمان
شه‌نیده‌ش وه گووش نیسم خرامان

Bçîm we ser wexti mellik sillêman
Şenîdeş we gûş êsmi xiraman

په‌ی ته‌خت خاقان پیا بی زه‌وال
مه‌لک سلیمان مه‌که‌ردش خیال

Pey texti xaqan pêêa bî zewall
Mellik sillêman mekerdiş xêall

پاتشای نامی ملک هندوسان
نامش مه‌نشور³ بی مه‌لک سلیمان

Patişay namî millki hindusan
Namiş menşûr bî Mellik sillêman

1. له ده‌سن‌ق‌س "الف" له ئیزه کاتب (نه‌میر ئیمامی) وه زه‌مان ر‌ق‌ن‌ق‌س ئی به‌ره‌مه‌مه‌ ناماژه کردیبه که له روز په‌نجشه‌مه، سینزه‌ی خاکه لینه (13 نه‌ورۆز) پاک‌ن‌ق‌س کریاس، به‌لام وه داخه‌و، وه سالیج ناماژه نه‌کردیبه.
2. ئی به‌شه، یانج جه‌نگ خورشید وه‌ل دیوه‌یل و مه‌لک سلیمان له نۆسخه‌ی "ب" نه‌هاتیبه: این فصل یعنی نبرد خورشید با دیوان و ملک سلیمان در نسخه‌ی "ب" نیامده است.
3. مه‌یشور؛ به‌ناوبانگ: مشهور

ده نووسه د هزار سپا وسانش بی
دیوان داوی¹ نه فرمانش بی

Deh nûsed hizar sipa û saniş bî
Dêwani dawî ne fermaniş bî

هوگمش رهواج بی نه روو روژگار
نه فرمانش بی دیو نادم خوار

Hukmiş rewac bî ne rû rujigar
Ne fermaniş bî dêwi adem xwar

روژی نیشته بی نه تهخت شاهی
هوگمش مهرانا، حشمهت پهناهی

Rujî nîşte bî ne texti şahî
Hukmiş merana, hişmet penahî

شنهفت ناوازه‌ی هوسن خرامان
تاریف تای زلف فیروزه خالان

Şineft awazey husni xiraman
Tarîfi Tay zillfi fîruze xallan

ئه‌مرش نمانا مه‌لک سلیمان
جهم کرن سپا، دیو، چه‌نی ئنسان

Emriş nimana Mellik sillêman
Cem kirin sipa, dêw, çenî insan

ته‌له‌ب نمانا دیوان کوو قاف
سپای بی حساب په‌ی نه‌زم مه‌ساف

Telleb nimana dêwani kû qaf
Sipay bî hisab pey ezmi mesaf

ده نووسه‌دهزار دیو چه‌نی ئنسان
حازر بین نه پای تهخت سلیمان

1 . شهرخواز؛ جه‌نگه‌ری؛ فیلباز؛ جنگجو؛ حقه‌باز؛ دارای ادعا و توانمند

Deh nûsedhizar dêw çenî insan
Hazir bîn ne pay texti sillêman

واتن: حازران نه پای تهخت تو
بدهره فه‌رمان، هه‌رچی مه‌یلت بو

Watin: Haziran ne pay texti tu
Bidere ferman, Herçy meylit bu

شاه سلیمان هۆرئزا وه پا
چه‌نی وه‌زیران خاسان ده‌رگا

Şahi sillêman Horêza we pa
Çenî wezîran xasani derga

ئاما وه دیدهن سپای بی سامان
نمانا نگاه، شاه سلیمان

Ama we dîdeni sipay bî saman
Nimana nigah, şahi sillêman

ره‌وان بی راهی سپای بی سامان
په‌ری شار چین چون به‌هر ئامان¹

Rewan bî rahî sipay bî saman
Perî şari çîn çûn behri aman

ده‌رده‌م قرار گرت نه روو تهخت فیل
خیزیا سداى نه‌قاره‌ی دو میل

Derdem qirar girt ne rû texti fil
Xîzya siday neqarey du mîl

سداى ته‌بلی و کووس، ده‌نگ ته‌بلی باز
بال به‌ی‌داخان² ئاما وه په‌رواز

Siday teblî û kûs, dengi teblî baz

1 . زه‌ریای به‌خوږ و به‌گوږ و تاو: دریاى خروشان و رونده

2. به‌ی‌داخ: ئالا؛ به‌ندیر: پرچم

Balli beydaxan ama we perwaz

تهی که ردش وه تاو سارا و دهیشت و دهر
مه نزل وه مه نزل بی خوف و خه تهر

Tey kerdiş we taw sara û deyişt û der
Menêzill we Menêzill bî xewf û xeter

یه کسال وه تهنجیل تهی که ردهن زهمین
یاوان وه هدوود وه لگه¹ شار چین

Yeksall we tacîl tey kerden zemîn
Yawan we hidûdi wellgey şari çîn

نه ته تراف چین گردشان قرار
بار و بارخانه ئاوه ردن به وار

Ne etrafi çîn girdişan qîrar
Bar û barxane awerdin be war

نه چوار دهور شار سپای سه همگین
پووشا ته مامی سارا وسه رزه مین

Ne Çwar dewri şar sipay sehmiğîn
Pûşa Temamî sara û serzemîn

سه رزه مین پووشا سپای بی شمار
رای مووری نهوی بنمانوو گوزار

Serzemîn pûşa sipay bî şimar
Ray mûrî newî binmanû guzar

ته مامی سپا خهیمه دان وه پا
چادر نه چهن رنگ ته مام هوردیریا²

Temamî sipa xeyme dan we pa
Çadir ne çen reng Temam Hordirya

1. ولات؛ سه رزه مین؛ نیشتان؛ سرزمین

2. هه لدریا؛ به ریابو: بریا شد

مهلك سلیمان چهنی وهزیران
قرار گرت نه تهخت جهواهر نیشان

melik sillêman çenî wezîran
qrar girt ne texti cewahir nîşan

کاتب تهلهب کهرد فرمانفرمای هند
مهدران نه هزور وه تهئجیل و تند

Katib telleb kerd fermanfermay hind
Medran ne hizûr we tacîl û tind

واتش وه کاتب مهلك سلیمان
بنویس وه تهئجیل نامه پهی خاقان

Watiş we katib Melik sillêman
Binuys we tacîl name pey xaqan

بهلی، ئهی خاقان! بزانه خهوه!
وهنت هالی بو تمام سهرانسه

Bellê, ey xaqan! Bizane xewer!
Wenit halî bu Temam seranser

کناچه داری، نامهش خرامان
جهلاد و هوئرپژ¹ نازار باوان!

Kinaçe darî, nameş xiraman
Celad û honrrêj nazari bawan!

شوخ دیده مهس، چابک تیره‌نداز²
قه‌نیم هونخار، ساهوو ئشوه و ناز

Şox dîde mes, çabik tîrendaz
Qenîmi hunxar, Sahû işwe û naz

شیرین شاه په‌سه‌ند، زولیا ده‌ستوری³

1 . مه‌به‌ست، رشانن خون عاشقه‌یله: منظور ریختن خون عاشقان است .

2 ناماژه وه تیر برژانگ دیزئی: اشاره به خدنگ مژگان دارد .

لهیلی ره فتاری، بههشتی هووری!

Sîrîn şah pesend, zullîxa destûrî
Leylî reftarî, beheştî hûrî!

زلفان خهياتی¹، ته بروو قهوس ناسا
دو دیده چون باز سهرمهس شهیدا

zillfan xeyatî , ebrû qews asa
Du dîde çûn baz sermesi şeyda

سوردهت بهوینهی چواردهم ماههن
جهمین قورس خور، پر ژه شوئائهن!

Suret be wêney çwardehim mahen
Cemîn qursi xwer, pîrr je şuaen!

ساق گهردهنش مینای بی گهردهن
عاشقان پهریش دهرن پر دهردهن

Saq gerdeniş mînay bê gerden
Aşêqan perîş derun pîrr derden

سینه و خال و مهم، تهخت جهمشیدهن
چهن شههیراران پهریش شههیدهن

Sîne û xall û mem, texti cemşîden
Çen şehiryaran perîş şehîden

ناف، ناف ناهوو سارای ته تاران
رازانهش شه فای دهرد بیماران

Naf, nafi ahû saray tetaran
Razaneş şefay derdi bîmaran

3. ئی خشته گیچهل وهزنی دیرئ: این مصراع مشکل وزنی دارد.

1 . گشته کی ناوریشم (زولفت خهياتی خاوه)؛ پۆشه و هک ریشه که دهور زرات گرتییه؛ زولفان خرامان له رهنگینی و نهرمی وه خهياته جواندن بیه: نخ تاب دادهی ابریشمی؛ پوشش ریشه مانندی که اطراف ذرت را دربر می گیرد؛ زلفان خرامان از لحاظ زیبایی و نرمی به آن تشبیه شده است .

وه بی مه دارا په ریم بکیانی
وهرنه وه دهسم خه جل مه مانئ

We bî medara perîm bikyanî
Werne we desim xecill memanî

نه دیده، عاشیق به ژن بالاشه م
عاشیق وه دیدهی خال ئالاشه م

Nedîde, aşêq bejni ballaşem
Aşêq we dîdey xalli allaşem

عاشیق وه جه مال نازار چینم
موبته لای جه مال شهوق شیرینم

Aşêq we cemalli nazari çînim
mubtelay cemall şewqi Sîrînim

له رای مهره مهت بنمانه کره م
شوخ دیده مهس ببه خشه وه نه م

Le ray merhemet binmane kirem
Şoxi dîdemes bibexşe wenem

ئاھ! من شه هنشای هندوستانم
ساهوو خه زانه، هم سپا و سانم

Ah! Min şehinşay hindustanim
Sahû xezane, hem sipa û sanim

هرچی بوازی¹ نه سیم و نه زهر
له ئل و جهواهر، ئه لماس و گه وههر

Herçy bwazî ne sîm û ne zer
Lell û cewahir, ellmas û gewher

مه ده روم وه پیت، بی حه د فه راوان
ته مام وه فه دای خال خرامان

1. بخوازی؛ گه ره کد بوو؛ بتوای؛ بخواهی؛ طلب کنی

Mederum we pît, bî hed ferawan
Temam we feday xalli xiraman

وهرنه يه ک نوزری باوهری نه کار
سه وگه‌ند سه ختم وه بت نازار

Werne yek uzrî bawerî nekar
Sewgendi sextim we biti nazar

مه‌ده‌روم فه‌رمان وه جه‌م دیوان
ته‌مام شار چین بکران ویران¹

Mederum ferman we cemi dêwan
Temam şari çîn bikiran wêran

کاتب نویسا ته‌مام کلّامان
ده‌ر ده‌م موهرش که‌رد مه‌لک سلیمان

Katib nuysa Temam killaman
Der dem muhriş kerd melik sillêman

سپه‌رد وه چه‌په‌ر نامه‌ی پر به‌ها
کیاناش وه لای خاقان پاشا

Siperd we Çeper namey pirr beha
Kyanaş we lay xaqani paşa

چه‌په‌ر نامه‌ سه‌ند رو نییا وه را
داخل بی وه شار وه بی مدارا

Çeper name send ru Nîya we ra
Daxill bî we şar we bî midara

لوا وه هزورور خاقان کشوهر
نامه وه ته‌تجیل به‌رئاوهرد شه‌وبه‌ر²

1. مه‌لک سلیمان هم وه زوان میهر و ناشتی و چنؤکی قسه که‌ید هم وه زوان قین و قار و هه‌ره‌شه تا خاقان بترسنید: ملک سلیمان هم به زبان مهر و دوستی و تطمیع حرف می زند و هم به زبان خشم و تهدید سخن می راند تا خاقان را بترساند.
2. وه هه‌له و گورجانه نامه ده‌ر هاورد: با عجله نامه را بیرون آورد.

Lwa we hizûr xaqani kişwer
name we tacîl berawerd ewber

خاقان هالی بی مهزموون نامه
مههزون بی خهیلی ژه ئی هنگامه

Xaqan halî bî Mezmûni name
Mehzun bî xeylî je î hingame

واتش بوهزیر: بنۆسه جواو
په‌ری سلیمان شای عالی جناب

Watiş biwezîr: Binose ciwaw
Perî sillêman şay alî cinab

قه‌لهم گرت نه ده‌س وه‌زیر دهر زهمان
دا نه روو قاقه‌ز وه ئه‌مر خاقان

Qellem girt ne des wezîr der zeman
Da ne rû qaqez we emiri xaqan

بنۆسه به‌لئى، شای هندوستان
شیر ناموهر مه‌لک سلیمان

Binse bellê, şay hindustan
Şîri namwer melik sillêman

نامه‌ی شه‌ریفت وه ده‌سم یاوا
مه‌زموون هالی بيم نه سه‌ر تا وه پا

Namey şerîfit we desim yawa
Mezmûn halî bîm ne ser ta we pa

به‌لئى، کناچه‌م خرامان چین
بانوو نازهنین، شوخ مه‌ جه‌بین

Bellê, kinaçem xiramani çîn
Banû nazenîn, şoxi me cebîn

دو سال ژه‌ی وه‌رت، خورشید خاوه‌ر

چەنى شاھرىخشا و بېھروز سەرور

Du sall jey wertir, xurşîdi xawer
Çenî şahrrixşa û bêhrûzi serwer

سپای بی سامان، ئاوردەش وە چین
پووشان سەرانسەر، سارا و سەرزەمین

Sipay bî saman, awerdeş we çîn
Pûşan seranser, sara û serzemîn

من هەم چەنیشان، نییام بەنای جەنگ
کوشیا نە مەیدان، فەقوور سەرھەنگ

Min hem çenîşan, niyam benay ceng
Kuşya ne meydan, feqfûri serheng

فاتە¹ بی خورشید نە مەیدان کار
ژە چین و ماچین کوشیا بی شمار

Fate bî xurşîd ne meydani kar
je çîn û maçîn kuşya bî şimar

خورشید خاوەر شیرانە دەستوور
خرامان چین کیشا، برد وە زوور

Xurşîdi xawer şêrane destûr
Xiramani çîn kîşa, bird we zûr

ئە گەر مەتوانی سالار سەرھەنگ
بکیشە سپا پەى مەساف جەنگ

Eger metwanî salari serheng
Bikîşe sipa Pey mesafi ceng

خرامان چین وە زەرپ شمشیر
بستان ژە خورشید شای خاوەر سەریر²

1. فاتح[عربی]: پیرووز؛ سەرکەوتوو: پیروز

Xiramani çîn we zerpi şimşêr
Bistan je xurşîd şay xawer serîr

نامه کەرد تەمام وەزیر پر فام
خاقان موهرش کەرد، بی سەبر و ئارام

Name kerd Temam wezîri pîrr fam
Xaqan muhrîş kerd, bî sebir û aram

مەلک سلیمان چون نامە سەندش
موتالەئە کەرد تەمامی وەندش¹

Melik sillêman çûn name sendîş
Mutalee kerd Temamî wendîş

واتش وە کاتب مەلک سلیمان
بنۆسە هەنی، نامە وە خاقان

Watiş we katb melik sillêman
Binose henî, name we xaqan

خرامان چین، شوخ وەش نە فەس
وہ هەرجا لوا باوەرەش وە پەس!

Xiramani çîn, şoxi weş nefes
We herca liwa bawereş we pes!

وہ دارەلمەھبوس² سەو گەند سەختم
وہ جقەى شاهی، وە تاج و تەختم

We darelmehbus sewgendi sextim
We ciqey şahî, we tac û textim

یە کسائ موھلەت بوو خرامان چین

2 . خاقان لە ئەنقەس مەلک سلیمان کل کەپدە وەرێوەر خورشید تا وە دەس ئەو هەلاک بوود: خاقان عمدا ملک سلیمان را بە جنگ خورشید می فرستد تا بوسیله او کشته شود.

2 . مەلک سلیمان وە شانازییەو وە بەندیخانەى سویند خوەید: ملک سلیمان با افتخار بە زندانش سوگند یاد می کند.

باوهره وه پهس له خاوهر زهمین

Yeksall muhlet bû xiramani çîn
Bawere we pes le xawer zemîn

بهئد نه ز یه کسآله ته گهر ناوهردی
بی شهک گرفتار و دوچار دهردی

Bed ez yeksalle eger nawerdî
Bê şek giriftar û doçar derdî

تهمام شار چین مهنمانۆم ویران
ویت کیشۆم وه دار، زار و پهریشان

Temam şari çîn menmanom wêran
Wît kîşom we dar, zar û perîşan

سپهرد وه چهپهر نامه ی قار و قین
چهپهر ناوهردهش په ی خاقان چین

Siperd we Çeper namey qar û qîn
Çeper awerdeş pey xaqani çîn

خاقان دو باره نامه هه ند و وه ند¹
مات و مهزوون بی، رهنگ نه رو ش نه مه ند

Xaqan dobare name hend û wend
Mat û mehzûn bî, reng ne roş nemend

واتش ته ی وهزیر بواچه پهریم
من ئختیارم نه مه ندهن وه ویم

Watiş ey wezîr biwaçe perîm
Min ixtyarim nemenden we wîm

وهزیر دا جواو خاقان کشوهر
بنۆسه پهری خورشید خاوهر

Wezîr da ciwaw xaqani kişwer

1 . چهن جار خو نه ی: چن د بار خوان د

Binose perî xurşîdi xawer

ههم پەری بیھروز، ههم پەی شاھرِ خشاھ
بنۆسه نامە باوهران سپاھ

Hem perî bêhrûz, hem pey şahrrix şah
Binose name baweran sipah

نامە نووسان خاقان وە خورشید

واتش: ئەی وەزیر! نامە ئنشا کەر
بنۆسه پەری خورشید خاوەر

Watiş: ey wezîr! Name inşā kir
Binose perî xurşîdi xawer

ئبتدا بنام جەھان ئافەرین
واھد و ئەھدە، بینای بیھتەرین

ibtida binami cehan aferîn
wahid û ehed, bînay bêhterîn

دۆمای ئسم زات بینای بان سەر
نویسا: خورشید! فەرزەند سەرۆەر!

Domay ismi zati bînay bani ser
Nuysa: xurşîd! Ferzendi serwer!

فەرزەند عەزیز نوور بیناییم
ههم پێشت و پەنای حشمەت پەناھیم

Ferzendi ezîz nûri bînayîm
Hem pêşt û penay hişmet penahîm

بەلێ! ئەی فەرزەند وەنت بو ئەیان
فەرمانفەرماي هند مەلک سلێمان

Belîê! Ey ferzendi wenit bo eyan

Fermanfermay hind melik sîllêman

ده نوسه د هزار سپاش ئاوردنه
تهمام شار چين نه هاته كهردنه

Deh nused hizar sipaş awerden
Temam şari çîn ehate kerden

دو دهفه نامه پهریم نویسان
مه نمانوو ته له ب ژه من خرامان

Du defe name perîm nuysan
Menmanû telleb je min xiraman

واده پیم دادنه هه تا وه یه کسأل
ته له ب مه نمانوو بانوو سو سهن خال

Wade pîm daden her ta we yeksall
Telleb menmanû banû sosan xall

ده خیلنه خورشید فه زه ند سه روه ر
بیاوه نه داد خاقان کوشور

Dexîlen xurşîd ferzendi serwer
Byawe ne dadi xaqani kişwer

من پیر زه لیل گیروهرده ی به لام
ده خیلنه فه زه ند برهس وه هانام

Min pîri zelîl gîrwerdey bellam
Dexîlen ferzend birres we hanam

بنمانه کره م شای خاوره زه مین
برهس وه هانای مه ردومان چین

Binmane kirem şay xawer zemîn
Brres we hanay merdomani çîn

ها واتم پهریت، ته مامه ن ته مام
سا ویت مه زانی! باقی وه سه لام!

Ha watim perît, Temamen Temam
Sa wît mezanî! Baqî wesellam!

Du name henî , weytewr nuysa
Hem perî bêhrûz, hem pey şahrrix şa

Sperdeş we des yek peyki tîj pa
çûn bad serser ru niya we ra

Menêzill we Menêzill nekerd medara
Be wadey yek mang yawa we xeta

Liwa ne xizmeti şahrrix şa û bêhrûz
Sperd we Pêşan namey cigersûz

Çeper le xuten nekerd midara
çûn badi serser ru nîya we ra

Çeper ki yawa we xawer zemîn
Lwa we eywani şahi sehemgîn

دو نامه هه‌نی¹، وه‌یت‌هور نو‌یسا
هه‌م په‌ری بی‌ه‌روز، هه‌م په‌ی شاه‌رخشا

سپه‌رده‌ش وه‌ ده‌س یه‌ک په‌یک تیژ پا
چون باد سه‌رسه‌ر رو نییا وه‌ را

مه‌نزل وه‌ مه‌نزل نه‌ که‌رد مه‌دارا
به‌ واده‌ی یه‌ک مانگ یاوا وه‌ خه‌تا

لوا نه‌ خزمه‌ت شاه‌رخشا و بی‌ه‌روز
سپه‌رد وه‌ پ‌یشان نامه‌ی جگه‌رسووز

چه‌په‌ر له‌ خوته‌ن نه‌ که‌رد مدارا
چون باد سه‌ر سه‌ر رو نییا وه‌ را

چه‌په‌ر ک یاوا وه‌ خاوه‌ر زه‌مین
لوا وه‌ ئه‌یوان شاه‌ سه‌هه‌مگین

1 . دیکه؛ هیتتر؛ تره‌ک: دیگر

نامه بهرئاوهرد په‌یک باخه‌وهر
نییا نه هزوور پاتشای سه‌روه‌ر

Name berawerd peyki baxewer
Niya ne hizûri patşay serwer

خورشید خاوه‌ر نگای نامه که‌رد
کیشا نه دلدا هناسان سه‌رد

Xurşîdi xawer nigay name kerd
Kîşa ne dillda hinasani serd

سییا بی نه قین، پی هال خاقان
جووشیا نه داخ، چون نارگران¹

Sîya bî ne qîn, pey halli xaqan
Cûşya ne dax, çûn nari girran

ده‌ر ده‌م ته‌لب که‌رد میران له‌شکه‌ر
واتش جه‌م کرین سپا، سه‌رانسه‌ر

Der dem telleb kerd mîrani leşker
Watiş cem kirîn sipa, seranser

جه‌م که‌رده‌ن له‌شکه‌ر ولات خاوه‌ر
دو پانسه‌د هزار تاما له‌ ده‌فته‌ر

Cem kerdên leşker willati xawer
Du pansed hizar ama le defter

ئه‌مرش نمانا شاه‌ سه‌رئه‌ فراز
قاپی² خه‌زانه‌ ده‌رده‌م که‌رده‌ن واز

Emriş nimana şahî serefraz
Qapî xezane derdem kerdên waz

هه‌فت مانگ مه‌واجب ته‌مام دا سپا

1. ناگر هه‌لگیرساو: آتش برافروخته

2. ده‌رگا؛ درانه: دروازه

میران لهشکه ر خلات نمانا

Heft mang mewacib Temam da sipa
Mîrani leşker xillat nimana

هۆرئزا نه تهخت خورشید خاوه ر
که ردهش کارسازی ئرادهی سه فەر

Horêza ne text xurşîdi xawer
Kerdeş karsazî iradey sefer

مۆههیا که ردهش یه ک تهخت رهوان
په ری خرامان نازار خاقان

Moheya kerdiş Yek textî rewan
Perî xiraman nazari xaqan

خورشید خاوه ر سوار بی وه زین
جوشیا نه جا، سپای سه هه مگین

Xurşîdi xawer suwar bî we zîn
Cuşya ne ca, sipay sehemgîn

جوق جوق و تیپ تیپ سپا جوش ئاوه رد
له سمکوی ستور، دنیا بی وه گه رد

Cuq cuq û tîp tîp sipa cuş awerd
Lesimkuy stûr, dinya bî we gerd

هه رتا ک یاوا وه جاگه ی سه ئسال
سپا راحت بی نه نه و سه رمه هال

Herta ki yawa we cagey sellsall
Sipa rahet bî ne ew sermehall

شه ر کردن خورشید و عفريتان ديؤ

بشنه و ژه قهتال¹، فهرزند نه رزهنگ
برای سه لسال بی ثفریت بهد رهنگ

Bişnew je qetall, ferzend erjeng
Bray sellsal bî ifrîti bed reng

چهنی شهش برا نه روو قولهی قاف²
مه نزل کرده بی ثفریت گه زاف³

Çenî şeş bra ne rû quley qaf
Menêzill kerde bî ifrîti gezaf

یه کی ژه دیوان ته له ب کهرد نه وهر
واتش: نهی ثفریت بزانه خه وهر

Yekê je dêwan telleb kerd newer
Watiş: ey iifrîti bizane xewer

-
1. له دیوهیل ناودار و بهناوبانگ له ناو چیروکهیل کوردی و برای سه لسال دیو: از دیوهای مشهور در داستان های کوردی و برادر صصال دیو
2. قاف ناو کوهی بهر زنگه که بارودوخه همژند و خه نالی دیرید. بی قوشن چاتمه ی زه ق داس و خور له پیشتی هلائی. کوهی 2 قاف، سه رچاوهی ناو زنگانییه و له نه دهبیات، بریتی له دقرترین جیگای جه هانه. پشنان ئی کوه وه سنگ و بزمار زه ق زانستنه. جنسی له زمرووت سهوز نقرسانه و وه باوهریان، کهوی و بوزهبی ناسمان ههر نهو رووژنای زمرووتینه سه که له ئی کوه درهوشید. له کوهی قاف هیچ بنیایه میگ زنه ی نیه که یه. له بنار و پادامانی دق شار ههس؛ یه کیگ له روژهلاتی وه ناو جابه لقا و دیکه ش له روژئاوای وه ناو جابه لسا. مهودای کوهی قاف تا ناسمان، وه بهرزایی نایه میگه. لیکۆله رهیل شوون لوور کوهیل قه ققاز، وه سه رچاوه و سه رۆبه خش وه دی هاتن ئی نهوسانه زانستنه. سووفیهیل قاف وه ولکه و ولات دل زانن. له نه دهبیات فارسی، قاف نیشنگای سیمورق و نه نقاس و له نه دهبیات هه ماسی کوردی، مه نزل و ماوای دیوهیله. به نا وه "بوند ههشن" رسکان و سه ره له دان ئی کوه هه شتسه د سال وه پی چینه و کوهیل دیکه ی جه هان، له مهودای 18 سال له کوهی قاف رسکان کرده و سه ره له دانه. قاف نام کوهی است افسانه ای و بلند که گویند گرداگرد زمین را پوشانده و خورشید از پشت آن طلوع می کند. کوه قاف مکان چشمه آب حیات نیز ذکر شده و در ادبیات کنایه از دورترین نقطه ی جهان است. پیشینیان کوه قاف را میخ زمین می دانستند. جنس آن را از زمرد سبز نوشته اند و به باور آنها کبودی آسمان همان روشنایی زمردین است که از این کوه بازمی تابد. در کوه قاف هیچ آدمی زندگی نمی کند. در کوهپایه آن دوشهر قرار دارد، یکی در شرق آن به نام جابلقا و دیگری در غرب آن به نام جابلسا. فاصله کوه قاف تا آسمان به اندازه قد انسان است پژوهشگران نام جایگاه کوه های قفقاز را الهام بخش پدید آمدن این افسانه دانسته اند. صوفیان قاف را سرزمین دل دانسته اند. در ادبیات فارسی قاف را نشیمن سیمرغ و عنقا ذکر کرده اند و در ادبیات حماسی کرد، محل زندگی دیوان می باشد. بنابر «بند هشن» رویدن آن هشتصد سال طول کشید و کوه های دیگر جهان، همه در مدت ۱۸ سال از این کوه رویدند.
3. فریه؛ فره؛ گهله ک: فراوان

ئینە دو سالەن لە هال سەلسال
نەداریم خەوەر، نەزانایم ئەهوال

Îne du sallen le halli sellsall
Nedarîm xewer, nezanaym ehwall

رەوان بەر پەری وەر مەقار تەنگ
وہ جاگەى سەلسال، ئفریت بەدرەنگ

Rewan ber perî wer mexari teng
We cagey sellsall, ifrîti bedreng

بزانە خەوەر نە هال سەلسال
باوەرە پەرىم، تەهقیق کەر ئەهوال

Bizane xewer ne halli sellsall
Bawere perîm, tehqîq ker ehwall

سا ک ئید شەفت ئەو دێو گۆمرا
تەنورە¹ پیکا، لوا وە هەوا

Sa ki êd şineft ew dêwi gomrra
Tenûre Pîka, lwa we hewa

وہ روو هەواوا ئفریت بەد رەنگ
ئاما وە جاگەى وەر مەقار تەنگ

We rû hewawa ifrîti bed reng
Ama we cagey wermeqari teng

دی نادیارەن سەلسال ناپاک
مەنمانا نگا، دێو سەهمناک

Dî nadiyaren sellsalli napak
Menmana niga, dêwi sehimnak

1. تەرز خرخواردن و وەر جەسەى دێوئیل، لە وەخت دەوین و پەرىن و هەیواین و هەلامات بردن: شیوە چرخش و حرکت دیوان در هنگام دویدن و پریدن و گریز و حمله!

دیش جاگه‌ی سه‌لسال بییه‌ن ویرانه
بایه‌قوش¹ ته‌مام تیش² که‌رده‌ن لانه

Dîş cagey sellsal bîyen wêrane
Bayequş Temam tîş kerden lane

سه‌لسال له‌ئین بییه‌ن دو پارِه
ئه‌رواهش له‌ته‌ن بییه‌ن ئاواره

Sellsalli leîn bîyen du parre
Erwahiş le ten Bîyen aware

ته‌مام جه‌واهر، دانه و سیم و زهر
چه‌نی قه‌مه‌رناز، شوخ له‌ب شه‌کر

Temam cewahir, dane û sîm û zer
Çenî qemernaz, şoxi leb şekir

ئه‌سله‌ن نه‌مه‌نده‌ن نه‌توی وهرمه‌قار
پووشان سه‌رزه‌مین سپای بی‌شمار

Eslen nemenden ne tuy wermexar
Pûşan serzemîn sipay bîşmar

ساکه‌ ئیدش دی ئفریت گومرا
ته‌نوره‌ پیکا، لوا وه‌هه‌وا

Saki êdiş dî ifrîti gomrra
Tenûre pika, lwa we hewa

نه‌روو هه‌واوا ئفریت کافه‌ر
پرسا نه‌شه‌خسی نه‌ئه‌سل له‌شکه‌ر

Ne rû hewawa ifrîti kafer
Pirsa ne şexsî ne esll leşker

ئی سپا کیه‌ن پووشا سه‌رزه‌مین؟

1. کونده بوو؛ کونده په‌پوو؛ بوم؛ بوف؛ جغد

2. تیدا؛ له‌ناوی؛ در آن

کی کوشتهن نهی جا سه‌لسال له‌ئین؟¹

Î sipa kyen pûşa serzemîn?
kî kuşten ney ca sellall leîn?

ئهو شه‌خس عاقل ئاما وه زهبان
واتش: ئه‌ی ئفریت! وهنت بو ئه‌یان

Ew şexis aqill ama we zeban
Watiş: ey ifrîti! Went bu eyan

چهن وهختی نه‌ی وه، شای خاوه‌ر دیار
ئاما په‌ری چین وه ته‌نییا سووار

Çen wextî ney wer, şay xawer diyar
Ama perî çîn we teniya suwar

سه‌لسال ناپاک نمانا هه‌لاک
وه تیر خه‌ده‌نگ سینه‌ش که‌رده‌ن چاک

sellsall napak nimana hellak
We tîr xedeng sîneş kerdên çak

بانوو قه‌مه‌رناز به‌رئاوه‌رد ئه‌وبه‌ر
برده‌ش په‌ی خه‌تا شیر ناموه‌ر

Banû qemernaz berawerd ewber
Birdeş pey xeta şîr namwer

ئاوه‌رد خرامان نازار کوشوه‌ر
روو که‌رد ئه‌ودۆما شیر پره‌نه‌ر

Awerd xiraman nazar kişwer
Rû kerd ewdoma şêr pirrhner

ئیسه‌ دۆباره شای خاوه‌ر زه‌مین
سپا ئاوه‌رده‌ن مه‌چو په‌ری چین

1. نۆکتە‌ی به‌رچاو یه‌سه که‌ دۆهیل له‌ خوه‌پانیش، وه‌ ناوه‌یل هه‌له‌ و گهن و نارپیک یاد که‌ن:نکته‌ ی قابل توجه‌ آن است که‌ دیوان ازخود نیز با کلمات زشت یاد می‌کنند.

Êse dobare şay xawer zemîn
Sipa awerden meçu perî çîn

مه‌چو پهری جه‌نگ شاه سلیمان
ئیدهن شهره‌هال، وه‌نت بوو ئه‌یان

Meçu perî ceng şah sillêman
Êden şere hal, went bu eyan

سا ک ئید شنه‌فت ئه‌و دیو گومرا
وه روو هه‌واوا رو نییا وه را

Sa ki êd şineft ew dêw gomrra
We rû hewawa ru niya we ra

یاوا وه قوله‌ی هه‌فتم کوه قاف
پای ته‌خت قه‌تال ئفریت پر لاف

Yawa we quley heftim kuh qaf
Pay text qetall ifrîti pirr laf

سوجه‌ی زهمین برد وه ته‌خت قه‌تال
ئه‌یان که‌رد په‌ریش ته‌مام شهره‌هال

Sucdey zemîn bird we text qetall
Eyan kerd perîş Temam şerh hall

سا ک ئید شنه‌فت قه‌تال له‌ئین
جوشیا نه داخ سیا بی نه قین

Sa kêd şineft qetall leîn
Cuşya ne dax sya bî ne qîn

واتش: یک نه‌فه‌ر شوم دل نه‌سه‌نگ
چون که‌رده‌ن هلاک سه‌لسال ئه‌رژه‌نگ¹

Watiş: îk nefer şum dill ne seng
çûn kerden hllak sellsall erjeng

1 . سه‌لسال کور ئه‌رژه‌نگ: صلصال فرزند ارژنگ

سهوگه‌ند سه‌ختم وه لات¹ و هوبه‌ل²
وه داره‌لمه‌هبوس وه بت ته‌فزه‌ل³

Sewgend sextim we lat û hubell
We darelmehbus we biti efzell

هم وه گووساله، نه‌ر و ماده بوو⁴
بایه‌د تهو خورشید بکه‌م ره‌نجه‌روو

Hem we Gûsalle, nerr û made bû
Bayed ew xurşîd bikem rencerû

قه‌ساس⁵ سه‌لسال بستانووم ژه لیش
گریه بنمانوو ویش وه هال ویش

Qesas sellsall bistanûm je lîş

Giryê binmanû wîş we hall wîş

تهوسا ژهو دو‌ما وه بی دهرده‌سر
بچم وه ته‌نجیل په‌ی ملک خاوه‌ر

Ewsa jew doma we bî derdser
Bçim wetacîl pey millk xawer

بابوش هه‌لاک کم، دایه‌ش بو زه‌لیل
خرامان چین باوه‌رم وه دیل

Babuş hellak kim, dayeş bu zelîl
Xiraman çîn bawerm we dîl

-
1. له خودایل ده‌سکرد و به‌ناویانگ عه‌رهو پیش له ئیسلام: از بت های معروف عرب در پیش از اسلام
 2. له خودایل ده‌سکرد و به‌ناویانگ عه‌رهو پیش له ئیسلام: از بت های معروف عرب در پیش از اسلام
هنای دیو‌یل وه بو‌ته‌یل عه‌رهو سو‌ئند خون، دیو له ئیره توانی، ناماژه وه عه‌ره‌ه‌یل هه‌لمه‌ته‌ر و زورکار بوود: هنگامی که دیوان به بت های عرب سوگند می خوردند در این جا دیو می تواند اشاره‌ای به اعراب مهاجم باشد.
 3. بت گه‌ورا: بت بزرگ
 4. ره‌وشت و یاسای گوور و گا پهره‌سین که هیمان له هند به‌رده‌وامه: آیین گوساله و گاو پرستی که هنوز در هند وجود دارد .
 5. قصاص[عربی]: تۆله؛ قه‌ره‌بوو کردنه‌وه؛ هه‌ق سه‌نن: انتقام گرفتن

گیشته خاوه‌ر زه‌مینه مه‌ ک‌روم ویران
نه جاگه‌ی سه‌لسالّ برای نه‌وجه‌وان

Gîşt xawer zemîn mekirum wîran
Ne cagey sellsall bray newcewan

ئی‌د وات و جووشا دیو ناسواو¹
ته‌له‌و کرد دیوان وه ته‌نجیل و تاو

Êd wat û cûşa dêw naswaw
Tellew kird dêwan we tacîl u taw

شه‌نقال و شه‌م شه‌م، چهنی زه‌رده‌ه‌نگ
شه‌نگولّ و سو‌رخاو، شه‌همار نه‌رژه‌نگ²

Şenqal û şem şem, çenî zerdeheng
Şengulll û sorxaw, şehmari erjeng

هه‌ر شش نه‌ره دیو ته‌له‌ب قه‌تالّ
خه‌وه‌ر دا پی‌شان نه‌ هالّ سه‌لسالّ

her şiş Nerre dêw teleb qetall
Xewer da pêşan ne hall selsall

که‌رده‌ن شوور و شین، واوه‌یلا و زاری
په‌ی هالّ سه‌لسالّ وه بیقه‌راری

Kerden şûr û şîn, waweyla û zarî
Pey hall sellsall we bîqerarî

که‌ردشان فه‌قان هه‌ر هه‌فت به‌رادهر
په‌ری زه‌لیلی سه‌لسالّ کافه‌ر

Kerdişan feqan her heft berader
perî zelîlî sellsall kafer

1. نادرست: نادرست

2. ناو شه‌ش ته‌ن له دیوهیل که نه‌ولاد نه‌رژه‌نگ دیون. جیبا له یه، قه‌تالی‌ش که سه‌روک دیوهیل ک‌قه‌ی قافه، نه‌ولاد نه‌رژه‌نگه: نام شش تن از دیوان که فرزندان ارژنگ دیو می باشند. افزون بر آن رئیس دیوان کوه قاف، قتال نیز فرزند ارژنگ است.

ژهو دؤما قهتال هؤرئزا وه پا
تهنوره پيكا، لوا وه ههوا

Jew doma qetall Horêza we pa
Tenure pika, lwa we hewa

ههه شهه بهرادهه نه شوون قهتال
لوان وه ههوا چون تهير¹ تيئر بال

Her şeş berader ne şûn qetall
Lwan we hewa çûn teyr tîj ball

چهن شهوانه رؤژ وه روو ههواوا
و تاو تهئجيل ئامان وه راوا

Çen şewane roj we rû hewawa
Û taw tacîl aman we rawa

ياوان وه جاگهه تهنگ وهه مهقار
قهتال نگا كهرد وه روو سهه ديار

Yawan we cagey teng wer mexar
Qetall nga kerd we rû ser diyar

ديش ك سپاهه بهه، فهراوان
پووشان تهمامه سارا و بياوان

Dîş ki sipay bî hed, ferawan
Pûşan Temamî sara û byawan

نهروو ههواوا نه بان سپاهه
نارهته² پيكا ئهه ديو گومرا

Nerû hewawa ne ban sipa
Narete pika ew dêw gomrra

پرسا، وات: سهردار ئهه سپاهه كيههه؟

1. بالنده؛ فرنده؛ پرنده
2. هههتهه؛ ههلان؛ قال فره گهورا؛ نعهه؛ فرياه

په‌ری چیش نازم وهی جاگه بییه‌ن؟

Pirsa, wat: serdar î sipa kîyen ?

Perî çêş azm wey cage bîyen ?

سەردار سپا بواجین په‌ریم
وه‌رنه زه‌ره‌ر سه‌خت مه‌وینین ژه‌ لیم

Serdar sipa bwaçîn perîm

Werne zerer sext mewînîn je lîm

کیه‌ن بی خه‌وفه‌ن چون شیر شکار؟
گرده‌ن جاگه نه‌وو مه‌رقزار

Kyen bî xewfen çûn şêr şkar?

Girden cage nerû merqzar

کیه‌ن نه‌ترسا، بی په‌روا و بی خه‌م
نه‌ترسا ژه‌ سام سو‌رخاو و شه‌م شه‌م؟

Kyen netirsa, bî perwa û bî xem

Netirsa je sam sorxaw û şem şem?

کیه‌ن نه‌ترسا ژه‌ تیخ شه‌نگول
نه‌وو مه‌رقزار که‌رده‌نه‌ش نزوول؟

Kyen netirsa je tîx şengull

Nerû merqzar kerdeneş nzûl

نه‌ترسی ژه‌ خه‌وف شه‌همار سه‌ره‌ه‌نگ
خه‌وفه‌ش نه‌که‌رده‌ن نه‌و ژه‌ زه‌رده‌ه‌ه‌نگ

Netersî je xewf şehmar serheng

Xewfeş nekerden ew je zerdeheng

سا ک ئید شنه‌فت خورشید خاوه‌ر
فه‌رزه‌ند ئادل شیر ناموه‌ر

Sa ki êd şineft xurşîd xawer

Ferzend adill şîr namwer

خوړا وه هه بيهت، واتش: ئه ي ئفريت!
بى عه قىل وئدهب، مه لئوون سه رشيت¹

Xurra we heybet, Watiş: ey ifrîti!
Bî eqill wedeb, melûn serşît

منم شاهه خوړشيد سه ردار سپا
فه رهند ئادل شای خاور ماوا

Minim şah xurşîd serdar sipa
Ferzend adill şay xawer mawa

كوشه نده ي سه لسال نه مه قار ته نگ
قاتل ديوان، نه ولاده ي نه رزه نگ

Kuşendey sellall ne mexar teng
Qatill dêwan, ewlladey erjeng

منم نه و خوړشيد نه توى قار ته نگ
هه لاک نمانام سه لسال نه رزه نگ

Minim ew xurşîd ne tuy qar teng
Hellak nimanam sellall erjeng

منم نه و خوړشيد شيرانه ده سوور
خرامان چين ئاوردم وه زوور

Mnim ew xurşîd şêrane desûr
Xiraman çîn awirdim we zûr

منم نه و خوړشيد وينه ي شير مهس
سپاي خاقانى داده نم شكس

Mnim ew xurşîd wêney şêr mes
Sipay xaqanî dadenim şkis

1. شيتوکه؛ ليوه؛ کله شق؛ ديوانه

قەتالّ چون شنهفت ئەر نام خورشید
لەرزا نەدلدا وینە ی تەرکە بید

Qetall çûn şineft er nam xurşîd
Lerza nedillda wêney terki bîd

واتش: ئە ی خورشید شای خاوەر مەکان
تو کوشتی سەلسال، ئەولاد ئە کوان¹

Watiş: ey xurşîd şay xawer mekan
Tu kuştî sellsall, ewllad ekwan

خورشید دا جواو قەتالّ گومرا
ئفریت کم فام، سەرشیت شەیدا

Xurşîd da ciwaw qetall gomrra
Ifrîti kim fam, serşît şeyda

من بيم ستیزام نه مەقار تەنگ
نمانام هەلاک سەلسال بەد رەنگ

Min bîm stîzam ne mexar teng
Nimanam hellak sellsall bed reng

بەلام، ئە ی مەلتوون، ئفریت گومرا
من نه روو زەمین تو نه روو هەوا

bellam ey melûn, iifrîti gumrra
Min ne rû zemîn tu ne rû hewa

ئە گەر مەردەنی بەو نه روو زەمین
بنمانیم نە بەرد نه مەساف کین

Eger merdenî bew ne rû zemîn
Binmanîm neberd ne mesaf kîn

بزانیم یەزدان² وه کی یاوەرەن؟

1. بائەس ناو باوک ئەرژەنگ دێو، ئە کوان بوود تاگەر سەلسال له تۆرەمە و رچلەک ئەولاد ئە کوان جی بگرێد: باید نام پدر ارژنگ دیو، اکوان باشد تا صلصال در نسل فرزندان اکوان قرار گیرد .

کی هه‌لاک وه زه‌رپ مه‌ودای خه‌نجه‌ره‌ن؟

Bzanîm yezdan we kî yaweren ?
Kî hellak we zerp mewday xenceren?

ئىنشائلا بئەون يەزدان بى باک
تو، چەنى ياران مەنمانووم هەلاک

iNşala bewn yezdan bî bak
Tu, çenî yaran menmanûm hellak

ئىد شەفت وه گووش، قەتال لەئىن
واتش: حازرەم، مەيووم وه زەمىن!

Êd şineft we gûş, qetall leîn
Watiş: Hazirem, meyûm we zemîn!

ئىد وات و چەنى هەر شەش برادەر
ئاما وه زەمىن قەتال کافر

Êd wat û çenî her şeş brader
Ama we zemîn qetall kafer

وهختى سپاه ديوان دين وه چه‌م
له‌رزان نه هەيبەت دروون پر نه خەم

Wextê sipah dêwan dîn we çem
Lerzan ne heybet drûn pirr ne xem

خورشید خاوەر شیرانه دەستوور
ئەسلەهەى نەبەرد پووشان بو زەرور

Xurşîd xawer şêrane destûr
Eslehey neberd pûşan bu zerûr

کەمەند و کەمان وه‌سته‌ش نه باهو¹

2 . ئاماژە وه دین خورشید شا که یەزدان پەرەسە: اشاره به دین خورشید شاه که یزدان پرست است.

1 . شان و پیل؛ کوول؛ بازوو؛ شانە؛ بازو

شمشیر بهست نه شان دلیر وهشخو

Kimend û keman westeş ne bahû
Şimşêr best ne şan dilêr weşxu

شهست حهلقه‌ی کهمه‌ند چون خیاته‌ی خام
وهسته‌ش نه بازوو وینه‌ی پووړ سام¹

Şest hellqey kimend çûn xyatey xam
Westeş ne bazû wêney pûrr sam

سووار بی وه ره‌خش وینه‌ی فیل مه‌س
نه‌یزه چون رووسه‌م گرده‌ش نه روو ده‌س

Suwar bî we rexş wêney fîl mes
Neyze çûn rûsem girdeş ne rû des

سووار بی وه ره‌خش ئاما وه مه‌یدان
ئاما روو پروو دیوان ده‌مان

siwar by we rexş ama we meydan
Ama rûbrû dêwani deman

قه‌تال ناپاک روو که‌رد وه سوړخاو
واتش: به‌رادهر بنمانه شتاو!

Qetall napak rû kerd we sorxaw
Watiş: berader binmane şitaw!

وه هال زه‌بون باوه‌ره په‌ریم
سه‌رنگوونه‌ش کم من وه ده‌س ویم!

We hall zebun bawere perîm
Seringûneş kim min we des wîm!

هه‌ر تا ک قه‌ساس سه‌لسال جه‌وان
به‌ستانووم ژه لیش وه تیخ بران

1 . پووړ سام زاله، به‌لام دياره که مه‌به‌ست رووسه‌مه . رووسه‌م کوږه‌زای سامه: فرزند سام، زال می باشد . اما آشکار است که منظور رستم است . رستم نوه ی سام می باشد .

Her ta Ki qesas sellall cewan
Bistanûm je lîş we tîx brran

سۆرخاو ناپاک فهرزهند ئه‌رژه‌نگ
گرده بی وه دەس هه‌فت ئاسیا سه‌نگ

Sorxawî napak ferzendi erjeng
Girde bî we des heft asya seng

ئاما روو پروو شای خاوه‌ر مه‌کان
یه‌ک یه‌ک شه‌ند¹ په‌ریش سه‌نگ بی سامان

Ama rûbrû şay xawer mekan

Yek yek şend perîş seng bî saman

وه زه‌رپ قه‌لخان شای خاوه‌ر ماوا
یه‌کایه‌ک ژه‌ ویش ره‌دش نمانا

We zerp qellxan şay xawer mawa
Yekayek je wîş rediş nimana

سا ک ئیدش دی سۆرخاو ئه‌رژه‌نگ
تاو دا به‌ خورشید به‌ وینه‌ی په‌له‌نگ

Sa Ki êdiş dî sorxaw erjeng
Taw da be xurşîd be wêney pelleng

ده‌س دا وه‌ شمشیر سۆرخاو دلیر
شه‌ند په‌ری خورشید شای خاوه‌ر سه‌ریر

Des da we şimşêr sorxaw dilêr
Şend perî xurşîd şay xawer serîr

نه‌ زه‌رپ مه‌لئوون ئه‌و دپو کافه‌ر
زه‌ره‌ی نه‌ خورشید نه‌یاوا زه‌ره‌ر

Ne zerp melûn ew dêw kafer

1 . وه‌شانده‌؛ فره‌ دا: پرتاب کرد؛ انداخت

Zerey ne xurşîd neyawa zerer

نه‌ویه‌ت که فت ئه‌و ده‌س شای خاوه‌ر مه‌کان
کیشا نه‌ قلا‌ف، شمشیر بران

Newbet keft ew des şay xawer mekan
Kîşa ne qllaf, şimşêr brran

پیکا نه‌ کله‌ی سو‌رخاو ناپاک
بی وه‌ دو‌ پاره‌، بی رووه‌ که فت نه‌ خاک

Pîka ne kiley sorxaw napak
Bî we du pare, bî ruh keft ne xak

وه‌یته‌ور دی وه‌ چه‌م قه‌تال گومرا
ئه‌و خو سییا بی، به‌تر بی سییا

Weytewr dî we çem qetal gomrra
Ew xu siya bî, betir bî siya

رو که‌رد وه‌ شه‌م شه‌م، واتش: ئه‌ی برا
بشووه‌ وه‌ مه‌یدان شای خاوه‌ر ماوا

Ru kerd we şem şem, Watiş: ey bra
Bişû we meydan şay xawer mawa

قه‌ساس سو‌رخاو هم‌ چه‌نی سه‌لسال
بستانه‌ ژه‌لیش وه‌ زه‌رپ گوپال¹

Qesas sorxaw hem çenî sellisall
Bistane jeliş we zerp gupal

دیله‌ ده‌س به‌سته‌ په‌ری من باوه‌ر
بسوزم لاشه‌ش وه‌ نار گران

Dîl des beste perî min bawer
Bsûêzm laşêş we nar girran

1 . جووریک سلائی جه‌نگی؛ دارده‌ستی ئه‌ستوور و به‌گوژمه‌ ئرائی کوتان دژمن: نوعی سلاح جه‌نگی؛ گرز بزرگ و سنگین برای کوبیدن دشمن.

شەم شەم ک شنهفت خەوەر ژە قەتال
رو کەرد نه مهیدان به وینهی شه‌مال

Şem şem ki şineft xewer je qetall
Ru kerd ne meydan be wêney şemall

ئاما مقابلی شای خاوەر زەمین
هەملە دا وە قین ئفریت لەئین

Ama miqabill şay xawer zemîn
Hemlle da we qîn ifrîti leîn

فرسەت پیش نەدا شیر بی قیاس
دەس دا وە شمشیر برندی ئەلماس

Firset pîş neda şîr bî qyas
Des da we şimşêr brrindey ellmas

وہ زەرپ شمشیر، شەهزادەى خاوەر
کەردەش وە دو نیم ژە پا تا وەسەر

We zerp şimşêr, şehzadey xawer
Kerdeş we du nîm je pa ta weser

قەتال پوسە دى زەریەت ژە خوړشید
لەرزا، ستیزا وینهى تەرک بید

Qetall puse dî zerpet je xurşîd
Lerza, stîza wêney terki bîd

سیا بی ژە قین، روو کەرد وە شه‌نقال
واتش: ئەى برا شیر پر کەمال

Sya bî je qîn, rû kerd we şenqall
Watiş: ey bra şîr pir kemall

به وینهى شیران بشوو وە مهیدان
دەرد دروونم تو بکر دەرمان

Be wêney şîran bişû we meydan

Derd drûnim tu bkir derman

وه زهړپ ساتوور تيڅ برانت
تو بستانه هق بهرادهرانت

We zerp satûr tîx birranit
Tu bistane heq beraderanit

شه‌نقال چون شتر کف پر نه دهان
ويښه‌ی خووک وهش روو کهرد نه مه‌يدان

Şenqal çûn ştir kif pirr ne dehan
Wêney xûk wehiş rû kerd ne meydan

واتش: نه‌ی جهوان سهرشيت مه‌قروور!
ئيسه نه مه‌يدان وه زهړپ ساتوور

Watiş: ey cewan serşît meqrûr!
Îse ne meydan we zerp satûr

نه جاگه‌ی قه‌ساس سوږخاو و شه‌م شه‌م
مه‌ويښی لاشه‌د له مه‌يدان بخه‌م

Ne cagey qesas sorxaw û şem şem
Mewînî laşed le meydan bxem

دو پاره‌ت مه‌کم چون خيار تهر
هه‌نی¹ نه مه‌يدان نه‌کی شور و شهر

Du paret mekim çûn xyar ter
Henî ne meydan nekiy şur û şer

خورشيد خاور واتش: نه‌ی شه‌نقال
ثفريت مه‌لئوون بي نه‌قل و كه‌مال

Xurşîd xawer watiş: ey şenqal
iifrîti melun bî eqil û kemall

1 . ئيتره؛ ئيدى؛ ديكه‌ش؛ تاگهر: تا ديگر

بهو له روو مهیدان بنمانه هونه
ته گهر وه زنه گیان بردی تهو بهر

Bew le rû meydan binmane huner
Eger we zne gyan birdî ew ber

تهوسا بنمانه قساس شه م شه م
گفتار هه رزه جاری کر نه دم

Ewsa binmane qsas şem şem
Giftar herze carî kir ne dem

سا ک ئید شنه فت دیو بهد گه وهه
ئاما روو پروو خورشید خاوه

Sa ki êd şineft dêw bed gewher
Ama rûbrû xurşîd xawer

دهس دا بهو ساتوور، خورا بو زهروور
برد وه بان سهر ئفریت مه قروور

Des da Bew satûr, xurra bu zerûr
Bird we ban ser iifrîti meqrûr

شای خاوه زه مین ته سپه ر دا نه سهر
ساتوور چه ر خنا¹ ئفریت کافر

Şay xawer zemîn esper da ne ser
Satûr çerixna iifrîti kafer

ئاورد نه سه ردا چون بهرق وهه²
پیکا نه ته سپه ر شای خاوه ر دیار

Awrid ne serda çûn berq wehar
Pika ne esper şay xawer diyar

چون ک برده بی، پهنا وه داوه

1. خر دا: چرخاند

2. هه وره تریشقه بههاری؛ برووسکه و چهوماخه ئ تهو رهیل وههاری: رعد و برق بهاری

زه‌ره‌ر نه‌یاوا وه شاهه‌ خاوه‌ر

çûn ki birde bî, pena we dawer
Zerer neyawa we şah xawer

نه‌وبه‌ كه‌فت ئه‌و ده‌س شای خاوه‌ر زه‌مین
ده‌س دا وه‌ شمشیر وه‌ سه‌د قار قین

Newbe keft ew des şay xawer zemîn
Des da we şimşêr we sed qar qîn

پیکا له‌ روو سه‌ر ئفریت له‌ئین
که‌رد وه‌ دو پاره‌ شیر سه‌هه‌مگین

Pika le rû ser eifrîti leîn
Kerd we du pare şîr sehemgîn

سه‌ر ئفریتش له‌ تنه‌ن که‌رد جییا
هه‌وا دا په‌ری قه‌تال گومرا

Ser ifrîtiş le ten kerd ciya
Hewa da perî qetall gomrra

قه‌تال پوسه‌ دی روو که‌رد وه‌ شه‌همار
واتش: به‌راده‌ر عه‌زیز نازار

Qetall puse dî rû kerd we şehmar
Watiş: berader ezîz nazar

چار براده‌ر خاس نه‌وچه‌ی ناموه‌ر
کوشته‌ بی وه‌ ده‌س خورشید خاوه‌ر

Çar brader xas newçey namwer
Kuşte bî we des xurşîd xawer

ئه‌گه‌ر نه‌ستانیم قساس ئیشان
مه‌بیم وه‌ تانه‌ له‌ ناو دیوان

Eger nestanîm qsas îşan
Mebîm we tane le naw dêwan

ماچان وه تهنییا یه ک ئاده میزاد
ئهولادهی ئهژهنگ یه کسه ر دا وه باد

Maçan we teniya yek ademîzad
Ewlladey erjeng yekser da we bad

مالوومه ن خورشید دئو ده مانه ن
مه واچی رووسه م، ئهولاد سامه ن

Malûmen xurşîd dêw demanen
Mewaçî rûsem, ewllad samen

نامی ناموهر خه نچه ر گوزاره ن
شیر زبه ر ده س خاوه ر دیاره ن

Namî namwer xencer guzaren
Şîr zber des xawer diyaren

ده خیله ن برا بشوو وه مهیدان
ئێ دهرد دلّم تو بکر ده رمان

Dexîlen bra bişû we meydan
Ey derd dlim tu bkir derman

شه همار ک شنه فت، وینه ی خووک ره ش
رو که رد وه مهیدان ئفریت سه رکش

Şehmar ki şineft, wêney xûk reş
Ru kerd we meydan ifrîti serkiş

ئاما وه مهیدان شای خاوه ر ماوا
نه ئره ی دلیری نه ده روون کیشا

Ama we meydan şay xawer mawa
Nerey dilêrî ne derûn kîşa

ده س دا وه شمشیر، برد نه رو هه وا
ئاما بشانو په ری خورشید شا

Des da we şimşêr, bird ne ru hewa
Ama bşanu perî xurşîd şa

مولّت پیش نه‌دا شای خاوه‌ر سه‌ریر
بزه‌رپ بازوو، وه مه‌ودای شمشیر

Mullet pîş neda şay xawer serîr
Bzerp bazû, we mewday şimşêr

که‌رد وه دو پاره شه‌همار ئه‌رژه‌نگ
که‌فت نه‌روو زه‌مین چون سه‌نگ بی ده‌نگ

Kerd we du pare şehmar erjeng
Keft nerû zemîn çûn seng bî deng

دنیا تاریک بی، خوه‌ر چی نه پی‌وار¹
ئاوه‌رده‌ش هجووم سپای زه‌نگه‌بار²

Diniya tarîk bî, xwer çî ne pêwar
Awerdeş hicûm sipay zengebar

ته‌بیل بازگه‌شت ژه‌ندن نه مه‌یدان
گیلّیا وه په‌س، شای خاوه‌ر مه‌کان

Tebill bazgeşt jenden ne meydan
Gêllya we pes, şay xawer mekan

پییا بی نه زین، راحت نما
پوسه ئه‌مرش که‌رد شای خاوه‌ر ماوا

Piya bî ne zîn, rahet nimana
Puse emriş kerd şay xawer mawa

ئاماده که‌رده‌ن ته‌تام و شراو

1 . نادیار؛ نه‌له‌به‌رچاو؛ غیب؛ ناپیدا

2 . له میژوو چیروکه‌یل همه‌مسی و پالّه‌وانی، زه‌نگبار له ناوچه‌یل هه‌فگر و یه‌کانگیر وه‌ل توورانه. جییا له یه، له ولات قه‌ققاز و له روزناوای کومار نازه‌ربایجان، شاربیل "زه‌نگلان" و "زه‌نگه‌ زور" هه‌ن که ئیستا به‌شیک له ئه‌رمه‌نستانن. زه‌نگه‌ بار له ئیره‌ خوازه له شه‌وه. در تاریخ داستانه‌های حماسی، زه‌نگبار از مناطق متحد تورانیان است. باید افزوده کنم که در ناحیه قفقاز و در غرب کشور آذربایجان شهرهای (زه‌نگلان) و (زه‌نگه‌ زور) وجود دارند که اکنون در تصرف ارمنستان قرار دارند. زه‌نگبار در این جا استعاره از شب است.

کیانا پهری دیو ناسواو¹

Amade kerden team û şîraw
Kyana perî dêw naswaw

دهردهم خادۆمان شای بوله‌ند ئقبال
ته‌ئام و شراو بردن په‌ی قه‌تال

Derdem xadman şay bulend qball
Team û şrab birdin pey qetall

ژهو دۆما خورشید شای خاوه‌ر ماوا
به‌زم باده‌ی ناب ته‌له‌ب نما‌نا

Jew doma xurşîd şay xawer mawa
Bezm badey nab telleb nimana

ئاوه‌ردن وه به‌زم باده‌ی رۆمانی
ناوه‌ردن وه یاد زه‌مانه‌ی فانی

Awerdin we bezm badey rumanî
Nawerdin we yad zemaney fanî

خاسه‌ موتربان ئامان وه هزوور
وه روو نازه‌وا داشان وه سه‌متور²

Xase mutirban aman we hzûr
We rû nazewa daşan we semtur

وه روو نازه‌وا داشان وه سه‌متور
نازاران چین، جه‌مین چون بلور

We rû nazewa daşan we semtur
Nazaran çîn, cemîn çûn blur

خورشید خاوه‌ر چه‌نی خرامان

1. مروایه‌تی و جوامیری، ته‌نانه‌ت وهل دیویه‌یل شه‌رخپ و خاره‌تکه‌ریش له ره‌وشته‌ پال‌هوانی چاک و به‌ دل‌ه: جوانمردی حتی با دیوان جنگی و 1 غارتگر در آیین پهلوانی پسندیده است.

2. سه‌نتوور؛ له نه‌مراز موسیقی: سنتور؛ از آلات موسیقی

نه روو تهخت زهر جهواهر نیشان

Xurşîd xawer çenî xiraman
Ne rû text zer cewahir nîşan

دهم دهم مهنووشان پيالهي سراو
وهخت نيمه شهو كهردن مهيل خاب

Dem dem menûşan pyalley şrab
Wext nîme şew kerden meyl xab

سهر نييان نه خاو تهمامي لهشكه
بي خهوف و خيال تا وادهي سهحر¹

Ser niyan ne xaw Temamî leşker

Bî xewf û xyall ta wadey seher

شه مس مونهوهر نه مهشرق خيزا
سپاي ستاران تهمام گوريزا²

Şemis munewer ne meşriq xîza
Sipay staran Temam gurîza

سپاي شاي خاور، هوړيزا نه خاب
هم ديوان دوون تايهفي گهزاف

Sipay şay xawer, Horêza ne xab
Hem dêwan dûn tayfey gezaf

خورشيد خاور هوړيزا وه پا
ئاوهرد وه زهبان نام بي همهتا

Xurşîd xawer Horêza we pa

1 . ناوا كه دياره، هلامات و شهوخون، له شيواز و رپوشتهيل دوور له مرؤفايه تي بڼه، له بهر نهوهي، له قات جهنگ وهل ديوبيل، شاه و هيز و سپاي، شهو وه سه كامه تي خه فن يا گهر سراو دهنوشن. ديويش وه رسم و ياسايل نه نوسپاي دهسته بهر بڼه. آنگونه كه از شواهد پيدا مي باشد ، هجوم و شبيخون از آيينهاي ناجوانمردانه بوده است .زيرا در ميدان جنگ با ديوان ، در هنگامه شب شاه و سپاه او راحت به خواب مي روند و يا باده مي نوشند. ديوو نيز به عرف و قانونهاي نانوشته پاييند بوده است .

2 . ههنائ خور هلايد، نهستيزهيل گيشت چنه پيوار: چون آفتاب بر مي آيد ، ستارگان ناديدده مي شوند .

Awerd we zeban nam bî hemta

ئه‌سله‌هه‌ی ئه‌سباب ته‌مام كه‌رد نه‌ وه‌ر
سووار بى وه‌ ره‌خش بى خه‌وف و خه‌ته‌ر

Eslehey esbab Temam kerd ne wer
Suwar bî we rexş bî xewf û xeter

ر‌كاو دا وه‌ ره‌خش ئاما وه‌ مه‌يدان
كيشا نه‌ئره‌ته‌، واتش: يا يه‌زدان!

Rkaw da we rexş ama we meydan
Kîşa nerete, Watiş: ya yezdan!

قه‌تال گومرا وات وه‌ زه‌رده‌هه‌نگ
برای ناموه‌ر فه‌رزه‌ند ئه‌رزه‌نگ

Qetall gomrra wat we zerdeheng
Bray namwer ferzend erjeng

كاشكا په‌ی قه‌تل سه‌لسال سالار
نه‌هاتام وه‌ ره‌زم شای خاوه‌ر ديار

Kaşka pey qetill sellsal salar

Nehatam we rezm şay xawer diyar

ته‌مام بزرگان به‌رشی نه‌ده‌سم
ئيسه‌ ئوميدم من وه‌ تو به‌ستم

Temam bêzrgan berşî nedesim
Îse umîdim min we tu bestim

يه‌ چ روزى بى له‌ مال به‌رئامام¹
وه‌يته‌وره‌ به‌لا پيچيا وه‌ پام

Ye çî ruzî bî le mall beramam

1. باوه‌ر وه‌ روژ و سات خاس و چاك و روژ و سات گهن و ش‌ق‌م له‌ پيشوو: اعتقاد به‌ روز و ساعت مبارک و نيكو و روز و ساعت نامبارک و نحس در گذشته

Weytewre bella pîçya we pam

سا تو بهرادر بشوو وه مهیدان
بنمانه نه بهرد چهنی ئەو جوان

Sa tu berader bişû we meydan
Binmane neberd çenî ew cwan

بنمانه ته له ب همت ژه بو تان
باوهره په ریم شای خاوهر مه کان

Binmane telleb himt je botan
Bawere perîm şay xawer mekan

زهردههنگ ههنی شنهفتش وه گووش
روو كهرد وه مهیدان وه جووش و خووووش

Zerdeheng henî şineftiş we guş
Rû kerd we meydan we cûş û xurûş

ئاما مقابل خورشید خاوهر
دهس دا وه شمشاد په ری شور و شهر

Ama miqabill xurşîd xawer
Des da we şimşad perî şur û şer

شای خاوهر زه مین وینهی شیر مهس
شمشاد ئفریت قایم گرت وه دهس

Şay xawer zemîn wêney şîr mes
Şimşad ifrîti qaym girt we des

قوهت نه مانا خورشید خاوهر
شمشاد له دهسش بهراوهر ئەو دهر

Quwet nemana xurşîd xawer
Şimşad le desş berawer ew der

برد نه روی ههوا شمشاد گران
چهرخنا وه قین شای خاوهر مه کان

Bird ne ruy hewa şimşad giran
Çerixna we qîn şay xawer mekan

واتش: ئەى ئفریت بنووش گورز ویت
بی عهقل و ئەدەب مهلئوون سەر شیت

Watiş: ey eifrîti bnûş gurz wît
Bî eqill û edeb melun ser şît

ئاورد نه سەر دا سالار زوور چهنگ
پیکا له کلهی دێو زهردە ههنگ

Awrid ne ser da salar zûr çeng
Pika le kiley dêw zerde heng

ژه زوور بازووی شای خاوهر مهکان
مهغز زهردە ههنگ کهفت نه توی دههان

Je zûr bazûy şay xawer mekan
Mexiz zerde heng keft ne tuy dehan

دوباره قهتال ئفریت گومرا
دیش ک زهردهههنگ وهی تهوره کوشیا

Dobare qetall eifrîti gomrra
Dîş ki zerdeheng Wey tewre kuşya

دنیا له دیدەش زلماته پووشا
مه‌دا وه سەر دا مه‌کرد واوهیلا

Diniya le dîdeş zlmate pûşa
Meda we ser da mekrid waweyla

وات: دادم پەری سه‌لسال جوان
داد پەری سوڤخاو ئەولادهی ئەکوان

Wat: dadim perî sellsall cwan
Dad perî sorxaw ewlladey ekwan

داد پەری شه‌م شه‌م قامه‌ت چون مه‌نار

دو چه شم چون مه شهل، دههه ن چون مه قار

Dad perî şem şem qamet çûn menar
Du çeşm çûn meşel, dehen çûn mexar

روو پهری شه نقال، داد پهی زهردههنگ
وهیتهور نه مهیدان، که فتهن وه بی دهنگ

rû perî şenqall, dad pey zerdeheng
Weytewr ne meydan, keften we bê deng

کوور بی وهیتهوره و جاخ ئه رژهنگ
منیش چون ئه وان، سه مه دهه مه وه سهنگ

Kûr bî weytewre wicax erjeng
minîş çûn ewan, ser medem we seng

شه م شه م جوان شای دیوانم رو
شیر زه بهر دهس روو مهیدانم رو

Şem şem cwan şay dêwanim ru
Şêr zeber des rû Meydanim ru

سه لسال دلیر روو مه قارم رو
دلیر داوی ئاده م خارم رو

Sellsall dilêr rû mexarm ru
Dilêr dawî adem xarm ru

نامی ناموهر روژ جهنگم رو
رو پهری سو رخاو، زهردههنگم رو

Namî namwer roj cengim ru
Ru perî sorxaw, zerdehengim ru

شامار دلیر زه بهر دهه سم رو
دلیر داوخواز، شیر مه سم رو

Şamar dilêr zeberdesm ru

Dilêr dawixwaz, şêr mesm ru

شه‌نقال دلیژ نه‌وجوانم رو
داوی دلاوه، سه‌ر مه‌یدانم رو

Şenqall dilêr newcwanim ru
Dawî dllawer, ser meydanim ru

شیران جه‌نگی پیش‌ت و په‌نام رو
دلیژ دلیران، مه‌قار ماوام رو

Şêran cengî pişt û penam ru
Dilêr dilêran, mexar mawam ru

دیوان داوی نه‌سل بابام رو
له‌ وه‌خت ته‌نگی پشت و په‌نام رو

Dêwan dawî nesll babam ru
Le wext tengî pişt û penam ru

خورشید خاوه‌ر، **بیرای** دل نه‌ سه‌نگ
بی وه‌ پای جلاد نه‌ولاد نه‌رژه‌نگ

Xurşîd xawer, bîray dill ne seng
Bî we pay clad ewllad erjeng

په‌ری قه‌ساس، من چه‌نی نه‌خه‌وان
وه‌ تاو و ته‌ئجیل ئامایم وه‌ی مه‌کان

Perî Qesas, min çenî exewan
We taw û tacîl amaym wey mekan

خاس حه‌قی سه‌نم، خاکم بو وه‌ سه‌ر
یه‌ کسه‌ر هه‌لاک بین ته‌مام به‌رادهر

Xas heqî senim, xakim bu we ser
Yekser hellak bîn Temam berader

ژهو دو‌ما قه‌تال وه‌ خاتر مه‌لوول
وه‌ گریانه‌وه‌ روو که‌رده‌ شه‌نگوول

Jew doma qetall we xatir melûl
We giryanewe rû kerde şengûl

واتش وه شهنگوول: سالار سه رههنگ!
من وتو مه ندیم له نسل ئه رههنگ

Watiş we şengull: salar serheng!
Min wtu mendîm le nesll erjeng

ههه چهن ك شاهان ناواره كه ردیم
نازك نازاران وه ئه سیر بردیم

Her çen ki şahan aware kerdîm
Nazik nazaran we esîr birdîm

ههه چهن نازاران بی ئسمهت كه ردیم
ههه چهن دلیران وه چهنگ ناوردیم

Her çen nazaran bî smet kerdîm
Her çen dilêran we çeng awridîm

هه چهن خزانه ی شاهان سه روهر
بردیم وه قارهت بی خهوف و خهتهه

He çen xzaney şahan serwer
Birdîm we qaret bî xewf û xeter

ههه چهن له شاهان عالم سه نیم باج
تاج چهن شاهان بردیم وه تاراج

Her çen le şahan allem senîm bac
Tac çen şahan birdîm we tarac

ههه چهن ك شاهان كه ردیم لائلاج
له دیوان قاف مه سه ندیم خراج

Her çen ki şahan kerdîm lallac
Le dêwan qaf mesendîm xrac

شاهان شنه فتن ئەر نام قهتال
مهله رزان چون بيد له باد شه مال

Şahan şineftin er nam qetall
Melerzan çûn bîd le bad şemal

شای نه په دیوان ئەر شنه فت نامم
دایم مه لرزا له زوور و سامم

Şay nerre dêwan er şineft namim
Daym melirza le zûr û samim

بی شه ک مه زانوم، بهر گه شتهن به ختم
وهیتوره دۆچار ئی بلای سه ختم

Bî şek mezanum, bergeştin bextim
Weyture dçar î blay sextim

یه ک نوجوانی چون شیر شکار
ئه ولاده ی ئه رژه نگ ته مام که رد قه لار

Yek nucwanê çûn şîr şkar
Ewlladey erjeng tmam kerd qelar

سا تو بهراده ر بشوو وه مهیدان
ئی دهره دلم تو بک دهرمان

Sa tu berader bişû we meydan
Ê derd dllim to bki derman

به لکم ک مه نات¹ بنمانو همهت
بت و بتخانه یاوهر بو چهنت

Bellkim ki menat binmanu hmet
Bit û bitxane yawer bu çent

بنمانه هه لاک شای خاوه ر مه کان

1 . به کینگ له خودایل دهسکرد عه ره وه له سهردهم جاهلی: یکی از بتهای عرب دوره جاهلیت

تو بکر دەرمان مه جروهی زامان¹

Binmane hellak şay xawer mekan
Tu bkir derman mecruhî zaman

لاکن ئه‌ی شه‌نگول دهم وه دامان
هوشیار بهر نه ویت ژه مه‌وج مه‌یدان

Lakin ey şengulll desm we daman
Huşyar ber ne wît je mewc meydan

په‌ی ئید ک خورشید خه‌یلی بی باکن
نامی ناموهر هم سه‌هه‌مناکن

Pey êd ki xurşîd xeyllî bî bakin
Namî namwer hem sehemnakin

پوسه دا جواو شه‌نگول سه‌ر مه‌س
واتش ئه‌ی قه‌تال، دپو بت په‌ره‌ست

Puse da cwaw şengulll ser mes
Watiş ey qetall, dêw bit perest

بئه‌ون هوبه‌ل²، مه‌ده‌د له مه‌نات
ده‌س و پا به‌سه ئاوردم وه لات

Bewn hubell , meded le menat
Des û pa bese awirdim we llat

ئید وات و خیزا، شه‌نگول مه‌قروور
روو که‌رد وه مه‌یدان ده‌رده‌م بو زه‌روور

Êd wat û xîza, şengull meqrûr
Rû kerd we meydan derdem bu zerûr

به‌وینه‌ی شتر، په‌ری ئه‌له‌ف خار
روو که‌رد له مه‌یدان ئفریت به‌د کار

1 . زامه‌یل؛ برینه‌یل: زخمها

2 . به‌کینگ له خوداییل ده‌سکرد عه‌ره‌و له سه‌رده‌م جاهلی: یکی از بتهای عرب دوره جاهلیت

Be wêney ştir, perî elef xar
Rû kerd le meydan eifrîti bed kar

ئاما مقابلی شای خاوهر مه‌کان
کیشا نارته‌ی سه‌خت بی سامان

Ama miqabill şay xawer mekan
Kîşa naretey sext bî saman

واتش: ئە‌ی جوان مه‌قرور سه‌ر شیت
خه‌یلێ مه‌نازی تو وه‌ زوور ویت

Watiş: ey cwan meqrur ser şît
Xeyllî menazî tu we zûr wît

تا ئیسه مه‌یدان خالی بی له شیر
تو وینه‌ی روپاه وه‌ هیله و ته‌دبیر

Ta îse meydan xalî bî le şîr
Tu wêney rubah we hîle û tedbîr

وه‌ هیله بازی وه‌ مه‌کر و ئە‌فسوون
ئه‌ولاده‌ی ئه‌رژه‌نگ که‌ردی سه‌رنگوون

We hîle bazî we mekir û efsûn
Ewlladey erjeng kerdî seringûn

شه‌رت بو نه مه‌یدان وه‌ زه‌رپ کووپال
سه‌ر تا پای جه‌سه‌ت بکم وه‌ خرخال¹

Şert bu ne meydan we zerp kûpall
Ser ta pay ceset bkim we xirxal

خورشید خاوه‌ر ژه‌ هه‌رف شه‌نگوول
ژ قه‌هر و قه‌یره‌ت مووش بی وه‌ زه‌نگوول

Xurşîd xawer ji herf şengûlll

1. ئالقه و بازه‌نگ که ژنه‌یل ئرا ره‌نگینی خه‌نه مچ پا؛ له ئیره یانی تیک شکاو و هرووش: حلقه و النگوی که زنان برای زیبایی بر پا می‌بندند؛ در اینجا یعنی در هم شکسته و خردشده.

Ji qehir û qeyret mûş bî we zengûll

رووش کهرد وه شهنگوول، پوسه دا جواو
واتش: ئەى ئفریت سەر شیت کزاب!

Rûş kerd we şengûll, puse da ciwaw
Watiş: ey eifrîti ser şît kizab!

به‌رادهرانه‌ت وه‌یت‌هور دید وه چه‌م
ئیسه پهری چیش هه‌رزه مه‌دی ده‌م؟

Beraderanet Weytewr dîd we çem
Îse perî çîşherze medî dem?

شه‌نگوول یه شنه‌فت خورووشا وه قار
سییا بی له قین ژه وه‌رف و گو‌فتار

Şengûll ye şineft xurûşa we qar
Sîya bî le qîn jew herf û guftar

برد نه روو هه‌وا شمشاد گران
چه‌رخنا وه قین نه روو ئاسمان

Bird ne rû hewa şimşad giran
Çerixna we qîn ne ruy asman

دا وه روو قه‌لخان خورشید خاوه‌ر
خیزا نه قه‌لخان شه‌راره‌ی شه‌ره‌ر

Da we rû qellxan xurşîd xawer
Xîza ne qellxan şerarey şerer

وه زه‌رپ شه‌نگوول ئەو دیو پر جوش
مه‌زه دا نه ده‌م شیر تفللی نووش

We zerp şengull ew dêw pirr cuş
Meze da ne dem şîr tiffîlî nûş

دنیا نه دیده‌ی خورشید خاوه‌ر
تاریک وتار بی ژه زلمات به‌دته‌ر

Diniya ne dîdey xurşîd xawer
Tarîk wtar bî je êzllmat bedter

ئەسبەش تا زانو ماوا وە زەمىن
سەردار خاوەر خەيلی بى خەمىن

Esbiş ta zanu mawa we zemîn
Serdar xawer xeylî bî xemîn

رکاو دا وە ئەسب شای بۆلەند ئەقبال
دیش ک بەرناما چون تەیر تیز بآ

Rkaw da we esb şay bullend eqbal
Dîş ki berama çûn teyr tîj ball

نەوبەت کەفت ئەو دەس خورشید سالار
کیشا لە قەلاف شمشیر هونخار

Newbet keft ew des xurşîd salar
Kîşa le qellaf şimşêr Hûnxar

شەنگوول دا شمشاد لە جاگەى قەلخان
کیشا وە سەردا پەرى هەز گيان

Şengull da şimşad le cagey qellxan
Kîşa we serda perî hifz gyan

خورشید خاوەر شمشیر بران
ئاورد نە سەر دا واتش: یا یەزدان

Xurşîd xawer şimşêr brran
Awrîd ne ser da watiş: ya yezdan

پیکاه لە گەردن شەنگوول پر فەن
سەد ئەرج سەرش هەوا دا لە تەن

Pikae le gerdin şengull pirr fen
Sed erc serş hewa da le ten

قهلتان بی نه خاک نفریت ناپاک
درددم ئهرواههش سپارا وه خاک

Qelltan bî ne xak eifrîti napak
Derdem erwaheş sipara we xak

قهتال گومرا ویش وه تهنییا مهن
سییا بی نه قین دیو ئههرمه‌ن

Qetall gomrra wîş we teniya men
Sîya bî ne qîn dêw ehirmen

خورووشا وه قین قهتال گومرا
ئاما وه مهیدان شای خاور ماوا

Xurûşa we qîn qetall gomrra
Ama we meydan şay xawer mawa

ئهوهل دهن بردن په‌ی گرز گران
گزرها پاره بی کهفت له روی مهیدان

Ewell des birdin pey griz giran
Grizha pare bî keft le ruy meydan

دیشان به گوپال کار نه‌وی هاسل
دهس دان وه نه‌یزه په‌ری کام دل

Dîşan be gupall kar newî hasll
Des dan we neyze perî kam dill

نه‌یزه پاره بی نه دهن ئیشان
ئهمجاردهس بردن په‌ی تیخ بران

Neyze pare bî ne des îşan
Eimcardes birdin pey tîx brran

ئونه دان وه ههم نه راگه‌ی قه‌زه‌ب
تیخان ریزه بی به‌رچی له قه‌له‌ب

Ewne dan we hem ne ragey qezeb
Tîxan rîze bî berçî le qelleb

تیخ ههم بران نهروو بیاوان
رو نییان وهههم چون قوچ قوروان¹

Tîx hem brran nerû byawan
Ru niyan wehem çûn quç qurwan

گردن کمه‌ربه‌ند وه قین و وه قار
بته‌زم کوشتی له مه‌یدان کار

Girdin kimerbend we qîn û we qar
Bezm kuştî le meydan kar

هه‌ر یه‌ک په‌ری ویش قوه‌ت نما‌نا
له ژیر پاشان زه‌مین مه‌له‌رزا

Her yek perî wîş qwet nimana
Le jîr paşan zemîn melerza

قه‌تال گومرا، سالار خورشید
ئید وینه‌ی رووسه‌م، نه‌و چون دئو سفید

Qetall gomrra, salar xurşîd
Êd wêney rusem, ew çûn dêw sfîd

هه‌فت شه‌و و هه‌فت روژ له مه‌یدان کار
گردشان کوشتی دلیرانه وار

Heft şew û heft roj le meydan kar
Girdşan kuştî dilêrane war

قه‌تال ناپاک نه‌ دل که‌رد خیال
شیری چون خورشید مه‌هاله‌ن مه‌هال

Qetall napak ne dill kerd xyall
Şêrê çûn xurşîd mehallen mehall

1 . دەس کردنه وه زوران گرتن: به کشتی گرفتن دست یازیده اند .

ئه گهر فارق بيم نه مهوج مهساف
بايه د وه تهئجيل بشووم وه كوو قاف

Eger farq bîm ne mewc mesaf
Bayed we tacîl bişûm we kû qaf

شهت بو تا زندهم له دهوور ئهيام
نهنمانوم گوزهر لهى ماوا و مهقام

Şert bu ta êzndem le dewr eyam
Nenmanum guzer ley mawa û meqam

دو شير جهنگى ههركهس پهري ویش
مهنمانان قوهت، بکيش ها بکيش

Du şêr cengî herkes perî wîş
Menmanan qwet, bkîş ha bkîş

ئاخر له دلدا سالار خاوهر
رو كهرد وه دهركاى دهههندهى داوهر

Axir le dillda salar xawer
Ru kerd we dergay dehendey dawer

واتش يا يهزدان بهرز بولهند مال
فورسهتم بدهر له رهم قهتال

Watiş ya yezdan berz bulend mall
Fursetim bder le rezm qetall

من تهنييا بالوم، نه داروم برا
بستانو ههقم لهى ديو گومرا

Min teniya balum, nedarum bra
Bistanu heqim ley dêw gomrra

دهخيلهن هانا خوداى لا مهكان
كوور مه كر و جاق شاى خاوهر مهكان

Dexîlen hana xuday la mekan
Kûr mekir wcaq şay xawer mekan

بی ساهوو مه کر سپا و لهشکهرم
مه دره وه باد تهخت و ئه فسهرم

Bî sahb mekir sipa û leşkerm
Medre we bad text û efserm

کسی نه داروم ژه ئی سه رزه مین
نازار کشوه ببهرو وه چین

Kisî nedarum je î serzemîn
Nazar kişwer bberu we çîn

یا هه ق دشمنان لیمان مه کر شاد
تهخت و تاجمان مه دره وه باد

Ya he qi dişmenan lîman mekir şad
Text û tacman medere we bad

ئه وند لالیا شای خاوه زه مین
دوئاش قه بول که رد جه هان ئافه رین

Ewend lallya şay xawer zemîn
duaş qe bul kerd cehan aferîn

نام یه زدان برد شیر سه هه مگین
قه تال نا پاک دا نه روو زه مین

Nam yezdan bird şîr sehemgîn
Qetall na pak da nerû zemîn

نیشت نه روو سینه ی قه تال کافر
سه رهش جدا که رد بمه و دای خه نچه ر

Nîşt ne rû sîney qetall kafer
Sereş cda kerd bmewday xencer

سجده برد نه خاک، که فت نه روو زه مین

کهردش شوکرانه‌ی ره‌بلتاله‌مین

Sicde bird ne xak, keft ne rû zemîn
Kerdiş şukraney reblalemîn

سەر قه‌تالەش هور کهرد نه روو زین
سووار بی وه ره‌خش چون شیر سه‌همگین

Ser qetalleş hur kerd ne rû zîn
Suwar bî we rexş çûn şîr sehmiğîn

رو نییا نه راه شای خاوه‌ر دیار
ئاما پهی سپاه نه روو مهرقوزار

Ru niya ne rah şay xawer diyar
Ama pey sipah ne rû merquzar

سپاک دیشان خورشید سه‌رمه‌س
سەر قه‌تالەش گرتەن نه روو دەس

Sipa ki dîşan xurşîd sermes
Ser qetalleş girten ne rû des

به‌رز بی نه سه‌ما قیقہ‌ی شادی
چون به‌زم ئه‌رووس روژ دامادی

Berz bî ne sema qîqey şadî
çûn bezm erûs roj damadî

پیا بی نه زین خورشید خاوه‌ر
فارق بی نه جه‌نگ دیوان کافه‌ر

Pyä bî ne zîn xurşîd xawer
Farq bî ne ceng dêwan kafer

ژه‌و دو‌ما فه‌رما، شای خاوه‌ر ماوا
کاتب ته‌لّه‌ب کهرد ئه‌و شیر هیجا

Jew doma ferma, şay xawer mawa

Katb telleb kerd ew şîr hîca

وات بنویس نامه پەری بیهرۆز شا
پەری قەمەرنەز شازایەیی خەتا

Wat bnuys name perî bêhrûz şa
Perî qemernaz şazayey xeta

چەنی قەمەرنەز شازادەیی نازار
بەییون¹ وە تەئجیل پەری وەر مەقار

Çenî qemernaz şihzadey nazar
beyun we tacîl perî wermexar

نمانون نگا لاشەیی ئەو دیوان
بوینوون² قودرەت خودای لا مەکان

Nmanun nga laşey ew dêwan
Bewînun qudret xuday la mekan

هەم چەنی بەرادەر شیر سەهەمگین
پیم یاوا نامەیی خاقان ماچین

Hemçenî berader şîr sehmiğîn
Pîm yawa namey xaqaan maçîn

سپا جەم کەردەم رو نییام وە را
پەری شار چین، ویم چەنی سپا

Sipa cem kerdem ru niyam we ra
Perî şar çîn, wîm çenî sipa

هەر تا ک یاوام وە جاگەیی سەئسال
سپا قەرار گرت نە روو سەر مەهال

Her ta ki yawam we cagey sellsall

1 . بان: بیاند

2. بیینن؛ بۆنن: بیینند

Sipa qerar girt ne rû ser mehalla

پیدا بی لیمان قهتال کافر
چهنی شەش برا دیو نادەم خار

Pêêa bî lîman qetall kafer

Çenî şeş bra dêw adem xar

بزان ک قهتال برای سەلسالەن
دیوی وەیتەورە هەنی مەهالەن

Bzan ki qetall bray sellallen

Dêwî weytewre henî mehalen

سالار دیوان لە کوه قافەن
دیو دەمان روز مەسافەن

Salar dêwan le kuh qafen

Dêw deman ruz mesafen

پەری ئنتقام سەلسال بی دین
چهنی شەش برا، ناما بی وە قین

Perî nitqam sellall bî dîn

çenî şeş bra, ama bî we qîn

هەر هەفت نەره دیو بەند بی نە ریمان
نیام بەنای جەنگ ئەمن، چەنیشان

Her heft nerre dêw bend Bî ne rîman

Niyam benay ceng emin, çenîşan

وە زەرپ شمشیر ئەلماس بران
هەر هەفت نەره دیو کوشتم نە مەیدان

We zerp şimşêr ellmas brran

Her heft nerre dêw kuiştım ne meydan

ئەما ئەی بپهروز سازایه‌ی خه‌تا
چهنی قەمەرناز شوخ مە لە قا

Ema ey bêhrûz şazayey xeta
Çenî qemernaz şox meh leqa

وهختی نامه‌ی من په‌نت مه‌یاوان
ته‌شریف باوه‌ران وه‌ی زید و مه‌کان

Wextê namey min pent meyawan
Teşrîf baweran wey zêd û mekan

نامه‌ش نویسا منشی سه‌رانسه‌ر
خورشید موهرش که‌رد وه موهر نه‌نوه‌ر

Nameş nuysa minşî seranser
Xurişid muhrîş kerd we muhr enwer

ژهو دو‌ما چه‌په‌ر نه وه‌خت و بی وه‌خت
سه‌رزه‌مین ته‌ی که‌رد وه ته‌نجیل و جه‌خت

Jew doma çeper ne wext û bî wext
Serzemîn tey kerd we tacîl û cext

مه‌نزلّ وه مه‌نزلّ ته‌ی مه‌که‌رد راهان
یاوا وه هزوور شای خوته‌ن مه‌کان

Menêzill we Menêzill tey mekrid rahan
Yawa we hzûr şay xuten mekan

یاوا وه پای ته‌خت بی‌هروز شای خه‌تا
سجده‌ی زه‌مین برد په‌یک خورشید شا

Yawa we pay text bêhrûz şay xeta
Sicdey zemîn bird peyk xurşîd şa

نامه‌ دا وه ده‌س بی‌هروز سه‌روه‌ر
موتاله‌ته که‌رد وانا¹ سه‌رانسه‌ر

Name da we des bêhrûz serwer

1. خوه‌ند؛ خوه‌نی: خواند

Mutalee kerd wana seranser

بیپهروز سه‌روهه هۆرئزا وه پا
لوا وه خزمهت شاهپرخشای خهتا

Bêhrûz serwer Horêza we pa
Lwa we xizmet şahrrixşay xeta

شه‌ره مه‌تالب شای خاوه‌ر ماوا
ته‌مام سه‌رانسه‌ر وات وه شاهپرخشا

Şerh metallb şay xawer mawa
Temam seranser wat we şahrrix şa

ژه‌و دۆما بیپهروز هۆرئزا وه پا
کارسازی سه‌فه‌ر که‌ردش مۆهه‌یا

Jew doma bêhrûz Horêza we pa
Karsazî sefer kerdiş Moheya

ویش و قه‌مه‌رناز نازار ک‌شوه‌ر
چه‌نی غولامان خاسه‌ی که‌مه‌ر زه‌ر

Wîş û qemernaz nazar kişwer
Çenî qullaman xasey kimer zer

سووار بین یه‌کسه‌ر رو نییان وه را
ده‌نگ ته‌بللی باز په‌خش بی نه‌ سارا

Suwar bîn yekser ru niyan we ra
Deng teblî baz pexiş bî ne sara

ته‌ی که‌رده‌ن وه تاو سارا و سه‌ر دیار
یاوان وه نزیک جاگه‌ی وه‌ر مه‌قار

Tey kerden we taw sara û ser diyar
Yawan we nzîk cagey wer mexar

خورشید خاوه‌ر هالی بی نه‌ کار

چهنی سهرداران سپای بی شمار

Xurşîd xawer halî bî ne kar
Çenî serdaran sipay bêşmar

ئامان وه پیشواز دلیر سالار
یاوان وه نزیك ته مام بهرقه رار

Aman we pîşwaz dilêr salar
Yawan we nzîk Temam berqerar

بی هروز سهروهه شای خاوهه زهمین
ههردو وه دلشاد پیا بین نه زین

Bêhrûz serwer şay xawer zemîn
Herdu we dillşad pya bîn ne zîn

ههردو دهس کهردهن نه کهردهن ههم
یه ک یه ک مه بووسان شیران ته عزم

Herdu des kerden ne gerden hem
Yek yek mebûsan şîran ezem

قه مه رناز بووسا دهس خورشید شا
خورشید ههم دیدهی ته ویش بوسه دا

Qemernaz busa des xurşîd şa
Xurşîd hem dîdey ewîş buse da

خرامان چین وه روو عیز و ناز
پیا بی بووسا دیدهی قه مه رناز

Xiraman çîn we rû êz û naz
Pya bî busa dîdey qemernaz

پیا بین نه زین یاران سهروهه
کهردشان راحت نه روو تهخت زهر

Pya bîn ne zîn yaran serwer
Kerdişan rahet ne rû text zer

واتن وه خورشید هقا مهرده‌نی
به وینه‌ی رووسه‌م نه‌بهرد که‌رده‌نی

Watin we xurşîd heqa merdenî
Be wêney rûsem neberd kerdenî

مه‌گه‌ر ک رووسه‌م یا ک نه‌ریمان
یا ک زالّ سام، پور کریمان¹

Meger ki rûsem ya ki nerîman
Ya ki zall sam, pur kirîman

وه‌دیته‌وره دینه نه‌بهرد که‌رده بوو
هزار ئافه‌رین ئه‌ی شیر وه‌شخوو

Weytewre dîne neberd kerde bû
Hizar aferîn ey şîr weşxû

وه‌دیته‌ور دا جواو خورشید خاوه‌ر
واتش وه بیه‌روز: گیانم به‌رادهر!

Weytewr da cwaw xurşîd xawer
Watiş we bêhrûz: gyanim berader!

ژهو دؤما وه ئه‌مر خورشید خاوه‌ر
لاشه‌ی ئفریتان، هه‌ر هه‌فت به‌رادهر

Jew doma we emir xurşîd xawer
Laşey ifrîtan, her heft berader

سووزانان هه‌ر هه‌فت وه نار گ‌ران
بین وه گ‌ه‌رد و خاک نه روو بیاوان

Sûzanan her heft we nar ggran
Bîn we gerd û xak ne rû byawan

ژهو دؤما خورشید نه روو ته‌خت زهر
به‌زم باده‌ی ناب ته‌له‌ب که‌رد نه وه‌ر

1 . رووسه‌م کوپ زالّ، زالّ کوپ سام، سام کوپ نه‌ریمان، نه‌ریمان کوپ که‌ریمان: رستم پسر زال، زال پسر سام، سام پسر نه‌ریمان، نه‌ریمان پسر کریمان

Jew doma xurşîd ne rû text zer
Bezm badey nab telleb kerd ne wer

وهختی ک موترب سدا کەرد بۆلەند
جەرگ و ریشهی دڵ له ریشه مه کند

Wextî ki mutrib sida kerd bullend
Cerg û rîşey dill le rîşe mekind

شهقهی بآل بازی، دهنگ چهقوانه
سهرمهسان مه کەرد شیت و دیوانه

Şeqey ball bazî, deng çeqwane
Sermesan mekrid şît û dêwane

بادهی رۆمانی مه ریزان نه جام
مه دان وه یاران بی سهبر و ئارام

Badey rumanî merîzan ne cam
Medan we yaran bî sebr û aram

ئمجار وه دڵخا کەردەن مهیل خاو
تا وهخت وادهی هوکم ئافتاو

imcar we dillxa kerden meyl xaw
Ta wext wadey hukim aftaw

وهلهاسل چهن رۆژ نه روو مهرقوزار
کەردەن عهیش و نووش یاران سالار

Welhasill çen roj ne rû merquzar
Kerden eyş û nûş yaran salar

ئمجار ئەمرش کەرد شای خاوهر ماوا
سپا کوچش کەرد وه شار خهتا

ilmcar emriş kerd şay xawer mawa
Sipa kuçiş kerd we şar xeta

خرامان چين چهنی قه مەرناز

خورشید ههم بووسا دهس شاهرخشا
ئمجار سووار بین وه کهیف و دلخا

Xurşîd hem busa des şahrrix şa
Imcar suwar bîn we keyf û dillxa

تا ههردو سپا راحت بین نه شار
بار و بارخانه ئاوهردن به وار¹

Ta Herdu sipa rahet bîn ne şar
Bar û barxane awerdin be war

خهیمه ی خیاوان کهردشان وه پا
ههه خهیمه یه ک رهنگ له دور مهدرهخشا

Xeymey xêawan kerdişan we pa
Her xeyme yek reng le dur medrexşa

سهوز و ترابی، قرمز و بهنهفش
نارنجی، ثابی، زهرد مونهقهش

Sewz û tirabî, qrimiz û benefş
Narnicî, abî, zerd muneqş

شاهرخ شا، بیهروز، خورشید خاوهه
قهمهرناز چهنی نازار کشوهر

Şahrrix şa, bêhrûz, xurşîd xawer
Qemernaz çenî nazar kişwer

داخل بین وه شار تهمام سهرانسهه
راحت کهردشان نه روو تهخت زهه

Daxill bîn we şar Temam seranser
rahat kerdşan ne rû text zer

خرامان چین چهنی قهمهرناز
لوان وه هههه ههردو وه دلواز

1. خوار؛ ژیر: پایین

Xiraman çîn çenî qemernaz
Lwan we herem herdu we dillwaz

هه‌ره‌م نەشی‌نان پاتشای خه‌تا
بووساشان دیدهی خرامان شا

Herem nşînan patşay xeta
Busaşan dîdey xiraman şa

وانان¹ شوکرانه‌ی ره‌ب ئاله‌میین
شاد بین وه دیدار خرامان چین

Wanan şukraney reb alemîn
Şad bîn we dîdar xiraman çîn

ژهو په‌س شاه‌رخ شا، به‌زم باده‌ی ناب
ته‌لّهب نما‌نا وه ته‌ئجیل و تاب

Jew pes şahrrix şa, bezm badey nab
Telleb nimana we tacîl û tab

نازاران وه ناز سه‌متور مه‌نوازن
ئاوازه‌ی سدا‌ی ره‌ئنا مه‌هوه‌شان

Nazaran we naz semtur menwazan
Awazey sday rena mehweşan

ساقی نه‌ روو ده‌س باده‌ی گو‌لناری
مه‌ریزان نه‌ جام وه به‌رقه‌راری

Saqî ne rû des badey gullnarî
Merîzan ne cam we berqerarî

ماوهرد وه خزمه‌ت شاهان سه‌رمه‌س
ئیه‌ستا² له‌ خزمه‌ت ده‌س له‌ بان ده‌س

Mawerd we xizmet şahan sermes

1. خوه‌ندن؛ وه‌تن: خواندند؛ گفتند

2. وستا؛ وسا: ایستاد؛ می ایستاد

Îsta le xizmet des le ban des

نازک نازاران خهتا و بلقار
ئیستا له هزوور مه‌دران به‌رقرار

Nazik nazaran xeta û billqar
Îsta le hzûr medran berqrar

وهله‌هاسل چهن رۆژ له شار خهتا
که‌رده‌ن عه‌یش و نووش وه که‌یف و دلخا

Welhasill çen roj le şar xeta
Kerden eyş û nûş we keyf û dillxa

ئمجار شارخشا، شای عالی جناب
فه‌رما وه‌زیران، وه ته‌ئجیل و تاب

ilmcar şarxişah, şay 'alî cnab
Ferma wezîran, we tacîl û tab

جه‌م کرین سپاه، مه‌ردان گوزین
دلیران داو، په‌ری جه‌نگ چین

Cem kirîn sipah, merdan guzîn
Dilêran daw, perî ceng çîn

وه‌زیران وه ته‌مر پاتشای سالار
نامه نویسان، بی‌سه‌بر و قه‌رار

Wezîran we emir patşay salar
Name nuysan, bê sebir û qerar

نویسان نامه په‌ری ته‌میران
سه‌ره‌د نشینان، عالی ته‌دبیران

Nuysan name perî emîran
Serhed nşînan, 'alî tedbîran

خه‌تا و خوته‌ن، بلقار و ته‌تار
باوه‌رین وه تاو سپای بی‌شمار

Xeta û xuten, billqar û tetar
Bawerîn we taw sipay bê şimar

ئىل و لاىهت، سه رههه نشينان
په ي شار خهتا، سپا باوه ران

Êlli wllayet, serhed nişînan
Pey şari xeta, sipa baweran

به ييون وه ته ئجیل په ي ملك خهتا
كه رین جهه و جهخت وه فه رمان شا

Beyûn we tacîl pey millki xeta
Kerîn ced û cext we ferman şa

نامه چون يوان وه سه رههه داران
هه ر يه ك جهه كه ردهن، سپا فه راوان

Name çûn yawan we serhed daran
Her yek cem kerden, sipa ferawan

راهی بین وه تاو، په ي شار خهتا
ته مام هازر بین، له پای تهخت شا

Rahî bîn we taw, pey şar xeta
Temam Hazir bîn, le pay text şa

تا واده ي يه ك ماه، له شار خهتا
بى ههه فه راوان، جهه كه ردهن سپا

Ta wadey yek mah, le şar xeta
Bê hed ferawan, cem kerden sipa

ئمجار وه زيران، ده فتهه نويسان
كه ردهن هساو، سپا فه راوان

ilmcar wezîran, defter nuysan
Kerdişan hşaw, sipay ferawan

دو له ک خه تایی، سی له ک له خوتهن
دو له ک ته تاری، مهرد شمشیر زن

Du lek xetayî, sê lek le xuten
Du lek tetarî, merd şimşêr zen

شیران بیلقار، ئیل و ولایت
دو پانسهد هزار، به حساب آمده

Şêran bêllqar, êll û wllayet
medî Du pansed hizar, be hsab

خاسه وهزیران، شماره ی سپا
واتشان خزمهت پاتشای خهتا

Xase wezîran, şmarey sipa
Watşan xizmet patşay xeta

شارخشا فهرما، واتش وه گه نجوور
قایی خهزانه، واز ک بو زهروور

Şarxişa ferma, Watiş we gencûr
Qapî xezane, waz ki bu zerûr

ههفت ماه مهواجوو، داشان وه سپاه
دا وه سپا و سان شای هشمهت پهناه

Heft mah mewacû, daşan we sipah
Da we sipa û san şay hişmet penah

ئه مرش نمانا، شارخشای خهتا
دانه ته بل و کووس، کوچ کهرده سپا

Emriş nimana, şarxişay xeta
Dane tebill û kûs, kûç kerdiş sipa

سپا کوچش کهرده، روو نییا نه را
تیپ تیپ و فهوج فهوج، نه شار خهتا

Sipa kûçiş kerd, rû nîya ne ra

Tîp tîp û fewc fewc, ne şar xeta

مەردان تەتار، خەتا و خوتەن
رەوانەى راه بىن، تەمامى قووشەن

Merdan tetar, xeta û xuten
Rewaney rah bîn, Temamî qûşen

رەوانەى راه بىن، سپاه سەھمگىن
ئىمجار ھۆرئۆزان، شاھان سەنگىن

Rewaney rah bîn, sipah sehmiğîn
Imcar Horêzan, şahan senigîn

چەنى سپا و سان، روو نىيان نە را
پەرى شار چىن، وە بىج مدارا

Çenî sipa û san, rû nîyan ne ra
Perî şar çîn, we bê mdara

دەنگ تەبلى باز، نالەى بووق كووس
ژە شىپەى فەرەس، ژە گرمەى ناقووس

Deng teblî baz, nalley bûq kûs
Je şîpey feres, je girmey naqûs

ژە نەعرەى مەردان داوخواز روى جەنگ
نە بەھر جەپھوون، قەرار گرت نەھەنگ

Je ne'rey merdan dawixwaz ruy ceng
Ne behir ceyhûn, qerar girt neheng

شەقەى پا رکاو، برىقەى شمشىر
ژە نەئەتەى دەنگ مەردان دلیر

Şeqey pa rkaw, brîqey şimşêr
Je neretey deng merdan dilêr

مەنزىل وە مەنزىل، تەى مەكەرد زەمىن

Menêzill we Menêzill, tey mekrid zemîn
Her ta ki yawan we etraf çîn

هه‌ر تا ک یوان وه ئەتراف چین

Ne ew serzemîn rahet bî sipa
Xeymew xêawan, kerdişan we pa

نه ئەو سه‌رزهمین راهه‌ت بی سپا
خه‌یمه‌و خیاوان، که‌ردشان وه پا

Derdem emriş kerd, bden le kirna
Suwar bî we zîn, şay xawer mawa

ده‌رده‌م ئەمرش که‌رد، بدن له کرنا
سووار بی وه زین، شای خاوه‌ر ماوا

Tebillçî derdem, da le tebill ceng
Rû kerd ne meydan, şazadey zûr çeng

ته‌بلجی ده‌رده‌م، دا له ته‌بل جه‌نگ
روو که‌رد نه مه‌یدان، شازاده‌ی زوور چه‌نگ

Yawa we meydan, narete kîşa
Wat we sillêman hindustan mawa

یاوا وه مه‌یدان، ناره‌ته کیشا
وات وه سلیمان هندوستان ماوا

Eger merdenî, bew ne ruy meydan
Bnûş zerp des şay xawer mekan

ئه‌گه‌ر مه‌رده‌نی، به‌و نه روی مه‌یدان
بنووش زه‌رپ ده‌س شای خاوه‌ر مه‌کان

Melik sillêman, derdem bu zerûr
Rû kerd we canb dêw yele xur

مه‌لک سلیمان، ده‌رده‌م بو زه‌روور
روو که‌رد وه جانب دێو یه‌له‌ خور

بشوو وه مهیدان شای خاوه ر دیار
وه زه رپ شمشیر، کروش گرفتار

Bişû we meydan şay xawer diyar
We zerp şimşêr, kiruş griftar

یا ک باوه رش دیل دهس بهسته
وه هال زه بوون، زه لیل و خهسته

Ya ki bawerş dîl des beste
We hall zebûn, zelîl û xeste

یه له خور شنه فت، گوفته ی سلیمان
سووار بی وه شیر، روو کهرد نه مهیدان

Yelle xur şineft, guftay sillêman
Suwar bî we şîr, rû kerd ne meydan

ئاما مقابیل شای بله ند ته خته ر
هه ر چه ن جادوو کهرد نه وی کارگه ر

Ama miqabill şay blend exter
Her çen cadû kerd newî kariger

سا ک ئیدش دی، دیو یه له خور
نه هیب دا وه شیر، دهس دا وه ساتوور

Sa ki êdiş dî, dêw yelle xûr
Nehîb da we şêr, des da we satûr

ئاوهرد نه سه ر دا، ساتوور بران
پیکا له ته سپه ر شای خاوه ر مه کان

Awerd ne ser da, satûr brran
Pîka le esper şay xawer mekan

له زه رپ ساتوور جادوو به ئیمان
ته رهق له به دهن خورشید بی ره وان

Le zerp satûr cadû bê îman

Ereq le beden xurşîd bî rewan

نهوښت که فت ټو دهس شای خاور مه کان
کیشا نه قلاڼ، شمشیر بران

Newbet keft ew des şay xawer mekan
Kîşa ne qllaf, şimşêr brran

برد نه پوی ههوا، ددردهم بو زهروور
دانه فهرق سهه ديو يه له خوور

Bird ne ruy hewa, derdem bu zerûr
Dane ferq ser dêw yelle xûr

قه لځان پاره کهرد تا وه فهرق سهه
گوزهر کهرد نه تهخت شیر پر هونهه

Qellxan pare kerd ta we ferq ser
Guzer kerd ne text şîr pirr huner

گوزهر کهرد شمشیر مه ركب و راکب
دو شق بی جادو که فت له دو جانب

Guzer kerd şimşêr merkib û rakib
Du şeq bî cadu keft le du canib

نقاره ژهندهن سپای شاهرخشا
کهردشان شادی ته مامی سپا

Nqare jendin sipay şahrrix şa
Kerdişan şadî Temamî sipa

مه لک سلیمان وهیتهور دی وه چهه
پیچ ناوهرده وه ویش چون مار نه رقههه

Melik sillêman weytewr dî we çem
Pîç awerd we wîş çûn mar erqem

واتش وه خهرمووش شای جادو گهران

وینە ی شیر نەر بشوو وە مهیدان

Watiş we xermûş şay cadugeran
Wêney şîr ner bişû we meydan

خەرمووش شنه فتهش گوفته ی سلیمان
یاوا وە پکاو روو کەرد وە مهیدان

Xermûş şinefteş guftay sillêman
Yawa we Rrikaw rû kerd we meydan

ئاما مقابڵ شای خاوەر سەریر
نەئەتە پیکا ئفریت شەریر

Ama miqabill şay xawer serîr
Nerete pika iifrîti şerîr

واتش: ئە ی جەوان، بی عەقل سەرشیت!
خەیلی مەقرووری تو وە زووور ویت!؟

Watiş: ey cewan, bî eqill serşîr!
Xeylî meqrurî tu we zûr wîr!?

مەوج مهیدانت دیەن وە خالی
وہیتەورە مەقروور ہەرزه خیالی

Mewc meydant dyen we xalî
weytewre meqrûr herze xyallî

دەس دا وە شمشیر، گەبر بی ئیمان
مولەت پیش نەدا شای خاوەر مەکان

Des da we şimşêr, gebir bî îman
Mullet pîş neda şay xawer mekan

وہ زەرپ شمشیر، شای خاوەر دیار
کەرد وە دو پارە لەئین مردار

We zerp şimşêr, şay xawer diyar

Kerd we du pare leîn mirdar

خورشید نه مهیدان نه‌تره‌ته کیشا
هام رەزم نه‌بەرد تەڵەب نمانا

Xurşîd ne meydan nerete kîşa
Ham rezm neberd telleb nimana

مەلک سلێمان وه تاو و توندی
رو کەرد ئەو جانب شه‌مفوور هندی

Melik sillêman we taw û tundî
Ru kerd ew canb şemfûr hindî

واتش: ئەی شه‌مفوور بشوو وه مهیدان!
بدهره گوشمال شای خاوه‌ر مه‌کان

Watiş: ey şemfûr bişû we meydan !
Bdere guşmall şay xawer mekan

سووار بی وه گورگ شه‌مفوور هندو
رو کەرد وه مهیدان زشت سیا رو

Suwar bî we gurg şemfûr hindu
Ru kerd we meydan êzşt sya ru

واتش: ئەی جوان، نه‌وچه‌ی خیره‌ سه‌ر!
بی عه‌قل و ئەده‌ب، بی‌رای به‌د گوهر

Watiş: ey cwan, newçey xîre ser!
Bî eqill û edeb, bîray bed guher

سی نه‌فه‌ر جادو وه‌ سپر و ئەفسون
ئەمرو نه‌مه‌یدان کەردی سه‌رنگون

Sî nefer cadu we sîr û efsun
Mru nemeydan kerdî seringun

نه‌مه‌بی خالاس نه‌ ده‌س شه‌مفوور

Nemebî xllas ne des şemfur
Laşet dem le xwerd mel û mar û mur

لاشەت دەم لە خوێرد مەل و مار و مور

Eger temet hes gyan kirî xllas
Nedes şemfur şîr bî qyas

ئەگەر تەمەت هەس گیان کەری خلاس
نە دەس شەمفور شیر بێ قیاس

Bder we desm, ah tu xiraman
Bibrum çenî şah sillêman

بەدر وە دەسم، ئاھ تو خرامان
ببروم چەنی شاھ سلیمان

Êd şineft we guş xurşîd xawer
Je qehir û qîret meşşî bî we jehir

ئێد شەفت وە گوێش خورشید خاوەر
ژە قەھر و قیرەت مەششی بێ وە ژەھر

Watiş: ey hindu, êzşt sya reng
Menmane qelet ser bider ne seng

واتش: ئەی ھندو، زشت سیا رەنگ
مەنمانە قەلەت سەر بەدر نە سەنگ

Er xllas kerdî gyan ne rû meydan
ewsa bber nam melik sillêman

ئەر خلاس کەردی گیان نە روو مەیدان
ئەوسا ببەر نام مەلک سلیمان

Şemfur ki şineft des da we satur

شەمفور ک شەفت دەس دا وە ساتور
برد نە روو ھەوا ئفریت مەقروور

Bird ne rû hewa iifrîti meqrûr

فرسەت پیش نەدا شای خاوەر مەکان
برد وە بان سەر شمشیر بران

Firset pîş neda şay xawer mekan
Bird we ban ser şimşîr Birran

پیکا نە گەردەن شەمفور هندو
سەرەش هەوا دا وە بی گوفتگو

Pika ne gerden şemfur hindu
Sereş hewa da we bî Guftigu

خیزا نە سپای خاوەری دیار
دەنگ تەبیل و کوس نالە ی بی شمار

Xîza ne sipay xawerî diyar
Deng tebill û kus Nalley bê şimar

مەلک سلیمان رو کرد وە شەنقاب
بشو وە مەیدان وە تەنجیل و تاب

Melik sillêman ru kerd we şenqab
Bişû we meydan we tacîl û tab

شەنقال جادو ئفریت مردار
سووار بی وە کول ئژدەهای بەدکار

Şenqall cadu ifrîti mirdar
Suwar bî we kull ejdehay Bedkar

مولەت پیش نەدا سازایە خورشید
دەس دا وە شمشیر دلیر

Mulet pîş neda şazaye xurşîd
Des da we şimşêr dilêr....

شمشیر دا نە فەرق شەنقال مردار

Şimşêr da ne ferq şenqall mirdar
Kerd we du pare ne ser Ta be war

Nerete kîşa we awaz berz
Bî we du pare qelltan bî ne erz

Welhasill xurşîd ne meydan kar
Çil nefer cadu nimana qelar

Hewa tarîk buş Temam seranser
Rû kerd we pîwar şehnişay xawer

Ru kerdiş we pes şay xawer mawa
Piya bî ne rexş rahet nimana

Jew teref xaqan halî bî ne kar
Emriş nimana Temam Ehill şar

Meydan û bazar kerden çraxan
Jendin şadlîx je pîr û cewan

که‌رد وه دو پاره نه سهر تا به وار

نه‌هته کیشا وه ئاواز به‌رز
بى وه دو پاره قه‌لتان بى نه ئه‌رز

وه‌لهاسل خورشید نه مه‌یدان کار
چل نه‌فه‌ر جادو نمانا قه‌لار

هه‌وا تاریک بى ته‌مام سه‌رانسه‌ر
روو که‌رد وه پیوار شه‌هنشای خاوه‌ر

رو که‌ردش وه په‌س شای خاوه‌ر ماوا
پییا بى نه ره‌خش راحت نمانا

ژه‌و ته‌ره‌ف خاقان هالی بى نه کار
ئه‌مرش نمانا ته‌مام ئه‌هل شار

مه‌یدان و بازار که‌رده‌ن چرخان
ژه‌ندن شادلیخ ژه‌ پیر و جه‌وان

خاقان هۆرپزا نه روو تهخت زهر
چهنى وهزيران تهمامى يه كسهر

Xaqan Horêza ne rû text zer
Çenî wezîran Temamî yekser

سووار بين نه زين برئامان نه شار
ئامان وه خزمهت شاهان سهردار

Suwar bîn ne zîn braman ne şar
Aman we xizmet şahan serdar

دهس كهرد نه گهردهن شاهپرخشا و بپهروز
بووسا دو ديدهى شای خاور دهستور

Des kerd ne gerden şahrix şa û bêhrûz
Busa du dîdey şay xawer destûr

نييان بهناى بهزم تا وه نيمه شهب
كزهى سووز و ساز، وه عهيش و تهرب

Niyan benay bezm ta we nîme şeb
Kzey sûz û saz, we eyş û tereb

سهر نييان نه خاو شاه و شهريار
تا وهخت شوعلهى شهمس جهاندان

Ser niyan ne xaw şah û şehriyar
Ta wext şolley şemis cehandar

ژه ههردو تهرهف دان نه تهبلى جهنگ
دليران دلوهش، نامهردان بى دهنگ

Je herdu teref dan ne tebill ceng
Dilêran dlliweş, namerdan bî deng

خورشيد خاور تاما وه مهيدان
كيشا نهئرهته چون شير ژيان

Xurşîd xawer ama we meydan

Kîşa nerete çûn şîr jyan

ناکاو یه ک دلیری ئاما وه مهیدان
موقابل چهنی شای خاوه مه کان

Nakaw yek dilêrî ama we meydan
Moqabill çenî şay xawer mekan

خورشید خاوه وه تیخ بران
دهر سائت دیوهش نمانا بی گیان

Xurşîd xawer we tîx brran
Der saet dêweş nimana bî gyan

وهلهاسل یه ک دیو ئاما پهی نه بهرد
وه زهرپ شمشیر ئید هم هلاک کهرد

Welhasill yek dêw ama pey neberd
We zerp şimşîr êd hem hlak kerd

سی له دلیران دیو، چهنی ئنسان
هلاک بی وه تیخ شای خاوه مه کان

Sî le dilêran dêw, çenî nshan
Hllak bî we tîx şay xawer mekan

ههنی ژه سپای مه لک سلیمان
کس جورئت نه کهرد بهیو وه مهیدان

Henî je sipay melik sillêman
Kis curet nekrid beyu we meydan

خورشید خاوه خورا بو قه زهب
وات: ئه ی سلیمان، هندی بی ئه ده ب!

Xurşîd xawer xurra bu qezeb
Wat: ey sillêman, hindî bî edeb!

ئه گهر تو مهردی نه روو مهیدان
بنووش زهرپ دهس شای خاوه مه کان

Eger tu merdî ne rû meydan
Bnûş zerp des şay xawer mekan

مه‌لک سلیمان ئید شنه فت وه گوش
چون کووردهی ده‌مان ئاما وه خروش

Melik sillêman êd şineft we guş
çûn kûre deman ama we xruş

سووار بی وه زین پهری ته‌زم جه‌نگ
نه قه‌هرو قه‌زهب گیلیا نه ره‌نگ

Suwar bî we zîn perî ezm ceng
Ne qehru qezeb gîlya ne reng

فه‌رمان دا سپا یه کسه‌ر بون سووار
پهری مه‌قلوبه، ته‌رسه‌ی کارزار

Ferman da sipa yekser bun suwar
Perî meqlube, ersey karzar

ئاوه‌ردن هه‌جوم چون خ‌ل‌خوله‌ی روم
شین و ره‌ستاخیز ته‌و روژ بی مه‌ئلوم

Awerdin hcum çûn xilxulley rum
Şîn û restaxîz ew roj bî melum

ژه‌ی ته‌ره‌ف بی‌هروز، چه‌نی شاه‌رخشا
برده‌شان هه‌جوم ته‌مامی سپا

Jey teref bêhrûz, çenî şahrrix şa
Birdşan hcum Temamî sipa

هه‌مله ئاوه‌ردن له هه‌ردو ته‌ره‌ف
داخ‌ل بین وه هه‌م ئی سان و ته‌و سه‌ف

Hemle awerdin le herdu teref
Daxill bîn we hem î san û ew sef

کزه‌ی قه‌داره، ژه شپه‌ی فهره‌س
چون رۆژ مه‌حشه‌ر کس نه‌وی وه کس

Kzey qedare, je şîpey feres
çûn roj mehşer kis newî we kis

هه‌ی هه‌ی له نه‌به‌رد خورشید خاوه‌ر
دو پاره مه‌که‌رد مه‌رد و ته‌کاوه‌ر

Hey hey le neberd xurşîd xawer
Du pare mekrid merd û tekawer

وه زه‌رپ کویال شازایه‌ی خه‌تا
راکب و مه‌رکب که‌رد وه توتیا

We zerp kupall şazayey xeta
Rakb û merkib kerd we tutya

خاقان چینی وه تیر خه‌ده‌نگ
مه‌دا نه هه‌رکه‌س مه‌که‌ردش بی ده‌نگ

Xaqan çînî we tîr xedeng
Meda ne herkes mekridiş bî deng

نه یه‌ک لا شاه‌رخ شا، دلیر بیباک
مه‌رد چه‌نی مه‌رکب منمانا هلاک

Ne yek la şahrrix şa, dilêr bêbak
Merd çenî merkib minimana hllak

ناکاو نه‌و ده‌مدا مه‌لک سلیمان
ئاما روبرو شای خاوه‌ر مه‌کان

Nakaw new demda melik sillêman
Ama rubru şay xawer mekan

ده‌س دا وه شمشیر خورا وینه‌ی شیر
که‌ردش هه‌واله‌ی شای خاوه‌ر سه‌ریر

Des da we şimşîr xurra wêney şîr
kerdiş hewalley şay xawer serîr

خورشید خاوه‌ر له ژیر قه‌لخان
پنهان بی دهردهم شای خاوه‌ر مه‌کان

Xurşîd xawer le jîr qellxan
Pinhan bî derdem şay xawer mekan

ئاوهر د نه سه‌ردا چون قه‌زای قه‌هار
پیکا له نه‌سپه‌ر شای خاوه‌ر دیار

Awerd ne serda çûn qezay qehar
Pika le esper şay xawer diyar

چون ک برده بی په‌نا وه داوهر
خورشید خاوه‌ر نه‌یاوا زهره‌ر

çûn ki birde bî pena we dawer
Xurşîd xawer neyawa zerer

خورشید خاوه‌ر ده‌س برد په‌ی که‌مان
تیر هونه‌رمه‌ند داوه مه‌لک سلیمان

Xurşîd xawer des bird pey keman
Tîr hunermend dawê melik sillêman

نه‌بی کارگه‌ر تیر هونه‌رمه‌ند
دۆباره وه قین ده‌س دا وه که‌مه‌ند

Nebî karger tîr hunermend
Dobare we qîn des da we kimend

پیا بی چون شیر شای خاوه‌ر مه‌کان
هه‌وا دا که‌مه‌ند په‌ری سلیمان

Pyâ bî çûn şîr şay xawer mekan
Hewa da kimend perî sillêman

Xîme û xêawan sipay sillêman
kerdişan tarac namî dilêran

مهژندن وه شاد ته بِل بشارهت
ته مام گهنج و مال كهردشان خارهت

Mejendin we şad tebill bşaret
Temam genc û mall kerdişan xaret

فارق بين نه جهنگ و ههريه و گيرودار
گيليان وه پهس شاه و شههريار

Farq bîn ne ceng û herbe û gîrudar
Gîlyan we pes şah û şehiryar

شای خاوهر چهنی باقی دلیران
نهروو تهخت زهر قهرار گردشان

Şay xawer çenî baqî dilêran
Nerû text zer qerar girdşan

ئمجار ئه مرش كهرد خورشيد خاوهر
ملك سلیمان دهر سائتهت باوهر

Imcar emriş kerd xurşîd xawer
Millk sîllêman der saet bawer

ئاوردن وه لای شاهان سهروهه
زهنجير له گهردهن مه درا به رابهه

Awirdin we lay şahan serwer
Zencîr le gerden medra beraber

وه له فز شیرين شای خاوهر مه کان
چهنی سلیمان تاما وه زهبان

We lefz şay xawer mekan
Çenî sillêman ama we zeban

وات: ئه ی سلیمان وهنت بو تاگاه

هه‌نی دهس بکش نه جه‌نگ وداوا

Wat: ey sillêman went bu agae
Henî des bkiş ne ceng wdawa

من هامشیره ویم مه‌دروم وه پیت
دهس بکش له جه‌نگ به‌د مه‌یو نه ریت

Min hamşîre wîm medrum we pît
Des bkiş le ceng bed meyu ne rît

گه‌نج و جه‌واه‌ر دانه و سیم و زهر
تاج زهر‌نگار هه‌م ته‌خت ئه‌فسه‌ر

Genc û cewaher dane û sîm û zer
Tac zeringar hem text efser

وه پیت مه‌دروم سپای بی سامان
راهی به‌ر بشوو پهری هندوستان

We pît medrum sipay bî saman
Rahî ber bişû perî hindustan

مه‌لک سلیمان تاما وه جواو
واتش وه خورشید شای عالی جناب

Melik sillêman ama we ciwaw
Watiş we xurşîd şay alî cnab

هه‌رتا زنده بوم له ده‌ور جه‌هان
ویم مه‌کم فه‌دای خالّ خرامان

Herta êznde bum le dewr cehan
Wîm mekim feday xall xiraman

ئه‌گه‌ر وه زنده بشووم پهری هندوستان
ماوه‌رم له نو سپای بی سامان

Eger we êznde bişûm perî hindustan
Mawerm le nu sipay bî saman

تهمام شار چين مه كم يه خته سار
تو چهنی خاقان مه كيشوم وه دار

Temam şar çîn mekim yextesar
Tu çenî xaqan mekişum wedar

هه ر تا نه وه روم خرامان چين
من دهس بهردار نيم له مهيدان كين

Her ta newerum xiraman çîn
Min des berdar nîm le meydan kîn

ساک ئيد شنه فت شای خاوه ر ديار
دهس دا وه شمشير نه روو قين و قار

Saki êd şineft şay xawer diyar
Des da we şimşêr ne rû qîn û qar

دا له فهق سه ر مهلك سلیمان
كهردش دو پاره شای خاوه ر مه كان

Da le feq ser melik sillêman
Kerdiş du pare şay xawer mekan

نه سه ر تا بو ار تهمام پاره كهرد
روهش نه بهدن تهق تاو اره كهرد

Ne ser ta bwar Temam pare kerd
Ruheş ne bedin e ڤaware kerd

خورشيد، بيهروز، شاهر خشای خهتا
خاقان چين خرامان شاه

Xurşîd, bêhrûz, şahrrixşay xeta
Xaqan çîn xiraman şah

هوريزان وه پا لوان وه ناو شار
لوان وه ئهيو ان خاسه شههريار

Horêzan we pa lwan we naw şar

Lwan we eywan xase şehiryar

خرامان چين لوا وه حهرهه
نازاران چين تهمام چهنى ههم

Xiraman çîn lwa we herem
Nazaran çîn Temam çenî hem

تهمامهن تهمام نازاران چين
ئامان وه ديدهن شوخ نازهنين

Temamen Temam nazaran çîn
Aman we dîden şox nazenîn

وه روى نازهوه بووسان دهس و پاش
دهس و سينه گشت مهدران له لاش

We ruy nazewe bûsan des û paş
Des û sîne gişt medran lelaş

ژهو تهرهه خاقان چهنى دليران
راحت بين نه تهخت جهواهر نيشان

Jew teref xaqan çenî dilêran
Rahet bîn ne text cewahir nîşan

تا شش مانگ له چين كهردهن عهيش ونووش
چهپ گهردى دهوران كهردهن فهرامووش

Ta şiş mang le çîn kerdên eyş wnûş
Çep gerdî dewran kerdên feramûş

ژه نو كارسازى كهردهن پهى سه فهه
هؤريزان وه پا شاهان سهروهر

Je nu karsazî kerdên pey sefer
Horêzan we pa şahan serwer

خرامان چين نازار خاقان
نيشت نه كزاوه چهنى كه نيزان

Xiraman çîn nazar xaqan
Nîşt ne kijawe çenî kenîzan

خورشید خاوهر چهنی شاهرخشا
چهنی دلیران، بیهروز خهتا

Xurşîd xawer çenî şahrrix şa
Çenî dilêran, bêhrûz xeta

روخسەت سەندشان ژە خاقان چین
چهنی سپا و سان سووار بین وه زین

Ruxset sendişan je xaqan çîn
Çenî sipa û san suwar bîn we zîn

مه‌نزلّ وه مه‌نزل رو نییان وه را
هەر تا داخّل بین وه شار خهتا

Menêzill we menêzl ru niyan we ra
Her ta daxill bîn we şar xeta

دو ما نه خهتا که‌ردەن عەیش و نووش
چەپ گەردی دنیا که‌ردەن فەرامووش

Du ma ne xeta kerdên eyş û nûş
Çep gerdî diniya kerdên feramûş

ئەمجار کارسازی سە فەر که‌ردەن مۆهەیا
خورشید خاوهر، خرامانشا

Imcar karsazî sefer kerdên Moheya
Xurşîd xawer, xiramanşa

مه‌نزلّ وه مه‌نزلّ ته‌ی که‌ردەن راهان
هەر تا وه وه‌لگه‌ی شای خاوهر یاوان

Menêzill we Menêzill tey kerdên rahan
Her ta we wellgey şay xawer yawan

عادلشا شنه‌فت شاه سەرته‌فراز

چهنی وهزیران تامان وه پیشواز

Adillşa şineft şahi serefraz
Çenî wezîran aman we pêşwaz

خورشید خاوهر سپای سههه‌مگین
یاوا موقابیل شای خاوهر زهمین

Xurşîdi xawer sipay sehemgîn
Yawa moqabill şay xawer zemîn

عادلشا نهو دهم، خورشید دی وه چه‌م
بونیا نه‌بوش مه‌بووسا دهم دهم

Adillşa new dem, xurşîd dî we çem
Bu niya nebuş mebusa dem dem

خورشید هم بووسا دس عادلشا
سجده‌ی زهمین برد شای حشمه‌ت پنا

Xurşîd hem busa desi adillşa
Sicdey zemîn bird şay hişmet pena

ئمجار سووار بین ته‌مام وه یه‌کجار
وه تاو ته‌نجیل لوان پهری شار

Imcar suwar bîn Temam we yekcar
We tawi tacîl lwan perî şar

داخل بین وه شار ته‌مامی له‌شکه‌ر
لوان وه خزمه‌ت عادلشای سه‌روه‌ر

Daxill bîn we şar Temamî leşker
Lwan we xizmeti adillşay serwer

شیرانه ده‌ستور خورشید خاوه‌ر
سجده‌ی نه‌ده‌ب برد پهی ته‌خت پده‌ر

Şêrane destûr xurşîdi xawer
Sicdey edeb bird pey texti pider

داشان جهم كه ردهن جوگه‌ی وه‌زیران
عاقلان دهور، عالی ته‌دبیران

Daşan cem kerden cûgey wezîran
Aqllani dewr, alî tebdîran

ئه‌مرش نمانا شاهه‌نشای نیک‌خا
نییا نه‌روی ته‌خت خورشید، عادل‌شا

Emriş nimana şahenşay nîkxa
Niya ne roy text xurşîd, adillşa

واتش: ئه‌ی فه‌رزه‌ند، ره‌شید سه‌روه‌ر
لایق وه‌ توه‌ن ئی ته‌خت و ئه‌ فسه‌ر

Watiş: ey ferzend, reşîdi serwer
Layiq we twen î text û efser

تا دنیا بنیاس، هه‌ر وه‌ کامت بوو
ئومر با عیژه‌ت با ده‌وامت بوو

Ta dinya binyas, her we kamit bû
Umri ba 'êzet ba dewamit bû

وه‌ هه‌ق خالق بینای ته‌وانگه‌ر
وه‌ شاد بمانی فه‌رزه‌ند سه‌روه‌ر

We heqi xaliqi bînay tewanger
We şad bimanî ferzendi serwer

مؤبارکت بوو ته‌خت ئه‌جدادت
خودای لامه‌کان، داده‌ن مرادت

Mobarikit bû texti ecdadit
Xuday lamekan, daden miradit

مؤبارکت بوو ئی ته‌خت و ئی تاج
وه‌ ناز ره‌وای ره‌سول نه‌ می‌عراج

Mobarikit bû ê text û ê tac

We nazi reway resûl ne mê'rac

ta çend mudetê, ce mabeyn wêerd
Diniya Temam bî, çenî nîk û bed

Temam bî kitaw xurşîd xawer
We eyş û işret, ne ruy text zer

تا چەند مودەتێ، جە مابەین وێەرد
دنیا تەمام بێ، چەنێ نیک و بەد¹

تەمام بێ کتێاو خورشید خاوەر
وێ عەیش و عەشەرت، نە رۆی تەخت زەر

¹. ئێ بەیتە لە نۆسخەئ "الف" نییە.

(ئ)

ئاخیز axêz: برخواستن

ئارۆ arro: امروز

ئاگریجه agrîce: زلف، گیسوی تابدار

ئال all: سرخ کم رنگ

ئاما ama: آمد

ئامان aman: آمدند

ئاوات واز awat waz: آرزومند

ئەبیەز ebyez: (ع) سفید

ئەرقەم eqdem: (ع) مار دو رنگ، مار خالدار

ئەراگیل erragêll: آواره، سرگردان

ئەژدەر ejder: اژدها

ئەسرین esrîn: اشک

ئەسودە eswed: (ع) سیاه

ئەڤدال evdall: ابدال، قلندر

ئەنام enam: اندام

ئەنیش enêş: ترس و خوف، رنج

ئەونە ewne: آنقدر

ئەوئندە ewende: آنقدر

ئید êd: این

ئیدەن êden: این است

ئیستا êsta: اکنون

ئیچائیچ îçaiç: (ترکی آذری) نوشانوش

(ب)

بابو babu: پدر

باچه baçe: بگویی

باشی باشیان başî başîyan: بزرگان، خوبان

بامرانی: نوعی لباس قدیمی

باوهران: بیاورند، بیاورید

باهوو: بازو

باهووبەن: بازوبند

بدهروو: بدهد

بشیم: برویم

په‌ری: برای، به خاطر
 په‌ریم: برایم
 په‌شتان: در هم پیچیدن
 په‌ن: پند، عبرت
 په‌نم: به من، برایم
 پیکا: گذاشت، پرتاب کرد
 پیا: پیدا
 پیا: پیاده
 پیل: کتف، شانه
 پیوار: غیب، ناپیدا، پنهان شدن

(ت)

تاویکا: حمله برد
 تانجی: سگ شکاری، تازی
 ته‌جیل و تاو:
 تیرمه: نوعی پارچه‌ی دستباف

(ج)

جامرپژ: آئینه بند، اتاق مخصوص آئینه کاری شده
 جقه: تاج
 جووق جووق: دسته دسته
 جووگه: گروه، دسته
 جه‌خت: سه‌ریع
 جه‌مین: پیشانی
 جه‌یران: آهو

بکه‌ر: بکن
 بکیانه: بفرست
 بکیانوون: بفرستید
 بلبل: زبان آور، به معنای آهو نیز می باشد.
 بلین: بلند
 بواچه: بگو
 بوازووم: بخوادم، بطلبم
 بویر: بگذر، عفو کن
 بوینم: ببینم
 بوینوون: ببینند، ببینید
 به‌تاقی: به یقین
 به‌رئاما: برآمد، درخواست
 به‌رشوو: برو
 به‌رگ: لباس
 به‌رگ شهر: لباس جنگ
 به‌ژن: قد و بالا
 به‌لکم: شاید
 به‌ن: بند، زندان
 به‌یداخ: پرچم
 به‌یو: بیاید، بازگردد
 به‌یون: بیایند، بازگردند
 بیای: برسی
 بیگه‌رد: بی هم‌اورد

(پ)

پۆسه: چنین، این گونه

جیفه: لاشه‌ی گنبدیده، کنایه از مال دنیا

(ج)

چه‌پهر: چاپار، قاصن

چه‌رخنا: چرخاند

چهم: چشم

چه‌نت: همراهت

چه‌نی: همراه با

چیشه‌ن: چیست

داوی: مدعی

دایان: دایه

دژهم: اندوهگین

دؤرساخ: اسیر

دؤما: پس از

ده‌ردهم: فوراً

دیش: دید

دیشان: دیدند، آن‌ها را دید

دیل: گرفتار، اسیر

دین: دین، دیدند

(ر)

رانا: (ع) رعنا، زیبا، خوش اندام

پازانن: آراستن، آذین بستن

پراویار: رهگذر

په‌ش: سیاه

په‌شت: تیزی، برندگی

(ز)

زانا: دانا، دانست

زایله: بانگ، صدا

زویر: ناراحت، غمگین

زهرپ: ضربه، تکان

زه‌لان: باد دبور که نشانه‌ی ناامیدی است.

(خ)

خاو: خواب

خاو: کال و نارس، نتابیده و ناتنیده، گل‌گیاه بسیار خوشبو که زلف به آن تشبیه می‌شود.

خفتان: لباس زیر زره جنگی

خلات: هدیه، پیشکشی

خورا: غرید

خیاته: نخ تاب داده ابریشمی، پوشش نخ مانند و معطر دور ذرت که زلف به آن تشبیه می‌شود.

خیزا: برخاست

(د)

داوا: مطالبه، دعوا

(ژ)

شه‌ند: انداخت، پرتاب کرد

ژه: از

(ف)

ژه‌ندن: نواختند

ژهنوو: دوباره

ژهو دوّما: پس از آن

فری: فراوان، بسیار

فووته: پیشبند، حجاب

فهرد: ترانه، شعر

(س)

(ق)

سا: هنگام، وقت

ساهوو: صاحب

سخته: سوخته

قاپی: درگاه

قاو: قال، صدای بلند، شایعه

قووشه‌ن: سپاه، لشکر

قه‌ترانی: سیاه

قه‌لّخان: سپر

قه‌نیم: (ع) انتقام گیرنده

قین: خشم و غضب

سمکوو: کوبش سم اسبان

سه‌روه‌ش: سرخوش، خوشحال

سه‌ما: (ع) آسمان، رقص و شادی

سه‌مه‌ن: سمنند، اسب زرد یا متمایل به خاکستری

سه‌ول: نوعی درخت سرو

سیوه‌نگ: سیاه، سرمه کشیده

(ک)

(ش)

کاشکا: ای کاش

که‌ناچه: دختر

کیاست: فرستاد

کیانا: فرستاد

شانا: انداخت، پرتاب کرد

شادلیخ: (آذری) مقام شادی نواختن

شالیخان: آهنگ شادی

شکاوا: شکفت، شکافته شد

شووخ: جوان، زیبا

(گ)

مه‌درا: ایستاد
 مه‌ده‌رووم: می دهم
 مه‌ریزام: می ریختم
 مه‌س: مست
 مه‌شوو: می رود
 مه‌شووم: می روم
 مه‌شه‌ند: می انداخت، پرتاب می کرد
 مه‌قار: شکاف صخره، غار عمیق
 مه‌ل: پرنده
 مه‌نشوور: مشهور، نامی
 مه‌وات: می گفت
 مه‌وه‌ند: می خواند
 مه‌یوو: می آید، می شود
 میراث: میراث
 مینا: شیشه، شیشه‌ی شراب

(ن)

ناکاو: ناگهان
 نام: نمی دانم
 نه‌مام: نهال نازک، زیبا و ظریف
 نییا: نهاد، گذاشت
 نییان: نهادند، گذاشتند

(و)

وات: گفت
 واته: گفته، سخن

گردهن: گرفته‌اند
 گرین: گریه
 گریوا: گریست
 گران: برافروخته
 گل‌پژان: برگ ریزان
 گوریزا: گریخت
 گهنجوور: خزانه دار
 گیلان: گشتن، چرخیدن، گشتند
 گیروهرده: گرفتار، اسیر

(ل)

لوا: رفت
 لوان: رفتند
 له‌ولاو: عشقه، نیلوفر

(م)

ماچان: گویند
 ماچی: گویی، می گویی
 ماره‌که: محل جنگ و درگیری
 مرخ: مرغ، پرنده
 مووکه‌ش: کمانچه
 مه‌تا: کالا
 مه‌تله‌و: خواسته
 مه‌جه‌وه‌ر: جواهر نشان

هوون: خون	واچان: گویند
هوونریژ: خونریز	واچن: بگویند
هووردیا: برپا شد	وار: پایین
هوورگیلیا: برگشت	وانا: خواند
هوورگیلیان: برگشتن، برگشتند	وجاخ: اجاق، نور چشمی
هووریزا: برخاست	ولات: سرزمین
هوهر: خورشید	وهش: خوش
ههرتا: تا وقتی که	وهشهل: خوشحال
ههژار: فقیر	وهست: بست
هامتا: همتا، مانند	وهستن: بستند، بسته‌اند
ههنی: تا، تا دیگر،	وهلهاسل: به هر حال، بالاخره، خلاصه

(ی)

ياساؤل: نگهبان، کشیکچی	وهلهی: بچه، فرزند
ياتاخگا: جا، مکان، محل استراحت	وهنت: بر تو
يانه: خانه	وهند: خواند
ياوا: آمد، رسید	وهنه: بنده
ياوان: آمدند، رسیدند	ویارا: آمد، می آمد
یؤلُقار: با شتاب، به تندی تاختن	ویش: خود
یه خدان: صندوق چوبی بزرگ	ویشان: خودشان
یه خه: یقه	ویم: خودم
	ویهرد: گذشت
	ویهردم: گذشتم

(ه)

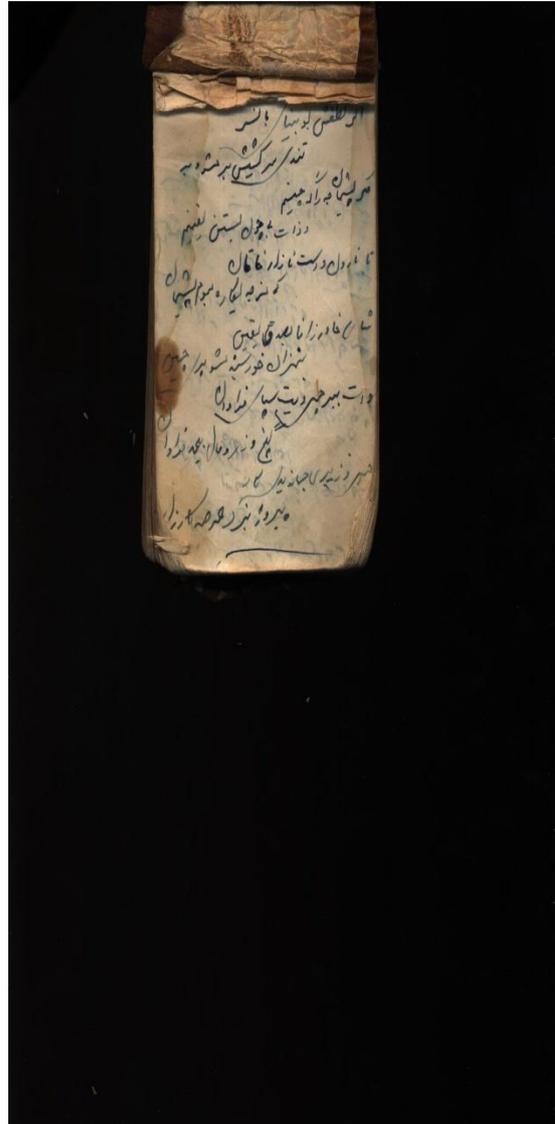
هام منووس: همسر، همدم
هالانج: علاج، چاره

پہیوہس:

۹۲
 بهروز سالدر چتر قمر ناز
 خوشتر شید غاور دیرهای عیاش
 آوردن و ناور ستراب گلرنگ
 عطریب خوش آوردن و روی نازوه
 شقه بال باغچه طارک نازاران
 نه نایب صف ساقه سپهر
 بهروز سالدر چتر قمر ناز
 خوشتر شید غاور دیرهای عیاش
 آوردن و ناور ستراب گلرنگ
 عطریب خوش آوردن و روی نازوه
 شقه بال باغچه طارک نازاران
 نه نایب صف ساقه سپهر
 بهروز سالدر چتر قمر ناز
 خوشتر شید غاور دیرهای عیاش
 آوردن و ناور ستراب گلرنگ
 عطریب خوش آوردن و روی نازوه
 شقه بال باغچه طارک نازاران
 نه نایب صف ساقه سپهر

در وقت سرشید شای خاور دیار
 اورا ژودا سرشید غاور
 ستای خاور زمین آمانه شکار
 نیست نه روی تخت شترله خاور
 و صندرا احترام و عزو تمکین
 سحر برده خاک شای خاور دیار
 شای خاور دیار و عزو تمکین
 گشت کوهی شاران تمام سرراسر
 کاین شار خاغن شوخ سرکش
 کاین شار ماولی سوسن خالده
 بریم بر او چه نه سر تا و پاه
 و این خزان شارانم دین
 بنر تجاریم نه سر جهان
 رام گفت و چین په کور مطا
 ناگاه دیم غوغای ظاهر به چین
 بری حزان نازار خاقان
 کردیم بریت راست ویم سکر
 آسز تجاریم نه سر جهان
 کردیم سیران میگیم شاران
 نایب شوغای پیدایه نه چین

له په ږهیل نوسخه ی ثاقای مؤحه مه د عهلی پوړنه جه فی (دهسن قس الف) وه خهت ثاقای
 نه میر تمامی، ثاوی و فرتاوا سهر وه شارستان تسلیم ثاوی روژتاوا

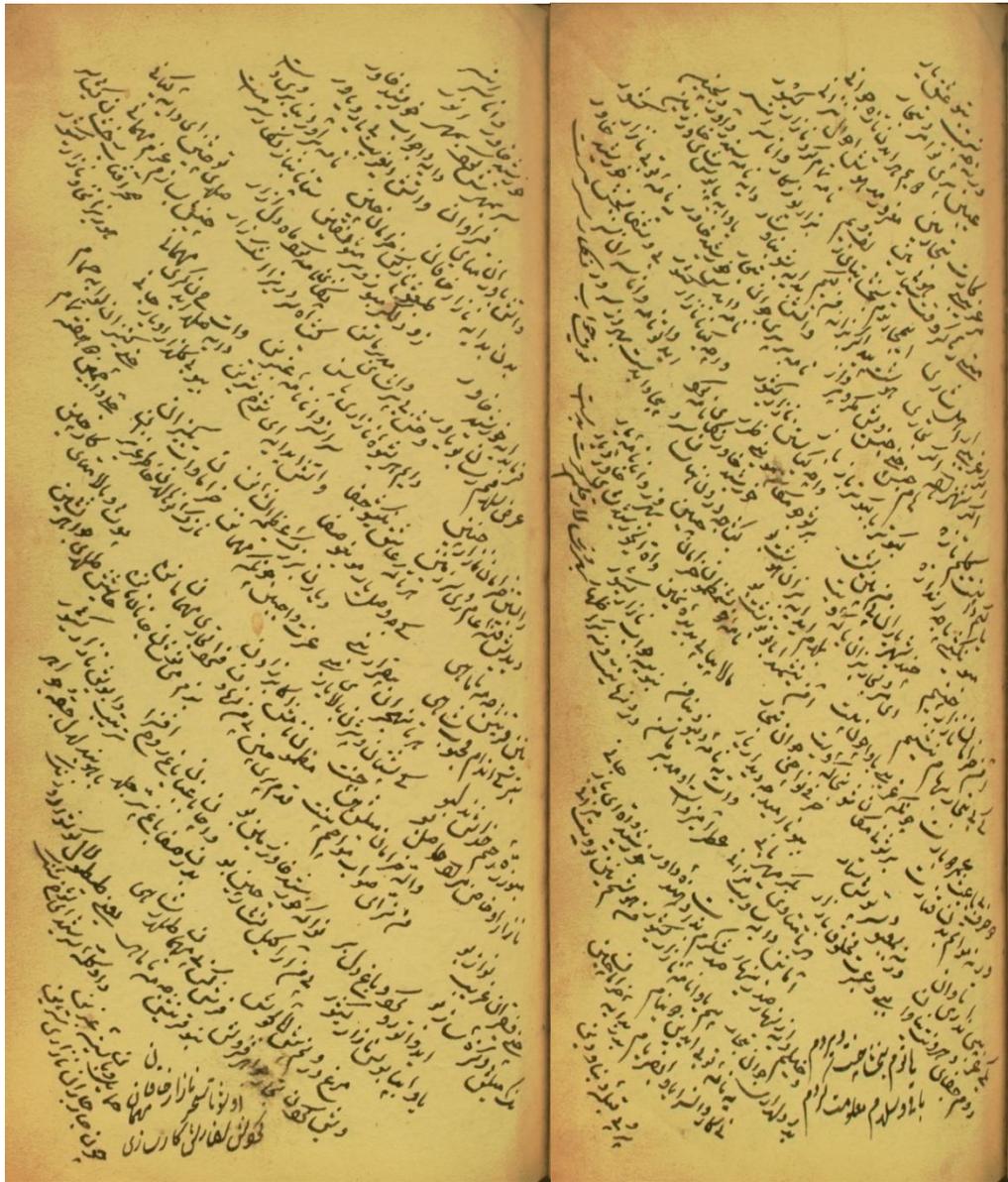

له پهړهیل نؤسخه ی خهت عه قډلا (دهسن قوس ب) پهړهیل سه ره کی ئی دهسن قوسه له بهین چینه.

مهر سیمان را به چشم ۱۹ زلفت بی عیب بستن یقین
داستان رفتن خورشید خاور برای شارحین
 عادل شاه زانا و صوق یقین کوش بستن جوهر چین
 دست کرد زار زار بگریه و اولیاء نه داغ فرزند شاه خاور هوا
 وارش این فرزند شیر بهمن یقین تو می بر سر شارحین
 بر باویت سپا فرزان گنج و سیم زر خیمه و جانان
 چنی خیزد وزیران دران بیدرد گنج نام کجوس اسر بر
 بر کوبه خاص شاهان طیار سست بیاور تو و مل یار
 خورشید خاور عرش کرد شهر یار گوش درد عزم نهشت سالار
 عاشق و با سپاه فرزان ده در لب و شکر بی سامانوه
 عاشق و چو لکدر بیابانوه چو سرفقت عکس فانوه
 هیچ قبول تو بی درد سر بوم بر لب چین بی دین دلبر
 عاشق خاکسار کوجانان مهر دل و سر گزیران هراسان مبر
 بو کلبی خیار نیش خار تارکش مدن و سیر گلزار
 من دگر که شایم چکارن یار و یاردم پرورده کارن
 اگر خدووند بدرد نجات دیدم تا زوم هم به خاک پایت
 سانه لبر برفت عاشق خاور با دست زلف در بین نه دل کرد انتر

۱۵ دانم فرق سر دیو بلیم خور
 تکلان باره کرد تا و فرق سر گذر کرد نه نکت شیر پر هنر
 گذر کرد شیر مد مرکب و رانک دو سق بی جادو گفت له دو جانب
 نفازه زندی سپاس شاه کرمش ان شادن تمامی سپاه
 ملک سلیمان و بطور دی و جم پنج آورد ووش چون مار لایم
 وارش و غموش شاد کورگوش و شب بر ز نه جو و سیران
 خردوش شش گفتم سلیمان پادانه کاتب رو کرد نه سیران
 کما معال شاد خاور سر بر فقره کتیا عفریت شریبر
 وارش این جوان بی عقل سر سیت خلی فرود تو زور و سیت
 بومج بهارت دین و خالی و بطور مفرور هر هرزه خیالی
 دست دلو ستم گریه بی ایمان مهلت پیش ترا شاد خاور کمان
 و فریب شمشیر شاد خاور دیار کرد و در باره لعین سردار
 خورشید له سیران فقره کتیا هلم زوم نبرد طلب زاناه
 ملک سلیمان و تاو تدر رو کرد و جانب شفقور هنر
 وارش این شفقور به جو و سیران برده گوش مال شاد خاور کمان
 سوار بی درگشا شفقور هنر سیران رو کرد و سیران زشت سیاه رو

له پهره بیل نوسخه‌ی بنه مالیه‌ی حمیده‌ری وه خهت ثاقای به‌همه‌ن حمیده‌ری (ده‌سن‌قوس د) له تاوایی
 که‌ل کوش سهر وه شارستان گیبه‌لان غه‌رب

له پهریل نۆسخه‌ی کتاخانه‌ی ملی له شار تاران، وه خهت مه‌لا مؤحه‌مه‌ده‌که‌ریم کانی سوران

سه‌رچاوه:

1. خورشید خاوه‌ر وه خه‌ت ئه‌میر ئمامی
2. خورشید خاوه‌ر وه خه‌ت عه‌قدلا
3. خورشید خاوه‌ر وه خه‌ت به‌همه‌ن حه‌یدره‌ی
4. خورشید و خرامان وه خه‌ت ئاقامیر حه‌سه‌ن خانی
5. خورشید و خرامان وه خه‌ت ئه‌سه‌د سه‌فه‌ری
6. خورشید و خرامان وه خه‌ت محه‌مه‌د عه‌لیزاده
7. خورشید و خرامان، کتاو‌خانه‌ی ملی
8. خورشید و خرامان، کتاو‌خانه‌ی مه‌جّلس

فهرست منابع:

1. بهار، مه‌رداد، 1376، از اسطوره تا تاریخ، چاپ اول، نشر چشمه، تهران
2. ----- جستاری در فرهنگ ایران
3. مصطفی رسول، عزالدین، 1377، پژوهشی در زمینه‌ی فولکلور کردی، ترجمه‌ی هاشم سلیمی، مرکز تحقیقات صدا و سیما، تهران
4. مورنو، آنتونیو، 1386، یونگ، خدایان و انسان مدرن، ترجمه‌ی داریوش مهرجویی، نشر مرکز، تهران
5. یونگ، کارل گوستاو، 1378، انسان و سمبول‌ه‌ایش، ترجمه‌ی محمود سلطانیه، چاپ دوم، انتشارات جامی، تهران
6. رستگار فسایی، منصور، 1379، اژدها در اساطیر ایران، توس، تهران
7. جنیدی، فریدون، 1374، زندگی و مهاجرت آریاییان بر پایه‌ی گفتارهای ایرانی، چاپ دوم، بنیاد نیشابور، تهران

8. واحد دوست، مهوش، 1379، نه‌ادینه‌های اساطیری در شاهنامه‌ی فردوسی، سروش، تهران
9. کمپیل، ژوزف، 1389، قهرمان هزار چهره، ترجمه‌ی شادی خسروپناه، گل آفتاب، مشهد

xurşîd û xiraman

edebyati kurdî kilasîk

ferhad izefîzade – mesûd qenberî